

รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นฉบับสมบูรณ์

โครงการการจัดกระบวนการเรียนรู้การทำกิจกรรมอินทรีย์เพื่อสร้างความสัมพันธ์
ของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย-กัมพูชา กรณี : ชุมชนโคกใหญ่-โคกสามัคคี ตำบลห้วยตึกชู
อำเภอภูสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ ประเทศไทย กับ ชุมชนโอ๊ะกือลี้อ ตำบลลุมโตง
อำเภออัลลองเวง จังหวัดอุดรรัมย์ ราชอาณาจักรกัมพูชา

สัญญาเลขที่ RDG57E0004

โดย

นายจิระศักดิ์ ทองแย้ม และคณะ

สนับสนุนโดย

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นฉบับสมบูรณ์

โครงการการจัดกระบวนการเรียนรู้การทำกิจกรรมอินทรีย์เพื่อสร้างความสัมพันธ์
ของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย-กัมพูชา กรณี : ชุมชนโคกใหญ่-โคกสามัคคี ตำบลห้วยตึกชู
อำเภอภูสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ ประเทศไทย กับ ชุมชนโอ๊ะกือลือ ตำบลลุมโตง
อำเภออัลลองเวง จังหวัดอุดรธานี ราชอาณาจักรกัมพูชา

คณะผู้วิจัย

ทีมวิจัยท้องถิ่น (ไทย)

1. นายจิระศักดิ์ ทองแย้ม	11. นายทิน ดอกพอง
2. นายทองดี สารทอง	12. นายลำดวน บุตะเคียน
3. นายสุน งามสุวรรณ	13. นางทองศรี ประสิทธิ์ชัย
4. นายรัน ดอกพอง	14. นายจาด ปรางมาศ
5. นายวิน จันทิพย์	15. นายไสว ทองผล
6. นายมัน เบ็ญมาศ	16. นายพัต บรรณชาติ
7. นายประยุทธ แก้วกล้า	17. นายที เสาศา
8. นายมาก ยอดจักร	18. นายสมุด ปัญญา
9. นายริน แอมไธ	19. นายสุทัน บุญเตา
10. นายเชย ยอดจักร	20. นายล้วน จันทิพย์
	21. นายเมย ยอดจักร

ทีมวิจัยท้องถิ่น (กัมพูชา)

1. จุน จันท์ ฑู	13. เมฆ เปรินด
2. ตูจ ซอล	14. ตูจ เซน
3. ลุน กุง	15. จัน ไร
4. ตูจ เซียน	16. เมียส โปว
5. เอ็น ยาน	17. อุน พอลลา
6. โอม ดี	18. ซาย ฑู
7. เซียง แจ็ก โล้ย	19. จอน วัน น่ะ
8. เสก มม	20. เจีย บัญยีน
9. เฮง เทีย	21. กา เร
10. โอม เซาะคอม	22. เฮลน เพลิน
11. คิม คุณ	23. ซล อา
12. ริน มิน	24. จัง จันท์ เทง

สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

โครงการวิจัยเรื่องการจัดกระบวนการเรียนรู้การทำกิจกรรมอินทรีย์เพื่อสร้างความสัมพันธ์ของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย-กัมพูชา กรณี : ชุมชนโคกใหญ่-โคกสามัคคี ตำบลห้วยตึกชู อำเภอกุสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ ประเทศไทย กับชุมชนโอ๊ะกือลือ ตำบลลุมโตง อำเภออัลลองเวง จังหวัดอุดรรัมย์ ราชอาณาจักรกัมพูชา ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น มี นายจิระศักดิ์ ทองแถม เป็นหัวหน้าโครงการ โดยมีจุดมุ่งหมาย เพื่อสร้างความสัมพันธ์พี่น้องไทย-กัมพูชา ที่เคยมีความสัมพันธ์กันมาในอดีตให้กลับฟื้นคืนมา มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันบนสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงปัจจุบัน

วัตถุประสงค์การวิจัย คือ 1) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทยบ้านโคกใหญ่-โคกสามัคคี ฯ กับชุมชนท้องถิ่นชายแดนกัมพูชาบ้านโอ๊ะกือลือ ฯ ในอดีตและปัจจุบัน 2) เพื่อศึกษาการจัดกระบวนการเรียนรู้การทำกิจกรรมอินทรีย์ของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย บ้านโคกใหญ่-โคกสามัคคี ฯ กับชุมชนท้องถิ่นชายแดนกัมพูชาบ้านโอ๊ะกือลือ ฯ 3) เพื่อศึกษาการฟื้นฟูความสัมพันธ์บนฐานการจัดกระบวนการเรียนรู้การทำกิจกรรมอินทรีย์ชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย บ้านโคกใหญ่-โคกสามัคคี ฯ กับชุมชนท้องถิ่นชายแดนกัมพูชา บ้านโอ๊ะกือลือ ฯ

กระบวนการและวิธีการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น (Community Based : CBR) เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทยบ้านโคกใหญ่ บ้านโคกสามัคคีกับชุมชนท้องถิ่นกัมพูชาภูมิโอ๊ะกือลือ เริ่มตั้งแต่ การพัฒนาโจทย์วิจัยผ่านการไปตามหาเสี้ยวหรือเกลอ การสร้างความเข้าใจร่วมของทีมวิจัยและชุมชน การเก็บรวบรวมข้อมูล การปฏิบัติการฟื้นฟูความสัมพันธ์ข้ามแดนบนฐานการจัดกระบวนการเรียนรู้การทำกิจกรรมอินทรีย์ การปฏิบัติการทำกิจกรรมอินทรีย์ของชุมชนข้ามแดน การวิเคราะห์ข้อมูลและการเขียนรายงานการวิจัย การนำเสนอผลการวิจัยและการสื่อสารสาธารณะ ซึ่งเป็นกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันแบบมีส่วนร่วม ผ่านการใช้เครื่องมือ เช่น สมุดบันทึก ประเด็นคำถาม เส้นประวัติศาสตร์ แผนที่ทรัพยากร แผนที่ภาพถ่ายทางอากาศ ภูมิทัศน์การผลิต ปฏิทินฤดูกาล ปฏิทินวัฒนธรรม นักวิจัย ล่ามแปลภาษา

จากกระบวนการและเครื่องมือการวิจัยครั้งนี้ได้ชุดข้อมูลความรู้ตามวัตถุประสงค์โครงการวิจัย ดังนี้

1) ความสัมพันธ์ของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทยบ้านโคกใหญ่-โคกสามัคคี กับชุมชนท้องถิ่นชายแดนกัมพูชาบ้านโอ๊ะกือลือในอดีต-ปัจจุบัน พบว่า มี 2 ลักษณะ ใน 6 ระดับ คือ ลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างชาวบ้านกับชาวบ้านข้ามแดน มี 3 ระดับ ประกอบด้วย ความสัมพันธ์ระดับบุคคล ความสัมพันธ์ระดับครอบครัวข้ามแดน ความสัมพันธ์ระดับหมู่บ้านข้ามแดน และ ลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานรัฐกับรัฐข้ามแดน มี 3 ระดับ ประกอบด้วย ความสัมพันธ์ระดับตำบล/อำเภอข้ามแดน ความสัมพันธ์ระดับจังหวัด ความสัมพันธ์ระดับประเทศไทย-กัมพูชา

2) วิธีการผลิตและองค์ความรู้การทำกิจกรรมของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย- กัมพูชา พบว่า วิธีการผลิตและองค์ความรู้การทำกิจกรรมของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทยบ้านโคกใหญ่-บ้านโคกสามัคคี ชุมชนท้องถิ่นชายแดนกัมพูชาภูมิโอะเกีร์ลือมีความแตกต่างกันทั้งในเป้าหมายและวิธีการ โดยชุมชนฝั่งไทยบ้านโคกใหญ่-โคกสามัคคี ได้มีวิธีการผลิตที่ผ่านวิธีการผลิตแบบพออยู่พอกิน และการผลิตเพื่อขาย และพยายามที่จะกลับมาทำการผลิตที่พออยู่พอกินโดยการผลิตทางเลือกแบบเกษตรอินทรีย์ แต่ในขณะที่ชุมชนกัมพูชาบ้านโอะเกีร์ลือ เป็นชุมชนที่มีการตั้งและบุกเบิกที่ทำกินใหม่ วิธีการผลิตยังเป็นแบบดั้งเดิม และมีความพยายามที่จะทำการผลิตให้ได้ปริมาณมากเพื่อการขาย และการลดต้นทุนการผลิตเพื่อความอยู่รอดในสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงปัจจุบัน แต่ในระบบวิธีการผลิตกิจกรรมดังกล่าวชุมชนทั้งสองประเทศ มีชุดความรู้ที่มีมาเหมือนกัน คือการทำกิจกรรมอินทรีย์ หรือการทำกิจกรรมธรรมชาติ เพื่อสร้างการเรียนรู้ร่วมกันในการหาทางเลือกที่เหมาะสมกับ บริบท ความต้องการและแนวโน้มสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ชุมชนข้ามแดนร่วมกัน

3) การจัดกระบวนการเรียนรู้การทำกิจกรรมอินทรีย์ชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย- กัมพูชาพบว่าการจัดกระบวนการเรียนรู้การทำกิจกรรมอินทรีย์ของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทยบ้านโคกใหญ่-บ้านโคกสามัคคี ชุมชนท้องถิ่นชายแดนกัมพูชาภูมิโอะเกีร์ลือ มีการจัดการเรียนรู้ร่วมกัน แบ่งเป็น 2 รูปแบบ คือ การเรียนรู้ผ่านกระบวนการศึกษาวิจัยเพื่อท้องถิ่น และการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติการจริงบนฐานความรู้จากการศึกษาวิจัยร่วมกัน มี 5 รูปแบบ ดังนี้ 1) การเรียนรู้รวมเป็นกลุ่มใหญ่ 2) การเรียนรู้เป็นกลุ่มย่อย 3) การเรียนรู้จากการศึกษาดูงานดูพื้นที่จริง 4) การเรียนรู้แบบตัวต่อตัว 5) การเรียนรู้แบบลองผิดลองถูก

4) ปฏิบัติการทำกิจกรรมอินทรีย์ของชุมชนบ้านโคกใหญ่บ้านโคกสามัคคีกับชุมชนโอะเกีร์ลือพบว่ามีปฏิบัติการร่วมกันทั้งในระดับครอบครัวและระดับกลุ่ม ที่มีการปฏิบัติการเรียนรู้การทำปุ๋ยอินทรีย์ผงบการทำปุ๋ยน้ำหมักชีวภาพ และมีการนำใช้ในการปลูกพืชผักสวนครัว นำใช้ในการทำนาข้าว มีการปฏิบัติการจัดการพื้นที่แปลงรวมในการทำการผลิตพืชผักอินทรีย์ในฤดูแล้งร่วมกัน มีการปฏิบัติในการจัดการน้ำ โดยทำฝายชะลอน้ำที่ลำห้วยโอะเกีร์ลือเพื่อกักเก็บน้ำไว้ใช้ในการทำกิจกรรมอินทรีย์ในฤดูแล้งร่วมกัน ทำให้เกิดการรวมกลุ่มในการทำปุ๋ยอินทรีย์ การผลิตกิจกรรมอินทรีย์ในชุมชนท้องถิ่นชายแดนบ้านโอะเกีร์ลือกัมพูชา เป็นแหล่งเรียนรู้ในชุมชนและชุมชนข้ามแดนที่มีนักวิจัยเป็นแกนนำหลักเชื่อมโยงสร้างการเรียนรู้กับกลุ่มกิจกรรมอินทรีย์ชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทยบ้านโคกใหญ่ บ้านโคกสามัคคี ประเทศไทย

5) การฟื้นฟูความสัมพันธ์บนฐานการจัดกระบวนการเรียนรู้การทำกิจกรรมอินทรีย์ชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย- กัมพูชา พบว่า ชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทยบ้านโคกใหญ่-บ้านโคกสามัคคี ชุมชนท้องถิ่นชายแดนกัมพูชาภูมิโอะเกีร์ลือ มีการฟื้นฟูและสร้างความสัมพันธ์ ระหว่างกัน 6 ระดับ ประกอบด้วย 1) การฟื้นฟูความสัมพันธ์ของเสียหรือเกลอ 2) การฟื้นฟูความสัมพันธ์ของเสียหรือเกลอ กับชุมชนข้ามแดน 3) การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างทีมวิจัยเพื่อท้องถิ่นข้ามแดน 4) การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างทีมวิจัยเพื่อท้องถิ่นกับชุมชนท้องถิ่นข้ามแดน 5) การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนต่อชุมชนท้องถิ่นข้ามแดน 6) การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนท้องถิ่นข้ามแดนต่อสังคมและสาธารณะ

ข้อค้นพบที่สำคัญจากการจัดกระบวนการเรียนรู้การทำกิจกรรมอินทรีย์เพื่อสร้างความสัมพันธ์ของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทยบ้านโคกใหญ่บ้านโคกสามัคคีกับชุมชนท้องถิ่นชายแดนกัมพูชาบ้านโอะกะกิริลือ มีข้อค้นพบที่สำคัญ คือ

1) ความสัมพันธ์ของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย-กัมพูชา เป็นความสัมพันธ์ทางสังคมวัฒนธรรม เป็นวิถีวัฒนธรรมความสัมพันธ์ตามธรรมชาติ ที่เป็นรากฐานสำคัญของการอยู่ร่วมกันโดยสิทธิธรรมชาติของผู้คน และเป็นความสัมพันธ์ที่มีคุณค่าที่อยู่เหนือเส้นเขตแดนก่อให้เกิดการยอมรับและการช่วยเหลือชีวิตของผู้คนที่อาศัยอยู่ระหว่างเขตแดนต่อแดนของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย-กัมพูชาทั้งสองฝั่ง เป็นสังคมวัฒนธรรมเดียวกันแต่อยู่คนละประเทศ

2. การสร้างความสัมพันธ์ของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย-กัมพูชา เป็นกระบวนการฟื้นฟูสายใยความสัมพันธ์ทางใจที่เคยมีความอึดแน่นมาในอดีตแต่ถูกตัดขาดจากกันไปในช่วงเวลาหนึ่งให้กลับฟื้นคืนมาให้ความอึดแน่น ไหววใจกัน เชื่อมกัน ครีธาซึ่งกันและกัน บนฐานความสัมพันธ์ความเป็นเลี้ยว หรือเกลอ สามารถขยายวงเชื่อมต่อความสัมพันธ์ของคนกับคนสู่ในระดับครอบครัว ลูกเมีย ญาติพี่น้องของเลี้ยวหรือเกลอ และนำไปสู่ความสัมพันธ์ในระดับหมู่บ้านต่อหมู่บ้านและหมู่บ้านข้ามแดนได้

3. กระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากสายใยความสัมพันธ์ทางใจ ที่เป็นความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคนผ่านปฏิบัติการทำกิจกรรมอินทรีย์เพื่อแก้ไขปัญหาด้านเศรษฐกิจ หรือปัญหาเรื่องปากท้องของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย-กัมพูชาด้วยกัน สามารถนำไปสู่ ความสัมพันธ์ของคนในการเคารพธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ความสัมพันธ์ของคนกับความรู้ภูมิปัญญา เทคโนโลยี ในสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงปัจจุบัน

4. ภายใต้เงื่อนไขความเข้มงวดของกลไกอำนาจรัฐและความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและนโยบายการพัฒนาพื้นที่ชายแดนที่ผ่านมา การจัดกระบวนการเรียนรู้การทำกิจกรรมอินทรีย์เพื่อสร้างความสัมพันธ์ของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย- กัมพูชาบ้านโคกใหญ่บ้านโคกสามัคคีกับบ้านโอะกะกิริลือ ได้ทำให้กลไกทางสังคมวัฒนธรรมที่เคยทำหน้าที่ โดยสิทธิธรรมชาติ กลับเริ่มฟื้นคืนมาทำหน้าที่สร้างบรรยากาศ ความเป็นพี่เป็นน้อง เป็นเลี้ยว เป็นเกลอ เพื่อสานต่อสายใยความสัมพันธ์ให้เกิดการช่วยเหลือเกื้อกูลกันฉันท์พี่น้องไทยและกัมพูชา เพื่อนำไปสู่การตั้งรับปรับตัว สร้างภูมิคุ้มกันและสร้างความมั่นคงของชุมชนที่อาศัยอยู่ระหว่างแดนต่อแดนทั้งสองประเทศ ร่วมกันในอนาคต

คำนำ

รายงานวิจัยโครงการวิจัยเรื่องการจัดกระบวนการเรียนรู้การทำกิจกรรมอินทรีย์เพื่อสร้างความสัมพันธ์ของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย-กัมพูชา กรณี : ชุมชนโคกใหญ่-โคกสามัคคี ตำบลห้วยตี๊กชู อำเภอกุสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ ประเทศไทยกับชุมชนโอ๊ะกือลือ ตำบลลุมโตง อำเภออัลลองเวง จังหวัดอุดรธานี ราชอาณาจักรกัมพูชา ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น มี นายจิระศักดิ์ ทองแย้ม เป็นหัวหน้าโครงการโดยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทยบ้านโคกใหญ่-โคกสามัคคีฯ กับชุมชนท้องถิ่นชายแดนกัมพูชาบ้านโอ๊ะกือลือฯ ในอดีตและปัจจุบัน 2) เพื่อศึกษาการจัดกระบวนการเรียนรู้การทำกิจกรรมอินทรีย์ของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย บ้านโคกใหญ่-โคกสามัคคี ฯ กับชุมชนท้องถิ่นชายแดนกัมพูชาบ้านโอ๊ะกือลือ ฯ 3) เพื่อศึกษาการฟื้นฟูความสัมพันธ์บนฐานการจัดกระบวนการเรียนรู้การทำกิจกรรมอินทรีย์ชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย บ้านโคกใหญ่-โคกสามัคคี ฯ กับชุมชนท้องถิ่นชายแดนกัมพูชา บ้านโอ๊ะกือลือ ฯ

การนำเสนอผลรายงานการวิจัยนี้ ประกอบด้วย 6 บท โดยบทที่ 1 เป็นบทที่นำเสนอให้เห็นความเป็นมาโครงการ โจทย์และวัตถุประสงค์การวิจัย บทที่ 2 นำเสนอแนวคิดและเอกสารที่เกี่ยวข้องบทที่ 3 นำเสนอบริบทพื้นที่วิจัยชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย-กัมพูชา บทที่ 4 นำเสนอวิธีการวิจัย บทที่ 5 นำเสนอผลการวิจัยความสัมพันธ์ของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทยบ้านโคกใหญ่-โคกสามัคคี กับชุมชนท้องถิ่นชายแดนกัมพูชาบ้านโอ๊ะกือลือ วิธีการผลิตและองค์ความรู้การทำกิจกรรมของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย- กัมพูชา การจัดกระบวนการเรียนรู้การทำกิจกรรมอินทรีย์ชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย- กัมพูชา ปฏิบัติการทำกิจกรรมอินทรีย์ของชุมชนบ้านโคกใหญ่บ้านโคกสามัคคีกับชุมชนโอ๊ะกือลือ การฟื้นฟูความสัมพันธ์บนฐานการจัดกระบวนการเรียนรู้การทำกิจกรรมอินทรีย์ชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย- กัมพูชา บทที่ 6 นำเสนอสรุปผลการวิจัย

การดำเนินโครงการครั้งนี้ ได้รับความสำเร็จเนื่องจากได้รับการสนับสนุนจากบุคคลที่เกี่ยวข้องหลายฝ่าย โดยเฉพาะนักวิจัยท้องถิ่นและผู้นำในท้องถิ่นทั้งทั้งสองประเทศ (ไทยและกัมพูชา) ทีมพี่เลี้ยงศูนย์ประสานงานการวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดศรีสะเกษ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่ได้อำนวยความสะดวกและหนุนช่วยการดำเนินโครงการรวมถึงบุคคลอีกหลายท่านที่ไม่ได้อ้างถึงที่ได้มีคุณูปการต่อการดำเนินโครงการวิจัยฯ นี้ คณะผู้ดำเนินโครงการวิจัยขอขอบคุณทุกท่านเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ด้วยจิตศรัทธา

คณะนักวิจัยชาวบ้านไทยและกัมพูชา

โครงการวิจัยเรื่องการจัดกระบวนการเรียนรู้การทำกิจกรรมอินทรีย์
เพื่อสร้างความสัมพันธ์ของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย-กัมพูชา

สารบัญ		หน้า
บทสรุปสำหรับผู้บริหาร		(ก)
สารบัญ		(1)
สารบัญภาพ		(3)
บทที่ 1	บทนำ	1
	1.1 ความเป็นมา/ความสำคัญของการวิจัย	1
	1.2 คำถามวิจัย	4
	1.3 วัตถุประสงค์	5
	1.4 ผลที่คาดว่าจะได้รับ	5
บทที่ 2	แนวคิดและเอกสารที่เกี่ยวข้อง	7
	2.1 แนวคิดวัฒนธรรมชุมชน	7
	2.2 แนวคิดเรื่องชายแดน พรมแดน (borders / boundaries)	10
	2.3. แนวคิดความมั่นคงของมนุษย์	13
	2.4 ประชาคมอาเซียน	17
	2.5 แนวคิดเกษตรอินทรีย์	20
	2.6 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	22
	2.7 กรอบแนวคิดในการศึกษา	34
บทที่ 3	วิธีวิจัย	36
	3.1 วิธีการพัฒนาโจทย์วิจัยข้ามแดนไทย- กัมพูชา	36
	3.2 วิธีการเตรียมการและการสร้างความเข้าใจร่วมของทีมวิจัยและชุมชน	37
	3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล	45
	3.4 วิธีการปฏิบัติการฟื้นฟูความสัมพันธ์ข้ามแดนบนฐานการจัดกระบวนการเรียนรู้การทำกิจกรรมอินทรีย์	50
	3.5 การปฏิบัติการทำกิจกรรมอินทรีย์ชุมชนภูมิโอะกะกิรลือ	55
	3.6 การวิเคราะห์ข้อมูลและการเขียนรายงานการวิจัย	57
	3.7 การนำเสนอผลการวิจัยและการสื่อสารสาธารณะ	58

	สารบัญ	หน้า
บทที่ 4	บริบทพื้นที่วิจัยชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย-กัมพูชา	59
	4.1 บริบทพื้นที่ชุมชนบ้านโคกใหญ่-บ้านโคกสามัคคี	59
	4.2 บริบทพื้นที่ชุมชนภูมิโอะกะกิริลือ ตำบลลุมโตง อำเภออัตลองเวง จังหวัดอุดรธานี	62
บทที่ 5	ผลการวิจัย	75
	5.1 ความสัมพันธ์ของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทยบ้านโคกใหญ่-โคกสามัคคีกับชุมชนท้องถิ่นชายแดนกัมพูชาบ้านโอะกะกิริลือ	75
	5.2 วิธีการผลิตและองค์ความรู้การทำกิจกรรมของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย-กัมพูชา	80
	5.3 การจัดกระบวนการเรียนรู้การทำกิจกรรมอินทรีย์ชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย- กัมพูชา	92
	5.4 ปฏิบัติการทำกิจกรรมอินทรีย์ของชุมชนบ้านโคกใหญ่บ้านโคกสามัคคีกับชุมชนโอะกะกิริลือ	99
	5.5 การฟื้นฟูความสัมพันธ์บนฐานการจัดกระบวนการเรียนรู้การทำกิจกรรมอินทรีย์ชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย- กัมพูชา	105
บทที่ 6	สรุปผลการวิจัย	110
	6.1 สรุปผลการวิจัย	111
	6.2 ข้อค้นพบที่สำคัญจากการวิจัย	114
ภาคผนวก	ประวัติคณะทำงาน	116

ภาพที่	สารบัญภาพ	หน้า
2 - 1	กรอบแนวคิดในการศึกษา	35
3 - 1	ประชุมทีมวิจัยและที่ปรึกษาเพื่อวางแผน และกำหนดบทบาทหน้าที่ในการวิจัย ครั้งที่ 1 บ้านโคกใหญ่ บ้านโคกสามัคคี และครั้งที่ 2 บ้านโกละกิริลือ ต.ลุมโตง อ. อัสลองเวง จ. อุตรดิตถ์	41
3 - 2	ฝึกอบรมแนวคิดหลักการและการออกแบบเครื่องมือ ในการศึกษาวิจัยเพื่อท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วม	42
3 - 3	การประชุมชี้แจงโครงการเพื่อทำความเข้าใจต่อชุมชนและ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	44
3 - 4	เก็บรวบรวมข้อมูลบริบทชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย – กัมพูชา (บ้านโคกใหญ่-โคกสามัคคีและบ้านโกละกิริลือ)	47
3 - 5	เก็บรวบรวมข้อมูลการทำกิจกรรมอินทรีย์ และเก็บรวบรวมข้อมูลความสัมพันธ์ ของชุมชนบ้านโคกใหญ่ – โคกสามัคคี กับบ้านโกละกิริลือ	49
3 - 6	ปฏิบัติการเรียนรู้การทำปุ๋ยอินทรีย์ (ปุ๋ยผง) ของชุมชน บ้านโคกใหญ่ – โคกสามัคคี กับบ้านโกละกิริลือ	51
3 - 7	ปฏิบัติการเรียนรู้การทำปุ๋ยอินทรีย์ (น้ำหมักชีวภาพ) ของชุมชน บ้านโคกใหญ่ – โคกสามัคคี กับบ้านโกละกิริลือ	52
3 - 8	ปฏิบัติการเรียนรู้ศึกษาดูงานการทำกิจกรรมอินทรีย์ของชุมชน บ้านโคกใหญ่ – โคกสามัคคี กับบ้านโกละกิริลือ	53
3 - 9	ปฏิบัติการเรียนรู้การทำกิจกรรมอินทรีย์ของชุมชนบ้านโคกใหญ่ – โคกสามัคคี กับบ้านโกละกิริลือ แบบตัวต่อตัว	54
3 - 10	ปฏิบัติการเรียนรู้ทดลองทำกิจกรรมอินทรีย์ของชุมชน บ้านโคกใหญ่บ้านโคกสามัคคีกับบ้านโกละกิริลือ	55
3 - 11	แปลงกิจกรรมอินทรีย์ในระดับครัวเรือนของชุมชนภูมิโกละกิริลือ (กัมพูชา)	56
3 - 12	แปลงกิจกรรมอินทรีย์ในระดับแปลงรวมของกลุ่มของชุมชนภูมิโกละกิริลือ (กัมพูชา)	56
3 - 13	ปฏิบัติการทำฝายชะลอน้ำลำห้วยโกละกิริลือเพื่อทำกิจกรรมอินทรีย์	56

ภาพที่	สารบัญภาพ (ต่อ)	หน้า
3 - 14	การวิเคราะห์ข้อมูลและการเขียนรายงานการวิจัยของนักวิจัย บ้านโคกใหญ่บ้านโคกสามัคคีกับบ้านโกละกิริลือ	57
3 - 15	การนำเสนอผลการวิจัยต่อชุมชนและสาธารณะของนักวิจัย บ้านโคกใหญ่บ้านโคกสามัคคีกับบ้านโกละกิริลือ	58
4 - 1	นายริง มิน ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 1 ภูมิโกละกิริลือ	65
4 - 2	นางเมื่อยะ โปว ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 2 ภูมิโกละกิริลือ	65
4 - 3	แผนผังชุมชนภูมิโกละกิริลือ คุ่มลุมโตง เซราะอัลลองเวง เขตอุดรมีชัย	67
4 - 4	ปฏิทินวัฒนธรรมชุมชนภูมิโกละกิริลือ คุ่มลุมโตง เซราะอัลลองเวง เขตอุดรมีชัย	68
4 - 5	ปฏิทินการผลิตชุมชนภูมิโกละกิริลือ คุ่มลุมโตง เซราะอัลลองเวง เขตอุดรมีชัย	69
4 - 6	ปฏิทินฤดูกาลชุมชนภูมิโกละกิริลือ คุ่มลุมโตง เซราะอัลลองเวง เขตอุดรมีชัย	70
4 - 7	แผนที่ทรัพยากรธรรมชาติภูมิโกละกิริลือ คุ่มลุมโตง เซราะอัลลองเวง เขตอุดรมีชัย (ราชอาณาจักรกัมพูชา)	72
4 - 8	แผนที่ตัดขวางชุมชนภูมิโกละกิริลือ คุ่มลุมโตง เซราะอัลลองเวง เขตอุดรมีชัย (ราชอาณาจักรกัมพูชา)	72
5 - 1	การค้าและการท่องเที่ยวของประชาชนตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชา จุดผ่านแดนถาวรช่องสะง่า อำเภอกุสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ	78
5 - 2	ถนนหมายเลข 67 อัลลองเวง – เสียมเรียบ	79
5 - 3	จุดผ่านแดนถาวรช่องสะง่า ตำบลไพรพัฒนา อำเภอกุสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ (ฝั่ง ตม.กัมพูชา)	79
5 - 4	พื้นที่ปลูกมันสำปะหลัง ภูมิโกละกิริลือ (กัมพูชา)	88
5 - 5	พื้นที่ทำนาภูมิโกละกิริลือ (กัมพูชา)	90

ภาพที่	สารบัญภาพ (ต่อ)	หน้า
5 - 6	การใช้ประโยชน์พื้นที่บริเวณบ้านภูมิไวกะกรือ (กัมพูชา)	91
5 - 7	แผนภาพโครงสร้างกลุ่มเรียนรู้กิจกรรมอินทรีย์นักวิจัยท้องถิ่น ภูมิไวกะกรือ กัมพูชา	97
5 - 8	การปฏิบัติการเรียนรู้การทำปุ๋ยอินทรีย์ของชุมชน บ้านโคกใหญ่-โคกสามัคคีกับชุมชนไวกะกรือ	98
5 - 9	พืช ผักในแปลงปฏิบัติการทดลองกิจกรรมอินทรีย์ในระดับครัวเรือน	101
5 - 10	ปฏิบัติการทดลองการทำกิจกรรมอินทรีย์ในระดับกลุ่ม แปลงที่ 1	103
5 - 11	ปฏิบัติการทดลองการทำกิจกรรมอินทรีย์ในระดับกลุ่ม แปลงที่ 2	104
5 - 12	ปฏิบัติการทดลองการทำกิจกรรมอินทรีย์ในระดับกลุ่ม แปลงที่ 3	105

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมา/ความสำคัญของการวิจัย

กลไกอินทรีย์หรือกลไกธรรมชาติ เป็นระบบการผลิตทางการเกษตรที่ให้คุณค่าความสำคัญกับวิถีการผลิตที่เคารพธรรมชาติและวิถีการผลิตเพื่อการจัดระบบความสัมพันธ์ของคนกับธรรมชาติที่พึ่งพาอาศัยกันก่อประโยชน์ทั้งด้านเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมที่ดี และเป็นการจัดระบบความสัมพันธ์ทางสังคมที่เป็นเรื่องของคนกับคนในระดับครอบครัว ระดับกลุ่มและชุมชนร่วมกันนำไปสู่การพึ่งตนเองได้ ด้วยกระแสการเปลี่ยนแปลงปัจจุบันทำให้วิถีการผลิตของชุมชนได้เปลี่ยนแปลงไปมุ่งเน้นการผลิตเพื่อการค้าที่ให้คุณค่าที่เป็นตัวเงินเป็นหลักโดยมีกลไกด้านการตลาดหรือเรื่องราคาเป็นตัวกำหนดในการตัดสินใจของชุมชนว่าจะผลิตอะไร ปริมาณเท่าไร ช่วงเวลาไหน ที่จะคุ้มค่าและให้ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจสูง ต้องผลิตโดยการบุกเบิกพื้นที่ให้มีพื้นที่ขนาดใหญ่เพื่อให้ได้ผลผลิตปริมาณมาก ใช้เวลาน้อย มีการใช้เครื่องจักรหรือเทคโนโลยีสมัยใหม่ ปุ๋ยเคมี ยาปราบศัตรูพืช และพันธุ์พืชที่ตรงตามความต้องการของตลาด ส่งผลให้ต้นทุนสูงขึ้น สูญเสียความสมดุลของระบบนิเวศสิ่งแวดล้อม แหล่งอาหารธรรมชาติลดลง ความสัมพันธ์ของคนในครอบครัว กลุ่ม ชุมชน ลดลง มีการแข่งขัน ต่างคนต่างอยู่และดำเนินตามกระแสที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วไม่สามารถควบคุมและพึ่งตนเองได้ ต้องพึ่งพิงภายนอกมากขึ้น

ชุมชนบ้านโคกใหญ่-โคกสามัคคี ตำบลห้วยตีโกฏ อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดศรีสะเกษ ประเทศไทย เป็นชุมชนชายแดนตั้งอยู่ห่างจากช่องผ่านแดนช่องสง่า ประมาณ 30 กิโลเมตร ได้ดำเนินกิจกรรมโครงการวิจัยรูปแบบการจัดการน้ำเพื่อการผลิตทางการเกษตร ในระหว่างปี 2553 – 2554 ก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนผ่านกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น เกิดชุดองค์ความรู้การผลิตทางการเกษตรแบบอินทรีย์ เช่น การทำหัวเชื้ออีเอ็ม (E.M) มูลสัตว์และปุ๋ยหมักชีวภาพ การทำปุ๋ยน้ำสกัดชีวภาพ การผลิตเกษตรแบบอินทรีย์ที่เหมาะสมกับสภาพนิเวศสิ่งแวดล้อม การเลี้ยงปลา เลี้ยงกบ การเพาะเห็ดขอนขาว และเกิดกลุ่มในการบริหารจัดการร่วมกันของชุมชน จากชุดองค์ความรู้ดังกล่าวชุมชนจึงมีความมุ่งมั่นที่จะขยายผลชุดองค์ความรู้การทำกิจกรรมอินทรีย์ข้ามแดนเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีของชุมชนชายแดนไทยกับชุมชนชายแดนกัมพูชาเพื่อการเตรียมตัวและสร้างภูมิคุ้มกันผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากการเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) ในปี พ.ศ. 2558 ของชุมชนชายแดนไทยกับชุมชนชายแดนกัมพูชาด้วยกัน

ชุมชนโอ๊ะกือรือ ตำบลลุมโต อำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์ ราชอาณาจักรกัมพูชา ตั้งอยู่ห่างจากช่องผ่านแดนช่องสง่า 18 กิโลเมตร ห่างจากอำเภอลำดวน 4 กิโลเมตร และห่างจากจังหวัดสุรินทร์ 92 กิโลเมตร เป็นชุมชนที่ยังมีวิถีการเกษตรและการใช้ประโยชน์จากฐานทรัพยากรธรรมชาติ ดิน น้ำป่าเพื่อการผลิตทางการเกษตร คือการทำนา ปลูกมันสำปะหลัง สวนผลไม้ เลี้ยงเป็ด ไก่ หมู และเป็นที่

อยู่อาศัย โดยมีการถือครองที่ดินทำกินต่อครัวเรือน เฉลี่ย 10 ไร่ ที่อยู่อาศัยต่อครัวเรือนเฉลี่ย 1 ไร่ โดยมีผู้ถือครองที่ดินทำกินน้อยสุด คือไม่มีเลย แต่มีเฉพาะที่อยู่อาศัย และมากที่สุด คือ 42 ไร่ มีแหล่งน้ำที่ใช้ประโยชน์ ในการหาปลา เลี้ยงสัตว์ (วัว-ควาย) ได้แก่ โอบะกือ โอบะเกาะ สระไซต์ มีป่าไม้ที่ใช้ประโยชน์ในการเก็บหาของป่า เช่น เห็ด มัน ผักธรรมชาติ และขี้ได้ ได้แก่ ปากบาลโอบะกือ ภูเขา คือ กุลพนม พนมไค พนมจุงเจีย นอกจากนี้คนในชุมชนยังประกอบอาชีพหัตถกรรม (ทอผ้า/จักรสาน) เพอร์นิเจอร์ คำขายรับจ้างในพื้นที่ ในตัวเมือง และรับจ้างต่างประเทศ ก๊วยนัต (รถไถเดินตาม) ครู แพทย์ และทหาร สภาพพื้นที่ในการผลิตทางการเกษตรเป็นลักษณะการบุกเบิกใหม่ วิธีการผลิตยังคงมีลักษณะแบบดั้งเดิม คือการผลิตเพื่ออยู่เพื่อกินเป็นหลัก แต่ประสบกับปัญหาผลผลิตตกต่ำ สภาพดินไม่ดี วัชพืช ศัตรูพืช เกิดเชื้อราหรือ เพลี้ย แนวโน้มในอนาคตจะนำไปสู่การสูญเสียที่ดินเนื่องจากชุมชนมองว่าในการผลิตไม่ได้ผลเมื่อนายทุนจากในเมืองมากว้านซื้อที่ดินในราคาสูง ชาวบ้านจะขายที่ดินมากขึ้น ปัจจุบันพื้นที่ส่วนใหญ่ตามริมสองฝั่งถนนเป็นของนายทุนจากเสียมเรียบ อุดมรัย และประเทศไทย ในอนาคตชุมชนจะนำไปสู่การผลิตแบบสมัยใหม่ และเพื่อการขายมากขึ้น โดยเริ่มมีการใช้พันธุ์พืชที่ตรงตามความต้องการของตลาดเพื่อรองรับการเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน มีการปลูกมันสำปะหลัง ใช้เครื่องจักรสมัยใหม่ ปุ๋ยเคมีและยาปราบศัตรูพืช ซึ่งส่งผลต่อต้นทุนที่สูงขึ้น สูญเสียความสมดุลของระบบนิเวศสิ่งแวดล้อม แหล่งอาหารธรรมชาติลดลง โดยเฉพาะกลุ่มคนที่ไม่มีที่ดินหรือมีที่ดินน้อยที่ไม่มีทางเลือกมากนักย่อมได้รับผลกระทบต่อวิถีการดำเนินชีวิตที่มีความยากลำบากและถูกกีดกันออกจากผลพวงของกระแสการพัฒนาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

ความสัมพันธ์ของชุมชนข้ามแดนระหว่างบ้านโคกใหญ่-โคกสามัคคี ตำบลห้วยตึกขุ อำเภอกุสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ ประเทศไทย กับชุมชนโอบะกือลือ ตำบลลุมโตง อำเภออัลลองเวง จังหวัดอุดรรัย ราชอาณาจักรกัมพูชา เป็นระบบความสัมพันธ์ของคนชุมชนท้องถิ่นชายแดนที่มีภาษา วัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อและวิธีการผลิตทางการเกษตรที่เหมือนกัน ในอดีตมีการไปมา ติดต่อดสื่อสาร การค้าขาย แลกเปลี่ยนพึ่งพาอาศัยกันผ่านความสัมพันธ์ความไว้วางใจกันด้วยการเป็นเสี่ยวของคนในชุมชน โดยคนในชุมชนฝั่งไทยไปมีการผูกเสี่ยวกับผู้นำ (ผู้ใหญ่บ้าน) ฝั่งกัมพูชา มีการไปมาเยี่ยมยามถามข่าวกัน เข้าร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรมประเพณีของชุมชนหรือเครือญาติของเสี่ยวทำให้ความสัมพันธ์รู้จักมักคุ้นกันขยายวงกว้างออกไป แต่เนื่องจากนโยบายความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและเหตุการณ์ความไม่สงบภายในประเทศ กัมพูชาที่ผ่านมาในอดีตจึงส่งผลให้ชุมชนทั้งสองมีความห่างเหินกันการไปมาหาสู่กันจึงไม่สะดวก แต่ปัจจุบันมีการเปิดช่องผ่านแดนถาวรช่องสะง่า จึงทำให้ชุมชนทั้งสองไปมาหาสู่กันสะดวกขึ้น และทำให้ชุมชนทั้งสองเป็นชุมชนหน้าด่านอยู่ใกล้กับช่องผ่านแดนถาวรช่องสะง่าที่มีการขนถ่ายสินค้าอุปโภคบริโภคส่งออกและนำเข้า มีการค้าขายร่วมกัน อีกทั้งเป็นเส้นทางคมนาคมขนส่งและการท่องเที่ยวที่ผ่านชุมชนไปยังนครวัด นครธมได้ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อวิถีการดำเนินชีวิตของชุมชนทั้งสองฝั่ง ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม และยิ่งในปี พ.ศ. 2558 จะมีการเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) เพื่อความเป็นหนึ่งเดียวกันของกลุ่มประเทศสมาชิกซึ่งจะมีการไหลบ่าของ คน ทุน เทคโนโลยี การลงทุน ข้ามชาติ ที่มุ่งเน้นการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ โดยมีเป้าหมาย ให้ประชาคมอาเซียน มีตลาดและฐานการผลิตเดียวกัน มีการเคลื่อนย้ายสินค้า บริการ การลงทุน และแรงงานฝีมืออย่างเสรี สิ่งเหล่านี้ซึ่งเป็นระบบเศรษฐกิจขนาดใหญ่

หรืออุตสาหกรรมขนาดใหญ่ มุ่งการแข่งขันผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ชุมชนไม่สามารถเข้าถึงและมีส่วนร่วมได้ยาก ยิ่งจะทำให้ชุมชนท้องถิ่นมีความแตกต่างและเกิดช่องว่างในการพัฒนา และไม่ไว้วางใจกัน มีความขัดแย้งกันมากขึ้น โดยเฉพาะการพัฒนาตลาดและฐานการผลิตที่เป็นระบบการผลิตทางด้านการเกษตรกรรมของชุมชนท้องถิ่นที่ไม่สามารถพึ่งตนเองได้ ทำให้กลุ่มคนที่ไม่มียี่สิบหรือมีที่ดินน้อยที่ไม่มีทางเลือกมากนักกลุ่มคนเหล่านี้ย่อมได้รับผลกระทบต่อวิถีการดำเนินชีวิตที่มีความยากลำบากและถูกกีดกันออกจากกระแสการพัฒนาได้

การจัดการเตรียมการเพื่อแก้ไขปัญหาความสัมพันธ์ข้ามแดนของไทยและกัมพูชาที่ผ่านมา เป็นการดำเนินนโยบายความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในระดับทวิภาคีของภาครัฐเพื่อลดกรณีความขัดแย้งและการสร้างความมั่นคงภายในซึ่งเป็นการดำเนินงานในระดับบนคือ รัฐต่อรัฐ และหน่วยงานรัฐในพื้นที่ ระดับจังหวัดและระดับอำเภอ เป็นเมืองคู่แฝด หรือเมืองคู่มิตร เพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจ และการเมือง ความมั่นคงของรัฐ เป็นสำคัญ เช่น จังหวัดศรีสะเกษเป็นเมืองคู่มิตรกับจังหวัดเสียมเรียบ และอำเภอภูสิงห์เป็นเมืองคู่มิตรกับอำเภออัลลองเวง ซึ่งเป็นการสร้างความสัมพันธ์ข้ามแดนของหน่วยงานรัฐต่อรัฐ และนักธุรกิจต่อนักธุรกิจ หรือหอการค้าในระดับจังหวัด และระดับอำเภอ เพื่อต่อรองและเจรจาแก้ไขปัญหากรณีพิพาทในพื้นที่ และในปี พ.ศ. 2549 ถึงแม้ว่าจะมีการสร้างความสัมพันธ์ผ่านกิจกรรมโดยมีหน่วยงานจากฝั่งไทย กรมพัฒนาชุมชน รับงบประมาณจากกระทรวงต่างประเทศ โดยให้สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดศรีสะเกษเข้าดำเนินการพัฒนาชุมชนโดยใช้แนวคิด หลักการกระบวนการพัฒนาชุมชนเข้าไปเพื่อดำเนินการพัฒนาชุมชน ที่บ้านโอบะกีกันตาร ตำบลลุมโตงอำเภออัลลองเวง จังหวัดอุดรธานี โดยการสร้างศาลาโรงเรียนอนุบาลหรือศูนย์เด็กเล็กให้ ขนาด 8x10 เมตร งบประมาณ 1 ล้านบาท แต่เป็นการดำเนินการให้ซึ่งไม่ตรงกับปัญหาความต้องการของชุมชนที่มีปัญหาเรื่องปากท้องหรือการทำมาหากินของชุมชน การดำเนินการดังกล่าวจึงไม่ต่อเนื่อง ปัจจุบันไม่ได้ใช้ประโยชน์เป็นศูนย์เด็กแต่ใช้ประโยชน์เป็นที่ประชุมของหมู่บ้านแทน และมีการจัดการแข่งขันกีฬาของหน่วยงานระดับอำเภอ การทำผ้าป่าเพื่อเชื่อมความสัมพันธ์ของหน่วยงานรัฐในระดับอำเภอชาวบ้านไม่ได้มีส่วนร่วมเป็นเพียงคนดูหรือเข้าร่วมบางส่วน ขณะที่ในส่วน of ชาวบ้านได้มีการเชื่อมความสัมพันธ์กันข้ามแดนโดยการไปเยี่ยมยามถามข่าวกันผ่านความเป็นเสี่ยว/เกลอ ญาติพี่น้อง และกิจกรรมทางวัฒนธรรมประเพณี เช่น สงกรานต์ แต่งงาน เป็นต้น ซึ่งก่อให้เกิดสายความสัมพันธ์ต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน

อย่างไรก็ตามจากการจัดเวทีวิเคราะห์ปัญหาเพื่อหาโจทย์ในการวิจัยหาทางออกในการแก้ไขปัญหาของชุมชนร่วมกันกับผู้นำชุมชนทั้งสองฝั่งมีความเห็นร่วมกันว่าการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน มีความไว้วางใจกันจะเป็นพลังนำไปสู่การสร้างความมั่นคงของชุมชนทั้งสองฝั่งภายใต้สถานการณ์ปัญหาการเปลี่ยนแปลงปัจจุบันที่มีความสลับซับซ้อนร่วมกันได้นั้น จำเป็นจะต้องมีชุดความรู้และเครื่องมือที่สามารถสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันเพื่อนำไปสู่การฟื้นฟูความสัมพันธ์ข้ามแดนร่วมกันได้นั้นจะต้องอยู่บนฐานเศรษฐกิจของชุมชนท้องถิ่นทั้งสองฝั่งโดยใช้ระบบสังคมวัฒนธรรมความเชื่อร่วมกัน ในวิถีการผลิตทางการเกษตรในรูปแบบกิจกรรมอินทรีย์ที่ให้คุณค่าความสำคัญกับวิถีการผลิตที่เคารพธรรมชาติและวิถีการ

ผลิตเพื่อการจัดระบบความสัมพันธ์ของคนกับธรรมชาติที่พึ่งพาอาศัยกันก่อประโยชน์ทั้งด้านเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมที่ดี และการจัดระบบความสัมพันธ์ทางสังคมที่เป็นเรื่องของคนกับคนในระดับครอบครัว ระดับกลุ่มและชุมชนข้ามแดนร่วมกันและนำไปสู่การพึ่งตนเองได้ โดยการศึกษาแลกเปลี่ยนเรียนรู้และถ่ายทอดความรู้เทคโนโลยีการทำกิจกรรมอินทรีย์ เช่น การทำปุ๋ยอินทรีย์ การผลิตกิจกรรมอินทรีย์ การตลาดทางเลือกกิจกรรมอินทรีย์ข้ามแดนของชุมชนทั้งสองประเทศ และนำไปสู่การเป็นชุมชนคู่แฝด หรือชุมชนคู่มิตรทางกิจกรรมอินทรีย์ร่วมกัน

ดังนั้นเพื่อให้ได้ชุดความรู้ข้อมูลข้อเท็จจริงคุณค่า ความสำคัญเกี่ยวกับการจัดกระบวนการเรียนรู้ การทำกิจกรรมอินทรีย์ เพื่อนำไปสู่การสร้างความสัมพันธ์ข้ามแดนของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย-กัมพูชา ชุมชนโคกใหญ่-โคกสามัคคี ตำบลห้วยตึกชู อำเภอกุสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ ประเทศไทย กับ ชุมชนโอเกาะกือ ตำบลลุมโตง อำเภออัลลองเวง จังหวัดอุดรรัมย์ ราชอาณาจักรกัมพูชา เพื่อนำไปสู่ทางเลือกในการสร้างความมั่นคงของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย-กัมพูชา บนฐานบริบทชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย-กัมพูชา ทั้งด้านประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต สังคมวัฒนธรรม เศรษฐกิจ ทรัพยากร และบนฐานความรู้ความสัมพันธ์ของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย-กัมพูชา ในอดีต-ปัจจุบัน ทั้งนี้ภายใต้สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงและนโยบายความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและการเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนที่ชุมชนทั้งสองต้องเผชิญและต้องหาทางออกร่วมกัน กระบวนการงานวิจัยท้องถิ่นจะเป็นเครื่องมือในการสร้างกระบวนการเรียนรู้ การหลอมรวมคนในชุมชนท้องถิ่น การประสานความร่วมมือของชุมชนกับหน่วยงานรัฐผ่านการศึกษาเก็บข้อมูล เพื่อสร้างชุดความรู้ใหม่ข้ามแดน สร้างพลังชุมชนท้องถิ่นข้ามแดน การจัดการแก้ไขปัญหาของชุมชนท้องถิ่นข้ามแดน โดยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย-กัมพูชา ในการเตรียมตัวและปรับตัวให้ได้อย่างสมดุล อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข มั่นคงปลอดภัยในการดำเนินชีวิตร่วมกัน

1.2 คำถามวิจัย

คำถามหลัก

การจัดกระบวนการเรียนรู้กิจกรรมอินทรีย์จะสามารถสร้างความสัมพันธ์ของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย บ้านโคกใหญ่-โคกสามัคคี ตำบลห้วยตึกชู อำเภอกุสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ ประเทศไทย กับชุมชนท้องถิ่นชายแดนกัมพูชา บ้านโอเกาะกือ ตำบลลุมโตง อำเภออัลลองเวง จังหวัดอุดรรัมย์ ราชอาณาจักรกัมพูชา ร่วมกันได้อย่างไร

คำถามรอง

1. ความสัมพันธ์ของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทยบ้านโคกใหญ่-โคกสามัคคี ตำบลห้วยตึกชู อำเภอกุสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ ประเทศไทย กับชุมชนท้องถิ่นชายแดนกัมพูชาบ้านโอเกาะกือ ตำบลลุมโตง อำเภออัลลองเวง จังหวัดอุดรรัมย์ ในอดีตและปัจจุบันเป็นอย่างไร

2. การจัดการกระบวนการเรียนรู้การทำกิจกรรมอินทรีย์ของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย บ้านโคกใหญ่-โคกสามัคคี ตำบลห้วยตึกชุม อำเภอกุสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ ประเทศไทย กับชุมชนท้องถิ่นชายแดนกัมพูชา บ้านโอะกะกือลือ ตำบลลุมโตง อำเภอลลองเวง จังหวัดอุดรรัมย์ี่เป็นอย่างไรและส่งผลกระทบต่อชีวิตผู้คนในชุมชนอย่างไร

3. จะฟื้นฟูความสัมพันธ์บนฐานการจัดการกระบวนการเรียนรู้การทำกิจกรรมอินทรีย์ชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย บ้านโคกใหญ่-โคกสามัคคี ตำบลห้วยตึกชุม อำเภอกุสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ ประเทศไทย กับชุมชนท้องถิ่นชายแดนกัมพูชา บ้านโอะกะกือลือ ตำบลลุมโตง อำเภอลลองเวง จังหวัดอุดรรัมย์ี่ได้อย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทยบ้านโคกใหญ่-โคกสามัคคี ตำบลห้วยตึกชุม อำเภอกุสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ ประเทศไทย กับชุมชนท้องถิ่นชายแดนกัมพูชาบ้านโอะกะกือลือ ตำบลลุมโตง อำเภอลลองเวง จังหวัดอุดรรัมย์ี่ในอดีตและปัจจุบัน

2. เพื่อศึกษาการจัดการกระบวนการเรียนรู้การทำกิจกรรมอินทรีย์ของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย บ้านโคกใหญ่-โคกสามัคคี ตำบลห้วยตึกชุม อำเภอกุสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ ประเทศไทย กับชุมชนท้องถิ่นชายแดนกัมพูชาบ้านโอะกะกือลือ ตำบลลุมโตง อำเภอลลองเวง จังหวัดอุดรรัมย์ี่

3. เพื่อศึกษาการฟื้นฟูความสัมพันธ์บนฐานการจัดการกระบวนการเรียนรู้การทำกิจกรรมอินทรีย์ชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย บ้านโคกใหญ่-โคกสามัคคี ตำบลห้วยตึกชุม อำเภอกุสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ ประเทศไทย กับชุมชนท้องถิ่นชายแดนกัมพูชา บ้านโอะกะกือลือ ตำบลลุมโตง อำเภอลลองเวง จังหวัดอุดรรัมย์ี่

1.4 ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ชุดข้อมูลองค์ความรู้บริบทของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทยบ้านโคกใหญ่-โคกสามัคคีและชุมชนท้องถิ่นชายแดนกัมพูชาบ้านโอะกะกือลือ ในด้านประวัติศาสตร์ชุมชน วิธีการดำเนินชีวิต สภาพทางเศรษฐกิจ สภาพทางสังคม วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ ฐานทรัพยากร/ระบบนิเวศ รวมทั้งนโยบายการจัดการพัฒนาพื้นที่ชายชายแดนของไทยและของกัมพูชา และการเป็นประชาคมอาเซียน (AEC) ที่เป็นศักยภาพและข้อจำกัดที่มีผลกระทบต่อชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย-กัมพูชา

2. ได้ชุดข้อมูลองค์ความรู้ระบบการผลิตทางการเกษตรและการทำกิจกรรมอินทรีย์ของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย บ้านโคกใหญ่-โคกสามัคคีและชุมชนท้องถิ่นชายแดนกัมพูชา บ้านโอะกะกือลือ

3. ได้ชุดข้อมูลองค์ความรู้ระบบและกลไกความสัมพันธ์ข้ามแดนของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย บ้านโคกใหญ่-โคกสามัคคีและชุมชนท้องถิ่นชายแดนกัมพูชาบ้านโอะกะกือลือจากอดีตถึงปัจจุบัน ทั้งในส่วน of ความสัมพันธ์ด้านประวัติศาสตร์ร่วมของชุมชน ความสัมพันธ์ด้านสังคม/ผู้นำ/กลุ่มกิจกรรม

ความสัมพันธ์ด้านเศรษฐกิจ ความสัมพันธ์ด้านวัฒนธรรม/ประเพณี/ ความเชื่อ/ พิธีกรรม และความสัมพันธ์ด้านการจัดการและการใช้ประโยชน์ทรัพยากร

4. ได้ชุดข้อมูลองค์ความรู้การสร้างความสัมพันธ์ข้ามแดนบนฐานการจัดกระบวนการเรียนรู้การทำกิจกรรมอินทรีย์ของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทยบ้านโคกใหญ่-โคกสามัคคีและชุมชนท้องถิ่นชายแดนกัมพูชา บ้านโองกะกรือ ในรูปแบบ วิธีการ ขั้นตอนการสร้างความสัมพันธ์ข้ามแดน ผลที่เกิดขึ้นจากปฏิบัติการรูปธรรมในการแก้ไขปัญหาการสร้างสัมพันธ์ข้ามแดนร่วมกัน

5. เกิดรูปแบบการสร้างสัมพันธ์ข้ามแดนบนฐานการจัดกระบวนการเรียนรู้การทำกิจกรรมอินทรีย์ของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทยบ้านโคกใหญ่-โคกสามัคคีและชุมชนท้องถิ่นชายแดนกัมพูชา บ้านโองกะกรือ โดยการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกระดับในพื้นที่ผ่านการดำเนินกิจกรรมร่วมกัน เช่น การทำปุ๋ยอินทรีย์ การผลิตกิจกรรมอินทรีย์ การตลาดทางเลือก (กิจกรรมอินทรีย์) ข้ามแดนนำไปสู่การเป็นชุมชนคู่แฝด หรือชุมชนคู่มิตรทางกิจกรรมอินทรีย์ร่วมกัน

6. เกิดกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมข้ามแดนผ่านกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่ต่อเนื่องนำไปสู่การสร้างสัมพันธ์ที่ดีในการหาทางออกการจัดการปัญหาของชุมชนและนำไปสู่การสร้างความมั่นคงของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทยบ้านโคกใหญ่-โคกสามัคคีและชุมชนท้องถิ่นชายแดนกัมพูชา บ้านโองกะกรือร่วมกัน

บทที่ 2

แนวคิดและเอกสารที่เกี่ยวข้อง

การทบทวนแนวคิดและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง คณะผู้ดำเนินงานต้องการนำเสนอประเด็นที่สอดคล้องกับการดำเนินงาน โครงการวิจัยเรื่องการจัดกระบวนการเรียนรู้การทำกิจกรรมอินทรีย์เพื่อสร้างความสัมพันธ์ของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย-กัมพูชา กรณี : ชุมชนโคกใหญ่-โคกสามัคคี ตำบลห้วยตึกชู อำเภอกุสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ ประเทศไทย กับ ชุมชนโอกะกีร์ลือ ตำบลลุมโตง อำเภออัลลองเวง จังหวัดอุดรธานี ราชอาณาจักรกัมพูชา ซึ่งสามารถสรุปเพื่อนำไปปรับใช้กับการทำงานได้ดังนี้

- 1) แนวคิดวัฒนธรรมชุมชน
- 2) แนวคิดเรื่องชายแดน (borders) พรมแดน (boundaries)
- 3) แนวคิดความมั่นคงของมนุษย์
- 4) แนวคิดการเป็นประชาคมอาเซียน หรือ สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Association of South East Asian Nations: ASEAN)
- 5) หลักการและแนวทางการทำเกษตรอินทรีย์
- 6) เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 6.1 ประวัติศาสตร์ร่วมระหว่างไทย-กัมพูชา
 - 6.2 ความสัมพันธ์ข้ามแดนระหว่างไทย-กัมพูชา
 - 6.3 การค้าชายแดนระหว่างไทย-กัมพูชา
 - 6.4 ปัญหาพรมแดนระหว่างไทย-กัมพูชา
 - 6.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดวัฒนธรรมชุมชน

วัฒนธรรม หมายถึง วิธีการดำเนินชีวิต (The way of life) ของคนในสังคม ที่เป็นระบบความคิดและค่านิยมที่สมาชิกมีส่วนร่วมกันเป็นสิ่งที่มนุษย์เรียนรู้ มีพื้นฐานมาจากการใช้สัญลักษณ์ เป็นองค์รวมของความรู้และภูมิปัญญาที่เป็นกระบวนการในการกำหนดนิยามความหมายของชีวิตและสิ่งที่อยู่ร่วมด้วยมนุษย์ และวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ไม่หยุดนิ่ง แต่เปลี่ยนแปลงปรับตัวอยู่ตลอดเวลา (ยศ สันตสมบัติ.2540:17) เมื่อมีการประดิษฐ์หรือค้นพบสิ่งใหม่ วิธีใหม่ที่ใช้แก้ปัญหาและตอบสนองความต้องการของสังคมได้ดีกว่า อาจทำให้สมาชิกของสังคมเกิดความนิยมและในที่สุดอาจเลิกใช้วัฒนธรรมเดิม การรักษาหรือธำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมเดิมจึงต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาวัฒนธรรมให้เหมาะสมมีประสิทธิภาพตามยุคสมัย

ฐานคิดสำคัญของแนวคิดหลักที่สำคัญของวัฒนธรรมชุมชน ได้แก่ แนวคิดว่าด้วยชุมชน ชุมชนกับสังคมภายนอกและการพัฒนา ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1) ชุมชนเป็นชีวิตของชาวบ้าน เป็นศูนย์กลางของการดำรงอยู่ ในชุมชนสมาชิกต่างมีความเกี่ยวพันซึ่งกันและกัน พวกเขาเคยพึ่งตนเองได้ ทั้งนี้ ชุมชนสามารถดำรงอยู่ได้ด้วยตนเอง พวกเขาไม่ต้องพึ่งพิงสังคม ตามทัศนะนี้จะเห็นว่าวิถีชาวบ้านในสังคมเป็นอย่างไร

ด้านเศรษฐกิจและการทำมาหากิน ชาวบ้านมีการผลิตแบบเกษตรกรรม หัตถกรรมพื้นบ้านเป็นการผลิตแบบพออยู่พอกินเป็นหลัก เมื่อเหลือจึงนำไปแลกเปลี่ยนชาวบ้านจะใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างคุ้มค่า และเห็นคุณค่าของสิ่งแวดล้อมว่าควรใช้อย่างพอประมาณ ชาวบ้านมีนิสัยการบริโภคอย่างพอดี ไม่ฟุ้งเฟ้อและประหยัด ในแง่นี้ชุมชนจึงสามารถพึ่งตนเองได้ในทางเศรษฐกิจ ทางสังคม การเมือง ชาวบ้านมีความสัมพันธ์กันผ่านระบบเครือญาติ และปกครองกันเองผ่านระบบอาวุโสซึ่งเป็นผู้นำ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านต่างๆ ที่ชาวบ้านให้ความเคารพยกย่องในชุมชน นอกจากระบบดังกล่าวแล้ว กล่าวได้ว่าชาวบ้านในชุมชนมีความเสมอภาคกันไม่มีชนชั้นและขัดแย้งทางชนชั้น แม้จะมีการทะเลาะเบาะแว้งกันบ้าง ก็ไม่ถึงกับจะนำไปสู่ความขัดแย้งแตกแยกกันในชุมชน ในด้านความเชื่อก่อนพระพุทธศาสนาจะแทรกเข้าไปในหมู่บ้าน ชาวบ้านเชื่อในธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ให้ความเคารพสิ่งศักดิ์สิทธิ์เสมือนมีพลังอำนาจวิเศษสถิตอยู่ในที่ต่างๆ รอบตัวในการที่จะมีกิจกรรมสัมพันธ์กับธรรมชาติแวดล้อมเหล่านั้น ชาวบ้านจึงต้องประกอบพิธีกรรมขอขมาลาโทษเพื่อแสดงความเคารพต่อการล่วงเกินสิ่งเหล่านั้น ชาวบ้านยังนับถือผีบรรพบุรุษในฐานะพลังที่คอยควบคุมระบบระเบียบสังคมในชุมชน หลังจากที่พระพุทธศาสนาเข้าไปในชุมชนแล้วชาวบ้านได้ผสมผสานความเชื่อดังกล่าวเข้ากับพระพุทธศาสนาโดยยังอาศัยสิ่งเหนือธรรมชาติเป็นพื้นฐาน

องค์ประกอบสำคัญต่อการดำรงอยู่ของชุมชนที่มักจะถูกเน้นย้ำอยู่เสมอ โดยนักคิดแนววัฒนธรรมชุมชน ได้แก่ ภูมิปัญญาด้านความสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติ ชาวบ้านให้คุณค่ากับทุกสิ่งทุกอย่างป่าเขา สายน้ำ พืชพันธุ์ สัตว์ป่า บ้าน และสิ่งของต่างๆ ล้วนมีเจ้าของคือ ผี ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ เป็นความเชื่อของชาวบ้านผสมกับความเชื่อผี พุทธ และพราหมณ์ซึ่งมีอิทธิพลมากที่สุดเป็นตัวแทนอำนาจเหนือธรรมชาติ ซึ่งให้กฎเกณฑ์สังคมและให้ความชอบธรรมในการดำเนินชีวิต ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคนในชุมชนและกับชุมชนอื่นๆ ฉันทนองปู่ย่าเดียวกัน เคารพผู้อาวุโส

2) ชุมชนกับสังคมภายนอก นักคิดแนววัฒนธรรมชุมชนคิดว่าเดิมหมู่บ้านในชนบทมีศักยภาพพึ่งตนเองสูง แต่ก็มีสัมพันธ์ซึ่งกันกับสังคมภายนอกมาตลอด มิได้เป็นสังคมปิดตัวเองอยู่อย่างโดดเดี่ยว สังคมจึงมีลักษณะพึ่งพิงกันและกัน แต่วัฒนธรรมโดยหลักด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และชุมชนเป็นสังคมพึ่งตนเอง และอำนาจการตัดสินใจมักจะเกิดขึ้นและดำเนินไปอย่างเป็นตัวของตัวเอง สนธิสัญญาเบาริงพุทธศักราช 2398 มีผลกระทบต่อชุมชนอย่างรุนแรงเพราะเป็นการเปิดประตูการค้ากับประเทศตะวันตก ส่งผลต่อชุมชน ด้านเศรษฐกิจ เกิดการขยายตัวของเศรษฐกิจแบบการตลาดและกลายเป็นเศรษฐกิจทุนนิยม รุกลานชุมชนมากขึ้น เปลี่ยนวิถีชาวบ้านที่ผลิตเพื่อยังชีพมาเป็นการผลิตเพื่อขายเป็นหลัก เน้นผลิตจำนวน

มากด้วยพื้นที่ขนาดใหญ่ ส่งผลต่อการทำลายสภาพแวดล้อม ด้านการเมือง ก่อให้เกิดการรวบอำนาจทางการเมืองจากรัฐท้องถิ่นเข้าสู่ส่วนกลางและยังแทรกแซงอำนาจการปกครองลงไปยังชุมชนในระดับหมู่บ้าน เดิมชุมชนมีแบบแผนระบบเครือญาติ ระบบอาวุโสและอำนาจจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ ค่อยๆ เลื่อนหายไปจากชุมชน

กระแสวัฒนธรรมที่กระทบต่อชุมชนอย่างรุนแรงคือ ระบบทุนนิยม ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงชุมชน โดยเฉพาะคุณค่าทางวัฒนธรรมที่แฝงอยู่ในแบบแผนการดำรงชีวิตด้านต่างๆ ของชาวบ้านถูกทำลายไปเกือบหมดสิ้น ผลการครอบงำชุมชนจำแนกได้ 3 ลักษณะคือ หนึ่งชุมชนที่ยังคงพึ่งตนเองได้หรือพึ่งตนเองได้มากกว่าพึ่งพิง สองชุมชนที่พึ่งตนเองได้น้อยกว่าพึ่งสังคมภายนอก สามชุมชนที่พึ่งตนเองไม่ได้โดยสิ้นเชิง

3) การพัฒนา นักคิดแนววัฒนธรรมชุมชนการพัฒนาที่ยึดเอาสังคมเมืองซึ่งเป็นรูปแบบสังคมต่างวัฒนธรรม จากวัฒนธรรมตะวันตกมาเป็นเป้าหมายของการพัฒนาหรือปรับเปลี่ยนให้สังคมมุ่งไปนั้น เป็นสิ่งที่ผิดพลาดเป็นการทำลายชุมชน ทำลายความดีความงามในอดีต มากกว่าจะพัฒนาให้สิ่งดีงามในอดีตเจริญงอกงาม อย่างไรก็ตามแนวคิดนี้ไม่ใช่การส่งเสริมให้ชาวบ้านกลับไปสู่อดีตแต่เป็นการกลับไปสู่คุณค่าดั้งเดิม เพราะมันคือพื้นฐานการดำเนินชีวิตของชาวบ้านโดยนำเอาสิ่งดีงามเหมาะสมสำหรับการพัฒนาชีวิตในปัจจุบันเพื่อประยุกต์และสร้างสรรค์ขึ้นมาใหม่ตามสภาพยุคและสร้างสรรค์ ปัจจุบันซึ่งนักพัฒนาต้องทำความเข้าใจความเป็นจริงของชาวบ้าน เพื่อหาพลังอุดมการณ์ของชาวบ้าน ถ้าไม่ศึกษาวัฒนธรรมชาวบ้าน ความเข้าใจของเรากับชาวบ้านก็จะเป็นคลื่นคนละคลื่นเชื่อมกันไม่ติด การศึกษาวิถีชีวิตและความเป็นชุมชนของชาวบ้านเริ่มต้นที่การเรียนรู้ภาษาจนกระทั่งสิ่งต่างๆ จากมุมมองของชาวบ้าน

ยุคติ มุกดาวิจิตร (2548 : 14-42) กล่าวว่า กระบวนการพัฒนา ได้แก่ การปลุกจิตสำนึกให้ชาวบ้านตระหนักถึงคุณค่าในพลังตนเองบนพื้นฐานของความเข้าใจต่อวัฒนธรรมชุมชนอย่างถ่องแท้ของนักพัฒนา ในกระบวนการนี้จึงเป็นกระบวนการเรียนรู้ แลกเปลี่ยนซึ่งกันและกันระหว่างชาวบ้านกับนักพัฒนาให้ชาวบ้านตระหนักถึงคุณค่าในพลังพัฒนา เพื่อแสวงหาวัฒนธรรมชุมชนมาต่อต้านและเป็นทางออกจากการครอบงำโดยกระแสวัฒนธรรมจากสังคมเมือง สุทธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ (2544 :157) การพัฒนาในมิติวัฒนธรรมต้องอาศัยอุบายและปฏิบัติที่สมบูรณ์ซึ่งคุณสมบัติทั้งสามส่วนนี้จะต้องปฏิสนธิด้วยฉันทะอันบริสุทธิ์เหนียวแน่นและมั่นคง เป็นทุนวัฒนธรรมจนตกผลึกเป็นอัตลักษณ์ของประชากรส่วนใหญ่ของชุมชน ดังนั้น พลังขับเคลื่อนที่แท้จริงเพื่อการพัฒนาจึงอยู่ที่พลังภายในชุมชนนั้นคือการพัฒนาในมิติวัฒนธรรมต้องเกิดจากคนภายใน เป็นจิตสำนึกร่วมของคนภายใน เข้มแข็งจากภายในและสามารถใช้อัตลักษณ์นั้นสร้างสัมพันธ์กับชุมชนอื่นๆ เพื่อขยายวิถีและพลังเป็นชุมชนใหญ่ให้มั่นคงและมีคุณค่ายิ่งขึ้น การพัฒนาในมิติวัฒนธรรมจึงไม่ควรอ่อนตามกระแสผลักดันจากภายนอก ไม่ไล่ตามจนขาดความเป็นไทในชุมชนของตน

2.2 แนวคิดเรื่องชายแดน พรมแดน (borders / boundaries)

เขตแดนหรือพรมแดนของรัฐชาติแตกต่างจากพรมแดนทางวัฒนธรรมในแง่ที่ว่า พรมแดนของรัฐชาติถูกกำหนดอย่างแน่นอนตายตัวบนแผนที่ และได้รับการยอมรับจากระบบกฎหมายระหว่างประเทศ เขตแดนบ่งบอกอำนาจอธิปไตยและการควบคุมของรัฐเหนือประชาชนพลเมืองและการล่วงละเมิดเขตแดน อาจนำมาซึ่งการใช้กำลังทหารและความรุนแรงหรือการข่มขู่คุกคามว่าจะใช้กำลังเพื่อปกป้องอำนาจอธิปไตยเหนือดินแดนของรัฐชาติ ดังนั้น เขตแดนหรือพรมแดนของรัฐชาติจึงมีความแน่นอนตายตัวและชัดเจนกว่าพรมแดนทางวัฒนธรรม และไม่มีปัญหายุ่งยากซับซ้อนของการตีความดังเช่นพรมแดนทางวัฒนธรรม⁴

พื้นที่ตามแนวชายแดนของประเทศ มีความสำคัญยิ่งต่อการรักษาเอกราชอธิปไตยและความมั่นคงของชาติ การกีดกันในการรักษาความมั่นคงตามแนวชายแดนนั้น มิได้หมายถึงการสร้างรั้ว เครื่องกีดขวาง การวางกำลังทหาร กองกำลังตรวจตระเวนชายแดนเพื่อตรึงแนวชายแดนเท่านั้น แต่ยังหมายถึงภารกิจที่ต้องฟื้นฟูศักยภาพของประชาชนให้เข้มแข็งทุกด้าน ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม จิตวิทยา การเมืองการปกครอง เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อมในหมู่บ้านตามแนวชายแดนให้สูงขึ้น พร้อมทั้งจะเป็นปราการพลังประชาชน⁵

ทั้งนี้ คำว่าชายแดน พรมแดน ได้มีผู้นิยามหรืออธิบายไว้หลากหลาย อาทิ

Berg and Houtum (2003)⁶ อธิบายว่า ชายแดน มักถูกอ้างและก่อสร้างโดยรัฐในฐานะที่รัฐชาติยังเป็นผู้แสดงสำคัญในระบบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ รัฐจึงนำแนวคิดชายแดนมาถกเถียงในประเด็นความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ในฐานะที่เป็นพื้นที่ความมั่นคง (the security border) โดยใช้เส้นเขตแดนตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศ ทำหน้าที่กั้นประเทศหนึ่งออกจากประเทศหนึ่ง ป้องกันและอนุญาตให้ก้าวผ่านหรือไม่ให้ผ่าน ควบคุม อนุญาต หรืออำนวยความสะดวกเคลื่อนย้ายของผู้คนและสินค้า

โดยแบ่งรูปแบบชายแดนออกเป็น 4 รูปแบบ คือ 1) ชายแดนในฐานะพื้นที่ความเป็นศัตรูกัน (alienated borders) เมื่อเกิดปัญหาระหว่างประเทศชายแดนจะทำหน้าที่ปิดกั้นแบ่งแยกทุกอย่างออกจากกัน ซึ่งมีแนวโน้มสู่การใช้กำลังทางทหารและอื่นๆ 2) ชายแดนในรูปแบบที่มีการดำรงอยู่ร่วมกัน (co-existent borderlands) จากการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันแต่อาจไม่มีเสถียรภาพมากนักปรับเปลี่ยนไปตามบริบท 3) ชายแดนในฐานะที่เป็นแหล่งพึ่งพาอาศัยกัน (interdependent borderlands) ที่คนในพื้นที่มีความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นมั่นคงต่อกันตลอดเวลาทำให้เกิดเครือข่ายทางเศรษฐกิจและสังคมขึ้น และ 4) ชายแดนในฐานะที่เป็นพื้นที่ของการบูรณาการเข้าหากัน (integrated borderlands) เป็นพื้นที่ที่มี

⁴ ยศ สันตสมบัติ. 2551 : 53 . อำนาจ พื้นที่ และอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ : การเมือง วัฒนธรรมของรัฐชาติในสังคมไทย

⁵ <http://www.ct-basc.org/data/history.pdf>

⁶ อ้างถึงใน กนกวรรณ มะโนรมย์ .2554. ชายแดนอีสานกับเพื่อนบ้าน ข้อค้นพบทางวิชาการและนโยบาย กรณีสึกษา กัมพูชาของไทย คนไร้รัฐ และเมืองคู่มือ. เชียงใหม่ : ศูนย์วิจัยสังคมอนุภูมิภาคกลุ่มน้ำโขง คณะศิลปศาสตรมหาวิทาลัยอุบลราชธานี.

เสถียรภาพสูงมาก คนมีความสัมพันธ์ที่มั่นคงและถาวร รัฐสองรัฐมีการบูรณาการทางเศรษฐกิจและสังคมสูง คนทั้งสองรัฐเคลื่อนย้ายไปมาได้สะดวก

Wilson และ Donnan (1998 : 1-30)⁷ กล่าวว่า พรมแดนระหว่างประเทศมีความหมายที่สำคัญมากกว่าเรื่องความมั่นคงหรืออธิปไตย เนื่องจากเป็นพื้นที่สะท้อนความหลากหลายทางอัตลักษณ์ของผู้คนที่เกิดจากความสัมพันธ์ทางสังคมผ่านทางการค้าขาย พิธีกรรม ประเพณี ประสพการณ์ในชีวิตประจำวัน การติดต่อแลกเปลี่ยนกับคนที่อยู่อีกฟากของเส้นพรมแดน นอกจากนี้ชายแดนยังเป็นพื้นที่ของการประลองอำนาจและต่อรองระหว่างกลุ่มคนต่างๆ ภายในท้องถิ่นและระหว่างประเทศ ระหว่างท้องถิ่นกับรัฐชาติและระหว่างประเทศ และระหว่างท้องถิ่น รัฐ และโลกาภิวัตน์

ส่วนในมุมมองของ Kearney⁸ ได้สะท้อนว่า พรมแดนเป็นพื้นที่ที่แสดงภาพลักษณ์ของพฤติกรรมที่วัฒนธรรมหลากหลายแบบที่ดำรงอยู่ร่วมกัน ปรับเปลี่ยน ลื่นไหลไปมาอยู่ตลอดเวลา ทั้งกลมกลืน ขัดแย้งหลายระดับ ขึ้นอยู่กับเพศ การเมือง เชื้อชาติ สังคม และจิตวิทยา ทั้งนี้เนื่องจากการเคลื่อนที่ไปมาอย่างรวดเร็วของทุน ผู้คน สินค้า และวัฒนธรรมจากกระบวนการโลกาภิวัตน์ และพรมแดนต่างมีประวัติศาสตร์เฉพาะแบบหนึ่งที่แตกต่างจากพื้นที่อื่นๆ

ปิ่นแก้ว เหลืออร่ามศรี (2545)⁹ อธิบายว่า พรมแดนเปรียบเสมือนบทจารึกทางประวัติศาสตร์การเคลื่อนไหวของผู้คนที่ข้ามเส้นแบ่งของความเป็นรัฐชาติ พรมแดนเป็นพื้นที่ของปฏิสัมพันธ์และความคิดของผู้คนในพรมแดนหรือชายแดนที่ไม่ใช่ชนชั้นปกครอง แต่รัฐเป็นผู้กำหนดความเป็นไปและสร้างความแตกต่างของคนในแต่ละพื้นที่โดยการเข้าไปจัดระเบียบและสร้างกฎเกณฑ์เพื่อแบ่งพื้นที่ให้ชัดเจนแน่นอน พรมแดนเป็นปัจจัยสำคัญหนึ่งที่รัฐนำไปใช้เป็นเครื่องมือสร้างความเหมือนและความแตกต่างให้กับ “คน” ในฐานะที่เป็นประชากรของรัฐอันเป็นองค์ประกอบหนึ่งของรัฐชาติ ซึ่งส่งผลต่อการดำรงอยู่ของคนในพรมแดน กำหนด แบ่งแยก กีดกัน ขัดขวางคนนอกออกจากคนในชาติ พรมแดนถูกใช้เป็นเครื่องมือให้คนนอก “กลายเป็นอื่น” ในรัฐใดรัฐหนึ่งไป

Brunet-Jailly (2005)¹⁰ กล่าวว่า พรมแดนคือพื้นที่ของอิทธิพลและปรากฏการณ์ทางเศรษฐกิจการค้า และการตลาดที่ส่งผลให้เกิดผลกระทบต่อชายแดนทั้งต่อรัฐและประชาชนในพื้นที่ เช่น การตอบสนองของรัฐต่อการเปลี่ยนแปลงและผลกระทบจากการเคลื่อนไหวทางเศรษฐกิจที่ทำให้รัฐกำหนดแนวนโยบายในชายแดนค่อนข้างชัดเจนเพื่อควบคุมต่างๆ เช่น ควบคุมการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ

⁷ อ้างถึงใน กนกวรรณ มะโนรมย์ .2554. ชายแดนอีสานกับเพื่อนบ้าน ข้อค้นพบทางวิชาการและนโยบายการศึกษา กัมพูชาของไทย คนไร้รัฐ และเมืองคูมิตร์. เชียงใหม่ : ศูนย์วิจัยสังคมอนุภูมิภาคกลุ่มน้ำโขง คณะศิลปศาสตรมหาวิทาลัยอุบลราชธานี.

⁸ เล่มเดียวกัน

⁹ อ้างถึงใน กนกวรรณ มะโนรมย์ .2554. ชายแดนอีสานกับเพื่อนบ้าน ข้อค้นพบทางวิชาการและนโยบายการศึกษา กัมพูชาของไทย คนไร้รัฐ และเมืองคูมิตร์. เชียงใหม่ : ศูนย์วิจัยสังคมอนุภูมิภาคกลุ่มน้ำโขง คณะศิลปศาสตรมหาวิทาลัยอุบลราชธานี.

¹⁰ เล่มเดียวกัน

ชายแดนที่มาจากการย้ายถิ่นของแรงงาน การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม สังคม และอัตลักษณ์ของผู้คนในพื้นที่ชายแดนอันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงและการปรับตัวทางเศรษฐกิจและการค้า ขณะเดียวกันชายแดนคือพื้นที่การจัดการและกำกับของรัฐซึ่งเป็นการมองพื้นที่ชายแดนจากบนสู่ล่างโดยชี้ให้เห็นว่ารัฐแต่ละระดับมีอำนาจในการจัดการและดำเนินการเชิงนโยบายและปฏิบัติในพื้นที่ชายแดน และมองถึงอิทธิพลของรัฐแต่ละรัฐในการกำหนดนโยบายของตนในพื้นที่ชายแดนซึ่งเป็นการมองเห็นบทบาทของชายแดนในแนวราบผ่านบทบาทของรัฐแต่ละรัฐในพื้นที่ชายแดนร่วมกัน

Vail ¹¹ สรุปว่า นิยามความหมายของชายแดน/พรมแดนในแง่รัฐ (กรณีเขาพระวิหาร) ชายแดนคือเส้นพรมแดนที่มีความหมายต่อการสร้างชาติและอธิปไตยของรัฐที่มีอาจแทรกแซงทางนโยบายซึ่งสะท้อนชัดเจนถึงความสำเร็จของรัฐในการสถาปนาความเป็นชาติและการสนับสนุนความเป็นชาตินิยมของชาติที่ต้องแบ่งแยกเขาแบ่งแยกเราและสร้างความเป็นอื่น รัฐชาติจึงมีบทบาทสูงมากในการกำกับความหมายของชายแดน

ยศ สันตสมบัติ (2551) ¹² ตั้งแต่ทศวรรษที่ 1970 เป็นต้นมา นักมานุษยวิทยาเริ่มใช้พื้นที่ชายแดนเป็นหน่วยของการวิเคราะห์ที่ช่วยให้มองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนท้องถิ่นกับรัฐชาติ ในลักษณะที่เคลื่อนไหวและซับซ้อนมากขึ้น การศึกษาชายแดนสหรัฐอเมริกาเกี่ยวกับเม็กซิโก เช่นงานของ Heyman (1991) , Alvarez (1995) และ Kearney (1998) ช่วยให้เห็นว่าความสัมพันธ์บริเวณชายแดนเชื่อมโยงกับประเด็นปัญหาของอำนาจ ความด้อยพัฒนา และกระบวนการโลกาภิวัตน์ซึ่งทำให้ทุน ผู้คน สินค้าและวัฒนธรรมก้าวไปมาข้ามพรมแดนของรัฐชาติอย่างรวดเร็ว อิทธิพลของแนวคิดหลังสมัยใหม่ ทำให้ชายแดนถูกมองในลักษณะว่าเป็น “ภาพลักษณ์” (image) ของพหุวัฒนธรรมที่อยู่ร่วมกันและเลื่อนไหลไปมาอย่างต่อเนื่อง และเต็มไปด้วยความขัดแย้งในรูปแบบต่างๆ ชายแดนและพรมแดนดำรงอยู่ในหลายระดับทั้งในด้านของวัฒนธรรม สังคม การเมือง เพศ เชื้อชาติ และจิตวิทยา

ยศ สันตสมบัติ (2551) ¹³ ได้สรุปไว้ว่าในงานของอัลวาเรซและคอลลิเออร์ (Alvarez and Collier 1994) ได้ศึกษาคนขับรถบรรทุกชาวเม็กซิกันที่มีหน้าที่ขับรถขนส่งข้ามพรมแดนระหว่างรัฐคาลิฟอร์เนียกับเม็กซิโก พบว่า แนวคิดเรื่องชายแดนไม่ได้มีความหมายแต่เพียงพื้นที่ทางกายภาพซึ่งเป็นรอยต่อของพรมแดนระหว่างรัฐเท่านั้น หากแต่ชายแดนยังเป็นพื้นที่ซึ่งเราสามารถพบเห็นได้ทุกหนแห่งที่วัฒนธรรมหลายวัฒนธรรมดำรงอยู่ร่วมกันและมีปฏิสัมพันธ์กันโดยแต่ละวัฒนธรรมยังคงรักษา อัตลักษณ์ของตนเองไว้ได้ แม้ว่ารัฐจะมีบทบาทสำคัญในการกำหนดนิยามอัตลักษณ์ทางสังคม การเมืองของความเป็นชาติ ด้วยการนำเสนอสัญลักษณ์และพิธีกรรมต่างๆ ในการกำหนดขอบเขต และควบคุมประชากรในพื้นที่เอาไว้ หากแต่ชายแดนก็เป็นพื้นที่ซึ่งมีความหมายกำกวม ที่ซึ่งชายแดนและผู้คนตามแนวชายแดนมีอัตลักษณ์ที่หลากหลาย เลื่อนไหล และในหลายกรณีหลุดจากการควบคุมของรัฐชาติ นัยนี้ชายแดนจึงเป็นพื้นที่ของการ

¹¹ เล่มเดียวกัน

¹² ยศ สันตสมบัติ. 2551. อำนาจ พื้นที่ และอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์: การเมือง วัฒนธรรมของรัฐชาติในสังคมไทย.

¹³ เล่มเดียวกัน

ผลิตความหมาย พื้นที่ของการตีความและปะทะขัดแย้งทางวัฒนธรรม ประสบการณ์ในชีวิตประจำวันของผู้คนตามแนวชายแดนประสานผู้คนเหล่านั้นให้เข้าเป็นส่วนหนึ่งของรัฐชาติ และในขณะเดียวกันก็ผลักและกีดกันคนเหล่านั้นออกไปในฐานะเป็นคนอื่น

2.3. แนวคิดความมั่นคงของมนุษย์ *

แนวคิดความมั่นคงของมนุษย์เป็นแนวคิดที่เริ่มปรากฏขึ้นในต้นทศวรรษ 1990 โดยมีการเคลื่อนตัวของกระบวนทัศน์จากการมองความมั่นคงในมิติที่เน้นความมั่นคงของรัฐ ในแง่การป้องกันอาณาเขตและความเป็นอิสระทางการเมืองจากรัฐอื่นไปสู่กระบวนทัศน์ที่เน้น “ความมั่นคงของมนุษย์” หรือมนุษย์เป็นศูนย์กลางความมั่นคงนั่นเอง

ในปี 1999 มีการประชุมระดับรัฐมนตรีของหลายประเทศที่ประเทศนอร์เวย์ ในการประชุมได้มีการตกลงถึงคำนิยามของความมั่นคงของมนุษย์ว่า หมายถึง การเป็นอิสระจากความกลัว (Freedom from Fear) และการเป็นอิสระจากความขาดแคลน (Freedom from Want)

สำหรับคำนิยามล่าสุดได้รับการขยายความกว้างขวางมากขึ้น จากรายงานการวิจัยของ Latin American Node of the Millennium Project ภายใต้การดำเนินงานของ American Council for The United Nations University (2004) ซึ่งได้ระบุความหมายของความมั่นคงของมนุษย์ไว้ว่า “เป็นกลุ่มของสถานการณ์และเงื่อนไขที่เอื้ออำนวยให้สภาพสิ่งแวดล้อม สังคม การเมือง เศรษฐกิจ วัฒนธรรมและธรรมชาติมีความยั่งยืนในการที่ทำให้บุคคลสามารถพัฒนาตนเองให้มีความก้าวหน้า มีชีวิตที่มีคุณภาพสามารถกำเนิดลูกหลาน ดำเนินการและบรรลุเป้าประสงค์ของตนเองอย่างมีสมดุลกับสิ่งแวดล้อม สิ่งแวดล้อมเหล่านี้จะช่วยให้บุคคลมีเสรีภาพพร้อมกับความรับผิดชอบ และเปิดโอกาสให้พวกเขามีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับสังคมโดยรวม” ในปัจจุบันประเทศต่างๆ และองค์กรระหว่างประเทศ อาทิ ธนาคารโลก สหภาพยุโรป และสำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (United Nations Development Program –UNDP) ต่างก็ให้ความสำคัญและสนับสนุนแนวคิดความมั่นคงของมนุษย์โดยเชื่อว่า ความมั่นคงของมนุษย์จะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

UNDP ได้เสนอองค์ประกอบพื้นฐานของแนวคิดความมั่นคงของมนุษย์ไว้ 4 ประการ คือ 1) ความมั่นคงของมนุษย์เป็นปัญหาสากล เกี่ยวข้องกับทุกประเทศ ทุกชนชั้น ทุกศาสนา และทุกเชื้อชาติ เพราะประชาชนแต่ละประเทศจะเผชิญกับภัยคุกคามในรูปแบบต่างๆ ที่คล้ายกัน เช่น การว่างงาน ยาเสพติด อาชญากรรม และมลภาวะ เป็นต้น 2) ความมั่นคงของมนุษย์เป็นปฏิกิริยาที่มีผลกระทบเป็นลูกโซ่ การที่

* อ้างใน รายงานฉบับสมบูรณ์ . โครงการกำหนดและพัฒนามาตรฐานและตัวชี้วัดการปฏิบัติหน้าที่ของสำนักงานพัฒนาสังคมและสวัสดิการจังหวัด. คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

ประเทศหนึ่งประสบปัญหา ย่อมมีผลกระทบต่อประเทศอื่นด้วย 3) ความมั่นคงของมนุษย์เป็นสิ่งที่สามารถสร้างได้ไม่ยาก หากมีมาตรการและแนวทางป้องกันความเสี่ยงและภัยคุกคามต่างๆ เสียตั้งแต่เริ่มต้น 4) ความมั่นคงของมนุษย์เป็นแนวคิดที่มีประชาชนเป็นศูนย์กลาง เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับวิธีการในการดำรงชีวิตของมนุษย์ การมีเสรีภาพในการเลือกทำสิ่งต่างๆ

UNDP ได้เสนอประเด็นหลักในการพิจารณาขอบเขตของความมั่นคงของมนุษย์ไว้ 7 ด้าน ดังนี้

1. ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ความมั่นคงทางเศรษฐกิจเป็นเรื่องเกี่ยวกับรายได้ รายได้ของประชาชนมาจากการทำงานในภาคอุตสาหกรรม การเกษตร และบริการเป็นหลัก มีบางส่วนอาจได้รับความช่วยเหลือจากรัฐบาล ความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจวัดได้จากอัตราการว่างงานโดยเฉพาะการว่างงานของกลุ่มวัยรุ่นและกลุ่มหนุ่มสาว อย่างไรก็ตาม การมีงานทำใช้ว่าจะสร้างความมั่นคงขึ้นมาได้ หากงานนั้นเป็นงานชั่วคราว หรืองานที่มีสัญญาจ้างระยะสั้น และอัตราค่าแรงอยู่ในระดับต่ำ สถานะการจ้างงานที่ขาดความมั่นคงส่วนใหญ่เป็นการจ้างงานของภาคเศรษฐกิจที่ไม่เป็นทางการซึ่งไม่อยู่ภายใต้กฎหมายแรงงาน

สำหรับเกษตรกรนั้น ความไม่มั่นคงด้านเศรษฐกิจเห็นได้จากการไร้ที่ทำกิน หรือมีที่ทำกินไม่เพียงพอ รวมทั้งไม่สามารถเข้าถึงแหล่งทุนภายในระบบที่จะนำมาลงทุนในการผลิตได้ เกษตรจำนวนมากต้องใช้เงินกู้ยืมในระบบซึ่งมีดอกเบี้ยราคาแพง ในด้านผู้ประกอบการรายย่อยนั้นก็ประสบปัญหาการเข้าถึงแหล่งทุนภายในระบบได้เช่นเดียวกัน ทำให้ต้องไปกู้เงินนอกระบบซึ่งเป็นการนำชีวิตของตนไปสู่ภาวะเสี่ยงทั้งทางเศรษฐกิจ และทางร่างกายได้ หากไม่สามารถชำระหนี้เงินกู้ได้ตามที่นายทุนกำหนด ผลสืบเนื่องจากการขาดความมั่นคงทางเศรษฐกิจอีกประการ คือ การไร้ที่อยู่อาศัย ต้องเช่าที่อยู่อาศัยรวมกันอย่างแออัด หรือกลายเป็นผู้ร่อนเร่ อาศัยสวนสาธารณะเป็นที่นอน

2. ความมั่นคงทางอาหาร ความมั่นคงทางอาหาร เป็นภาวะที่ประชาชนทุกคนมีสิทธิและสามารถเข้าถึงแหล่งอาหารพื้นฐานได้ การเข้าถึงแหล่งอาหารมาจากแหล่งหลัก ๆ 3 แหล่งด้วยกัน คือ การเพาะปลูกด้วยตนเอง การซื้อหา และการได้รับการแจกจ่ายจากรัฐหรือเอกชน โดยปกติปริมาณอาหารไม่ใช่ประเด็นปัญหาหลัก แต่สิ่งที่กระทบต่อความมั่นคงด้านอาหารคือระบบการกระจายอาหารและการขาดกำลังซื้อ

3. ความมั่นคงด้านสุขภาพ ความมั่นคงด้านสุขภาพ เป็นสิ่งที่สามารถพิจารณาได้จากอัตราป่วยและอัตราการตายของประชาชนที่มาจากรอคติดเชื้อ เช่น โรคเอดส์ วัณโรค โรคพยาธิ เป็นต้น กับโรคที่เกิดจากพฤติกรรมทั้งพฤติกรรมของตนเองและของผู้อื่น พฤติกรรมของตนเอง ได้แก่ การบริโภคอาหารขยะที่ไม่มีคุณค่าอาหาร ส่วนพฤติกรรมของผู้อื่น ได้แก่ การใช้สารพิษในการผลิตอาหาร ไม่ว่าในรูปของสารตกค้างจากผัก ผลไม้ หรือสารที่รักษาความสดของอาหาร

การเข้าถึงการบริการด้านสาธารณสุขเป็นสิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งซึ่งอาจพิจารณาได้จากอัตราของแพทย์ต่อประชากร ค่าใช้จ่ายทางด้านสาธารณสุขต่อหัวต่อปี ตัวบ่งชี้ถึงความไม่มั่นคงด้านสุขภาพอีกประการหนึ่งคือ การเสียชีวิตของสตรีขณะให้กำเนิดบุตร

4. ความมั่นคงด้านสิ่งแวดล้อม การคุกคามความมั่นคงด้านสิ่งแวดล้อม นับวันยิ่งรุนแรงมากขึ้น การขาดแคลนน้ำเป็นสิ่งที่สั่นคลอนความมั่นคงด้านสิ่งแวดล้อมที่สำคัญมาก เพราะการแย่งทรัพยากรน้ำกลายเป็นสาเหตุความขัดแย้งระหว่างประชาชนในพื้นที่ ระหว่างผู้ที่อาศัยในชนบทกับเมือง การสูญเสียพื้นที่ป่า มลภาวะทางอากาศนับเป็นประเด็นหลักที่ทำให้ขาดความมั่นคงด้านสิ่งแวดล้อม

5. ความมั่นคงส่วนบุคคล ความมั่นคงส่วนบุคคล เป็นภาวะที่ปลอดภัยจากการถูกทำร้ายและทารุณกรรมทางร่างกายที่มาจากการกระทำของรัฐ เช่น การถูกจับแล้วซ้อมเพื่อให้สารภาพจากประเทศอื่น จากกลุ่มคนต่างเชื้อชาติ ศาสนา หรือผู้มีอิทธิพล จากบุคคลใกล้ชิด เช่น ความรุนแรงในครอบครัว การทำร้ายเด็ก และการทำร้ายตนเอง

6. ความมั่นคงของชุมชน ความมั่นคงของชุมชน แสดงออกมาในรูปแบบของการช่วยเหลือซึ่งกันและกันของสมาชิกในชุมชน ความสามารถในการดำรงรักษาอัตลักษณ์ และวัฒนธรรมท้องถิ่น รวมทั้งอยู่ร่วมกันอย่างปรองดองระหว่างกลุ่มต่างๆ ในชุมชน มีความขัดแย้งกันน้อย

7. ความมั่นคงทางการเมือง ความมั่นคงทางการเมือง เป็นภาวะที่ประชาชนสามารถมีชีวิตอยู่ในสังคม โดยไม่ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนพื้นฐาน การที่ประชาชนมีเสรีภาพในการเลือกรับข่าวสาร โดยไม่ถูกควบคุมและจัดการโดยความต้องการของผู้ควบคุมอำนาจรัฐ รวมทั้งการจัดสรรงบประมาณของรัฐบาลต้องให้น้ำหนักกับการพัฒนาด้านอื่นๆ มากกว่าการพัฒนาศักยภาพด้านการทหาร

ประเด็นความมั่นคงของมนุษย์ที่เสนอโดย UNDP ทั้ง 7 ดังกล่าว ต่างมีความเชื่อมโยงและมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน การขาดความมั่นคงด้านหนึ่ง ทำให้ความมั่นคงอีกด้านหนึ่งเกิดความสั่นคลอน และมีลักษณะเป็นปฏิริยาถูกโซ่ที่กระทบกันไปหมดทั้งระบบ

นอกจากความมั่นคงของมนุษย์ตามแนวคิดของ UNDP แล้ว Sue McGregor (2000) ได้จำแนกความมั่นคงของมนุษย์ออกเป็น 6 ด้าน ดังนี้

1. ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ประกอบด้วย การเข้าถึงการจ้างงานและทรัพยากรที่จำเป็นต่อการดำรงอยู่ของบุคคล การลดความขาดแคลนและการปรับปรุงคุณภาพชีวิตในชุมชน สภาวะความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจของสังคมใดสังคมหนึ่งสามารถบ่งชี้ได้จากการดำรงอยู่และการขยายตัวของความยากจน การลดลงของอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจ วิกฤตินี้สิน การลดลงของการค้า อัตราการว่างงาน และการจ้างงานระดับต่ำ

2. ความมั่นคงทางด้านสังคม หมายถึง ภาวะที่ปลอดจากการกีดกันแบ่งแยกทางสังคม ด้วยสาเหตุเรื่อง อายุ เพศ เชื้อชาติ ศาสนา และสถานภาพทางสังคม ความมั่นคงทางสังคมนั้นมีสิ่งที่เป็นตัวบ่งชี้คือการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร การมีเสรีภาพในการรวมกลุ่ม การเข้าถึงสวัสดิการทางสังคม การมีสังคมและชุมชนที่เข้มแข็ง สิ่งที่เป็นภาวะซึ่งแสดงให้เห็นว่าความมั่นคงด้านสังคมอยู่ในภาวะที่ล่อแหลม คือ การเติบโตของประชากรมากเกินไป การมีผู้อพยพเข้า การอพยพออกจากพื้นที่

3. ความมั่นคงด้านการเมือง หมายถึง สิทธิในการเลือกตั้งและการได้เป็นตัวแทน การมีเสรีภาพและอิสรภาพ การมีส่วนร่วม และการส่งเสริมให้มีอำนาจในการตัดสินใจที่สมเหตุสมผล และผลการตัดสินใจทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองได้ เช่น การตัดสินใจลงคะแนนเสียงเลือกตั้งโดยเลือกพรรคการเมืองเข้าไปเป็นรัฐบาล รวมทั้งการได้รับการศึกษาให้หลุดพ้นจากการใช้อำนาจที่ไม่เป็นธรรมจากเจ้าหน้าที่รัฐ การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม เช่น การจัดหาทนายความให้กับผู้ยากจนและได้รับความเป็นธรรมจากกระบวนการยุติธรรม ภาวะที่แสดงให้เห็นถึงความไม่มั่นคงทางการเมือง คือ การแพร่กระจายของความขัดแย้ง การก่อการร้ายและการตอบโต้การก่อการร้าย อาชญากรรม และการตอบโต้อาชญากรรม การถูกกดดันจากประเทศมหาอำนาจเพื่อให้ยอมรับการค้าเสรี การเกิดขึ้นของรัฐบาลที่ใช้อำนาจเป็นใหญ่ โดยไม่ฟังเสียงจากประชาชน

4. ความมั่นคงทางวัฒนธรรม หมายถึง การปกป้องรักษาและขยายความสามารถในการควบคุมความไม่แน่นอนและความหวาดกลัว สำหรับสิ่งบ่งชี้ที่แสดงให้เห็นถึงความไม่มั่นคงทางวัฒนธรรม ได้แก่ วิกฤติอารยะธรรม การมุ่งแก้ปัญหาเฉพาะหน้าเป็นหลัก วิกฤติการของการเรียนรู้และความคิด การขาดจริยธรรม และความรับผิดชอบ การเอาอย่างตะวันตกโดยไม่ไตร่ตรอง การควบคุมสื่อ ข้อมูลข่าวสาร และเทคโนโลยีโดยกลุ่มคนจำนวนน้อยที่มีอำนาจทางการเมือง

5. ความมั่นคงด้านสิ่งแวดล้อม หมายถึง สิทธิในการอนุรักษ์ชีวิต สุขภาพ และการอยู่อาศัยที่ปลอดภัย การมีสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน ความไม่มั่นคงของสิ่งแวดล้อมมีตัวบ่งชี้ คือ การสูญเสียพื้นที่ป่า มลภาวะทางอากาศและภาวะฝนกรด การปนเปื้อนและการขาดแคลนน้ำ การเสื่อมสลายและการพังทลายของแผ่นดิน ความไม่มั่นคงด้านอาหาร การทำลายทะเล โดยการทิ้งขยะพิษ หรือการแพร่กระจายของโรคติดต่อ และการที่บุคคลตายด้วยโรคเชิงพฤติกรรมมากขึ้น

6. ความมั่นคงด้านบุคคล หมายถึง การได้รับการปกป้องจากการถูกทำร้ายให้บาดเจ็บหรือเสียชีวิตจากบุคคลอื่นและกลุ่มบุคคลอื่น รวมทั้งการได้รับการศึกษาอย่างเพียงพอเพื่อใช้ในการพัฒนาสติและปัญญาของตนเอง สำหรับภาวะความเสี่ยงด้านบุคคล ได้แก่ การแพร่กระจายของอาวุธ การมีวิกฤติครอบครัว ความรุนแรงในครอบครัว การถูกโดดเดี่ยวและไม่สมาคมจากชุมชน การบริโภคเกินขอบเขตและการไม่รู้หนังสือ

มิติความมั่นคงของมนุษย์ที่เสนอโดย McGregor มีบางส่วนที่เหมือนกับ UNDP เช่น ความมั่นคงด้านเศรษฐกิจ ด้านบุคคล และด้านสิ่งแวดล้อม แต่ในส่วนอื่นๆ มีความแตกต่างอยู่บ้าง ถึงแม้ว่า McGregor จะเสนอความมั่นคงของมนุษย์เพียง 6 ด้าน แต่ในเนื้อหารายละเอียดมีประเด็นที่มากกว่าและลึกซึ้งกว่าของ UNDP ทั้งนี้เนื่องจากว่า แนวคิดของ UNDP มุ่งหวังให้ประเทศต่างๆ ยอมรับและสามารถนำไปปฏิบัติได้ การนำเสนอแนวคิดจึงค่อนข้างสั้น กระชับ และมีตัวชี้วัดเพียงไม่กี่ตัว แต่ของ McGregor มีตัวชี้วัดที่หลากหลาย และบางตัวมีลักษณะความเป็นนามธรรมสูง เช่น วิกฤตอารยะธรรม ซึ่งทำให้การนำไปปฏิบัติหรือวัดจะต้องดำเนินการแปลงหลายขั้นตอนจึงจะสามารถเข้าถึงรูปธรรมที่เป็นจริง อันจะเป็นข้อมูลในการวิเคราะห์ให้เห็นภาพของตัวบ่งชี้ได้

โดยสรุป แนวคิดความมั่นคงของมนุษย์ เป็นแนวคิดที่มองมนุษย์เป็นศูนย์กลางในการพัฒนา โดยพิจารณาว่ามีเงื่อนไขใดบ้างที่กระทบต่อความมั่นคงของมนุษย์และก่อให้เกิดความเสี่ยงในตัวมนุษย์ขึ้นมาทั้งปัจจัยที่มาจากเศรษฐกิจ การเมือง สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม สาธารณสุข อาหาร ชุมชน และบุคคล

2.4 ประชาคมอาเซียน

ประชาคมอาเซียน หรือ สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Association of South East Asian Nations : ASEAN) เป็นองค์การระหว่างประเทศระดับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีจุดเริ่มต้นโดยประเทศไทย มาเลเซีย และฟิลิปปินส์ได้ร่วมกันจัดตั้ง สมาคมอาสา (Association of South East Asia) เมื่อเดือนกรกฎาคม 2504 เพื่อการร่วมมือกันทาง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม แต่ดำเนินการไปได้เพียง 2 ปี ก็ต้องหยุดชะงักลง เนื่องจากความผกผันทางการเมืองระหว่างประเทศอินโดนีเซียและประเทศมาเลเซีย จนเมื่อมีการฟื้นฟูสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างสองประเทศ จึงได้มีการแสวงหาหนทางความร่วมมือกันอีกครั้งโดยก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 8 สิงหาคม 2510 หลังจากการลงนามในปฏิญญาสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Declaration of ASEAN Concord) หรือเป็นที่รู้จักกันในอีกชื่อหนึ่งว่า ปฏิญญากรุงเทพ (The Bangkok Declaration) โดยสมาชิกผู้ก่อตั้งมี 5 ประเทศ ได้แก่ อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ และไทย และมีการเปิดรับสมาชิกใหม่จากประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เพิ่มเติมเป็นระยะ ตามลำดับได้แก่ บรูไนดารุสซาลาม (2527) สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม (2538) สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (2540) สหภาพพม่า (2540) ราชอาณาจักรกัมพูชา (2542)

ประชาคมอาเซียน ก่อตั้งขึ้นมีวัตถุประสงค์เริ่มแรกเพื่อสร้างสันติภาพในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อันนำมาซึ่งเสถียรภาพทางการเมือง และความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม และเมื่อการค้าระหว่างประเทศในโลกมีแนวโน้มกีดกันการค้ารุนแรงขึ้น ทำให้อาเซียนได้หันมามุ่งเน้น กระชับและขยายความร่วมมือด้านเศรษฐกิจการค้าระหว่างกันมากขึ้น วัตถุประสงค์หลักที่กำหนดไว้ในปฏิญญาอาเซียน (The ASEAN Declaration) มี 7 ประการ ดังนี้

1. ส่งเสริมความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ความก้าวหน้าทางสังคมและวัฒนธรรม
2. ส่งเสริมการมีเสถียรภาพ สันติภาพและความมั่นคงของภูมิภาค

3. ส่งเสริมความร่วมมือทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม วิชาการ วิทยาศาสตร์ และด้านการบริหาร
4. ส่งเสริมความร่วมมือซึ่งกันและกันในการฝึกอบรมและการวิจัย
5. ส่งเสริมความร่วมมือในด้านเกษตรกรรมและอุตสาหกรรม การค้า การคมนาคม การสื่อสาร และปรับปรุงมาตรฐานการดำรงชีวิต
6. ส่งเสริมการมีหลักสูตรการศึกษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
7. ส่งเสริมความร่วมมือกับองค์กรระดับภูมิภาคและองค์กรระหว่างประเทศ

การประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 9 ปี 2546 ที่บาหลี ผู้นำประเทศอาเซียน เห็นชอบให้จัดตั้งประชาคมอาเซียน ซึ่งประกอบด้วย 3 เสาหลัก ได้แก่ ประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน ดังนี้

2.4.1 ประชาคมการเมืองความมั่นคงอาเซียน (ASEAN Political-Security Community หรือ APSC) ความมั่นคงและเสถียรภาพทางการเมืองเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาด้านอื่นๆ ประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียนจึงเป็นเสาหลักความร่วมมือหนึ่งในสามเสาหลัก ที่เน้นการรวมตัวของอาเซียนเพื่อสร้างความมั่นใจ เสถียรภาพ และสันติภาพ ในภูมิภาค เพื่อให้ประชาชนในอาเซียนอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข และปราศจากภัยคุกคามด้านการทหาร และภัยคุกคามในรูปแบบใหม่ เช่น ปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติ ประชาคมการเมืองความมั่นคงอาเซียนมีเป้าหมาย 3 ประการ ได้แก่

1. สร้างประชาคมให้มีความร่วมมือกันในเรื่องของการเคารพความหลากหลายของแนวคิด และส่งเสริมให้ประชาชนเป็นศูนย์กลางของนโยบายและกิจกรรมภายใต้เสาการเมืองและความมั่นคง
2. ให้อาเซียนสามารถเผชิญกับภัยคุกคามความมั่นคงในรูปแบบเดิมและรูปแบบใหม่และส่งเสริมความมั่นคงของมนุษย์
3. ให้อาเซียนมีปฏิสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นและสร้างสรรค์กับประชาคมโลก โดยอาเซียนมีบทบาทเป็นผู้นำในภูมิภาค และจะช่วยส่งเสริมความมั่นคงของภูมิภาค นอกจากการมีเสถียรภาพทางการเมืองของภูมิภาคแล้ว ผลลัพธ์ประการสำคัญที่จะเกิดขึ้นจากการจัดตั้งประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน ก็คือ การที่ประเทศสมาชิกอาเซียนจะมีกลไกและเครื่องมือที่ครอบคลุมและมีประสิทธิภาพในการแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวกับความมั่นคงต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาความขัดแย้งด้านการเมืองระหว่างรัฐสมาชิกกับรัฐสมาชิกด้วยกันเอง ซึ่งจะต้องแก้ไขโดยสันติวิธี หรือปัญหาภัยคุกคามรูปแบบใหม่ๆ ซึ่งประเทศใดประเทศหนึ่งไม่สามารถแก้ไขได้โดยลำพัง เช่น การก่อการร้าย การลักลอบค้ายาเสพติด ปัญหาโจรสลัด และอาชญากรรมข้ามชาติ เป็นต้น

2.4.2 ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Socio-Cultural Community หรือ ASCC) มีเป้าหมายให้อาเซียนเป็นประชาคมที่มีประชาชนเป็นศูนย์กลาง สังคมที่เอื้ออาทรและแบ่งปัน ประชากรอาเซียนมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีและมีการพัฒนาในทุกด้านเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของ

ประชาชน ส่งเสริมการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน รวมทั้งส่งเสริมอัตลักษณ์ของอาเซียนมี วัตถุประสงค์หลัก คือ การสร้างประชาคมแห่งสังคมที่เอื้ออาทร การแก้ไขผลกระทบต่องานอันเนื่องมาจากการรวมตัวทางเศรษฐกิจ การส่งเสริมความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อมและการจัดการดูแลสิ่งแวดล้อมอย่างถูกต้องและการส่งเสริมความเข้าใจระหว่างประชาชนในระดับรากหญ้า การเรียนรู้ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม รวมทั้งรับรู้ข่าวสารเพื่อให้ประชาชนตระหนักถึงเอกลักษณ์อาเซียน (ASEAN Identity) โดยมีแผนปฏิบัติการด้านสังคมและวัฒนธรรมอาเซียนระบุอยู่ในแผนปฏิบัติการเวียงจันทน์ ประกอบด้วย ความร่วมมือใน 6 ด้าน ดังนี้

1. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ให้มีความสำคัญกับการศึกษาการลงทุนในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ส่งเสริมการจ้างงานที่เหมาะสม ส่งเสริมเทคโนโลยีสารสนเทศการอำนวยความสะดวกในการเข้าถึงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเชิงประยุกต์เสริมสร้างทักษะในการประกอบการสำหรับสตรี เยาวชน ผู้สูงอายุ และผู้พิการ พัฒนาสมรรถภาพของระบบราชการ ความร่วมมือในด้านนี้

2. การคุ้มครองและสวัสดิการสังคม ได้แก่ การขจัดความยากจน เครือข่ายความปลอดภัยทางสังคมและความคุ้มครองกันจากผลกระทบด้านลบจากการรวมตัวอาเซียนและโลกาภิวัตน์ ส่งเสริมความมั่นคงและความปลอดภัยด้านอาหาร การเข้าถึงการดูแลสุขภาพและส่งเสริมการดำรงชีวิตที่มีสุขภาพ การเพิ่มศักยภาพในการควบคุมโรคติดต่อ รับประกันอาเซียนที่ปลอดภัยเสถียร การสร้างรัฐที่พร้อมรับกับภัยพิบัติและประชาคมที่ปลอดภัยยิ่งขึ้น

3. สิทธิและความยุติธรรมทางสังคม ได้แก่ การส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิและสวัสดิการสำหรับสตรี เยาวชน ผู้สูงอายุ และผู้พิการ การคุ้มครองและส่งเสริมแรงงานโยกย้ายถิ่นฐาน ส่งเสริมความรับผิดชอบต่องานขององค์กรธุรกิจ

4. ความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม ได้แก่ การจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมของโลก การจัดการและการป้องกันปัญหามลพิษทางสิ่งแวดล้อมข้ามแดน ส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืนโดยการศึกษาด้านสิ่งแวดล้อมและการมีส่วนร่วมของประชาชน ส่งเสริมเทคโนโลยีด้านสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมคุณภาพมาตรฐานการดำรงชีวิตในเขตเมือง การประสานนโยบายด้านสิ่งแวดล้อมและฐานข้อมูล ส่งเสริมการใช้ทรัพยากรชายฝั่งและทรัพยากรทางทะเลอย่างยั่งยืน ส่งเสริมการจัดการเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืน ส่งเสริมความยั่งยืนของทรัพยากรน้ำจืด การตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและการจัดการต่อผลกระทบ ส่งเสริมการบริหารจัดการป่าไม้อย่างยั่งยืน

5. การสร้างอัตลักษณ์อาเซียน ส่งเสริมการตระหนักรู้เกี่ยวกับอาเซียนและความรู้สึกของการเป็นประชาคม การส่งเสริมและการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของอาเซียน ส่งเสริมการสร้างสรรค์ด้านวัฒนธรรมและอุตสาหกรรม การมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับชุมชน

6. การลดช่องว่างทางการพัฒนา การดำเนินงานความร่วมมือเหล่านี้ อาเซียนได้ดำเนินการทั้งในรูปแบบของความตกลงในระดับต่างๆ และโครงการความร่วมมือทั้งระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียนด้วยกัน และระหว่างอาเซียนกับประเทศภายนอกภูมิภาคซึ่งส่วนใหญ่เป็นประเทศคู่เจรจาทั้งในกรอบอาเซียนบวก 1 และอาเซียนบวก 3 และองค์การระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้อง ความร่วมมือทางด้านสังคมและวัฒนธรรม

2.4.3 ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ท่ามกลางบริบททางเศรษฐกิจ การค้าและการลงทุนระหว่างประเทศที่มีการแข่งขันสูง อันส่งผลให้ประเทศต่างๆ ต้องปรับตัวเองเพื่อให้ได้รับประโยชน์จากระบบเศรษฐกิจโลก รวมถึงการรวมกลุ่มการค้ากันของประเทศต่างๆ อาทิ สหภาพยุโรป และเขตการค้าเสรีอเมริกาเหนือ ผู้นำประเทศสมาชิกอาเซียนได้เห็นชอบให้จัดตั้ง “ประชาคมเศรษฐกิจของอาเซียน” ภายในปี 2558 มีประสงค์ที่จะให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีความมั่นคง มั่งคั่ง และสามารถแข่งขันกับภูมิภาคอื่นๆ ได้ โดย

- 1) มุ่งที่จะจัดตั้งให้อาเซียนเป็นตลาดเดียวและเป็นฐานการผลิตร่วมกัน
- 2) มุ่งให้เกิดการเคลื่อนย้ายเงินทุน สินค้า การบริการ การลงทุน แรงงานฝีมือระหว่างประเทศสมาชิกโดยเสรี
- 3) ให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศสมาชิกใหม่ของอาเซียน (กัมพูชา ลาว พม่า และเวียดนาม หรือ CLMV) เพื่อลดช่องว่างของระดับการพัฒนาของประเทศสมาชิกอาเซียน และช่วยให้ประเทศสมาชิกเหล่านี้เข้าร่วมในกระบวนการรวมตัวทางเศรษฐกิจของอาเซียน ส่งเสริมให้อาเซียนสามารถรวมตัวเข้ากับประชาคมโลกได้อย่างไม่อยู่ในภาวะที่เสียเปรียบ และส่งเสริมขีดความสามารถในการแข่งขันของอาเซียน
- 4) ส่งเสริมความร่วมมือในนโยบายการเงินและเศรษฐกิจมหภาค การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและการคมนาคม กรอบความร่วมมือด้านกฎหมาย การพัฒนาความร่วมมือด้านการเกษตร พลังงาน การท่องเที่ยว การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยการยกระดับการศึกษาและการพัฒนาฝีมือ ประชาคมเศรษฐกิจของอาเซียน จะเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะช่วยขยายปริมาณการค้าและการลงทุนภายในภูมิภาค ลดการพึ่งพาตลาดในประเทศที่สาม สร้างอำนาจการต่อรองและศักยภาพในการแข่งขันของอาเซียนในเวทีเศรษฐกิจโลก เพิ่มสวัสดิการและยกระดับความเป็นอยู่ของประชาชนของประเทศสมาชิกอาเซียน

2.5 แนวคิดเกษตรอินทรีย์ ¹

2.5.1 ความหมายเกษตรอินทรีย์

เกษตรอินทรีย์ คือ การเกษตรที่สร้างสรรค์ให้เกิดระบบนิเวศการเกษตรที่ยั่งยืน โดยการผสมผสานระบบการเกษตรทุกระบบที่ส่งเสริมและปรับปรุงสิ่งแวดล้อม สังคมและเศรษฐกิจในการผลิตปัจจัยพื้นฐาน

¹ การยอมรับแนวคิดเรื่องเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรชุมชนสวนผักบ้านท่าตะโก. วิเชียร ฝอยพิกุล. 2550

การดำรงชีพของมนุษย์ ผลผลิตที่ได้มีความปลอดภัยต่อผู้บริโภค เน้นการอนุรักษ์และปรับปรุงสภาพแวดล้อมโดยใช้หลักการสร้างความหลากหลายทางชีวภาพในระบบนิเวศน์เกษตรให้เกิดการผสมผสานเกื้อกูลซึ่งกันและกัน หลีกเลี่ยงการใช้ปัจจัยการผลิตจากภายนอก และงดใช้ปัจจัยที่เป็นสารเคมีสังเคราะห์ รวมทั้งสิ่งมีชีวิตดัดแปลงพันธุกรรม (Genetically Modified Organisms)

เกษตรอินทรีย์ คือ ระบบการผลิตที่คำนึงถึงสภาพแวดล้อม รักษาสมดุลของธรรมชาติ และความหลากหลายทางชีวภาพ เกษตรอินทรีย์ไม่ใช้ปุ๋ยเคมีในการปรับปรุงดิน ไม่ใช้สารเคมีป้องกันหรือกำจัดวัชพืช ไม่ใช้ฮอร์โมนกระตุ้นการเจริญเติบโต เน้นความอุดมสมบูรณ์ของดิน จากจุลินทรีย์ซึ่งเป็นสิ่งมีชีวิตเล็กๆ ใน ดิน

2.5.2 หลักการและแนวทางของเกษตรอินทรีย์

หลักการเกษตรอินทรีย์เป็นหลักสากลที่สอดคล้องกับเงื่อนไขทางเศรษฐกิจ สังคม ภูมิอากาศและวัฒนธรรมท้องถิ่นด้วย บทบาทของการทำระบบการเกษตรอินทรีย์จึงมีผลต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ รวมทั้งทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การเกษตรอินทรีย์ เป็นระบบการเกษตรที่ใช้พื้นฐานของหลักการทางนิเวศวิทยามาประยุกต์ใช้เพื่อการเกษตร ในบางโอกาสเรียกว่า การทำฟาร์มโดยชีวภาพ หรือทำฟาร์มทางนิเวศวิทยา โดยมีเป้าหมายเพื่อที่จะสร้างสรรค์ให้ได้ระบบการเกษตรที่ยั่งยืนทั้งในทางด้านสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจและสังคม

การเกษตรอินทรีย์เป็นแนวทางและวิธีการแก้ไขปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติที่ได้ถูกทำลายไป รวมทั้งปัญหาอันตรายของสุขภาพอนามัยของประชาชนที่เกิดจากการเกษตรในแนวทางของการปฏิบัติเขียว ซึ่งได้ยึดครองการเกษตรทั่วโลก ทั้งนี้เพื่อเป็นทางรอดของมนุษย์ที่กำลังเผชิญอยู่กับความเสี่ยงอันตรายจากความเป็นพิษของสารเคมีตกค้างในอาหารและความอดอยากโดยมีเป้าหมายผลิตอาหารให้ปลอดภัยต่อการบริโภคและเพียงพอต่อประชากรของโลกที่มีอยู่ในปัจจุบัน และมีเหตุผลความเป็นจริงที่สามารถพิสูจน์ได้ว่าเกษตรอินทรีย์เป็นแนวทางการเกษตรที่สามารถใช้ในการแก้ไขปัญหาต่างๆ เหล่านี้ได้เป็นหนทางของความอยู่รอดของมนุษย์ และช่วยเสริมสร้างความเอื้ออาทรระหว่างมนุษย์ และสิ่งมีชีวิต รวมทั้งสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ

หลักการทั่วไปของเกษตรอินทรีย์

1. ทำการเกษตรโดยคำนึงถึงความสอดคล้องกับวิถีธรรมชาติ เช่น ปลูกพืชตามฤดูกาล
2. หลีกเลี่ยงการใช้สารเคมีทางการเกษตร และสารพิษทุกชนิด
3. บำรุงรักษาความอุดมสมบูรณ์ของดิน เช่น ปลูกพืชตระกูลถั่ว พืชคลุมดิน และใช้ปุ๋ยอินทรีย์อย่างผสมผสาน
4. รักษาความหลากหลายทางชีวภาพ คือ ปลูกพืชหลายชนิดร่วมกันในแปลง
5. สัตว์เลี้ยงได้รับการดูแลที่เหมาะสม ไม่กักขัง
6. เกษตรกรมีความสุข เสรีภาพและรายได้ที่เป็นธรรม

หลักการและความมุ่งหมายที่สำคัญของเกษตรอินทรีย์ คือ

1. พัฒนาระบบการผลิตไปสู่แนวทางการเกษตรผสมผสานที่มีความหลากหลายของพืชและสัตว์
2. พัฒนาระบบการผลิตที่พึ่งพาตนเองในเรื่องอินทรีย์วัตถุและธาตุอาหาร
3. ฟื้นฟูและรักษาความอุดมสมบูรณ์ของดินด้วยอินทรีย์วัตถุ เช่น ปุ๋ยคอก ปุ๋ยหมัก และปุ๋ยพืชสดอย่างต่อเนื่อง
4. รักษาความสมดุลของระบบนิเวศและความยั่งยืนของระบบนิเวศโดยรวม
5. ป้องกันและหลีกเลี่ยงการปฏิบัติที่ทำให้เกิดมลพิษต่อสิ่งแวดล้อม
6. สนับสนุนระบบการผลิตและกระบวนการจัดการทุกขั้นตอนที่คำนึงถึงหลักมนุษยธรรม
7. ยึดหลักการปฏิบัติหลังเก็บเกี่ยวและการแปรรูปที่เป็นวิถีการธรรมชาติ ประหยัดพลังงาน และส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด

2.6 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.6.1 ประวัติศาสตร์ร่วมระหว่างไทย- กัมพูชา

งานกัมพูชาศึกษามีประเด็นหลากหลายที่น่าสนใจ ทั้งเรื่องราวในอดีต เช่น บทบาทของฝรั่งเศสในการปกครองกัมพูชา บทบาทของเจ้าสีหนุที่มีทั้งความสำเร็จและล้มเหลว หรือแม้กระทั่งเรื่องราวการปกครองกัมพูชาของเขมรแดง การยึดครองกัมพูชาของเวียดนามและกระบวนการสันติภาพ ซึ่งหลายสิ่งที่เกิดขึ้นในกัมพูชากลายเป็นกรณีตัวอย่างสำคัญในการศึกษาความสัมพันธ์ไทย-กัมพูชา ท่ามกลางข้อถกเถียงที่สะท้อนมุมมองจากหลากหลายฝ่าย และมีงานวิทยานิพนธ์ศึกษาไว้ในแต่ละช่วงเวลาที่แตกต่างกัน ซึ่งโดยส่วนใหญ่จะใช้มุมมองด้านทั้งความมั่นคงและนโยบายต่างประเทศ

อย่างไรก็ตามยังมีประเด็นที่ควรได้มีการศึกษาวิจัยเพิ่มเติมต่อไป โดยเฉพาะกระบวนการก่อตัวของประวัติศาสตร์จากกลุ่มต่างๆที่มีบทบาทในการเรียกร้องเอกราชจากฝรั่งเศสและกลายเป็นกลุ่มนำทางการเมืองในระยะต่อมา รวมถึงการเคลื่อนไหวในด้านต่าง ๆ ช่วงดังกล่าว ที่ทำให้เกิดการสร้างชาติกัมพูชา และสิ่งต่างๆที่กลายเป็นพื้นฐานสำคัญของสัญลักษณ์ ความเป็นรัฐชาติกัมพูชาในช่วงต่อมาด้วย เช่น เพลงชาติ ธงชาติวรรณกรรมเขมร สมัยใหม่ หรือแม้กระทั่งตำราเรียน

งานกัมพูชาศึกษาด้านประวัติศาสตร์ องค์ความรู้เกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์ในกัมพูชายังมีไม่มากนัก การศึกษาประวัติศาสตร์กัมพูชายุคโบราณมักให้ความสนใจกับยุคฟูนัน เจนละและเมืองพระนคร ซึ่งปรากฏข้อมูลในหลักฐานบันทึกของจีน และตั้งแต่ทศวรรษ 1860 เมืองพระนคร ได้รับความสนใจจากนักวิชาการภายใต้การสนับสนุนของรัฐบาลฝรั่งเศสซึ่งปกครอง กัมพูชา

ในขณะนั้น ส่งผลให้เกิดการจัดตั้งสำนักฝรั่งเศสแห่งปลายบูรพทิศ (Ecole Franaise d'Extreme-Orient-EFEO) ทำการศึกษาสำรวจและบูรณะโบราณสถานที่พบ จนเป็นการเปิดแนวทางการศึกษาด้านประวัติศาสตร์-โบราณคดีของ ในยุคเมืองพระนครและก่อนหน้าอย่างจริงจังและต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน ต่อมายังมีการศึกษาประวัติศาสตร์กัมพูชายุคหลังเมืองพระนคร ซึ่งปรากฏอาณาจักร อยุธยาขึ้นเป็นคู่แข่งของอาณาจักรกัมพูชาในคริสต์ศตวรรษที่ 14 และได้แผ่อำนาจ ครอบงำกัมพูชาโดยแข่งกับเวียตนามที่เข้มแข็งขึ้นในคริสต์ศตวรรษที่ 17 จนกระทั่ง ทศวรรษ 1860 ฝรั่งเศสจึงแผ่อิทธิพลเข้าแทนที่ และได้กัมพูชาเป็นรัฐในอารักขา เมื่อถึงปี 1906 กัมพูชาจึงตกอยู่ใต้การปกครองแบบอาณานิคมอย่างชัดเจนและมีความมั่นคงทางการเมือง

จนกระทั่ง ทศวรรษ 1930 ชาวกัมพูชาที่เดือดร้อนจากความพยายามจัดเก็บภาษีเพิ่มของฝรั่งเศส ประกอบกับเกิดสถาบันใหม่ที่ช่วยกระตุ้น ให้ชาวกัมพูชาที่ได้รับการศึกษาเกิดความตื่นตัวด้านชาตินิยม จากสถาบันที่เกี่ยวกับการให้ความรู้ เช่น โรงเรียนมัธยมสี่ส่วสดี สถาบันพุทธศาสนา และหนังสือพิมพ์นครวัด จากนั้นผลกระทบของสงครามโลกครั้งที่สองก็ช่วยให้กัมพูชาได้มีโอกาสสัมผัส “เอกราช” ในช่วงสั้นๆ ด้วยการสนับสนุนของญี่ปุ่นก่อนจะถูกฝรั่งเศสยึดคืนไปจนถึงปี 1953 จากนั้น ความสับสนของการเรียกร้องเอกราชความหลากหลายและแตกแยกของกลุ่ม การเมืองต่างๆ ตลอดจนการแทรกแซงจากประเทศต่างๆ ส่งผลกระทบให้มีการเปลี่ยนแปลงมากมายทางเศรษฐกิจ สังคมของกัมพูชาในแต่ละยุค

ภาพรวมประวัติศาสตร์กัมพูชา การศึกษาของเดวิด แชนด์เลอร์ (2546) เรื่องประวัติศาสตร์กัมพูชา เป็นงานที่มีขอบเขตช่วงเวลาการศึกษาตั้งแต่ยุคก่อนเมืองพระนครจนถึงยุคใหม่ อันเป็นการทำความเข้าใจประวัติศาสตร์กัมพูชาโดยรวมเพื่อเชื่อมโยงให้เห็นพัฒนาการอารยธรรมแต่ละยุคที่มีความโดดเด่น และนำเสนอจุดเปลี่ยนสำคัญที่ส่งผลต่อความรุ่งเรืองและเสื่อมโทรมของกัมพูชาในแต่ละยุค ครอบคลุมช่วงเวลาอันยาวนานตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์ยุค วัฒนธรรมอินเดีย ฟูนัน เมืองพระนคร ต่อเนื่องถึงยุคอาณานิคม สงครามกลางเมืองการปฏิวัติและการถอนตัวของเวียตนาม ค.ศ. 1991 ซึ่งแสดงให้เห็นถึงลัทธิอนุรักษนิยมของชาวกัมพูชาที่ยึดโยงความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์-บริวาร เอื้อต่อการใช้อำนาจเบ็ดเสร็จในการปกครอง จนมาถึงรัฐบาลเจ้าสีหนุ ลอนนอล พอลพต ยังคงสอดคล้องกับภาพลักษณ์ของชาวกัมพูชาที่ถูกมองว่าเป็นพวก “ไม่เปลี่ยนแปลง” ซึ่งส่วนหนึ่งเกิดจากความจงใจของผู้มีอำนาจ และวัฒนธรรมทางการเมืองที่เอื้อต่อการปกครองแบบเผด็จการเบ็ดเสร็จ ซึ่งผู้ปกครองกัมพูชามักอ้างอิงอารยธรรมเมืองพระนครเพื่อชูเป้าหมายสร้างความยิ่งใหญ่ของกัมพูชา

งานของ John Tully (2006) เรื่อง A Short History of Cambodia : From Empire to Survival ครอบคลุมประวัติศาสตร์กัมพูชาตั้งแต่ยุคก่อนและเมืองพระนคร ถึงการเลือกตั้งทั่วไปปี 1993 โดยเน้นอิทธิพลจากอินเดียในการสร้างสรรค์อารยธรรมกัมพูชาโบราณ และบทบาทของเจ้าสีหนุในการเมืองยุคใหม่ และการเปลี่ยนแปลง ทางสังคมครั้งใหญ่ในยุคเขมรแดง และการศึกษาของ Manomohan Ghosh

(1960) เรื่อง A History of Cambodia : From the Earliest Time to the End of the French Protectorate ครอบคลุมประวัติศาสตร์กัมพูชาตั้งแต่ยุคโบราณจนถึงยุคอาณานิคมฝรั่งเศส แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของอินเดียและจีนต่อพัฒนาการกัมพูชา รวมถึงแรงกดดันจากสยามต่อความเสื่อมของกัมพูชา

งานศึกษาประวัติศาสตร์กัมพูชาในยุคประวัติศาสตร์เมืองพระนคร ยังมีงานของมาดแลน จิโต (2526) เรื่อง ประวัติเมืองพระนคร (Angkor) ของขอม เน้นอิทธิพลของอินเดียในสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมของเมืองพระนครตั้งแต่การสร้างในยุคพระเจ้าโยศวรมันที่ 1 จนกระทั่งถึงช่วงที่เขมรย้ายเมืองหลวงแล้วไม่กลับมาใช้เมืองพระนครเป็นเมืองหลวงอีกเลย การศึกษาของ John Audric (1972) เรื่อง Angkor and the Khmer Empire แสดงรายละเอียดการสร้างปราสาทแต่ละแห่งในเมืองพระนครโดยกษัตริย์แต่ละองค์ตั้งแต่ช่วงเริ่มแรกจนถึงการล่มสลายของอาณาจักรเมืองพระนครเมื่อถูกสยามโจมตีพ่ายแพ้ และหายไปจากการรับรู้ของผู้คนจนกระทั่งได้รับการบูรณะขึ้นใหม่ในคริสต์ศตวรรษที่ 19 ตลอดจนข้อมูลคำอธิบายจากจดหมายเหตุจีน งานของ Claude Jacques (1999) เรื่อง Angkor ที่ศึกษาในช่วงหลังการบูรณะของ APSARA และเมืองพระนครได้รับการขึ้นทะเบียน เป็นมรดกโลกในปี 1992 ซึ่งมีคณะวิจัยนานาชาติเข้าร่วมศึกษาปราสาทต่างๆ ระบุข้อค้นพบเพิ่มเติมอีกมากเกี่ยวกับเมืองพระนคร โดยเฉพาะนครวัดและนครธม

งานศึกษาเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงพัฒนาการยุคเมืองพระนครและก่อนหน้าที่ยังจำแนกได้เป็น 4 ระยะ คือ ระยะที่ 1 ก่อนประวัติศาสตร์ (1500-1000 B.C.) ซึ่งผู้คนมีพัฒนาการสำคัญเมื่อรู้จักหลอมโลหะ ใช้ทำให้วิถีการผลิตก้าวหน้าขึ้นด้วยเครื่องมือโลหะ เกิดผลผลิตส่วนเกินที่ทำให้สังคมมีพัฒนาการซับซ้อนขึ้น ระยะที่ 2 พุนัน (คริสต์ศตวรรษที่ 1 - 6) เป็นพัฒนาการจากการรับอิทธิพลอินเดียทั้งด้านภาษา และเทพเจ้า มีกิจกรรมทางเศรษฐกิจหลักคือการค้าชายฝั่ง ขณะเดียวกันก็ทำการเกษตรในพื้นที่น้ำท่วมถึง มีการสร้างพิธีกรรมและสัญลักษณ์บ่งบอกสถาน ของผู้ปกครอง ระยะที่ 3 เจนละ (คริสต์ศตวรรษที่ 6-9) มีพัฒนาการของการสร้าง ศาสนสถาน ระบบจัดการน้ำ ระบบผู้นำแบบดั้งเดิมที่สืบทอดทางฝ่ายหญิง ซึ่งพัฒนาต่อมาเป็นระบบการปกครองที่ศูนย์กลางควบคุมพื้นที่และแรงงานด้วยการอ้างอิงอำนาจเทพเจ้าระยะที่ 4 เมืองพระนคร (คริสต์ศตวรรษที่ 9-14) มีเมืองหลวงเป็นศูนย์กลางทางศาสนาและพิธีกรรม โดยมีศาสนสถานแต่ละแห่งเป็นศูนย์กลางย่อยในการควบคุมบริหารจัดการพื้นที่อื่นๆ นอกเมืองหลวง ทั้งการจัดการกำลังคน ที่ดินและการจัดการน้ำทั้งเพื่อการเกษตร (บ่อน้ำขนาดเล็ก) และนาเพื่อพิธีกรรม (บาราย) ทั้งนี้ส่วนใหญ่เน้นถึงอิทธิพลด้านต่างๆของอารยธรรมอินเดียที่มีต่อการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมท้องถิ่นให้ซับซ้อน และเป็นลักษณะเฉพาะของตนทั้งด้านความเชื่อทางศาสนา รูปแบบศิลปะ ระบบการเมืองการปกครอง ตลอดจนโครงสร้างสังคม

ทั้งนี้ เป็นที่น่าสังเกตว่า แม้ จีนจะเป็นอีกวัฒนธรรมที่มีอิทธิพลต่อกัมพูชา โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจ และการเมือง ดังปรากฏการส่งราชทูตไปจีน และมีการเดินทางของชาวจีนมายังกัมพูชาเป็นระยะๆ

ตลอดจนมีการตั้งถิ่นฐานของชาวจีนในเมืองพระนคร และเซเดส์ (2529) ได้เสนอไว้ว่าระบบทางเศรษฐกิจจากจีนเป็นอิทธิพลภายนอกอีกวัฒนธรรม (นอกจากศาสนาฮินดูจากอินเดีย) ที่ทำให้วัฒนธรรม กัมพูชามีความอลังการมากขึ้น แต่งานศึกษาส่วนใหญ่ยังมิได้ให้ความสำคัญกับการพิจารณาอิทธิพลของวัฒนธรรมจีนต่อเมืองพระนครเท่าใดนัก

การศึกษาอิทธิพลของเปอร์เซียต่อตำนาน ความเชื่อทางศาสนาและเทพเจ้าของเมืองพระนครในงานของ Amina Ahmed Kar (2002) เรื่อง The Angkorian records โดยอาศัยข้อมูลจากวรรณกรรมจารึก และศิลปะของเมืองพระนคร ชี้ให้เห็นว่า อิทธิพลทางศาสนาและสังคมวัฒนธรรมอินเดียต่อเมืองพระนครมีหลายอย่างที่แสดงถึงวัฒนธรรมอิหร่านยุคก่อนอิสลามที่แพร่เข้าสู่อินเดียในช่วงต้นคริสต์ศตวรรษถึงยุคกุษาณะ (ราวศตวรรษที่ 3 - 4) และส่งต่อมาถึงเอเชียตะวันออกเฉียงใต้รวมทั้งเมืองพระนคร ทำให้พิธีกรรมความเชื่อหลายอย่างที่ปรากฏในเมืองพระนครสามารถเชื่อมโยงความคล้ายคลึงกับอิหร่านได้มากกว่าอินเดีย

นอกจากนี้ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับ “คนไทย” ซึ่งมีอาณาจักรสุโขทัยเกิดขึ้น ในช่วงปลายยุคเมืองพระนคร การศึกษาจารึกสั้นๆ ในบริเวณระเบียงประวัติศาสตร์ ของนครวัด ที่ ฟิโนต์ แปลจากภาษาเขมร ว่า “นี่เสียมกุก” อันเป็นการบ่งบอก ข้อมูลบางอย่างเกี่ยวกับภาพสลักนูนต่ำที่อยู่ใกล้กัน ซึ่งเป็นภาพกองทหารกลุ่มหนึ่ง ที่รวมอยู่ในกองทัพของพระเจ้าสุริยวรมันที่ 2 ผู้สร้างนครวัด โดยมีข้อสันนิษฐานว่า “เสียม” หมายถึงสยาม หรือคนไทย ที่ทำให้เกิดข้อถกเถียงอีกมากตามมว่าเป็นคนไทยจากไหน ซึ่งข้อถกเถียงเหล่านั้นได้รับการรวบรวมไว้ในหนังสือเรื่อง นี่เสียมกุกซึ่งมีบทความของ เบอร์นาร์ด ฟิลิปป์ โกรสส์ลิเยร์ (2545) เป็นบทความหลักสรุปว่า เสียมกุก คือ กลุ่มคนที่อยู่บริเวณฝั่งขวาของแม่น้ำชี-มูลหรือชาวส่วยซึ่งเป็นผู้นำทางกองทัพของพระเจ้าสุริยวรมันที่ 2 ระหว่างผ่านไปข้ามเทือกเขาหิมาลัยไปใต้ไคเวียด เพราะมีความชำนาญการเดินทางในพื้นที่แถบนั้น (โกรสส์ลิเยร์ 2545)อีกงานที่น่าเสนอถึงความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับกัมพูชาในยุคเมืองพระนครงานของ Royal Thai Embassy (1995) เรื่อง Khmer-Thai Cultures: The Inseparable Ties ที่สะท้อนความผูกพันทางวัฒนธรรมไทยกับกัมพูชา ที่ใกล้ชิดทั้งด้านศาสนา ภาษาและประวัติศาสตร์ ตั้งแต่ยุคเมืองพระนคร

เมืองพระนครในการรับรู้ของชาวกัมพูชา นอกเหนือจากการศึกษาเพื่อทำความเข้าใจประวัติศาสตร์กัมพูชาในยุคเมืองพระนครแล้ว การทำความเข้าใจมุมมองหรือการรับรู้ของชาวกัมพูชาต่อเมืองพระนคร ยังเป็นประเด็นที่มีการศึกษาไว้อย่างน่าสนใจตัวอย่างการศึกษาเมืองพระนครในการรับรู้ของชาวกัมพูชา เช่น บทความเรื่อง The Legend of the Leper King ของ David Chandler (1996) ใน Facing the Cambodian Past: Selected Essays 1971-1994 เป็นการศึกษาตำนาน “พระเจ้าชีเรื่อน” ที่นิยมเล่ากันในหมู่ชาวกัมพูชาตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 13 ซึ่งจิตตภาวนันท์ก็ไว้ พบว่า มีการ อารูปสลักหรือโบราณสถานที่เป็นตัวแทนพระเจ้าชีเรื่อนหลายแห่ง ซึ่งสามารถเชื่อมโยงถึงกษัตริย์หลายองค์ ทำให้

สันนิษฐานว่าตำนานนี้เป็นความทรงจำถึงเหตุการณ์ในอดีตที่กษัตริย์ผู้นำพาความล้มเหลวมาสู่เมืองพระนคร ถูกประชาชนตัดสินให้พ้นจากการเป็นกษัตริย์ในความทรงจำของพวกเขา

งานของศานติ ภัคดีคำ (2545) เรื่อง นครวัดทัศนะเขมร : รวบรวมบทรจนาเกี่ยวกับปราสาทนครวัดโดยกวีและนักปราชญ์เขมร นำเสนอเรื่องราวของนครวัดถอดความจากภาษาเขมร ที่เขียนจากมุมมองชาวกัมพูชาในช่วงเวลาต่างๆ ทำให้เห็นว่า หลังจากย้ายเมืองหลวงแล้วยังมีผู้คนอาศัยอยู่ในเมืองพระนคร และการไปนครวัดเพื่อสักการบูชา สร้างเสริมหรือบูรณะบางส่วน ของชาวกัมพูชาอย่างต่อเนื่องจนถึง ค.ศ. 1747 และพบหลักฐานแสดงว่า ขณะนั้นชาวกัมพูชายังมีความทรงจำเกี่ยวกับกษัตริย์ที่สร้างนครวัด ซึ่งยังไม่พบหลักฐานว่าในยุคนั้น เรียกชื่อว่าอะไร แต่ระหว่าง ค.ศ. 1563-1671 ความทรงจำเกี่ยวกับชื่อผู้สร้างนครวัดค่อยๆ จางหายไป และมีการจดจำตำนานพระเกตุมาลา ที่ว่าด้วยพระวิสสุกรรมเป็นผู้สร้างนครวัดมาแทน ส่วนงานเขียนที่เขียนโดยปราชญ์กัมพูชาใน ค.ศ. 1926-1957 (นวน เฝื่อน, 2543) แสดงถึงการรับรู้ของชาวกัมพูชาตามองค์ความรู้จากฝรั่งเศสขณะที่แบบเรียนประวัติศาสตร์กัมพูชาสำหรับชั้นมัธยมและอุดมศึกษา (ชา อวม, ไผ่ ผง, และ โสม อิม, 2546) สะท้อนถึงราก ความทรงจำบางอย่างของชาวกัมพูชาปัจจุบันเกี่ยวกับยุคเมืองพระนคร เช่น การระบุมูลเหตุหลักของการทิ้งเมืองพระนครคือสงครามกับสยาม

การศึกษาของ ธิบัติ บัวคำศรี (2547) เรื่อง ประวัติศาสตร์กัมพูชา เสนอว่า ตั้งแต่ทศวรรษ 1940 การศึกษาเมืองพระนครของนักวิชาการฝรั่งเศสและนำเสนอสู่สาธารณะ เป็นการทำให้พระนครให้เป็นเขมร (Khmerized the Angkor) ด้วยการแปลงานเหล่านั้นเป็นภาษาเขมรและตีพิมพ์ในวารสารของพุทธศาสนบัณฑิต รวมทั้งตีพิมพ์ตำนานต่างๆ เกี่ยวกับเมืองพระนครด้วยทำให้เกิดการรับรู้ความทรงจำร่วมเกี่ยวกับเมืองพระนครในหมู่ผู้อ่าน และนครวัด ได้รับการหยิบยก ขึ้นเป็นหนังสือพิมพ์ที่กลุ่มปัญญาชนกัมพูชาจัดพิมพ์ในช่วงค.ศ. 1936 จากนั้นนโยบายของฝรั่งเศสต่อกัมพูชาในระหว่างสงครามโลกครั้งที่สองเป็นอีกช่องทางสำคัญที่มีการเพิ่มสำนึกในเอกลักษณ์ของชาติโดยเชื่อมโยงกัมพูชาในยุคเมืองพระนครโดยเฉพาะสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่7 หลังได้รับเอกราชยังมี นวนิยายอิงประวัติศาสตร์เกี่ยวกับเมืองพระนครตีพิมพ์จำหน่ายด้วยตลอดจนการใช้ภาพนครวัดเป็นส่วนหนึ่งของธงชาติและเพลงชาติด้วย จากนั้นนครวัด มีพลังสูงมากในการ อธิบายความเป็นมาของ “ชาติ” และสร้างสำนึกใน “ชาติ” ของชาวกัมพูชา โดยมีข้อสังเกตว่า วิธีอธิบายเรื่องของชาติโดยใช้นครวัดครอบงำวิธีการอธิบายแบบอื่นๆ ไว้เกือบจะโดยสิ้นเชิง

ยุคหลังเมืองพระนคร คริสต์ศตวรรษที่ 15 – 19 หลังการย้ายเมืองหลวงออกจากเมืองพระนคร อาณาจักรกัมพูชาต้องเผชิญการแข่งขันกับอาณาจักรอยุธยา ที่มีวัฒนธรรมคล้ายคลึงกัน เช่น ระบบศาสนา การปกครองที่ผสมผสานระหว่างศาสนาฮินดูและพุทธเถรวาท โดยมีการแข่งขันทางการค้าและการสงครามระหว่างกันซึ่งมีทั้งการถูกโจมตีและการเข้าโจมตีดินแดนของอีกฝ่าย ซึ่งดำเนินมาจนปลายคริสต์ศตวรรษที่ 16 ราชสำนักกัมพูชาก็อ่อน มีการเปลี่ยนนโยบายความสัมพันธ์ระหว่างประเทศบ่อยครั้ง และการสละราชสมบัติก่อนเวลาอันควรของกษัตริย์หลายพระองค์ ซึ่งแสดงถึงความไร้เสถียรภาพในราชสำนัก ขณะที่อยุธยา

เข้มแข็งเป็นบางช่วงและอ่อนแอเป็นครั้งคราวจากสงครามกับพม่าซึ่งกัมพูชาได้โจมตีดินแดนไทยหลายครั้ง ตั้งแต่ทศวรรษที่ 1620 กัมพูชาต้องเผชิญการรุกรานจากเวียดนามที่เข้าครอบครองดินแดนสามเหลี่ยมปากแม่น้ำโขงที่เป็นเวียดนามใต้ปัจจุบัน ทำให้กัมพูชาสูญเสียเส้นทางสู่ทะเลซึ่งเคยเอื้ออำนวยต่อการค้ากับต่างประเทศ และกลายเป็นดินแดนที่อยู่ระหว่างอาณาจักรข้างเคียงที่ทรงอำนาจสองแห่ง ราชสำนักกัมพูชาที่แตกแยกกันมาโดยตลอดยิ่งแบ่งแยกฝักโดยอิงกับไทยฝ่ายหนึ่งและเวียดนามฝ่ายหนึ่ง ทั้งยังถูกรุกรานจากทั้งไทยและเวียดนามตลอดคริสต์ศตวรรษที่ 18 – 19

ตัวอย่างงานศึกษาประวัติศาสตร์กัมพูชาในช่วงนี้ที่สำรวจพบยังมีจำนวนน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับการศึกษายุคเมืองพระนคร แต่ก็มีความพยายามสร้างความกระจ่างต่อสิ่งที่เกิดขึ้นในยุคนี้และเชื่อมโยงสู่ยุคต่อไป พวงทอง ภวัครพันธุ์ เขียนหนังสือ “สงคราม การค้าและชาตินิยม ในความสัมพันธ์ไทยกัมพูชา” (2552) วิเคราะห์ว่า ความพยายามขยายอิทธิพลของไทยสู่ดินแดนกัมพูชาในคริสต์ศตวรรษที่ 16 ซึ่งมักถูกอธิบายด้วยเหตุผลทางการเมือง แต่สาเหตุแท้จริงแล้วมาจากปัจจัยทางเศรษฐกิจ โดยศึกษากรณีการยึดครองดินแดนสามเหลี่ยมปากแม่น้ำโขงของกัมพูชา เมืองฮาเตียน (เวียดนามใต้ในปัจจุบัน) ของเวียดนามตั้งแต่ ค.ศ. 1620 ซึ่งไทยพยายามโจมตีฮาเตียนเพื่อแย่งชิงกลับคืนแต่ไม่สำเร็จ ทั้งสงครามที่เกิดขึ้นยังส่งผลให้การค้าซบเซาลงเป็นเหตุทางอ้อมให้ท่าเรือไซ่ง่อนได้เติบโตขึ้นมาแทน พวงทองแสดงให้เห็นความพยายามของไทยเป็นการต่อสู้เพื่อเศรษฐกิจควบคู่กับการต่อสู้เพื่อรักษาอาณาจักรในช่วงที่มีพม่าเป็นศูนย์อำนาจที่เข้มแข็งอีกแห่งซึ่งพยายามยึดครองดินแดนแถบนี้ เพราะฮาเตียนศูนย์กลางเครือข่ายการค้าโพ้นทะเล โดยเป็นจุดที่รวบรวมสินค้าจากภายในดินแดนกัมพูชามาจำหน่ายให้กับเรือสินค้า

การศึกษาของ Tauch Chhuong (1994) เรื่อง Battambang During the Time of the Lord Governor ค้นคว้าประวัติศาสตร์พระตะบองในช่วงปี ค.ศ. 1795 - 1850 จากเอกสารและความทรงจำของชาวพระตะบอง (ในปี 1974) พบว่าในยุคที่ราชสำนักกัมพูชาแตกแยกและแย่งชิงราชบัลลังก์กันโดยได้รับการสนับสนุนจากไทยฝ่ายหนึ่งและจากเวียดนามฝ่ายหนึ่งในช่วงปลายทศวรรษ 1700 พระตะบองได้รับผลกระทบให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้วย กล่าวคือ ในช่วงองค์เองเป็นกษัตริย์ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากราชสำนักไทย พระตะบองต้องอยู่ใต้การปกครองของตัวแทนราชสำนักไทย จนกระทั่งปลายทศวรรษ 1850 องค์ด้วงและนโรดมยอมรับการคุ้มครองจากฝรั่งเศส พระตะบองจึงหลุดพ้นอำนาจของไทย

2.6.2 ความสัมพันธ์ข้ามแดนระหว่างของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทยและกัมพูชา²

จังหวัดศรีสะเกษ มีแนวชายแดนติดกับประเทศกัมพูชา เริ่มจากช่องโพน อำเภอน้ำขุ่น จังหวัดอุบลราชธานี ถึง ช่องสง่า อำเภอกุสุมาลย์ ระยะทาง 127 กิโลเมตร โดยมี 3 อำเภอที่มีอาณาเขตติดกับจังหวัดพระวิหาร และจังหวัดอุดรมีชัย ของประเทศกัมพูชา คือ อำเภอกันทรลักษ์ ระยะทาง 76 กิโลเมตร อำเภอนายูง ระยะทาง 18 กิโลเมตร และอำเภอกุสุมาลย์ ระยะทาง 33 กิโลเมตร

² อาณาเขตชายแดนจังหวัดศรีสะเกษที่ติดกับกัมพูชา. สืบค้นจาก http://www.sisaket.go.th/ssis/border_khmer.php

ช่องทางที่สามารถสัญจรไปมาระหว่างประเทศไทยกับประเทศกัมพูชา 16 ช่องทาง คือ ช่องโพนช่องตาเกียรติ ช่องกุ่มมะตึก ช่องคำผกา ช่องกระบือ ช่องตาเซ็ม ช่องกำเปรี๊ยะ ช่องจักแจริง ช่องกกเนย์ ช่องเชิงพระพุทธร ช่องโดนตวล ช่องแปดหลัก ช่องตาเผ่า ช่องพระพะลัย ช่องบันไดหัก (ผามออีแดง) และ ช่องสะง่า ซึ่งมีช่องทางที่ประกาศเป็นจุดผ่านแดนและจุดผ่อนปรน 2 ช่องทาง ดังนี้

1) จุดผ่อนปรนเขาพระวิหาร ชายแดนอำเภอกันทรลักษ์ ปัจจุบันไม่สามารถเดินทางไปได้ เนื่องจากกัมพูชาได้ปิดประตูที่ด่านชายแดนแห่งนี้มาตั้งแต่ปี 2551

2) จุดผ่านแดนถาวรช่องสะง่า ชายแดนอำเภอภูสิงห์ ปัจจุบันยังมีการสัญจรไปมาหาสู่กันของประชาชนทั้งสองประเทศอยู่เป็นประจำทุกวัน

ช่องทางที่สามารถเดินทางไปมาหาสู่กันได้ระหว่างไทยกับกัมพูชา ที่การสัญจรไปมาหาสู่กันและเป็นที่รู้จักหลักๆ มีจำนวน 3 ช่องทาง ดังนี้

1) ด่านชายแดนช่องสะง่า อยู่ในพื้นที่ชายแดนอำเภอภูสิงห์ ตรงข้ามกับอำเภออัลลองเวง จังหวัดพระวิหาร โดยมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 10 มิถุนายน 2547 อนุมัติให้เปิดเป็นด่านชายแดนถาวรในการเดินทางเข้า-ออกระหว่างไทยกับกัมพูชา เป็นเส้นทางในการเดินทางไปสู่จังหวัดอุดรธานีและจังหวัดเสียมราฐ โดยเส้นทางยุทธศาสตร์หมายเลข 68 ของกัมพูชา ซึ่งอดีตเขมรแดงเคยใช้เป็นทางลี้ภัยกำลังพลในสมัยสงครามภายใน เดิมเป็นทางลูกรัง ปัจจุบันเป็นทางลาดยางตัดตรงจากชายแดนไทยที่ "ช่องสะง่า" อำเภอภูสิงห์ เชื่อมกับเส้นทางของกรมโยธาธิการ หมายเลข 2201 ในเขตจังหวัดศรีสะเกษ โดยมีเส้นทางเชื่อมต่อกับทางหลวงหมายเลข 24 เส้นทางยุทธศาสตร์โดยสะดวก ระยะทางจากชายแดนไทยที่อำเภอภูสิงห์ เริ่มต้นจากช่องสะง่า ไปอำเภออัลลองเวง และไปจังหวัดเสียมราฐ รวมระยะทาง 167 กิโลเมตร

2) ช่องตาเผ่า อยู่ในพื้นที่ชายแดนอำเภอกันทรลักษ์ ตรงข้ามกับจังหวัดพระวิหาร เป็นช่องทางตามธรรมชาติที่สามารถเดินทางสัญจรได้โดยทางเท้า ตั้งอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติเขาพระวิหาร อยู่บริเวณชายแดนแนวเขตของไทยกับกัมพูชา เป็นพื้นที่คอดกึ่งของเทือกเขาพนมดงรัก ที่สามารถเดินทางไปมาหาสู่กันได้ระหว่างทั้งสองประเทศ แต่ขณะนี้ยังไม่จัดเป็นพื้นที่ปลอดภัยจากทุ่นระเบิด ซึ่งในปัจจุบันได้มีการเก็บกู้ทุ่นระเบิดไปบ้างแล้ว

3) ช่องพระพะลัย อยู่ในพื้นที่ชายแดนอำเภอขุนหาญ ตรงข้ามกับอำเภอตระปึงปราสาท จังหวัดอุดรธานี ประเทศกัมพูชา เป็นช่องทางที่สามารถสัญจรไปมาได้โดยทางเท้า แต่เนื่องจากยังมีทุ่นระเบิดหลงเหลือจากสงครามภายในประเทศกัมพูชาอยู่ จึงไม่มีความปลอดภัยในการเดินทาง และปัจจุบันประชาชนได้หันมาใช้เส้นทางที่จุดผ่านแดนถาวรช่องสะง่าที่อำเภอภูสิงห์ ซึ่งมีความสะดวกช่องพระพะลัยจึงไม่เป็นที่นิยมในการเดินทางอีกต่อไป

2.6.3 การค้าชายแดนระหว่างไทยกับกัมพูชา³

การค้าระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน นอกจากจะมีรูปแบบการค้าตามปกติที่มีการนำเข้าและส่งออกทางเส้นทางการคมนาคมต่างๆ แล้ว ไทยยังมีการทำการค้ากับประเทศเพื่อนบ้านในรูปของ “การค้าชายแดน” อีกด้วย เนื่องจากส่วนใหญ่ไทยมีชายแดนติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้าน

การค้าชายแดน เป็นการค้าในรูปแบบต่างๆ ของประชาชนหรือผู้ประกอบการค้าที่มีภูมิลำเนาหรือพรมแดนติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้านได้ทำการซื้อขาย แลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างกัน โดยมีมูลค่าครั้งละไม่มากนัก ส่วนใหญ่จะเป็นสินค้าจำเป็นที่ใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น สินค้าอุปโภค สินค้าเกษตร สินค้าที่หาได้จากธรรมชาติ เป็นต้น การค้าชายแดนมีวิธีที่ไม่ยุ่งยาก เน้นความสะดวกรวดเร็ว ซึ่งมีทั้งการค้าที่ถูกกฎหมาย (ผ่านด่านศุลกากร) และที่ผิดกฎหมาย (ลักลอบค้า)

ไทยมีพรมแดนติดต่อกับกัมพูชาเป็นระยะทาง 725 กิโลเมตร มีด่านถาวรที่สามารถส่งออกและนำเข้าสินค้าได้จำนวน 6 แห่ง ทำให้การค้าชายแดนมีบทบาทสูง โดยมีสัดส่วนมากกว่าร้อยละ 50 ของมูลค่าการค้ารวมระหว่างประเทศทั้งสอง และมีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยทั่วไปการค้าชายแดนระหว่างไทยกับกัมพูชามีอยู่ 2 ลักษณะ ดังนี้

1. มีลักษณะทั้งในรูปแบบการค้าชายแดนที่แท้จริงคือ เป็นการซื้อขายระหว่างคนในพื้นที่ที่อาศัยอยู่บริเวณจังหวัดชายแดน

2. มีรูปแบบคล้ายกับการค้าระหว่างประเทศ ซึ่งไม่ได้ทำการค้าขายเฉพาะกลุ่มผู้ค้าภายในพื้นที่บริเวณจังหวัดชายแดนเท่านั้น แต่ประกอบด้วยผู้ค้าจากส่วนกลางและที่อื่นๆ เข้ามาดำเนินการค้าชายผ่านชายแดน

กัมพูชาเป็นประเทศเพื่อนบ้านของไทยที่มีพรมแดนติดต่อกันหลายด้าน โดยทิศเหนือติดกับไทย 4 จังหวัด ได้แก่ อุบลราชธานี ศรีสะเกษ สุรินทร์ และบุรีรัมย์ ทิศตะวันตกติดกับไทย 3 จังหวัด ได้แก่ สระแก้ว จันทบุรี และตราด ทิศใต้ติดกับอ่าวไทย และมีจุดการค้าชายแดนระหว่างไทยกับกัมพูชา คือ จุดผ่านแดนถาวรและจุดผ่อนปรนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 4 จังหวัด ได้แก่ อุบลราชธานี ศรีสะเกษ และบุรีรัมย์ และในภาคตะวันออก 3 จังหวัด ได้แก่ ตราด จันทบุรี และสระแก้ว โดยจุดการค้าผ่านแดนทั้งหมดดังกล่าวมีจุดการค้าที่สำคัญ คือ ตลาดโรงเกลือ ที่ตั้งอยู่ที่จุดผ่านแดนถาวรบ้านคลองลึก อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว ซึ่งมีมูลค่าการค้าสูงที่สุด สำหรับจุดการค้าชายแดนระหว่างไทยกับกัมพูชาทั้งหมด

2.6.4 ปัญหาพรมแดนระหว่างไทยกับกัมพูชา⁴

พรมแดนไทย-กัมพูชาเริ่มจากช่องบก จังหวัดอุบลราชธานีไปจนถึงจังหวัดตราด เป็นพรมแดนผสมเนื่องจากบางตอนเป็นพรมแดนธรรมชาติ ได้แก่ แนวเทือกเขาและลำห้วย และบางแห่งเป็นที่ราบ จังหวัดที่

³ ปัญหาพรมแดนระหว่างไทยกับกัมพูชา. สืบค้นจาก <http://e-shann.com/?p=1868>

⁴ ปัญหาพรมแดนระหว่างไทยกับกัมพูชา. สืบค้นจาก <http://e-shann.com/?p=1868>

มีอาณาเขตติดต่อกับกัมพูชา มี 7 จังหวัด ได้แก่ อุบลราชธานี ศรีสะเกษ สุรินทร์ บุรีรัมย์ สระแก้ว จันทบุรี และตราด

ปัญหาพรมแดนระหว่างราชอาณาจักรไทย (สยามในอดีต) กับประเทศเพื่อนบ้านรอบทิศ เป็นขยะที่ฝรั่งเศสล่าอาณานิคมสร้างทิ้งไว้ สนธิสัญญาและการกำหนดพรมแดนระหว่างสยามกับฝรั่งเศส อังกฤษ (ขณะที่ยึดครอง กัมพูชาลาวพม่ามลายู) นั้น ฝ่ายสยามเสียเปรียบ

หลังจากฝรั่งเศสและอังกฤษมอบเอกราชให้ประเทศกัมพูชา ลาว พม่า มลายู แล้วประเทศเหล่านั้นคงใช้การกำหนดพรมแดนเดิมที่ฝรั่งเศสและอังกฤษเคยใช้ ความไม่ชัดเจนของหนังสือสัญญาการแบ่งพรมแดนเหล่านั้น ผนวกกับความรู้สึกรังเกียจหัวนเกรงสยามที่ฝรั่งเศสปลุกฝังเอาไว้ รวมทั้งความแตกต่างระหว่างลัทธิการเมืองในช่วงสงครามเย็น ทำให้ไทยกับกัมพูชาลาว เคยเกิดความขัดแย้งเกี่ยวกับการแบ่งพรมแดนหลายครั้ง บางครั้งรุนแรงถึงขั้นมีการปะทะกันด้วยกำลังอาวุธ

แม้จะมีความพยายามแก้ปัญหาพรมแดนระหว่างไทยกับกัมพูชา แต่เมื่อเทียบกับการแก้ปัญหาพรมแดนระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้านอื่น ๆ แล้ว ทางด้านกัมพูชายังมีความก้าวหน้าน้อยกว่า และเกิด “ปัญหาชายแดน” ที่รุนแรงกว่าด้านประเทศอื่น

“ปัญหาชายแดน” ในที่นี้ เจาะจงหมายถึงความขัดแย้งระหว่างประเทศในความหมายดั้งเดิมคือการเผชิญหน้าระหว่างรัฐกับรัฐซึ่งอาจกระทบกับอำนาจอธิปไตย การเกิดปัญหาอาชญากรรมและการก่อความไม่สงบบริเวณชายแดน

“ปัญหาชายแดน” ด้านนี้ ที่สำคัญคือปัญหาเขาพระวิหาร เมื่อ พ.ศ. 2505 และศาลโลกได้วินิจฉัยตัดสินให้ปราสาทพระวิหารเป็นของราชอาณาจักรกัมพูชา เนื่องจากความไม่ชัดเจนของหนังสือสัญญาการแบ่งพรมแดนระหว่างกรุงสยามกับฝรั่งเศส ร.ศ.112 นอกจากนั้นแนวพรมแดนบางบริเวณเป็นพื้นที่ราบ มีลักษณะเป็นป่าดงและลำห้วย ลำคลอง หลักเขตแดนนั้นห่างมาก เป็นเหตุให้มีการพิพาทกันเป็นประจำ ปัจจุบันอันตรายที่สำคัญของพรมแดนด้านนี้คือกักระเบิดที่ทหารกัมพูชาแต่ละฝ่ายวางไว้ ประกอบกับเป็นบริเวณที่มีการประกอบอาชญากรรมและโจรกรรม

ปัญหาความขัดแย้งระหว่างไทยและประเทศเพื่อนบ้านนั้นเป็นผลมาจากปัจจัยหลักสามด้าน คือ ปัญหาการลากเส้นเขตแดนและการใช้แผนที่กระบวนการกล่อมเกลாதงสังคมลักษณะรัฐ

การปกครองของอังกฤษและฝรั่งเศสในช่วงอาณานิคม ได้ทิ้งมรดกปัญหาของการใช้แผนที่ในเอเชียอาคเนย์ รวมทั้งสภาวะสงครามเย็นได้ทำให้การปักปันเขตแดนระหว่างเพื่อนบ้านเกิดความลักลั่น ดังในเหตุการณ์เขาพระวิหารที่อาจมองได้ว่าสาเหตุหนึ่งของปัญหานี้เกิดมาจากการตีความจากแผนที่คนละฉบับ

ปัญหาเส้นเขตแดนระหว่างไทย-กัมพูชา ซึ่งโครงการความมั่นคงศึกษา สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ได้ศึกษาข้อมูลเพื่อให้เจ้าหน้าที่หน่วยงานด้านความมั่นคงและสังคมไทยในวงกว้างได้รับรู้สภาพปัญหาและรู้เท่าทันสถานการณ์ที่เกิดขึ้น สรุปได้ดังนี้

ตลอดแนวเส้นเขตแดนทางบกระหว่างไทย - กัมพูชา ที่ยาวติดต่อกันประมาณ 798 กิโลเมตร แบ่งเป็นตามแนวสันปันน้ำประมาณ 542 กิโลเมตร ตามแนวลำน้ำประมาณ 216 กิโลเมตร และเป็นเส้นตรงประมาณ 58 กิโลเมตร ซึ่งทั้งสองฝ่ายได้ทำการปักปันเขตแดนร่วมกันครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2452 หรือ ค.ศ.1909 ใช้หลักเขตแดนทำจากไม้รวม 73 หลัก เริ่มตั้งแต่ช่องสะง่า อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดศรีสะเกษ (รอยต่อจังหวัดสุรินทร์ และจังหวัดศรีสะเกษ) เป็นหลักเขตที่ 1 โดยแบ่งเส้นเขตแดนออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่หนึ่ง เริ่มตั้งแต่จุดร่วมเขตแดน 3 ประเทศ (ไทย-กัมพูชา-ลาว) บริเวณช่องบก จังหวัดอุบลราชธานี ไปตามทิวเขาพนมดงรัก ผ่านจังหวัดศรีสะเกษ สุรินทร์ จนถึงเขตรอยต่อจังหวัดบุรีรัมย์กับจังหวัดสระแก้ว (บริเวณหลักเขตที่ 28) ใช้แนวสันปันน้ำของทิวเขาพนมดงรักเป็นเส้นเขตแดน

ส่วนที่สอง เริ่มตั้งแต่หลักเขตแดนที่ 28 เส้นเขตแดนไปตามลำคลองสลักกับแนวเส้นตรงไปจนถึงต้นน้ำของทิวเขาบรรทัด (ใกล้หลักเขตแดนที่ 68) ผ่านจังหวัดสระแก้วและจังหวัดจันทบุรี

ส่วนที่สาม เริ่มตั้งแต่ต้นน้ำคลองใส (รอยต่อจังหวัดจันทบุรี กับจังหวัดตราด) เส้นเขตแดนไปตามแนวสันปันน้ำของทิวเขาบรรทัดในเขตจังหวัดตราด ผ่านหลักเขตแดนที่ 69 จนถึงหลักเขตแดนที่ 72 และจากหลักเขตแดนที่ 72 เขตแดนเป็นเส้นตรงจนถึงหลักเขตแดนที่ 73 อำเภอคลองใหญ่ จังหวัดตราด

ทั้งนี้ หลักเขตบางส่วนถูกเคลื่อนย้าย บางส่วนสูญหาย และการใช้แผนที่ในการพิจารณาปัญหาเขตแดนคนละฉบับ โดยไทยใช้แผนที่มาตราส่วน 1 : 50,000 ลำดับชุด L 7017 ที่กรมแผนที่ทหารจัดทำ ส่วนฝ่ายกัมพูชาใช้แผนที่มาตราส่วน 1 : 50,000 ที่จัดพิมพ์โดยสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม ส่งผลให้แนวเขตแดนบนแผนที่ทับซ้อนกัน การสำรวจเส้นเขตแดนทางบกไม่ได้ราบรื่นดังคาดหมายเพราะเกิดมีปัญหาค้างพิพาทขึ้นมาเนื่องจากหลักเขตเดิมที่มีอยู่หายไปหรือถูกเคลื่อนย้าย ต่างฝ่ายจึงต่างอ้างสิทธิและเข้าไปก่อสร้างสิ่งปลูกสร้าง หรือขึ้นทะเบียนโบราณสถานเพื่อประกาศสิทธิเหนือดินแดนนั้น ๆ

2.6.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง คณะวิจัยได้สืบค้นเพื่อหางานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาข้ามแดนในมิติที่ให้เกิดการสร้างความสัมพันธ์กันระหว่างประเทศที่ติดชายแดนไทย มีงานศึกษาที่สำคัญ ประกอบด้วย

ปฐม หงส์สุวรรณ (2553:27-31) ได้ให้ภาพ “แม่โขงในฐานะเส้นทางเชื่อมโยงชีวิตและชาติพันธุ์” ที่กล่าวถึงวิถีชีวิต วัฒนธรรมร่วมแม่น้ำโขงของคนลาวและไทย สรุปใจความได้ว่า ความเป็นรัฐชาติและอำนาจอาณานิคมได้สร้างภาพแม่น้ำโขงให้กลายเป็นอนุสรณ์สถานที่ใช้เป็นเครื่องแบ่งแยกดินแดนไทย-ลาว สร้างความแปลกแยกและแตกต่าง แต่แง่มุมเชิงลบนี้ไม่ได้ปรากฏชัดเจนในสายตาของคนที่มีชีวิตอาศัยอยู่ในพรมแดนวัฒนธรรมเดียวกันนี้ นั่นหมายถึงพื้นที่นี้ยังคงมีความศรัทธาของคนทั้งสองฝั่งต่อพระธาตุพนมในไทยหรือพระธาตุหลวงในลาว

โสภี อุณหะยา (2553:68) ในเรื่องเสียงจากชายแดน จังหวัดมุกดาหารและสหัสวันนะเขต ได้สรุปองค์ความรู้สำคัญเกี่ยวกับพลังของวัฒนธรรมในพื้นที่ชายแดนว่า พื้นที่ชายแดนคือพื้นที่เครือญาติ พื้นที่ชายแดนถูกนิยามความหมายโดยคนในชุมชนที่มีความสัมพันธ์ทางเครือญาติ ซึ่งแตกต่างอย่างสิ้นเชิงกับคำ

นิยามของรัฐตั้งนั้นปรากฏการณ์วัฒนธรรม ตาเป็นคนไทย ยายเป็นคนลาว พ่อเป็นคนไทย-แม่เป็นคนลาว จึงเป็น
ปฏิบัติการของชีวิตคนชายแดนในอดีต

บุญดี สาลี (2553:124) กล่าวถึงเรื่องราวของ “พยานต่างประเทศ พ่อเขมรไทย แม่เขมรกัมพูชา”
แสดงให้เห็นภาพของชายแดนว่า รัฐในอดีตที่มองเพียงกายภาพคือ เขตแดน จะไม่สามารถควบคุมกำกับวิถี
ชีวิตคนระหว่างพรมแดนได้อย่างเช่นอดีต

Andrew Walker (1999:232) กล่าวถึงอำนาจใหม่ที่ชายแดนว่าจะประกอบด้วยช่องโหว่ที่มีการ
โยกย้ายและแทนที่ เกิดการสูญสลายของอาณาบริเวณแบบหนึ่งเดียว จะเกิดอัตลักษณ์และลักษณะใหม่ของ
วิถีชีวิต เกิดการเชื่อมต่อในมิติการทับซ้อนทั้งด้านการเมืองระดับท้องถิ่น สังคมพหุลักษณะ และวัฒนธรรม
แบบสิ้นไหล

อำพา แก้วกำก (2558) ได้ศึกษา เรื่อง ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนชายแดน
ไทย-กัมพูชาด้านจังหวัดจันทบุรี พบว่า พื้นที่ชุมชนชายแดนไทย-กัมพูชา มีความสัมพันธ์กันมานานแบบ
พึ่งพาอาศัยกันในการดำรงชีพประจำวัน สถานการณ์ในปัจจุบันชุมชนไทย-กัมพูชา มีการร่วมมือกันมากขึ้น
ทั้งในทางเศรษฐกิจและสังคม โดยมีเอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เข้ามามีบทบาทมากขึ้น และผู้
ศึกษาได้เสนอแนะว่า ภาครัฐควรให้ความสำคัญในการพัฒนาท้องถิ่นในด้านสังคม วัฒนธรรมไปพร้อมกับการ
พัฒนาเศรษฐกิจเพียงด้านเดียว รวมทั้ง ความสัมพันธ์ของชุมชนทั้งสองชาติยังเป็นเครือข่ายการเฝ้าระวัง
ภัยความมั่นคงแบบใหม่

โสภี อุ่นทะยา (2556) ได้ศึกษา เรื่อง กลไกการสร้างความสัมพันธ์บนพื้นที่ชายแดนไทย-ลาว ที่
เทศบาลเมืองมุกดาหารกับเมืองไกสอนพมวิหาร แขวงสะหวันเขต สปป.ลาว พบว่า ราษฎรทั้งสองแห่งมี
กลไกสำคัญในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกัน คือ บุญประเพณี และพิธีกรรมที่เคยปฏิบัติสืบทอดต่อกัน
กันมานับตั้งแต่อดีต โดยมีเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ร่วมกัน ลัทธิความเชื่อดั้งเดิมของชุมชน รวมทั้งหลัก
พุทธศาสนาเป็นหลักปฏิบัติต่อกัน ทั้งในด้านการค้า การท่องเที่ยว ภายใต้ระบบอุปถัมภ์ที่ยึดโยงราษฎร
ทั้งสองชุมชนผ่านโครงข่ายระบบเครือญาติ และผู้นำ ขยายไปสู่ความสัมพันธ์ในด้านอื่นๆ อยู่ร่วมกันได้อย่าง
ปกติสุข

เสาวภา พรสิริพงษ์ (2556) ศึกษาเรื่อง การทูตภาคประชาชน จากพรมแดนรัฐชาติสู่พรมแดน
วัฒนธรรม พบว่า จากกรณีพิพาทชายแดนไทย-กัมพูชาประเด็นปราสาทพระวิหารใน พ.ศ.2505 ทำให้
ความสัมพันธ์ไม่ราบรื่นเท่าใดนัก รวมถึงการสร้างกระแสนิยมของทั้งสองชาติ จนถึงขั้นใช้กำลังทหารเข้า
มาจัดการความขัดแย้ง จึงทำให้ชุมชนชายแดนไทย-กัมพูชาได้รับผลกระทบ ต้องสูญเสียชีวิต การประกอบ
อาชีพ ทรัพย์สินถูกทำลาย จนพบว่าผู้นำชุมชนในท้องถิ่นหาทางเลือกแบบการทูตภาคประชาชน โดยใช้

งานวิจัยเป็นเครื่องมือพัฒนาศักยภาพผู้นำในพื้นที่ชายแดนไทย-กัมพูชา จนเป็นแนวทางในการสร้างความสัมพันธ์ผ่านกลไกทางวัฒนธรรมระหว่างชุมชนทั้งสองชาติในพื้นที่จังหวัดสุรินทร์เป็นไปด้วยดี

อำพา แก้วกำกวง และ กากี อุต (2551) ศึกษาเรื่อง ทศนคติด้านสังคมและวัฒนธรรมของชาวกัมพูชาในประเทศไทยที่มีต่อความสัมพันธ์ ไทย-กัมพูชา ผลการศึกษา ชาวกัมพูชาที่อาศัยอยู่ในไทยส่วนมากมีทศนคติเชิงบวกต่อความสัมพันธ์ไทย-กัมพูชา แต่พบว่ามีส่วนมีทศนคติแง่ลบไม่ยินดียินร้าย และมีทศนคติเชิงลบต่อไทย แม้มีเพียงส่วนน้อยแต่อาจจะส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ของประเทศทั้งสองสำหรับทศนคติเชิงบวก ได้แก่ ความเชื่อ และพุทธศาสนา การศึกษา ขนบธรรมเนียม ประเพณี และการแต่งกาย ส่วนทศนคติเชิงลบ ได้แก่ ภูมิหลังทางประวัติศาสตร์กรณีพิพาทชายแดน และนิสัยคนไทย

ยิ่งยง เทาประเสริฐ และคณะ (2547) ศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาความพร้อมของประเทศไทยในการใช้มิติวัฒนธรรมเป็นฐานของการพัฒนาความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้าน พบว่า มีข้อเสนอแนวทางนำมิติทางวัฒนธรรมมาพัฒนาความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้าน 3 ด้านด้วยกัน คือ ด้านการบริการ ด้านการค้า และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะการให้คนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมกำหนดนโยบาย การเสริมสร้างเครือข่ายคนในท้องถิ่นให้สร้างประโยชน์ร่วมกัน และไม่เน้นการแข่งขันให้มีการใช้สอยทรัพยากรท้องถิ่นร่วมกันอย่างยั่งยืน

ทวีรัก เจริญสุข (มปป.) ศึกษาเรื่อง มรดกร่วมศิลปกรรมไทย-ลาว พบว่า ความสัมพันธ์ของสองประเทศมีทั้งในด้านเชื้อชาติ ศาสนา วัฒนธรรม รวมถึงขนบธรรมเนียมประเพณีที่ปรากฏเป็นตำนานเล่าขานที่ไทย-ลาว ถือกำเนิดจากชุมชน จนกระทั่งลาวเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบกษัตริย์เป็นสังคมนิยมปี 2518 และเหตุการณ์เลวร้ายในช่วงเหตุการณ์ร่มเกล้าถึงขั้นรบกัน ปลายปี 2531 ไทย-ลาวสัมพันธ์ในยุคใหม่เริ่มต้นหน้าปรักษาหารือแก้ไขปัญหาร่วมกัน และร่วมมือกันในหลายๆ ด้าน

วิทยา สุจริตนารักษ์ (2559) ศึกษาเรื่อง ประเทศเพื่อนบ้าน (ไทย ลาว กัมพูชา เวียดนาม) การพัฒนาความสัมพันธ์ที่ยั่งยืน ก็พบว่า ความสัมพันธ์ที่ติระหว่งเพื่อนบ้านต้องเลิกหวาดระแวงกัน ซึ่งมีสาเหตุจากภูมิหลังทางด้านประวัติศาสตร์ และสถานการณ์ปัจจุบันตอกย้ำอคติที่มีต่อกันเพิ่มขึ้นไปอีก การแก้ไขปัญหาดังกล่าวใช้ระยะเวลานานหลายชั่วอายุคน ดังนั้น การแก้ไขปัญหามิใช่ทำได้ในทุกระดับ ราษฎรที่อาศัยอยู่ตามชายแดนไม่ได้เป็นต้นเหตุ การก่อเหตุอาชญากรรมใช้มาตรการทางสังคมมาแก้ไข เพราะชุมชนระหว่างประเทศแถบชายแดนต้องพึ่งพิงอาศัยกันเป็นส่วนใหญ่

นอกจากนี้มีวิทยานิพนธ์ของ จันทน์ภา ดวงวิไล (2556) เรื่อง ตำนานพระพุทธรูปในชุมชนชายแดนไทย-ลาว การสื่อความหมายทางวัฒนธรรมและบทบาทการสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม ก็พบว่า พระพุทธรูปที่พบในชุมชนชายแดนไทย-ลาวนั้นมีบทบาทสำคัญช่วยสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมใน 3

ลักษณะ คือ 1) บทบาทความสัมพันธ์ในมิติความขัดแย้งทางสังคม 2) บทบาทความสัมพันธ์ในมิติประนีประนอมยอมรับทางสังคม การผสมผสานทางวัฒนธรรมระหว่างไทย-ลาว และ 3) บทบาทความสัมพันธ์ในมิติการข้ามพรมแดนรัฐชาติไทย-ลาว นอกจากนี้ยังสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ภายในชาติที่นับถือพุทธศาสนา โดยมีพระพุทธรูปเป็นสัญลักษณ์ในพุทธศาสนาที่เชื่อมโยงจิตใจคนไทย-ลาวที่อาศัยอยู่ในพื้นที่บริเวณชายแดน

จิตรกร โพธิ์งาม และเรืองเดช เขจรศาสตร์ ได้ศึกษาประเด็นที่คล้ายกันกับ จันทน์ภา ดวงวิไล (2556) ในเรื่อง ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมแบบข้ามรัฐของกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-ลาว ในพื้นที่วัฒนธรรม “พระเจ้าใหญ่องค์ตื้อ” วัดปากแซง อำเภอนาตาล จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า พระเจ้าใหญ่องค์ตื้อมีบทบาทสำคัญในการจัดความสัมพันธ์ข้ามพรมแดนผ่านระบบความเชื่ออาศัยพุทธศาสนา และบุญประเพณีที่เกี่ยวกับความเชื่อร่วมกันซึ่งเป็นพื้นที่ทางวัฒนธรรมร่วมกันของชุมชนชายแดนไทย-ลาว

จากการทบทวนเอกสารรายงานวิจัย และวิทยานิพนธ์ในสถาบันการศึกษาต่างๆ แล้วพบว่ามีการศึกษาข้ามแดนไทย-กัมพูชาค่อนข้างจำกัด โดยส่วนใหญ่ มุ่งไปที่พื้นที่ไทย-ลาวและเป็นการศึกษาจากนักวิชาการและนักศึกษาในมหาวิทยาลัย เนื้อหาส่วนใหญ่มุ่งที่ความสัมพันธ์ที่เป็นความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับรัฐ และชุมชนชายแดน ซึ่งมีความแตกต่างจากการศึกษาโครงการวิจัยเรื่องการจัดการกระบวนการเรียนรู้การทำกิจกรรมอินทรีย์เพื่อสร้างความสัมพันธ์ของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย-กัมพูชา กรณี : ชุมชนโคกใหญ่-โคกสามัคคี ตำบลห้วยตึกชู อำเภอภูสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ ประเทศไทย กับ ชุมชนโอเคกิริลือ ตำบลลุมโตง อำเภออัลลองเวง จังหวัดอุดรธานี ราชอาณาจักรกัมพูชาที่มุ่งเน้นการฟื้นฟูความสัมพันธ์ทางสังคมวัฒนธรรมระหว่างพี่น้องไทยและเขมรที่มีความห่างเหินกันมานาน เป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับประชาชน โดยใช้กระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่ให้พี่น้องชุมชนท้องถิ่นไทยและกัมพูชาเป็นนักวิจัยร่วมกันทั้งสองประเทศ

2.7 กรอบแนวคิดในการศึกษา

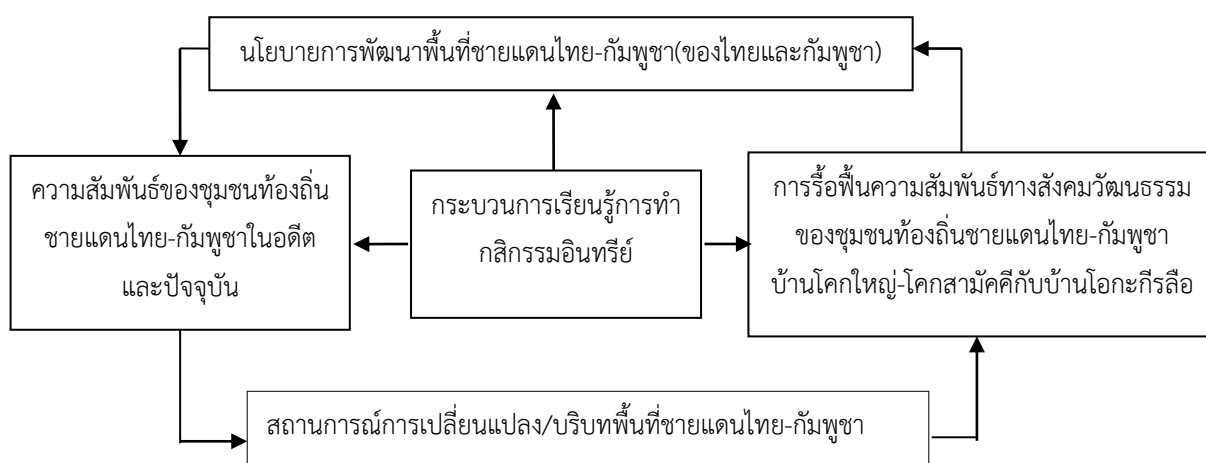
1. ความสัมพันธ์ระหว่างพี่น้องชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย-กัมพูชามีมาเนิ่นนาน และดำเนินต่อเนื่องมาตลอดผ่านพิธีกรรม/ประเพณี /ความช่วยเหลือเกื้อกูลกันของเครือญาติ แต่ความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและนโยบายการพัฒนาพื้นที่ชายแดนที่เกิดขึ้นผ่านมา ทำให้ความสัมพันธ์ทางสังคมวัฒนธรรมถูกทำให้แยกห่างและฉีกขาดจากกันด้วยความเข้มงวดของกลไกอำนาจรัฐ

2. ความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีมาในอดีตเป็นรากฐานที่สำคัญของการอยู่ร่วมกันโดยสิทธิธรรมชาตินิยามของคน และเป็นความสัมพันธ์ที่มีคุณค่าที่ก่อให้เกิดการยอมรับและการช่วยเหลือชีวิตของผู้คนในพื้นที่ข้ามชายแดนของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย-กัมพูชาทั้งสองฝั่ง

3. ภายใต้เงื่อนไขของกลไกอำนาจรัฐที่แยกห่าง/ฉีกขาดความสัมพันธ์ทางสังคมวัฒนธรรมของพี่น้องชาวไทย ก่อให้เกิดความตึงเครียดระหว่างชายแดนมากขึ้น และทำให้กลไกทางสังคมและวัฒนธรรมที่เคยช่วยทำให้ลดความตึงเครียดและเคยเป็นสายใยความสัมพันธ์เกื้อกูลกันฉันทที่พี่น้องลดพลังลงต่างคนต่างอยู่มุ่งผลประโยชน์ที่มีใครยาวสาวได้สาวเอา

4. การรื้อฟื้นสายใยความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมของพี่น้องไทยและกัมพูชาในเขตพื้นที่แดนต่อแดนนี้ โดยการจัดกระบวนการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมการทำเกษตรอินทรีย์เพื่อเป็นทางเลือกในการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน จะช่วยทำให้ความตึงเครียดในพื้นที่ลดลง และจะเป็นภาพที่ให้สังคมไทยส่วนใหญ่และรัฐตระหนักว่าเขตแดนเป็นเพียงส่วนหนึ่งของกลไกอำนาจรัฐ ไม่ใช่ทั้งหมดของชีวิตประชาชนในเขตแดนต่อแดน การตระหนักและรับรู้เช่นนี้ น่าจะทำให้เกิดความเข้าใจที่ลึกซึ้งมากขึ้นว่าการจัดการพื้นที่ชายแดนไม่สามารถทำได้ด้วยอำนาจรัฐเด็ดขาดอย่างที่เป็มา หากการจัดการอย่างยืดหยุ่นที่เกิดจากความเข้าใจเช่นนี้ จะเอื้ออำนวยให้ทั้งชีวิตของพี่น้องแดนต่อแดนและความสัมพันธ์ระหว่างรัฐโดยรวมดีขึ้น

ในการศึกษาโครงการนี้จะมุ่งเน้นไปที่การรื้อฟื้นสายใยความสัมพันธ์ทางสังคมวัฒนธรรมระหว่างพี่น้องไทย-กัมพูชาที่มีมายาวนาน แต่ถูกทำให้หยุดชะงักไปในช่วงเวลาหนึ่ง ให้กลับมามี “ชีวิต” และรองรับชีวิตของผู้คนในเขตแดนต่อแดนนี้ โดยจะศึกษาผ่านการจัดกระบวนการเรียนรู้การทำกิจกรรมอินทรีย์ของชุมชนชายแดนไทย-กัมพูชา กรณีชุมชนโคกใหญ่-โคกสามัคคี ตำบลห้วยตึกขุ อำเภอสว่าง จังหวัดศรีสะเกษ ประเทศไทย กับ ชุมชนโอ๊ะกือรีลือ ตำบลลุมโตง อำเภอลือทอง จังหวัดอุตรดิตถ์ ราชอาณาจักรกัมพูชา สามารถสรุปเป็นกรอบในการศึกษาได้ดังนี้

ภาพที่ 2-1 กรอบแนวคิดในการศึกษา

บทที่ 3

วิธีวิจัย

โครงการวิจัย เรื่อง การจัดกระบวนการเรียนรู้การทำกิจกรรมอินทรีย์เพื่อสร้างความสัมพันธ์ของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย-กัมพูชา กรณี : ชุมชนโคกใหญ่-โคกสามัคคี ตำบลห้วยตึกชู อำเภอกุสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ ประเทศไทยกับชุมชนโอเอซิสลือ ตำบลลุมโตง อำเภออัลลองเวง จังหวัดอุดรธานี ราชอาณาจักรกัมพูชา งานวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น (Community Based : CBR) เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทยบ้านโคกใหญ่ บ้านโคกสามัคคีกับชุมชนท้องถิ่นกัมพูชาภูมิโอเอซิสลือ โดยมีขั้นตอนวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

3.1 วิธีการพัฒนาโจทย์วิจัยข้ามแดนไทย- กัมพูชา

วิธีการพัฒนาโจทย์วิจัยเพื่อท้องถิ่นข้ามแดนของชุมชนไทย-กัมพูชา โครงการวิจัยเรื่องการจัดกระบวนการเรียนรู้การทำกิจกรรมอินทรีย์เพื่อสร้างความสัมพันธ์ของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย-กัมพูชา ฯ นี้ เป็นกระบวนการเรียนรู้ขั้นต้นที่ทำให้พี่น้องชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทยและกัมพูชาที่ห่างเหินกันไม่ได้พบเจอกันมานาน และมีความคิดถึงกันได้พบปะกันได้สัมผัสกันได้โอบกอดกันได้เห็นหน้ากันได้รู้ ได้ถามข่าวกุศลสุขกัน เป็นกระบวนการในการพัฒนาโจทย์วิจัยร่วมกัน โดยเริ่มตั้งแต่กระบวนการที่ชุมชนบ้านโคกใหญ่ บ้านโคกสามัคคี ที่ได้มีการทำวิจัยเพื่อท้องถิ่นร่วมกัน ในเรื่องการจัดการน้ำห้วยตึกชูเพื่อการผลิตทางการเกษตร และมีการทำเกษตรอินทรีย์ร่วมกัน ก่อเกิดกลุ่มและชุดความรู้ในการทำเกษตรอินทรีย์ แล้วมีความต้องการที่อยากขยายผลชุดความรู้จากการวิจัยไปสู่ชุมชนให้มีการทำเกษตรอินทรีย์มากขึ้น จึงมีความคิดถึง เสี้ยว หรือเกลอที่ประเทศกัมพูชาซึ่งเป็นชุมชนชายแดนที่อาศัยอยู่ระหว่างแดนต่อแดนไทยกับกัมพูชา จึงได้ชักชวนกันลงไปตามหาเสี้ยวหรือเกลอที่ห่างเหินกันมานานผ่านช่องทางแดนถาวรช่องสะง่าและได้ไปพบเสี้ยวหรือเกลอที่บ้านโอเอซิสลือจึงชักชวนเสี้ยวหรือเกลอทำวิจัยร่วมกัน พร้อมกับเลือกเอาพื้นที่บ้านโอเอซิสลือเป็นพื้นที่วิจัยข้ามแดนร่วมกับบ้านโคกใหญ่ บ้านโคกสามัคคี แล้วมีการจัดเวทีประชุมเพื่อกำหนดโจทย์วิจัยร่วมกัน มีการเลือกเรื่องที่จะทำวิจัยร่วมกัน คือการจัดกระบวนการเรียนรู้การทำกิจกรรมอินทรีย์เพื่อสร้างความสัมพันธ์ของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย-กัมพูชา กรณี : ชุมชนโคกใหญ่-โคกสามัคคี ตำบลห้วยตึกชู อำเภอกุสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ ประเทศไทย กับ ชุมชนโอเอซิสลือ ตำบลลุมโตง อำเภออัลลองเวง จังหวัดอุดรธานี ราชอาณาจักรกัมพูชา มีการเลือกทีมวิจัยแบ่งเป็นนักวิจัยเพื่อท้องถิ่นไทย 21 คน และนักวิจัยเพื่อท้องถิ่นกัมพูชา 24 คน รวมนักวิจัยเพื่อท้องถิ่นในโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นข้ามแดนนี้ จำนวน 45 คน และมีการกำหนดกลุ่มเป้าหมายการวิจัยในพื้นที่ ประกอบด้วยทีมนักวิจัย ชาวบ้าน ประชาชน ผู้นำชุมชน กรรมการหมู่บ้าน ผู้นำกลุ่มกิจกรรม ผู้รู้ ของชุมชนทั้งสองประเทศ และทีมวิจัยฝั่งประเทศไทยมีการเขียนข้อเสนอโครงการวิจัยเสนอต่อสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น โดยมีขอบเขตเนื้อหาในการศึกษาวิจัยร่วมกัน ดังนี้

1. ศึกษาความเปลี่ยนแปลงของความสัมพันธ์ของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทยบ้านโคกใหญ่-โคกสามัคคี ตำบลห้วยตึกขุ อำเภอกุสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ ประเทศไทย กับชุมชนท้องถิ่นชายแดนกัมพูชาบ้านโอเกาะกือลือ ตำบลลุมโตง อำเภอลลองเวง จังหวัดอุดรธานี ในอดีตและปัจจุบัน

2. ศึกษาการจัดกระบวนการเรียนรู้การทำกิจกรรมอินทรีย์ของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย บ้านโคกใหญ่-โคกสามัคคี ตำบลห้วยตึกขุ อำเภอกุสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ ประเทศไทยกับชุมชนท้องถิ่นชายแดนกัมพูชาบ้านโอเกาะกือลือ ตำบลลุมโตง อำเภอลลองเวง จังหวัดอุดรธานี ได้แก่ องค์ความรู้การทำกิจกรรมอินทรีย์ คุณค่าความสำคัญการทำกิจกรรมอินทรีย์ กระบวนการขั้นตอนการจัดกระบวนการเรียนรู้การทำกิจกรรมอินทรีย์ การบริหารจัดการกลุ่มเพื่อการพึ่งตนเอง และปัญหาข้อจำกัดการจัดกระบวนการเรียนรู้การทำกิจกรรมอินทรีย์

3. ศึกษาการฟื้นฟูความสัมพันธ์บนฐานการจัดกระบวนการเรียนรู้การทำกิจกรรมอินทรีย์ชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย บ้านโคกใหญ่-โคกสามัคคี ตำบลห้วยตึกขุ อำเภอกุสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ ประเทศไทย กับชุมชนท้องถิ่นชายแดนกัมพูชา บ้านโอเกาะกือลือ ตำบลลุมโตง อำเภอลลองเวง จังหวัดอุดรธานี ได้แก่ รูปแบบ วิธีการ ขั้นตอนการฟื้นฟูความสัมพันธ์ข้ามแดนบนฐานการจัดกระบวนการเรียนรู้การทำกิจกรรมอินทรีย์ ผลที่เกิดขึ้นจากปฏิบัติการฟื้นฟูความสัมพันธ์ข้ามแดนบนฐานการจัดกระบวนการเรียนรู้การทำกิจกรรมอินทรีย์

3.2 วิธีการเตรียมการและการสร้างความเข้าใจร่วมของทีมวิจัยและชุมชน

ดำเนินการโดยวิธี การประชุม การฝึกอบรมทีมนักวิจัยและทีมที่ปรึกษา เพื่อเสริมศักยภาพ ด้านความคิด ความรู้ ความเข้าใจ เทคนิค ทักษะ ในกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น การกำหนดเป้าหมาย การกรอบการศึกษา การวางแผนการศึกษาแบบมีส่วนร่วม การออกแบบเครื่องมือในการเก็บข้อมูลแบบมีส่วนร่วม และการกำหนดบทบาทหน้าที่ทีมวิจัยในการบริหารจัดการโครงการวิจัย เพื่อสร้างความเข้าใจ ความร่วมมือ และความเป็นเจ้าของโครงการวิจัย ทั้งในส่วนของชุมชน กลุ่มคน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ร่วมกัน มีการดำเนินการ ดังนี้

1) **ประชุมทีมวิจัยและที่ปรึกษาเพื่อวางแผนและกำหนดบทบาทหน้าที่ในการวิจัย** มีวัตถุประสงค์เพื่อทบทวนและทำความเข้าใจโครงการวิจัย การวางแผนดำเนินการวิจัย และการกำหนดบทบาทหน้าที่ในการบริหารจัดการโครงการวิจัยของทีมนักวิจัยชาวบ้านไทยและกัมพูชาาร่วมกัน โดยดำเนินการ 2 ครั้ง ดังนี้

ครั้งที่ 1 เป็นการดำเนินการเฉพาะในส่วนของนักวิจัยชาวบ้านฝั่งประเทศไทยบ้านโคกใหญ่ – บ้านโคกสามัคคี ในวันที่ 16 มีนาคม 2557 เวลา 09.00 น. - 16.00 น. ณ ศาลาประชาคมหมู่ที่ 3 บ้าน

โคกใหญ่ มีผู้เข้าร่วมเป็นทีมนักวิจัยชาวบ้านฝั่งประเทศไทย จำนวน 20 คน เจ้าหน้าที่ศูนย์ประสานงานการวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 3 คน รวม 23 คน มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ทีมนักวิจัยชาวบ้านฝั่งประเทศไทย บ้านโคกใหญ่ – บ้านโคกสามัคคี ได้ทบทวนและทำความเข้าใจโครงการวิจัย มีการวางแผนดำเนินการวิจัย และมีการกำหนดบทบาทหน้าที่ในการบริหารจัดการโครงการวิจัย ที่มีความเข้าใจและมีความชัดเจนในการดำเนินการวิจัยร่วมกันก่อนที่จะมีการประชุมร่วมกับทีมนักวิจัยชาวบ้านฝั่งกัมพูชาบ้านโอะกะกิลือ โดย นายจิระศักดิ์ ทองแย้ม หัวหน้าโครงการ ได้ประสานงานทีมวิจัยเข้าร่วมประชุมตาม วัน เวลา และสถานที่กำหนด และดำเนินการการประชุมชี้แจงวัตถุประสงค์การประชุม และทบทวนการทำโครงการวิจัยร่วมกัน ชื่อโครงการวิจัย ความสำคัญการวิจัย กรอบแนวคิดการวิจัย โจทย์ปัญหาการวิจัย วัตถุประสงค์การวิจัย กิจกรรมการวิจัย ทีมวิจัย ระยะเวลา งบประมาณ และผลที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย และ นายรุ่งวิจิต คำงาม ผู้ประสานงานหรือพี่เลี้ยง NODE ศรีสะเกษ ได้เพิ่มเติมในจุดเน้นหรือเป้าหมายการวิจัยเพื่อท้องถิ่นข้ามแดนในครั้งนี้ คือ การจัดกระบวนการเรียนรู้กิจกรรมอินทรีย์ มีเป้าหมายเพื่อสร้างความสัมพันธ์ข้ามแดนบนฐานชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย-กัมพูชา บ้านโคกใหญ่-โคกสามัคคี กับบ้านโอะกะกิลือเป็นสำคัญ และนางสาวเบญจมาภรณ์ แดนอินทร์ ได้นำเสนอหลักการวิธีการ ดำเนินกิจกรรม การเบิกจ่าย เอกสารการเงินบัญชีและการส่งรายงานมีดังนี้

1. รายงานความก้าวหน้าครั้งที่ 1 จำนวน 3 เล่ม ให้ดำเนินการสรุปผลงานภายใน 8 เดือน กล่าวคือ ให้ส่งภายในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2557 พร้อมรายงานการเงินงวดที่ 1 (121,900 บาท)
2. รายงานความก้าวหน้าครั้งที่ 2 จำนวน 3 เล่ม ให้ดำเนินการสรุปภายใน 16 เดือน กล่าวคือให้ส่งภายในเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2558 พร้อมรายงานการเงินงวดที่ 2 (144,675 บาท)
3. รายงานฉบับสมบูรณ์จำนวน 3 เล่ม ให้ดำเนินการสรุปภายใน 24 เดือน กล่าวคือ ให้ส่งภายในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2559 พร้อมรายงานการเงินงวดที่ 3 (55,900 บาท) เมื่อผ่านการตรวจเอกสารรายงานทั้ง 3 งวดแล้วจะโอนเงินงวดที่ 4 สำหรับโครงการ (10,000 บาท)

หลังจากนั้น มีการแบ่งบทบาทหน้าที่ที่ทีมวิจัยเพื่อการดำเนินโครงการร่วมกัน โดยนายจิระศักดิ์ ทองแย้ม ได้หารือในการบริหารจัดการโครงการร่วมกัน การกำหนดบทบาทหน้าที่ในการรับผิดชอบการดำเนินโครงการร่วมกันว่าใครจะมีหน้าที่รับผิดชอบในเรื่องอะไรบ้างเพื่อให้การดำเนินโครงการบรรลุผลสำเร็จ เช่น ฝ่ายการเงิน ฝ่ายประชาสัมพันธ์ ฝ่ายกฎหมาย ฝ่ายบันทึกข้อมูล ฝ่ายอาคารสถานที่ ฝ่ายบันทึกภาพ ฝ่ายนันทนาการ ฝ่ายเลขานุการ ฝ่ายสรุปข้อมูลกิจกรรม ผลการดำเนินการประชุมที่ทีมวิจัยและที่ปรึกษาเพื่อวางแผน และกำหนดบทบาทหน้าที่ในการวิจัยครั้งที่ 1 ทำให้ทีมวิจัยชาวบ้านฝั่งประเทศไทยได้ตระหนักในกิจกรรมที่จะต้องเน้นการเพื่อให้เป็นต้นแบบของการทำกิจกรรมอินทรีย์ที่เคยได้ดำเนินการมาแล้ว และจะต้องพัฒนาต่อไปเพื่อเป็นการขยายผลต่อยอดโครงการสู่ประเทศเพื่อนบ้านตามหัวข้อของโครงการฯ เป็นการถ่ายทอดเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการเกษตรแบบพึ่งพาตัวเองอย่างยั่งยืน ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กล่าวคือ มีความพอประมาณ มีภูมิคุ้มกัน มีเหตุผล มีความรู้ และมี

คุณธรรม และทีมวิจัยมีความรู้ความเข้าใจในตำแหน่งบทบาทหน้าที่ ที่ได้รับมอบหมาย มีความมั่นใจที่จะทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลโดยคำนึงถึงบทเรียนที่เคยปฏิบัติการมาของทีมวิจัยเพื่อท้องถิ่น

ครั้งที่ 2 เป็นการดำเนินการร่วมทั้งนักวิจัยชาวบ้านฝั่งประเทศไทยบ้านโคกใหญ่ – บ้านโคกสามัคคี และนักวิจัยชาวบ้านฝั่งประเทศกัมพูชา ในวันที่ วันที่ 31 เดือนมีนาคม พ.ศ. 2557 เวลา 09.00 - 16.00 น. ณ ศาลาหน้าบ้าน นายริง มิน บ้านโกลกะกีร์ลือ ต.ลุมโตง อ.อัลลองเวง จ.อุดรเม็ซัย มีผู้เข้าร่วมเป็นทีมวิจัยไทยและกัมพูชา จำนวน 25 คน ผู้อำนวยการและเจ้าหน้าที่ สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น จำนวน 12 คน และศูนย์ประสานงานการวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 3 คน รวม 40 คนมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ทีมนักวิจัยชาวบ้านฝั่งประเทศไทย บ้านโคกใหญ่ – บ้านโคกสามัคคีและนักวิจัยชาวบ้านฝั่งประเทศกัมพูชา ได้ทบทวนและทำความเข้าใจโครงการวิจัย มีการวางแผนดำเนินการวิจัย และมีการกำหนดบทบาทหน้าที่ในการบริหารจัดการโครงการวิจัย ที่มีความเข้าใจและความชัดเจนในการดำเนินการวิจัยข้ามแดนทั้งสองประเทศร่วมกัน โดยนายจิระศักดิ์ ทองแถม หัวหน้าโครงการวิจัย ประสานงานผ่านนายริง มิน นักวิจัยชาวบ้านฝั่งกัมพูชาบ้านโกลกะกีร์ลือให้เป็นผู้ประสานงาน ทีมวิจัยเชิญสมาชิกทีมวิจัยฝั่งกัมพูชาเข้าร่วมประชุมตาม วัน เวลา และสถานที่กำหนด

นายรุ่งวิจิต คำงาม ผู้ประสานงานหรือพี่เลี้ยงNODE ศรีสะเกษ ร่วมกับหัวหน้าโครงการวิจัยฯ ดำเนินการการประชุมชี้แจงวัตถุประสงค์การประชุม และทบทวนการทำโครงการวิจัยร่วมกัน ชื่อโครงการวิจัย ความสำคัญการวิจัย กรอบแนวคิดการวิจัย โจทย์ปัญหาการวิจัย วัตถุประสงค์การวิจัย กิจกรรมการวิจัย ทีมวิจัย ระยะเวลา งบประมาณ และผลที่คาดว่าจะได้รับการวิจัยข้ามแดนร่วมกันและมีการแบ่งบทบาทหน้าที่ทีมวิจัยเพื่อการดำเนินโครงการร่วมกัน โดยการหารือในการบริหารจัดการโครงการร่วมกัน การกำหนดบทบาทหน้าที่ในการรับผิดชอบการดำเนินโครงการร่วมกันว่าใครจะมีหน้าที่รับผิดชอบในเรื่องอะไรบ้างเพื่อให้การดำเนินโครงการบรรลุผลสำเร็จ เช่น ฝ่ายการเงิน ฝ่ายประชาสัมพันธ์ ฝ่ายกฎหมาย ฝ่ายบันทึกข้อมูล ฝ่ายอาคารสถานที่ ฝ่ายบันทึกภาพ ฝ่ายนันทนาการ ฝ่ายเลขานุการ ฝ่ายสรุปข้อมูลกิจกรรม

หลังจากนั้น อาจารย์บัญชากร แก้วส่อง ผู้อำนวยการฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น (สกว.) ได้พบปะพูดคุยสนทนากับทีมวิจัย โดยได้เน้นย้ำวัตถุประสงค์หลักของ สกว. เกี่ยวข้องกับการทำงานของท้องถิ่นเชิงวิจัยให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมช่วยกันคิด ช่วยกันทำ ช่วยกันแก้โจทย์ปัญหา ในท้องถิ่นของตนเองให้สอดคล้องกับบริบท และสภาพปัจจุบันได้อย่างสมดุล ก็จะนำพาท้องถิ่นของตนไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างถูกต้อง มีความพึงพอใจของทุกฝ่ายอย่างยั่งยืน ซึ่งภาษาเขมรพวกเราเรียกว่า ชราวเจ็รว ซึ่งหมายถึง การวิจัยนั่นเองที่จะทำให้เราค้นพบตัวเอง รู้จักตนเองและเข้าใจในอัตลักษณ์ของตนเองได้อย่างภาคภูมิใจและขอให้ทุกคนประสบผลสำเร็จในการทำวิจัย (ชราวเจ็รว) บรรลุวัตถุประสงค์ทุกประการ

ผลการดำเนินการทำให้ ทีมวิจัยท้องถิ่นในชุมชนข้ามแดนทั้งสองประเทศมีความรู้ความเข้าใจในตำแหน่งบทบาทหน้าที่การดำเนินโครงการวิจัยข้ามแดนร่วมกัน

บทบาท/หน้าที่ใน โครงการวิจัย	ผู้รับผิดชอบ	
	ทีมนักวิจัยบ้านโอ๊ะกือรีลือ	ทีมนักวิจัยบ้านโคกใหญ่-โคกสามัคคี
1. ฝ่ายการเงิน	- นางโอมเซาะคอม - นางเชอสุชา	- นายจิระศักดิ์ ทองแถม - นายริน ดอกพอง - นายสุน งามสุวรรณ
2. ฝ่ายประชาสัมพันธ์	- นายริงมิน - นางเมื้อะสะโป - นางคิมขุน	- นายทองดี สารทอง - นายเชย ยอดจักร - นางทองศรี ประสิทธิ์ชัย
3. ฝ่ายปฏิบัติ	- นางฮอนไฮ - นางแซมยัง - นางเสกम्म - นางการกี	- นางเนย บุญส่ง - นายประยุทธ แก้วกล้า - นายทิน ดอกพอง
4. ฝ่ายบันทึกข้อมูล	- นายต๋วยเซน - นายจุนจันทา	- นายลำดวน บุตะเคียน - นายเมย ยอดจักร - นายที เสาศา
5. ฝ่ายอาคารสถานที่	- นางพอลพาลา - นางที ดี - นางจันเรย	- นายวิน จันทรทิพย์ - นายไสว ทองผล - นายจาด ปรางมาศ - นายพัต บรรณชาติ
6. ฝ่ายบันทึกภาพ	- นางพอลพาลา - นางเมกเปริย	- นายประสิทธิ์ ศรีธธา - นายสมุด ปัญญา - นางไพรัตน์ ยอดจักร
7. ฝ่ายนันทนาการ	- นางเฮียนยาน - นางเฮงเทีย - นางแซมยัง	- นางทองศรี ประสิทธิ์ชัย - นางเนย บุญส่ง - นางไพรัตน์ ยอดจักร
8. ฝ่ายเลขานุการ	- นายริงมิน - นายโอมดี	- นายริน แอมโอด - นายมาก ยอดจักร
9. ฝ่ายสรุปข้อมูลกิจกรรม	- นายจอนวันนะ - นายแป๊ะเทียเนย - นางจุนลิดา - นายลุนกุง	- นายล้วน จันทรทิพย์ - นายสุทัน บุญเตา - นายลำดวน บุตะเคียน - นายเชย ยอดจักร

ภาพที่ 3 - 1 ประชุมทีมวิจัยและที่ปรึกษาเพื่อวางแผน และกำหนดบทบาทหน้าที่ในการวิจัย ครั้งที่ 1 บ้านโคกใหญ่ บ้านโคกสามัคคี และครั้งที่ 2 บ้านโกละกือรลือ ต.ลุมโตง อ. อัลลองเวง จ. อุดรธานี

ปัญหา/อุปสรรคของการดำเนินกิจกรรมครั้งนี้ คือ การสื่อสารระหว่างไทยกับกัมพูชา ในบางสาระเข้าใจยังไม่ตรงกัน เนื่องจากสำเนียงและคำพูดยังไม่คุ้นเคยในการสื่อสารระหว่างกัน ดังนั้นจะต้องเรียนรู้ศึกษาสำนวนและภาษาในการสื่อสารระหว่างกันให้มากขึ้น ทั้งการใช้ภาษาเขมร ภาษาไทย และภาษาอังกฤษ (บางครั้ง) ตลอดการใช้ภาพประกอบเป็นต้นแบบในการดำเนินกิจกรรมด้วย ซึ่งปัญหาดังกล่าว ทีมวิจัยมีข้อเสนอแนะ วิธีแก้ปัญหา คือ ถ้ามีความจำเป็นควรใช้ล่ามที่มีความเชี่ยวชาญ ทั้งภาษาพูดและภาษาเขียน ทั้งแบบฉบับภาษาไทย และภาษาเขมร เพื่อสำหรับช่วยในการแปล พิมพ์เอกสาร เพื่อการเผยแพร่ต่อสาธารณะ

2) การฝึกอบรมแนวคิด หลักการ และการออกแบบเครื่องมือในการศึกษาวิจัย เพื่อท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วม

วัตถุประสงค์ของกิจกรรมเพื่อให้ นักวิจัยท้องถิ่นมีความเข้าใจ แนวคิด หลักการ กระบวนการ และวิธีการวิจัย เพื่อให้ นักวิจัยท้องถิ่นสามารถออกแบบ ดำเนินการโครงการวิจัยของตนเองได้ และเพื่อให้ นักวิจัยท้องถิ่นนำความรู้ไปใช้กับงานวิจัยของตนเองได้ โดยมีการประสานงาน เตรียมการผู้เข้าร่วมฝึกอบรม ประสานงานทีมวิทยากร ประสานเตรียมสถานที่การฝึกอบรม ประชุมเตรียมกระบวนการฝึกอบรมร่วมกับทีมวิทยากร และดำเนินการฝึกอบรม ในระหว่างวันที่ 16 -18 เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2557 ณ ศูนย์พัฒนาการเกษตรภูสิงห์อันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ อำเภอภูสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ ผู้เข้าร่วมกิจกรรมจำนวน 41 คน ประกอบด้วย ทีมวิจัยบ้านโกละกือรลือและบ้านโคกใหญ่-โคกสามัคคี (ไทย-กัมพูชา) จำนวน 35 คน และศูนย์ประสานงานการวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 4 คน วิทยากร จำนวน 2 คน

โดย ในวันที่ 16 พฤษภาคม 2557 เวลา 15.30 น.- 18.00 น. นักวิจัยท้องถิ่นไทยและกัมพูชาเดินทางถึงสถานที่ฝึกอบรมฯและ ลงทะเบียน รับประทานอาหารเย็นร่วมกัน ภาคกลางคืนเป็นกิจกรรมการต้อนรับทำความรู้จักกันระหว่างนักวิจัยท้องถิ่นข้ามแดนไทยและกัมพูชา ชี้แจงวัตถุประสงค์ กำหนดการ เตรียมพร้อมสร้างข้อตกลงร่วมสำหรับการอบรมในวันรุ่งขึ้น คือ วันที่ 17 เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2557 ซึ่งเป็นการเติมเต็มความรู้เกี่ยวกับ แนวคิด หลักการ กระบวนการงานวิจัยท้องถิ่น ทบทวน/วิเคราะห์โครงการฯ วัตถุประสงค์การวิจัย กรอบแนวคิดการศึกษาการวิจัยท้องถิ่น หลักการ และวิธีการแตกกรอบการศึกษาแบบมีส่วนร่วม โดยการบรรยายของนายรุ่งวิจิต คำงาม ผู้ประสานงาน ศูนย์ประสานงานการวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดศรีสะเกษ จากนั้นให้แบ่งกลุ่มทีมวิจัยท้องถิ่น ศึกษาเฉพาะประเด็นของแต่ละหัวข้อให้ได้ข้อปฏิกิริยเพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการตั้งประเด็นคำถามเพื่อนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลในเชิงลักษณะชักถาม/สัมภาษณ์ เช่น ใคร อะไร ที่ไหน อย่างไร เมื่อไร แต่ละกลุ่ม นำเสนอผลงานการแตกกรอบการศึกษาและแลกเปลี่ยน ในช่วงเย็นมีกิจกรรมสัมพันธ์แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมไทย-กัมพูชา

ในวันที่ 18 เดือนพฤษภาคม พ.ศ.2557 เป็นการสรุปเนื้อหาการอบรมวันที่ผ่านมาและการบรรยายเรื่องเทคนิค/วิธีการตั้งประเด็นคำถาม โดยนายรุ่งวิจิต คำงาม ผู้ประสานงาน ศูนย์ประสานงานการวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดศรีสะเกษ จากนั้นให้นักวิจัยแบ่งกลุ่มตั้งประเด็นคำถามเฉพาะประเด็น แบ่งกลุ่มกำหนดวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลเฉพาะประเด็น โดยกำหนดให้เป็นหัวข้อลงในตาราง ประกอบด้วย กิจกรรม วิธีการ สื่อ และแหล่งข้อมูล จากนั้นให้ทีมวิจัยนำเสนอผลงานกำหนดแผนปฏิบัติการในการเก็บรวบรวมข้อมูล ลำดับสุดท้ายเป็นการสรุปผลการฝึกอบรม/ตอบแบบสอบถาม/ปิดการฝึกอบรม

ภาพที่ 3 - 2 ฝึกอบรมแนวคิดหลักการและการออกแบบเครื่องมือ
ในการศึกษาวิจัยเพื่อท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วม

ผลการดำเนินงานกิจกรรม การฝึกอบรมแนวคิด หลักการ และการออกแบบเครื่องมือในการศึกษาวิจัย เพื่อท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วม ทำให้นักวิจัยมีความเข้าใจในกระบวนการวิจัยท้องถิ่นเพิ่มมากขึ้น นักวิจัยท้องถิ่นสามารถออกแบบเครื่องมือเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล บริบทชุมชน ข้อมูลกิจกรรมตามโครงการ และข้อมูลความสัมพันธ์ของชุมชน นำมาประกอบทำการศึกษาวิจัยท้องถิ่นได้ นักวิจัยท้องถิ่นมีความมั่นใจ และความภูมิใจ ในการทำงานร่วมกันแบบมีส่วนร่วมของชุมชน และสามารถที่จะนำความรู้ไปดำเนินการตาม โครงการวิจัยของตนเองได้ตามแผนปฏิบัติการ ปัญหาและอุปสรรคที่พบจากการดำเนินการ คือนักวิจัย โครงการวิจัยท้องถิ่นข้ามแดนไทย-กัมพูชายังมีปัญหากล่องสื่อสารที่ยังขาดความเข้าใจในเนื้อหาสาระในการ สื่อสารระหว่างกันในช่วงหัวข้อบางประเด็น ซึ่งวิธีแก้ปัญหาคือ/ข้อเสนอแนะ คือ ให้พยายามฟังสังเกตและ จดจำคำศัพท์และสำเนียงของภาษาในการสื่อสารอย่างต่อเนื่อง และศึกษาเพิ่มเติมหรือในบางครั้งอาจใช้สื่อ ภาพประกอบช่วยนำเสนอก็สามารถเข้าใจได้

3) ประชุมชี้แจงโครงการเพื่อทำความเข้าใจต่อชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

วัตถุประสงค์เพื่อชี้แจงทำความเข้าใจโครงการร่วมกับชุมชน และกลุ่มที่เกี่ยวข้อง และเพื่อกำหนด แผน และประสานความร่วมมือในการดำเนินการวิจัยร่วมกันโดยมีการ ประสานงาน เตรียมการนักวิจัยและ ชุมชนผู้เข้าร่วม ประสานเตรียมสถานที่การประชุม และดำเนินการประชุมตามวาระกิจกรรม ในระหว่าง วันที่ 30 – 31 เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2557 ณ ศาลาบ้านโอบะกิริลือ ตำบลลุมโตง อำเภออัลลองเวง จังหวัดอุดรธานี (กัมพูชา) ผู้เข้าร่วมกิจกรรม จำนวน 40 คน ประกอบด้วย ทีมวิจัยบ้านโอบะกิริลือ บ้าน โอบะใหญ่-โอบะสามัคคี จำนวน 35 คน วิทยากร จำนวน 2 คน ปรีक्षा จำนวน 3 คน โดยในวันที่ 30 พฤษภาคม 2557 นักวิจัยท้องถิ่นเดินทางถึงสถานที่ประชุม ลงทะเบียน ประชุมทีมวิจัยเพื่อหารือออกแบบ เครื่องมือ กำหนดหัวข้อเก็บข้อมูลวิจัย โดยนายจิระศักดิ์ ทองแถม (หน.โครงการฯ) ชี้แจงวัตถุประสงค์ของ การประชุม และทบทวนการประชุมอบรมฝึกการออกแบบเครื่องมือ ในการศึกษาวิจัยเพื่อท้องถิ่นแบบมี ส่วนร่วมที่ผ่านมา ซึ่งมีหัวข้อการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับบริบทของชุมชน ข้อมูลการทำสิทธิกร มอินทรีย์ และข้อมูลความสัมพันธ์ของชุมชนชายแดนไทย – กัมพูชา ซึ่งการประชุมในวันนี้จะได้ทำความเข้าใจ และข้อตกลงร่วมกันในการเก็บข้อมูลดังกล่าวให้ชัดเจน และกำหนดหัวข้อออกแบบฟอร์มเพื่อการ สื่อสารให้เข้าใจตรงกันโดยในที่ประชุม นายริง มิน นำเสนอให้จัดทำหัวข้อเป็นภาษาเขมร (กัมพูชา) และ รายละเอียดปลีกย่อยในการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อความสะดวกในการให้ข้อมูลอย่างตรงประเด็น และนาย จิระศักดิ์ ทองแถม จึงขอหารือต่อโดยนำเสนอให้เป็นหัวข้อภาษาไทยก่อนแล้วค่อยแปลหัวข้อ เป็นภาษา เขมร (กัมพูชา) ซึ่งมีผู้รู้ด้านภาษาอยู่แล้ว คือนายอรุณสวัสดิ์ ยินสุข และนายประยงค์ บุตะเคียน (ไทย) และนายตุ๊จ เซน (กัมพูชา)

ในวันที่ 31 พฤษภาคม 2557 เป็นการออกแบบเครื่องมือเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการ ประกอบอาชีพทางการเกษตร และอาชีพอื่นๆ ในชุมชนบ้านโอบะกิริลือ ข้อมูลเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติ ข้อมูลเกี่ยวกับเครือญาติ ข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาต่างๆ ที่ผ่านมา ข้อมูลสถานการณ์ปัญหาของชุมชนบ้าน

โอเคกิร์ลือ ให้ที่ประชุมทีมช่วยกันระดมความคิดและมีการคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญภาษาเขมร (กัมพูชา) เพื่อทำการบันทึกแปลงการเก็บข้อมูลจากภาษาไทยเป็นภาษาเขมร (กัมพูชา) ตั้งแต่การประชุมวันแรกเป็นต้นมา จนถึงวันนี้ โดยฝั่งกัมพูชาเลือก นายตุ๊จ เซน เป็นคนบันทึกแปลงเป็นภาษาเขมร โดยให้ทีมวิจัยฝั่งไทยเล่าสู่ ฟังเป็นภาษาเขมร (กัมพูชา) คือ นายอรุณสวัสดิ์ ยินสุข และ นายประยงค์ บุตะเคียน โดยจัดให้มีพี่เลี้ยง เป็นทีมที่ปรึกษา คือ นางเมื่อยะ โปว และนายจิระศักดิ์ ทองแถม คอยช่วยกำกับดูแลตรวจสอบความ ถูกต้อง ไปจนตลอดภาคบ่าย และนำเอกสารข้อมูลมาอัดสำเนาเพื่อนำไปใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บ รวบรวมข้อมูลการวิจัยร่วมกันในครั้งต่อไป

ผลการดำเนินการประชุมชี้แจงโครงการเพื่อทำความเข้าใจต่อชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง คือ ที่ประชุมทีมวิจัยชุมชนบ้านโอเคกิร์ลือให้ความร่วมมือ ช่วยกันระดมความคิดในการออกแบบเครื่องมือเพื่อ เก็บข้อมูลทำการวิจัยได้อย่างครอบคลุมทุกด้าน ทีมวิจัยชุมชนบ้านโอเคกิร์ลือได้ตระหนักและให้ ความสำคัญในรายละเอียดการเก็บข้อมูลในด้านบริบทชุมชน การทำกิจกรรม ข้อมูลวัฒนธรรมและ ความสัมพันธ์ของชุมชนชายแดนไทย-กัมพูชา ปัญหาและอุปสรรค คือ การบันทึกแปลงจากภาษาไทยเป็น ภาษาเขมร (กัมพูชา) ค่อนข้างสับสนเล็กน้อยเนื่องจากภาษาพูดและภาษาเขียนมีการผิดเพี้ยนอยู่บ้าง เนื่องจากยังไม่คุ้นเคยต่อการใช้ภาษาอย่างเป็นทางการ (ภาษาเขียน) ทำให้เสียเวลาในการกลั่นกรองเพื่อ บันทึกหัวข้อการเก็บข้อมูลภาษาเขมร (กัมพูชา) ได้อย่างถูกต้อง วิธีแก้ไขปัญหา ทีมที่ปรึกษา และในที่ ประชุมใหญ่ช่วยกันให้ข้อเสนอแนะระดมความคิด นำเสนอเพื่อสรุปให้ได้หัวข้อที่เหมาะสมถูกต้องและเข้าใจ ตรงกันอย่างเป็นทางการเป็นที่ยอมรับได้ของชุมชนและทีมวิจัยเพื่อท้องถิ่นไทยและกัมพูชาด้วยกัน

ภาพที่ 3 - 3 การประชุมชี้แจงโครงการเพื่อทำความเข้าใจต่อชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อตอบโจทย์การวิจัยจะเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการแตกรายละเอียดองค์ประกอบเนื้อหาการศึกษาตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยการเดินสำรวจ การสอบถาม การเล่าเรื่อง การประชุมกลุ่ม พร้อมกับการบันทึกข้อมูล การบันทึกภาพถ่าย การวิเคราะห์ข้อมูลไปพร้อมๆกัน ประกอบกับเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แนวคำถาม แบบสำรวจ แผนที่ชุมชน ผังทรัพยากรชุมชน เส้นประวัติศาสตร์ ปฏิทินการผลิต ปฏิทินวัฒนธรรม และแบบบันทึกข้อมูล ดังนี้

1) การเก็บข้อมูลบริบทของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทยและกัมพูชา

การเก็บข้อมูลบริบทของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทยบ้านโคกใหญ่-โคกสามัคคีและชุมชนท้องถิ่นชายแดนกัมพูชา บ้านโอ๊ะกือลือ ประกอบด้วย ประเด็นเนื้อหา ประวัติศาสตร์ชุมชน วิธีการดำเนินชีวิต สภาพทางเศรษฐกิจ สภาพทางสังคม วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ ระบบนิเวศฐานทรัพยากรชุมชน วัตถุประสงค์เพื่อให้ทีมวิจัยและชุมชนได้เรียนรู้ชุมชนของตนเองผ่านกระบวนการเก็บข้อมูลร่วมกัน เพื่อให้ทีมวิจัยและชุมชนได้ชุดข้อมูลความรู้บริบทชุมชนตนเอง และเพื่อให้ทีมวิจัยและชุมชนเกิดสำนึกความเป็นท้องถิ่นชายแดน ไทย-กัมพูชาาร่วมกัน โดยดำเนินการระหว่างวันที่ 27 – 29 เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2557 ณ ศาลาบ้านโอ๊ะกือลือ ต.ลุมโตง อ.อัลลองเวง จ.อุดรธานี ผู้เข้าร่วมกิจกรรม จำนวน 41 คน ประกอบด้วย ทีมวิจัยบ้านโอ๊ะกือลือ บ้านโคกใหญ่-โคกสามัคคี จำนวน 37 คน ศูนย์ประสานงานการวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 4 คน

ในวันที่ 27 มิถุนายน 2557 ทีมวิจัยท้องถิ่นบ้านโคกใหญ่ โคกสามัคคีเดินทางผ่านช่องทางแดนช่องสง่า ถึงบ้านโอ๊ะกือลือ รับประทานอาหารเที่ยงร่วมกัน ชี้แจงวัตถุประสงค์ของกิจกรรมการเก็บข้อมูล โดยนายจิระศักดิ์ ทองแถม หัวหน้าโครงการวิจัยฯ และนายรุ่งวิจิต คำงาม พี่เลี้ยงจากศูนย์ประสานงานการวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดศรีสะเกษ เติมความรู้วิธี เครื่องมือการเก็บข้อมูลบริบทชุมชนและเสนอแนะให้มีการลงสำรวจพื้นที่โดยตรงไปพร้อมๆ กันในวันนี้เลย โดยหารู้กันว่าจะเริ่มต้นจากเส้นทางใดก่อน นางฮอนไฮ (นักวิจัย) ได้เสนอว่า ให้สำรวจทางด้านทิศตะวันออกของหมู่บ้านก่อนเป็นอันดับแรก โดยวนรอบจากซ้ายไปขวาตามลำห้วยโอ๊ะกือลือ แล้ววนรอบมาทางขวามือมาถึงศาลาที่ประชุมหลังเดิม จะเป็นระยะทางประมาณ 4 – 5 กิโลเมตร ใช้เวลาเดินเพื่อการสำรวจระบบนิเวศน์ ป่าไม้ ที่ไร่ ที่นา ลำธาร ห้วย คลอง บึง ตลอดสภาพป่าไม้ และพืชพรรณนานาชนิด ใช้เวลาประมาณ 2 – 3 ชั่วโมง ในที่ประชุมเห็นด้วยกับข้อเสนอดังกล่าว และออกสำรวจพื้นที่ตั้งแต่เวลา 14.00 – 16.00 น. โดยมีการบันทึกภาพ และร่างแผนผังแผนที่ทรัพยากรชุมชนจากการสำรวจไปพร้อมๆกัน และใน วันที่ 28 มิถุนายน 2557 รับประทานอาหารร่วมกันแล้วมีการจัดแบ่งทีมงานเก็บข้อมูลเพิ่มเติม โดยใช้แผ่นชาร์ต ทำเครื่องมือช่วยในการเก็บ

ข้อมูล เช่น เส้นประวัติศาสตร์ ปฏิทินการผลิต ปฏิทินฤดูกาล ปฏิทินวัฒนธรรม แผนที่รอบในชุมชน โดยแบ่งออกเป็น 5 กลุ่ม/ประเด็นและผู้รับผิดชอบในการเก็บข้อมูล ดังนี้

กลุ่มที่	ประเด็น/ข้อมูลที่เก็บ	เครื่องมือที่ใช้	ทีมผู้เก็บข้อมูล
1	ข้อมูลประวัติศาสตร์ชุมชน	เส้นประวัติศาสตร์	นายจิระศักดิ์ ทองแถม นางเมื่อยะ โปว นายริง มิน นางเฮิน ยาน นายเกริน กาเล
2	ข้อมูลด้านเกษตร ปศุสัตว์ และประมง	ปฏิทินการผลิต	นายประยงค์ บุตะเคียน นางโท คอน นางคุณ โงน นายลุง กุง
3	ข้อมูลฤดูกาลอาหาร ธรรมชาติในรอบ 1 ปี	ปฏิทินฤดูกาล	นายอรุณสวัสดิ์ ยินสุข น.ส.เบญจมาภรณ์ แดนอินทร์ นางฮอนไฮ นายเซียง แจ็กโล้ย
4	ข้อมูลวัฒนธรรมประเพณี	ปฏิทินวัฒนธรรม	นางปราณี ระวังภัย นางคอม คน นางเสกมม นางโอม เซาะคอม
5	ข้อมูลสาธารณูปโภค	แผนที่รอบในชุมชน	นายรุ่งวิจิต คำงาม นายตู่จ เซน นายประมวล ดวงนิล นายฮุน เพื่อน

ในวันที่ 29 มิถุนายน 2557 รับประทานอาหารเข้าร่วมกันแล้ว ดำเนินการเก็บข้อมูลแผนผังเครือญาติ มี นางปราณี ระวังภัย นายตู่จ เซน นายฮุน เพื่อน นางฮอน ไฮ นางโท คอน นางคุณ โงน จัดทำข้อมูลภาพตัดขวางภูมิประเทศ บ้านโอะกะกิรลือ มีนายตู่จ เซน นางปราณี ระวังภัย นายประมวล ดวงนิล นายฮุน เพื่อน นายชาย ทุ รับประทานอาหารกลางวัน และสรุปผลการเก็บข้อมูลร่วมกันโดยให้ทีมวิจัยส่งตัวแทนนำเสนอผลงานที่ได้ดำเนินการ มีนายตู่จ เซน นายอรุณสวัสดิ์ ยินสุข นายจิระศักดิ์ ทองแถม เป็นผู้ร่วมดำเนินการสรุป นำเสนอผลงานดังกล่าวต่อที่ประชุม และให้ที่ประชุมซักถามเพิ่มเติมให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น นายรุ่งวิจิต คำงาม (พี่เลี้ยง) กล่าวขอบคุณทีมวิจัย และปิดการประชุมทีมวิจัยเพื่อท้องถิ่น บ้านโคกใหญ่โคกสามัคคีเดินทางกลับภูมิลำเนาผ่านช่องทางด่านถาวรช่องสะงำ

ภาพที่ 3 - 4 เก็บรวบรวมข้อมูลบริบทชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย – กัมพูชา
(บ้านโคกใหญ่-โคกสามัคคีและบ้านโอ๊ะกือรือ)

ผลการการเก็บข้อมูลบริบทของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย บ้านโคกใหญ่-โคกสามัคคีและชุมชนท้องถิ่นชายแดนกัมพูชา บ้านโอ๊ะกือรือทำให้ทีมวิจัยได้มีส่วนร่วมในการรวบรวมข้อมูลบริบททั่วไปของชุมชน หมู่บ้านตนเอง อาทิ ข้อมูลเส้นประวัติศาสตร์ ข้อมูลประเพณี ข้อมูลแผนผังเครือญาติ ข้อมูลสิทธิกรรมตามฤดูกาล อาชีพและรายได้ เป็นต้น ทีมวิจัยได้ตระหนักและรับรู้สภาพปัจจุบัน และปัญหาในท้องถิ่นของตนแล้วร่วมมือกันพัฒนาท้องถิ่นของตน และครอบคลุมไปพร้อมกันด้วย ทีมวิจัยเกิดความรู้ความเข้าใจ ในการสำรวจรวบรวมข้อมูลเพื่อนำมาเป็นองค์ประกอบพื้นฐานในการทำวิจัยท้องถิ่นของตนเองต่อไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

ปัญหาอุปสรรค คือ ทีมวิจัยยังขาดทักษะในกระบวนการกลุ่ม และการติดต่อสื่อสารระหว่างทีมวิจัยไทย และทีมวิจัยกัมพูชา เนื่องจากยังไม่คุ้นเคยในการใช้ภาษาและสำเนียงในการพูด ที่เข้าใจยังไม่ชัดเจนเท่าที่ควร ทีมวิจัยมีข้อเสนอวิธีแก้ปัญหาคือ ควรจัดให้มีวิทยากรหรือล่ามในท้องถิ่นของตนเองเพื่อช่วยแนะนำ ให้เกิดความเข้าใจในภาษาได้อย่างตรงประเด็นถูกต้อง พยายามให้ทีมวิจัยได้เรียนรู้ภาษาระหว่างกันทั้งไทยและกัมพูชา เพื่อการสื่อสารในการทำวิจัยได้อย่างต่อเนื่องถูกต้องชัดเจนมากยิ่งขึ้น

2) การเก็บรวบรวมข้อมูลการทำกิจกรรมอินทรีย์และเก็บรวบรวมข้อมูลความสัมพันธ์ของชุมชนบ้านโคกใหญ่ – โคกสามัคคี กับบ้านโอ่งกะกือ

วัตถุประสงค์เพื่อให้ทีมวิจัยได้เรียนรู้การทำกิจกรรมอินทรีย์ของชุมชนตนเอง เพื่อให้ทีมวิจัยได้ชุดข้อมูลการทำกิจกรรมอินทรีย์ สาขาสัมพันธ์ข้ามแดน เพื่อให้ทีมวิจัยเห็นความสำคัญการทำกิจกรรมอินทรีย์ผ่านกระบวนการเก็บข้อมูลร่วมกัน และเพื่อให้ทีมวิจัยได้ศึกษาเรียนรู้ความสัมพันธ์ท้องถิ่นชายแดนไทย กัมพูชาจากอดีต – ปัจจุบัน เพื่อให้ทีมวิจัยได้ชุดข้อมูลความสัมพันธ์ของชุมชนตนเอง จากอดีตถึงปัจจุบัน และเพื่อให้ทีมวิจัยมีความสำนึกเป็นพันธมิตรในพื้นที่ท้องถิ่นชายแดนร่วมกัน ดำเนินการในระหว่างวันที่ 25 – 27 เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2557 ณ ศาลาบ้านโอ่งกะกือ ต.ลุมโตง อ.อัลลองเวง จ.อุดรธานี ผู้เข้าร่วมกิจกรรม จำนวน 32 คน ประกอบด้วย ทีมวิจัยบ้านโอ่งกะกือ/บ้านโคกใหญ่-โคกสามัคคี จำนวน 30 คน และที่ปรึกษา จำนวน 2 คน โดยวิธีการประชุมกลุ่ม ชักถาม สัมภาษณ์ สำนวณ แปลงเกษตรให้ทีมวิจัยแต่ละคนวาดแปลงเกษตรของตนเองว่ามีการผลิตอะไรบ้างในแปลงของตัวเอง และมีวิธีการผลิตอย่างไร ปัจจัยการผลิต พื้นที่ ดิน พันธุ์ข้าวแรงงาน ต้นทุนเป็นอย่างไร มีปัญหาความต้องการอย่างไร ผลผลิตและรายรับ รายจ่าย ในแต่ละฤดูการผลิตเป็นอย่างไร แล้วร่วมกันสรุปผลตลอดหาแนวทางปรับปรุงแก้ไข พัฒนาร่วมกัน และการไปเยี่ยมบ้านทีมวิจัยตั้งวงโสเหล่กันของทีมวิจัยในประเด็นความสัมพันธ์ชายแดนไทย-กัมพูชา ระหว่างท้องถิ่นทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว ระดับหมู่บ้าน ระดับอำเภอ และระดับจังหวัด มีการประสานสัมพันธ์ตลอดการแลกเปลี่ยนให้ความช่วยเหลือระหว่างกัน ทั้งในแง่วัฒนธรรมประเพณี การศึกษา การสาธารณสุข และด้านอื่นๆ มีความเป็นมาอย่างไรบ้างตั้งแต่อดีตจนกระทั่งถึงปัจจุบัน การไปดูศาลาร่วมใจไทย กัมพูชา ที่ไทยช่วยเหลือด้านงบประมาณเพื่อการก่อสร้างตั้งแต่ปี พ.ศ. 2551 ที่บ้านโอ่งกะกือกันนาร และมีการสรุปผลการเก็บข้อมูลร่วมกัน

ผลการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลการทำกิจกรรมอินทรีย์ และเก็บรวบรวมข้อมูลความสัมพันธ์ของชุมชนบ้านโคกใหญ่ – โคกสามัคคี กับบ้านโอ่งกะกือ ทำให้ทีมวิจัยท้องถิ่นชุมชนบ้านโอ่งกะกือ และบ้านโคกใหญ่ – โคกสามัคคี ได้ข้อมูลเกี่ยวกับการทำกิจกรรมในรูปแบบของแต่ละพื้นที่เป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้การทำกิจกรรมของสองชุมชน ได้นำมาวิเคราะห์เพื่อดำเนินการทำวิจัยของท้องถิ่นตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทีมวิจัยท้องถิ่นชุมชนบ้านโอ่งกะกือ และบ้านโคกใหญ่ – โคกสามัคคี ได้เรียนรู้อาชีพและรายได้ สามารถนำมาเปรียบเทียบข้อมูลระหว่างสองชุมชน ทั้งในแง่ปัจจัยการลงทุน ปัจจัยการผลิต และผลิตผลที่ได้รับ แล้วนำมาสรุปการทำกิจกรรมทั้งในเชิงปริมาณ และคุณภาพให้สอดคล้องกับบริบทท้องถิ่นตนเองและสถานการณ์ เพื่อให้สามารถนำมาประยุกต์ใช้ให้เป็นไปตามแนวทางการทำวิจัย ทีมวิจัยท้องถิ่นชุมชนบ้านโอ่งกะกือ และบ้านโคกใหญ่ – โคกสามัคคีได้ศึกษาเรียนรู้ความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่ชายแดนไทย – กัมพูชา ระดับบุคคล ครอบครัว ตำบล อำเภอ จังหวัด และระดับประเทศ ทั้งในอดีต ปัจจุบันและอนาคต อาทิ ความสัมพันธ์ด้านสังคม การศึกษา การสาธารณสุข การคมนาคม ไฟฟ้า และแหล่งน้ำ ตลอดทั้งด้านศิลปวัฒนธรรมประเพณีซึ่งไทยและกัมพูชาได้ให้ความช่วยเหลือมาเป็นระยะโดยเฉพาะให้เป็นเมืองคู่

แผ่ระหว่างอำเภอภูสิงห์กับอำเภออัลลองเวง และจังหวัดศรีสะเกษกับจังหวัดเสียมเรียบ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2549 เป็นต้นมา

ภาพที่ 3 - 5 เก็บรวบรวมข้อมูลการทำกิจกรรมอินทรีย์ และเก็บรวบรวมข้อมูลความสัมพันธ์
ของชุมชนบ้านโคกใหญ่ - โคกสามัคคี กับบ้านโอ๊ะกือรลือ

ปัญหาและอุปสรรค คือ ในระหว่างนี้ตำรวจตรวจคนเข้าเมืองกัมพูชา (ตม.) มีการกวดขันคนไทยที่จะเดินทางเข้าไปดินแดนของกัมพูชาในพื้นที่ของอำเภอ หรือจังหวัด ในระยะเวลา 2-3 วัน/ครั้ง ถ้ามีวัสดุสิ่งของสัมภาระที่จะต้องนำไปปฏิบัติงานด้วยนั้น มีความต้องการที่จะนำรถยนต์ส่วนบุคคลบรรทุกสิ่งของลงไปได้โดยตรง ทาง ตม.กัมพูชาไม่อนุญาตให้นำลงไปได้เด็ดขาด ทำให้ทีมวิจัยจากไทยมีความไม่สะดวกหลายประการ ข้อเสนอแนะวิธีแก้ปัญหาคือควรหารือทีมวิจัยระหว่างสองชุมชน ไทย - กัมพูชา และเสนอต่อฝ่ายปกครองของอำเภอ อัลลองเวง จังหวัดอุดรธานี ให้มีหนังสือแจ้งประสานงานกับ ตม.กัมพูชา (ช่องสง่า) ให้อำนวยความสะดวกที่ทีมวิจัยไทย ซึ่งได้มีโครงการฯ ดังรายละเอียดที่แนบมานี้ ให้สามารถนำรถยนต์ส่วนบุคคลบรรทุกสิ่งของสัมภาระเพื่อการดำเนินกิจกรรมโดยแท้ มาถึงพื้นที่ทำการวิจัย ณ บ้านโอ๊ะกือรลือ ตำบลลุมโตง อำเภออัลลองเวง จังหวัดอุดรธานี ได้ตามความประสงค์ต่อไป

3) การรวบรวมข้อมูลองค์ความรู้การทำกิจกรรมอินทรีย์เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย บ้านโคกใหญ่-โคกสามัคคี และชุมชนท้องถิ่นชายแดนกัมพูชา บ้านโอเกะกิริลือ

ทีมวิจัยเพื่อท้องถิ่นบ้านโคกใหญ่ โคกสามัคคี ใช้วิธีการ ศึกษาสืบค้น รวบรวมข้อมูล ชุดความรู้ ประสบการณ์จากทีมวิจัยเอง จาก ผู้นำชุมชน ชาวบ้าน ผู้รู้ในชุมชน กลุ่มเครือข่าย ทีมวิจัย รายงานการวิจัยของชุมชนที่มีอยู่เดิม และการสรุปเป็นชุดความรู้ร่วมกัน ผลจากการดำเนินการทำให้ทีมวิจัย มีชุดความรู้เรื่องการทำกิจกรรมอินทรีย์ การทำหัวเชื้ออีเอ็ม (E.M) มูลสัตว์และปุ๋ยหมักชีวภาพ การทำปุ๋ยน้ำสกัดชีวภาพ การผลิตเกษตรแบบอินทรีย์ที่เหมาะสมกับสภาพนิเวศสิ่งแวดล้อม การเลี้ยงปลา เลี้ยงกบ การเพาะเห็ดขอนขาว คุณค่าความสำคัญการทำกิจกรรมอินทรีย์ กระบวนการขั้นตอนการจัดกระบวนการเรียนรู้ การบริหารจัดการกลุ่มเพื่อการพึ่งตนเอง ปัญหาข้อจำกัดการจัดกระบวนการเรียนรู้การทำกิจกรรมอินทรีย์ เพื่อเป็นฐานในการออกแบบการเรียนรู้ร่วมกันของทีมนักวิจัยข้ามแดนไทย-กัมพูชาด้วยกัน

3.4 วิธีการปฏิบัติการฟื้นฟูความสัมพันธ์ข้ามแดนบนฐานการจัดกระบวนการเรียนรู้การทำกิจกรรมอินทรีย์

วิธีการปฏิบัติการฟื้นฟูความสัมพันธ์ข้ามแดนบนฐานการจัดกระบวนการเรียนรู้การทำกิจกรรมอินทรีย์ของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย บ้านโคกใหญ่-โคกสามัคคีและชุมชนท้องถิ่นชายแดนกัมพูชา บ้านโอเกะกิริลือ ทีมวิจัยจะดำเนินการประชุมทีมวิจัยชุมชน เพื่อออกแบบและวางแผนการปฏิบัติการร่วมกัน บนฐานข้อมูลชุดความรู้จากการศึกษาวิจัย โดยมีการกำหนดกิจกรรมเพื่อทดลองปฏิบัติการไว้ร่วมกันคือการจัดกระบวนการเรียนรู้การทำปุ๋ยอินทรีย์ และการผลิตกิจกรรมอินทรีย์ข้ามแดน ดังนี้

1) การจัดกระบวนการเรียนรู้การทำปุ๋ยอินทรีย์ เป็นการจัดกระบวนการเรียนรู้ข้ามแดนร่วมกัน โดยมีการดำเนินการ 2 ครั้ง คือ ครั้งที่ 1 ดำเนินการในพื้นที่บ้านโอเกะกิริลือ กัมพูชา ระหว่างวันที่ 15 – 17 มิถุนายน 2559 และครั้งที่ 2 ดำเนินการในพื้นที่บ้านโคกใหญ่ โคกสามัคคี ประเทศไทย ระหว่างวันที่ 15 – 17 กรกฎาคม 2559 เป็นการเรียนรู้รวมเป็นกลุ่มใหญ่ในการทำปุ๋ยอินทรีย์จากชีวะที่บ้าน นายวิน จันทิพย์ โดย แบ่งการเรียนรู้ออกเป็น 5 รูปแบบ คือ

1.1) การเรียนรู้รวมเป็นกลุ่มใหญ่โดยมีผู้รู้ที่เป็นนักวิจัยบ้านโคกใหญ่โคกสามัคคี 5 คน และผู้เรียนรู้ที่เป็นนักวิจัยบ้านโอเกะกิริลือ จำนวน 20 คน เป็นการจัดกระบวนการเรียนรู้การทำปุ๋ยอินทรีย์จากชีวะร่วมกันที่บ้านของนายตุ้ง เซน

ปฏิบัติการเรียนรู้การทำปุ๋ยอินทรีย์จากชีวะ		
ผู้รู้	ผู้เรียนรู้	วัสดุอุปกรณ์การเรียนรู้
1. นายจิระศักดิ์ ทองแถม	1.นายตุ้งเซน	- ชีวะจำนวน 2 คันรตไถ
2. นายมัน เบญมาศ	2.นายตุ้งซอล	นาเดินตาม
3. นายรัน ดอกพอง	3.นางเมกเปริยจ	- แกลบ 1 คันรตนำแกลบ
4. นายสุน งามสวน	4.นางโอมเชอคม	ไปเผาไฟเป็นแกลบดำ
5. นายวิน จันทิพย์	5.นางเดือนจันไร	- กากน้ำตาล 2 กิโลกรัม
	6.นางคุณโนน	- น้ำ EM จำนวน 1 ลิตร

ปฏิบัติการเรียนรู้การทำปุ๋ยผองอินทรีย์จากขี้วัว		
ผู้รู้	ผู้เรียนรู้	วัสดุอุปกรณ์การเรียนรู้
	7.นายพลเรือน 8.นายชานแจ็กโล้ย 9.นายคิมคน 10.นายขุนงา 11.นางเมียส เปาว์ 12.นางลุนกวง 13.นางขุนเชื่อน 14.นายชายทุ 15.นายจุนจันทุ 16.นางโทคอน 17.นางคิมเวียด 18.นายแปะเทียเนีย 19.นางฮอนไฮ 20. นางเกียซาบ	- น้ำเปล่า 200 ลิตร - ร้าอ่อน - พลาสติกปูรองพื้น - คอก /โรงหลังคา -กระสอบปุ๋ยเย็บต่อกัน ครอบปิดด้านบนให้มิด

ภาพที่ 3 - 6 ปฏิบัติการเรียนรู้การทำปุ๋ยอินทรีย์ (ปุ๋ยผอง) ของชุมชน
บ้านโคกใหญ่ – โคกสามัคคี กับบ้านโกละกิริลือ

1.2) การเรียนรู้เป็นกลุ่มย่อย แบ่งเป็น 4 กลุ่มย่อย กลุ่มละ 6 คน โดยมีผู้รู้ 1 คน ที่เป็นนักวิจัยบ้านโคกใหญ่โคกสามัคคี และผู้เรียนรู้ 5 คน ที่เป็นนักวิจัยบ้านโอกะกือลี เป็นการจัดกระบวนการเรียนรู้การเรียนรู้การทำปุ๋ยน้ำชีวภาพร่วมกัน คือ

กลุ่มย่อยเรียนรู้ การทำปุ๋ยชีวภาพ	ผู้รู้	ผู้เรียนรู้	สถานที่
กลุ่มที่ 1	นายมัน เบญมาศ	นายตุงเชน นายตุงซอล นางเมกเปริย นางโอมเชอคม นางเดือนจันไร	บ้านนางเดือนจันไร
กลุ่มที่ 2	นายรัน ดอกพอง	นางโทคอน นางคิมเวียด นายแปะเทีย เนีย นางฮอนไฮ นางเกียซาบ	บ้านนายแปะเทียเนีย
กลุ่มที่ 3	นายสุน งอนสวัน	นางเมียส เปาว์ นางลุนกวง นางซุน เชือน นายชายทุ นายจุนจันทุ	บ้านนางเมียส เปาว์
กลุ่มที่ 4	นายวิน จันทิพย์	นางคูนโงน นายพลเกือน นายชาน แจ็กเลีย นายคิมคน นายซุนงา	บ้านนางคูนโงน

ภาพที่ 3 - 7 ปฏิบัติการเรียนรู้การทำปุ๋ยอินทรีย์ (น้ำหมักชีวภาพ)ของชุมชน
บ้านโคกใหญ่ – โคกสามัคคี กับบ้านโอกะกือลี

1.3) การเรียนรู้จากการศึกษาดูงานดูพื้นที่จริง เป็นการเรียนรู้โดยนักวิจัยบ้านโอกะกือลีเข้ามาเรียนรู้การทำกิจกรรมอินทรีย์ในพื้นที่จริงของนักวิจัยหรือผู้รู้ที่ทำกิจกรรมอินทรีย์ในบ้านโคกใหญ่โคกสามัคคี การไปพักบ้านร่วมกัน ไปเดินเยี่ยมชมแปลงพื้นที่รูปธรรมการทำกิจกรรมของผู้รู้ ผู้รู้ในชุมชน และการศึกษาเรียนรู้การทำกิจกรรมที่ศูนย์พัฒนาการเกษตรภูสิงห์อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ทั้งในเรื่องการทำปุ๋ยอินทรีย์ การปลูกมะนาว การเลี้ยงปลา การทำนา การทำปศุสัตว์ ตามหลักแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงร่วมกัน

ภาพที่ 3 - 8 ปฏิบัติการเรียนรู้ศึกษาดูงานการทำกิจกรรมอินทรีย์ของชุมชน
บ้านโคกใหญ่ – โคกสามัคคี กับบ้านโอ๊ะกือรี

1.4) การเรียนรู้แบบตัวต่อตัว เป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบไม่เป็นทางการที่ทีมวิจัยบ้านโคกใหญ่โคกสามัคคีกับทีมวิจัยบ้านโอ๊ะกือรีเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งใช้เวลาหลังการจัดการเรียนรู้ที่เป็นกลุ่มใหญ่ กลุ่มย่อย หลังจากการประชุม การเดินสำรวจเก็บข้อมูลร่วมกัน การศึกษาดูงานพื้นที่จริงร่วมกัน การไปนอนพักค้างคืนที่บ้านนักวิจัยฝั่งประเทศไทยแล้วมีการพูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันในการทำปุ๋ยหมักอินทรีย์จากข้าว การทำปุ๋ยน้ำชีวภาพ และการทำกิจกรรมอินทรีย์ร่วมกัน

ภาพที่ 3 – 9 ปฏิบัติการเรียนรู้การทำกิจกรรมอินทรีย์ของชุมชน
บ้านโคกใหญ่ – โคกสามัคคี กับบ้านโกละกือรีลือ แบบตัวต่อตัว

1.5) การเรียนรู้แบบลองผิดลองถูก เป็นการปฏิบัติการเรียนรู้โดยตัวเองหลังจากที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้รวมจากกลุ่มใหญ่ การเรียนรู้จากกลุ่มย่อย การเรียนรู้จากการศึกษาดูงานดูพื้นที่จริง และการเรียนรู้แบบตัวต่อตัวที่ไม่เป็นทางการ เช่นการทดลองทำปุ๋ยน้ำชีวภาพ การทำปุ๋ยผง การทดลองปลูกพืชผักสวนครัว การปลูกข้าว และการทดลองนำใช้ปุ๋ยที่ตนเองทดลองทำนำไปใช้ใส่แปลงพืชที่ตนเองปลูกและมีการสังเกต บันทึกผลการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นแล้วนำมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับสมาชิกกลุ่มวิจัยร่วมกัน

ภาพที่ 3 - 10 ปฏิบัติการเรียนรู้ทดลองทำกิจกรรมอินทรีย์ของชุมชน
บ้านโคกใหญ่บ้านโคกสามัคคีกับบ้านโอ๊ะกือรี

3.5 การปฏิบัติการทำกิจกรรมอินทรีย์ชุมชนภูมิโอ๊ะกือรี

หลังจากมีการเรียนรู้ในการทำกิจกรรมอินทรีย์ร่วมกันของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทยบ้านโคกใหญ่ บ้านโคกสามัคคีกับชุมชนท้องถิ่นชายแดนกัมพูชาภูมิโอ๊ะกือรี ได้มีการทดลองปฏิบัติการเพื่อให้เกิด รูปแบบในการแก้ไขปัญหาลดต้นทุนการผลิต ลดรายจ่ายในครัวเรือนของชุมชน โดยมีการดำเนินการ ร่วมกัน ใน 2 ระดับคือ 1) ครอบครั้ว จำนวน 11 ครอบครั้ว ในการจัดระบบแปลงตนเองในการปลูกพืชผัก สวนครั้วและนำใช้ปุ๋ยผงชีวภาพและปุ๋ยน้ำชีวภาพ 2) ระดับกลุ่ม เป็นการจัดการพื้นที่แปลงรวมเพื่อทำการ ผลิตกิจกรรมอินทรีย์ร่วมกันในฤดูแล้ง แบ่งเป็น 2 แปลง โดยแปลงที่ 1 พื้นที่ 1 ไร่ อยู่ติดสระน้ำขนาดใหญ่ มีน้ำตลอดปี มีสมาชิกในการดำเนินการทำการผลิตกิจกรรมอินทรีย์ร่วมกัน 6 ครอบครั้ว แปลงที่ 2 พื้นที่ 1 ไร่ อยู่ติดลำห้วยโอ๊ะกือรี แต่ในฤดูแล้งปริมาณน้ำน้อยหรือเกือบแห้งขอด ในพื้นที่แปลงที่ 2 นี้ ชุมชนได้มี ปฏิบัติการทำฝายชะลอน้ำเพื่อทำกิจกรรมอินทรีย์ร่วมกัน มีสมาชิกในการดำเนินการทำการผลิตกิจกรรม อินทรีย์ร่วมกันในแปลงที่ 2 นี้ จำนวน 9 ครอบครั้ว

ภาพที่ 3 – 11 แปลงกิจกรรมอินทรีย์ในระดับครัวเรือนของชุมชนภูมิโอะกะกิรลือ (กัมพูชา)

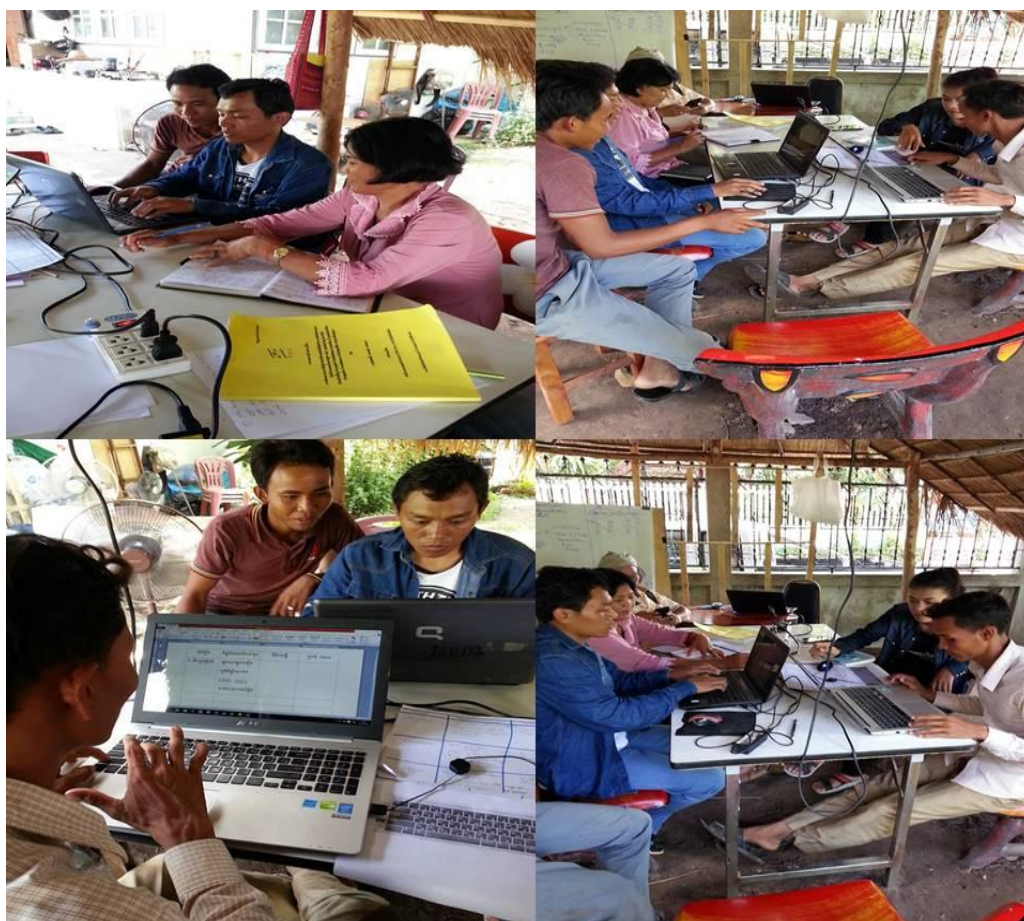
ภาพที่ 3 – 12 แปลงกิจกรรมอินทรีย์ในระดับแปลงรวมของกลุ่มของชุมชนภูมิโอะกะกิรลือ (กัมพูชา)

ภาพที่ 3 – 13 ปฏิบัติการทำฝายชะลอน้ำลำห้วยโอะกะกิรลือเพื่อทำกิจกรรมอินทรีย์

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูลและการเขียนรายงานการวิจัย

โดยการสร้างการเรียนรู้ร่วมกัน นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษา มาเล่าสู่กันฟัง การจัดระเบียบข้อมูล จำแนกประเภทข้อมูล หาข้อสรุป ตีความข้อมูลที่ได้ตามขอบเขตเนื้อหาวัตถุประสงค์การวิจัย เป็นการสรุป และวิเคราะห์ข้อมูลทั้งในระดับทีมวิจัย ที่ปรึกษาวิชาการ และตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลร่วมกันกับ ชุมชน ทั้งในระหว่างการเก็บข้อมูล และหลังเก็บข้อมูลเสร็จโดยจะมีการกำหนดกรอบเครื่องมือ วิธีการวิเคราะห์การเชื่อมโยงข้อมูลตามเนื้อหา วัตถุประสงค์ ตามช่วงเวลาแผนกิจกรรมการดำเนินการวิจัยเพื่อให้สามารถตอบโจทย์วิจัยร่วมกันของชุมชนได้ และมีการแบ่งบทบาทหน้าที่ที่ทีมวิจัยในการเรียบเรียงเขียน รายงานผลการวิจัยร่วมกันโดยทีมวิจัยชาวบ้านไทยเรียบเรียงเขียนเป็นภาษาไทยและทีมวิจัยชาวบ้าน กัมพูชาเรียบเรียงเขียนเป็นภาษากัมพูชา แล้วทีมวิจัยชาวบ้านไทยนำภาษากัมพูชามาแปลเรียบเรียงเป็น ภาษาไทยจัดรูปเล่มรายงานนำส่งสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

ภาพที่ 3 - 14 การวิเคราะห์ข้อมูลและการเขียนรายงานการวิจัยของนักวิจัย
บ้านโคกใหญ่บ้านโคกสามัคคีกับบ้านโอ๊ะกือลือ

3.7 การนำเสนอผลการวิจัยและการสื่อสารสาธารณะ

เป็นการการนำเสนอผลการวิจัยทั้งในรูปแบบเวทีการเล่าเรื่องงานวิจัยสู่กวีวิจัยฟัง การเล่าเรื่องงานวิจัยสู่กวีวิจัยฟัง การนำเสนอในเวทีสื่อสารสาธารณะเพื่อการเผยแพร่สู่สังคม ซึ่งทีมวิจัยไทย – กัมพูชาสามารถนำเสนอผลงาน และรายงานความก้าวหน้าของโครงการฯ ต่อสื่อสารสาธารณะ องค์กร/หน่วยงาน และบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้รับทราบโดยทั่วกันอย่างกว้างขวางได้รับการสะท้อนความคิดเห็นเพิ่มเติมจากผู้เชี่ยวชาญ หรือผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อนำไปพัฒนางานตามโครงการที่ต่อเนื่องร่วมกัน

ภาพที่ 3 - 15 การนำเสนอผลการวิจัยต่อชุมชนและสาธารณะของนักวิจัย
บ้านโคกใหญ่บ้านโคกสามัคคีกับบ้านโอ๊ะกือรีลือ

บทที่ 4

บริบทพื้นที่วิจัยชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย-กัมพูชา

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเพื่อท้องถิ่นข้ามแดนระหว่างชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทยและกัมพูชา การศึกษาข้อมูลบริบทพื้นที่ชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย-กัมพูชาที่อาศัยอยู่ระหว่างแดนต่อแดน เป็นกระบวนการเรียนรู้ร่วมที่ให้ชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย-กัมพูชาได้เรียนรู้รู้จักชุมชนตนเอง รู้จักชุมชนข้ามแดนระหว่างกัน เรียนรู้ตนเอง เรียนรู้พื้นที่ที่อาศัยอยู่ร่วมกันระหว่างแดน เพื่อเป็นฐานข้อมูลความรู้ในการตัดสินใจในการรื้อฟื้นสายใยความสัมพันธ์ทางสังคมวัฒนธรรมในการปฏิบัติการเรียนรู้การทำกิจกรรมอินทรีย์ระหว่างพื้นที่ไทยและกัมพูชาที่ความสัมพันธ์ในอดีตถูกทำให้หยุดชะงักไป ให้กลับมา “มีชีวิต” และรองรับชีวิตของผู้คนในเขตแดนต่อแดนร่วมกัน โดยมีการศึกษาบริบทพื้นที่ทั้งในชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย บ้านโคกใหญ่-โคกสามัคคี ตำบลห้วยตึกชู อำเภอกุสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ และบริบทพื้นที่กัมพูชาโอเกาะกือ ตำบลลุมโตง อำเภอลือทอง จังหวัดอุดรธานี ดังนี้

4.1 บริบทพื้นที่ชุมชนบ้านโคกใหญ่-บ้านโคกสามัคคี

ชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทยบ้านโคกใหญ่ตั้งอยู่หมู่ 3 ตำบลห้วยตึกชู อำเภอกุสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ จำนวนพื้นที่ตั้งหมู่บ้าน 178 ไร่ มีอาณาเขตติดต่อ ด้านทิศเหนือ บ้านตาเม็ง ด้านทิศตะวันออก ติดทุ่งนา และลำห้วยตึกชู ทิศตะวันตก เป็นทุ่งนาและบ้านโคกทะเลลอก ด้านทิศใต้ ติดโรงเรียนบ้านโคกใหญ่ ตำบลห้วยตึกชู อำเภอกุสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ ส่วนบ้านโคกสามัคคี ตั้งอยู่หมู่ 14 ตำบลห้วยตึกชู อำเภอกุสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ จำนวนพื้นที่ตั้งหมู่บ้าน 122 ไร่ มีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้ ด้านทิศเหนือ ติดบ้านโคกใหญ่ ด้านทิศตะวันออก ติดทุ่งนา และลำห้วยตึกชู ทิศตะวันตก เป็นทุ่งนาและบ้านทุ่งหลวง ด้านทิศใต้ติดโรงเรียนบ้านโคกใหญ่และหนองน้ำแบกขันธ์ ตำบลห้วยตึกชู อำเภอกุสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ ชุมชนบ้านโคกใหญ่-บ้านโคกสามัคคีมีเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญต่อชุมชนในแต่ละช่วงดังนี้

พ.ศ. 2507 — กลุ่มคนที่มาบุกเบิกในการสร้างบ้านโคกใหญ่ คือ นายกิม สมคณะ เป็นคนกลุ่มชาติพันธุ์เขมร ย้ายถิ่นฐานครอบครัวมาจากบ้านหลัก ตำบลปรีอใหญ่ อำเภอขุขันธ์ จังหวัดศรีสะเกษ ต่อมาเห็นว่าพื้นที่นี้มีความอุดมสมบูรณ์ มีลำน้ำห้วยตึกชูไหลผ่านระบบนิเวศน์สมบูรณ์ พื้นที่กว้างขวางเหมาะที่จะทำไร่ทำนาจึงได้ไปชวนพี่น้องอีกสองครอบครัวมาตั้งถิ่นฐานทำมาหากินในพื้นที่ด้วยกัน คือ นายนัด สมคณะ และนายแนม สมคณะ สภาพพื้นที่หมู่บ้านในอดีตมีป่าหนาแน่น มีสัตว์ป่ามากมาย อาทิ ลิง ค่าง บ่าง ชะนี กระแต กระรอก หมูป่า เป็นต้น มีสัตว์น้ำอุดมสมบูรณ์ โดยครั้งแรกตั้งหมู่บ้านอยู่หมู่ที่ 9 อยู่กับบ้านตะแบง ตำบลโลน อำเภอกุขันธ์ จังหวัดศรีสะเกษ (พ.ศ. 2511)

- พ.ศ. 2510— มีการเลี้ยงหมูในชุมชนครั้งแรก โดยนายสง่า สะดวก ปัจจุบันมี 5 ราย คือ 1) นายทองดี สารทอง 2) นายเผย พงษ์วัน 3) นายสวัสดิ์ ถาวร 4) นายเสริม อุบมัย 5) นาย สมุด มาจาก และเริ่มมีการปลูกพืชผักสวนครัวในชุมชน โดยนายทองดี สารทองเป็นคนแรก ปัจจุบันมีทุกหลังคาเรือน ปลูกไว้เพื่อบริโภคเป็นส่วนใหญ่
- พ.ศ. 2510— มีการขุดลอก ห้วยแบกขันธ์ซึ่งเป็นสาขาของลำน้ำห้วยตึกชู โดยนายเดือน วัฒนา เป็นผู้ประสานงาน ให้สภาจังหวัดศรีสะเกษมาดำเนินการ จากการดำเนินการดังกล่าวทำให้ชุมชนมีแหล่งน้ำทำการเกษตร อุปโภคบริโภคตลอดมาและมีการสร้างฝังกั้นน้ำจำนวน 3 ครั้งด้วยกัน เป็นแบบระบบฝายทดน้ำ ครั้งที่ 1 ปี พ.ศ. 2513 ครั้งที่ 2 และในปี พ.ศ.2521 มีการซ่อมแซมสร้างฝายทดน้ำเพิ่มเติมอีกเป็นครั้งที่ 3 และในปี พ.ศ. 2525 ทำให้ชุมชนมีน้ำไว้ใช้เพื่อการเกษตร อุปโภค บริโภคตลอดปี
- พ.ศ. 2514— มีร้านค้าในหมู่บ้านครั้งแรก คือ ร้านค้าของนางคุณ สะดวก เป็นการอำนวยความสะดวกสะดวกในการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้า อุปโภคบริโภคภายในชุมชน
- พ.ศ. 2515— มีการใช้ปุ๋ยเคมีครั้งแรก ส่วนมากใช้กับพืชไร่ และนาข้าว คนในชุมชนเริ่มไปรับจ้างข้างนอก และมากที่สุดเมื่อปี พ.ศ. 2525 เนื่องด้วยปัญหาเศรษฐกิจของครอบครัวไม่ค่อยจะดีนัก ไม่พออยู่พอกิน สรุปลงแล้วก็เพราะความยากจนนั่นเองทำให้ชุมชนขาดแรงงานในการพัฒนาชุมชนของตนเอง
- พ.ศ. 2520— ทางการได้ตั้งหมู่บ้านโคกใหญ่เป็นหมู่ที่ 3 ตำบลห้วยตึกชู อำเภอขุขันธ์ จังหวัดศรีสะเกษ มีผู้ใหญ่บ้านคนแรกคือ นายคำผิง ไพรบึง และมีการตั้งศาลหลักบ้านเป็นครั้งแรก ต่อมาในปี พ.ศ. 2525 นายคำผิง ไพรบึง ได้ลาออกจากการเป็นผู้ใหญ่บ้าน ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 2 คือ นายสุนัน มะปราง ระหว่างปี พ.ศ. 2525- 2528 ได้ลาออกไปสมัครลงรับเลือกตั้งกำนันตำบลห้วยตึกชู ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 3 นายประชิด ถันทอง ดำรงตำแหน่งตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2528 จนถึงปัจจุบัน (พ.ศ. 2553)
- พ.ศ. 2520— เริ่มมีการใช้ยาฆ่าหญ้าในชุมชน โดยนายทองดี สารทอง เพราะมีวัชพืช เป็นจำนวนมาก
- พ.ศ. 2522— มีการสร้างวัดบ้านโคกใหญ่ มีเจ้าอาวาสมาแล้ว 3 รูป คือ รูปที่ 1 พระสมุห์ ปรางมาศ รูปที่ 2 หลวงพ่อโสม กตปุญโญ รูปที่ 3 คือ หลวงพ่อบัว ปริสุทโธ ปัจจุบันมีพระสงฆ์ 50 รูป สามเณร 3 รูป (ในโครงการบวชพระ 100,000 รูป ทั่วประเทศในปี พ.ศ. 2553 โดยทางอำเภอภูสิงห์ให้วัดบ้านโคกใหญ่เป็นศูนย์กลางจำพรรษาในโครงการดังกล่าว)
- พ.ศ. 2523— มีการก่อตั้งโรงเรียนบ้านโคกใหญ่ขึ้น เปิดทำการสอนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-4 ต่อมาในปี พ.ศ. 2530 เปิดสอนถึงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในปี พ.ศ. 2536 เปิดทำการสอนในระดับอนุบาลเด็กที่มีอายุ 5-6 ขวบ และในปี พ.ศ. 2540 เปิดทำการสอน ถึงระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปัจจุบันมีครู 13 คน นักเรียน 176 คน
- พ.ศ. 2523— มีการปลูกยูคาลิปตัสในหมู่บ้านครั้งแรก โดยปลูกในพื้นที่ของโรงเรียน บ้านโคกใหญ่ จำนวน 5 ไร่ โดยนายสุทิศ ไชยนรา ซึ่งเป็นครูใหญ่คนแรกให้ชาวบ้านมาช่วยปลูก ปัจจุบันมีคนปลูกยูคาลิปตัสจำนวน 10 ราย มีพื้นที่ปลูก 50 ไร่

- พ.ศ. 2525— ชุมชนบ้านโคกใหญ่ – โคกสามัคคี มีเครื่องสูบน้ำเครื่องแรก คือ เครื่องสูบน้ำของนายสง่า สะดวก อาชีพทำนา ปัจจุบันมีเครื่องสูบน้ำจำนวน 6 เครื่อง มีผู้เป็นเจ้าของคือ 1) นายแสง สมรัตน์ 2) นายมัน เบ็ญมาศ 3) นายถนอม สุภาพ 4) นายประชิด อายวงษ์ 5) นายเกษม อุปมัย และ 6) นายสมรักษ์ นิ جای
- พ.ศ. 2525— การเริ่มผลิตปุ๋ยชีวภาพในชุมชนครั้งแรก โดยนายทองดี สารทอง เพราะเห็นว่าปุ๋ยเคมีราคาแพงจึงทำเพื่อไว้ใช้ในการเพาะปลูกพืชผักสวนครัว ปัจจุบันมี 21 รายคือ กลุ่มเกษตรกรอินทรีย์โคกใหญ่ – โคกสามัคคี มีนายจิระศักดิ์ ทองแถม เป็นที่ปรึกษา
- พ.ศ. 2529— มีการปลูกมันสำปะหลังในหมู่บ้านครั้งแรก โดยนายมัน เบ็ญมาศ จำนวนพื้นที่ปลูก 3 ไร่ ปัจจุบันมีคนปลูกมันสำปะหลัง 210 ราย รวมพื้นที่ปลูก 150 ไร่
- พ.ศ. 2530— มีการแยกการปกครองออกจากอำเภอลำทะเมนชัย มาเป็นกิ่งอำเภอลำทะเมนชัย และได้ยกฐานะเป็นอำเภอลำทะเมนชัยเมื่อปี พ.ศ. 2536
- พ.ศ. 2530— มีการปลูกยางพาราครั้งแรกในหมู่บ้าน จำนวนพื้นที่ปลูก 6 ไร่ ปัจจุบันมี คนปลูกยางพารา 21 ราย มีพื้นที่ปลูกรวม 190 ไร่ ซึ่งมีการส่งเสริมโดยองค์กรสงเคราะห์ยางและ กรมวิชาการเกษตร
- พ.ศ. 2535— หน่วยงานโยธาธิการจังหวัดศรีสะเกษ สร้างถนนลาดยางผ่านหมู่บ้านโคกใหญ่ เป็นถนนสาธารณะระหว่างอำเภอลำทะเมนชัยและอำเภอลำทะเมนชัย
- พ.ศ. 2535— มีการเลี้ยงกบในชุมชนครั้งแรก โดยนายเหลี่ยม ยอดจักร เลี้ยงไว้เพื่อบริโภคและจำหน่าย ปัจจุบันมีเลี้ยงอยู่ 4 ราย คือ 1) นายทองดี สารทอง 2) นายประสพ แสงทอง 3) นายรัน ดอกพอง 4) นายจิระศักดิ์ ทองแถม
- พ.ศ. 2535— ชุมชนเริ่มมีการเลี้ยงวัว ควาย เริ่มลดลง และลดลงมากที่สุดในปี พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา เนื่องจากขาดทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์ และคนรุ่นต่อมาไม่นิยมสืบทอดเลี้ยงวัว ควาย ทำให้ไม่มีแรงงานคนในการเลี้ยงดูแลสัตว์ ทำให้เกิดการขาดแคลนปุ๋ยคอก มูลวัว ควายเพื่อทำการเกษตรเป็นอย่างมาก ปัจจุบันในชุมชนมีการเลี้ยงวัว ควาย 21 ครอบครัว รวมมีวัว 50 ตัว มีควาย 14 ตัว การไฟฟ้าส่วนภูมิภาคอำเภอลำทะเมนชัยได้ขยายเขตการไฟฟ้าใช้ภายในหมู่บ้านทำให้มีความสะดวกในหลายด้านและเกิดการเปลี่ยนแปลงมากมายในชีวิตประจำวัน มีเทคโนโลยีเพิ่มขึ้น คือ โทรศัพท์ พัดลม ตู้เย็น และเครื่องใช้ไฟฟ้าอื่น ๆ
- พ.ศ. 2542— หมู่บ้านโคกใหญ่ได้มีอาคารศาลากลางประชาคมหมู่บ้าน ดำเนินการโดยสภาตำบลห้วยตึกขุ และในปี พ.ศ. 2543 หมู่บ้านโคกสามัคคี ได้มีศาลากลางประชาคม หมู่บ้านดำเนินการโดยองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยตึกขุ ใช้ประโยชน์ในการพบปะและประชุมเกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรม และอำนวยความสะดวกในการประสานงาน ระหว่างประชาชนในชุมชน และกับหน่วยงานอื่นๆ ตามความจำเป็น
- พ.ศ. 2543— มีการเริ่มเลี้ยงปลาในชุมชนครั้งแรก โดยนายทิน ดอกพอง เลี้ยงไว้เพื่อบริโภค และจำหน่ายเป็นบางส่วน ปัจจุบันมี 9 ราย โดยมีประมงอำเภอลำทะเมนชัยเป็นผู้ส่งเสริม

តារាង មិន ធ្វើមេភូមិមុខគេតាំងពីឆ្នាំ ១៩៩៩ ដល់ឆ្នាំ ២០០៥ បានចែកកន្លែងនៅក្នុងមួយគ្រួសារ បានដីចំនួន ៥០x ៥០០ ម៉ែត្រ បច្ចុប្បន្ន

មេភូមិថ្មី ឈ្មោះមាស ៧ ចាប់ពីឆ្នាំ ២០០៦ ដល់សព្វថ្ងៃ។

ឆ្នាំ ២០០១ បានប្រជុំកូនស្រុកបែងទឹកកន្លែងធ្វើស៊ី ទទឹង ៥០ ម៉ែត្រ បណ្តោយរួម ៥ ហិកតា
ឆ្នាំ ២០០២ ធ្វើថ្នល់ក្រហមទទឹង ៥ ម៉ែត្រ ពីស្រុកអន្លង់វែងដល់ខេត្តសៀមរាប ១២០ គីឡូ
ឆ្នាំ ២០០៣ ប្រកាសអោយអ្នកស្រុក ទៀមកន្លែងទប់ទឹកធ្វើកសិកម្មបានខួបឆ្នាំ ជីកស្រះ បិទ
ប្រណិតទុបយកទឹកធ្វើស្រែ កើតអង្គការយូនីសេស្វ មកដឹកអណ្តូងស្នប់ចំនួន ៥ កន្លែង អណ្តូងលូ ២ កន្លែង

ភូមិអូរគគីលើអត់មានសាលារៀននៅក្នុងភូមិ កូនក្មេងទៅរៀននៅសាលានៅភូមិអូរគគីក្រោម ទៅ
រៀនមត្តេយ្យចំនួន ១៩ នាក់បឋមសិក្សាចំនួន ១០ នាក់ អនុវិទ្យាល័យចំនួន ៥ នាក់

ភូមិអូរគគីលើអត់មានវត្តទេ អ្នកស្រុកទៅធ្វើបុណ្យនៅវត្តទួលទ្រាសនៅឃុំលំទង
ភូមិអូរគគីលើអត់ភ្លើង អត់ទឹកគឺបប្រើទេ អ្នកស្រុកប្រើទឹកអណ្តូងនឹងទឹកស្រះ ខែរាងអ្នកស្រុកកើតបញ្ហាទឹក
ជីក ទឹកប្រើ មានអណ្តូងមុខផ្ទះទុកប្រើក្នុងភូមិអូរគគីលើមានតូបលក់ ក្រោយផ្ទះកើតវាលស្រែ ចម្ការ
កើតរដំឡូងមី ក្រោយផ្ទះកើតស្រះទឹក កើតអូរហូរតាមភូមិ កើតផ្លូវរទេះ កើតចំការកៅស៊ូផង បុណ្យ
ប្រពៃណីដែលមានអ្នកស្រុកមករួមគ្នាច្រើនគឺបុណ្យបំបិណ្ឌនៅខែ ៩

ទិន្នន័យសរុបចំនួនមនុស្សក្នុងភូមិអូរគគីលើ

- ឆ្នាំ ២០១៣ ដល់ឆ្នាំ ២០១៤ ចំនួនគ្រួសារ ៧៦ គ្រួសារ ចំនួនមនុស្ស ២៨៥ នាក់ ស្រីចំនួន ១៤៩ នាក់
- ឆ្នាំ ២០១៥ ចំនួនមនុស្ស ២៩៥ នាក់ ស្រី ១៥១ នាក់
- ឆ្នាំ ២០១៦ ចំនួនគ្រួសារ ៨៥ គ្រួសារ ចំនួនមនុស្ស ៣០០ នាក់ ស្រីចំនួន ១៥៣ នាក់

ការផ្លាស់ប្តូរក្នុងភូមិអូរគគីលើ

- ឆ្នាំ ១៩៩៩ បង្កើតភូមិអូរគគីលើ
- ឆ្នាំ ២០០០ មានមនុស្សមកនៅថែមច្រើនទៀត ព្រោះកន្លែងគេនៅពេលមុនពិបាករកស៊ី អត់មាន
ទឹកប្រើប្រាស់គ្រប់គ្រាន់ ខ្លះមកពីខេត្តបាត់ដំបង សៀមរាប តាកែវ ព្រៃវែង ស្វាយរៀង កំពង់ធំ កំពង់ចាម
កំពង់ស្ពឺ កំពង់ឆ្នាំង
- ឆ្នាំ ២០០១ មានគ្រឿងគោយន្តប្រើ ២ គ្រឿង អ្នកមានមុនគេ ១) យុន ងន ២) ហ៊ុន គឺ

- ឆ្នាំ ២០០២ មានកង់ជិះ ២ គ្រឿងអង្កាជាអ្នកចែកអោយ មេភូមិនឹងថូ ខន ជាអ្នកជួយ ធ្វើការមេភូមិ

- ឆ្នាំ ២០០៣ មានអង្គការយូនីសេស៊ីជីកអន្លង់អោយចំនួនអន្លង់ស្នប់ ២ កន្លែង ១)ផ្ទះថូ ខន ២) តាប់ សារៀន អន្លង់លូ ២ កន្លែង ១)ផ្ទះ ខឹម វត្ត ២)កែវ ចាន់

- ឆ្នាំ ២០០៤ មានម៉ូតូ ជិះ ៥ គ្រឿង ១)រិញ មិន ២)ហ៊ុន គឺ ៣)លី ថា ៤)ណែ យាម ៥)ជួន ណាក់

- ឆ្នាំ ២០០៨ មានអ្នកមានឡានមុនគេ គឺ សៀន ផល្លា មកពីកំពង់ចាម មានទូរស័ព្ទប្រើមុនគេ គឺ មេភូមិនឹងអ្នកជួយធ្វើការមេភូមិ

- ឆ្នាំ ២០១១ នាំចូលដំណាំដំឡូងមី អ្នកនាំចូលមុនគេ គឺ ហ៊ុន គឺ

- ឆ្នាំ ២០១៣ មានត្រាក់ទ័រ ១ គ្រឿង គឺ តាណែ យាម បន្ទាប់មកទៀតអ្នកទិញក្រោយ គឺ ខឹម វត្ត

- ឆ្នាំ ២០១៤ មានភ្លើងសូឡាដែលបានប្រើមុនគេគឺ តាចាយ វណ្ណលី ហើយបន្ទាប់មកទៀតមានប្រជាជនទិញប្រើជាច្រើនទៀតចំនួន ៣០ គ្រួសារ

មុខរបរធ្វើកសិកម្មនៅក្នុងភូមិអូរគគីលើ

១ ធ្វើស្រែ ចំនួន ៦២ គ្រួសារ

២ ធ្វើចំការដំឡូងមីចំនួន ៦២ គ្រួសារ

៣ ធ្វើចំការកៅស៊ូចំនួន ១ គ្រួសារ

៤ ធ្វើចំការស្វាយចំនួន ៣៥ គ្រួសារ

៥ ចិញ្ចឹមគោ ចំនួន ៦៥ គ្រួសារ ចំនួន ១២០ ក្បាល

៦ ចិញ្ចឹមមាន់ ចំនួន ៧០ គ្រួសារ

៧ រកត្រីតាមអូរស្ទឹង ចំនួន ៦២ គ្រួសារ

៨ មានតូបលក់ ចំនួន ៥ គ្រួសារ

៩ ស៊ីឈ្នួលក្នុងស្រុក ចំនួន ២៥ គ្រួសារ

១០ ស៊ីឈ្នួលក្នុងខេត្ត ចំនួន ២៥ គ្រួសារ

១១ ស៊ីឈ្នួលតាមប្រទេស ចំនួន ៣ គ្រួសារ

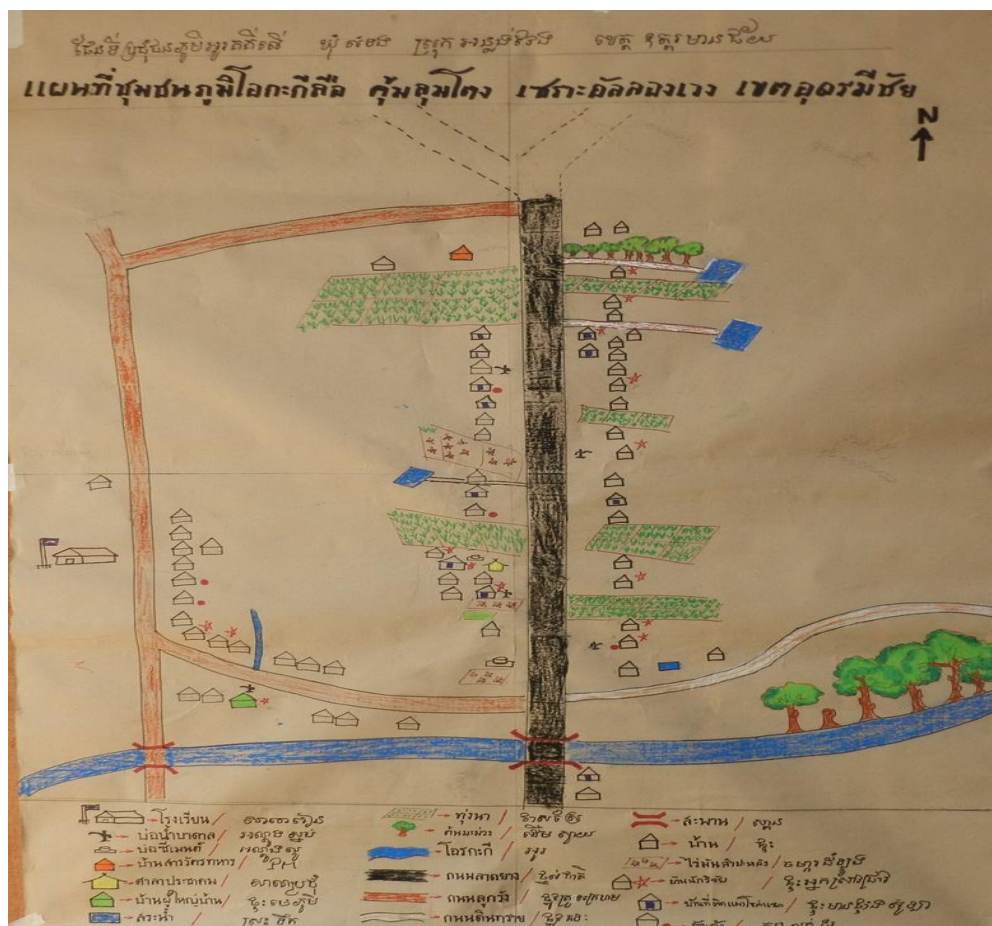
ទិន្នន័យការធ្វើកសិកម្មនៅក្នុងភូមិអូរគគីលើ

១) ខាងកើតចំនួនគ្រួសារធ្វើស្រែ ២៦ គ្រួសារ

- មានដីចំការ ២០ ហិចតា ដំឡូងមី ៧ គ្រួសារ ដី ៩ ហិចតា

บ้านเรือนอยู่ ณ บริเวณนั้น ชื่อว่า ภูมิโอะกะกิรลือ ตำบลลุมโตง อำเภออัลลองเวง จังหวัดอุดรมีชัย ในปัจจุบันนี้ ต่อมาในปี ค.ศ. 2000 (2543) ได้มีผู้คนประชาชนเข้ามาสมทบภูมิโอะกะกิรลือเพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้ทราบว่ายานติเข้ามาอยู่ก่อนหน้านี้แล้วและด้วยเหตุผลอยู่ที่เดิมมีความลำบากขาดแคลนที่ทำกินจึงได้อพยพจากที่เคยอยู่เดิม ซึ่งมาจากที่ต่างๆ เช่น พระตะบอง เสียมเรียบ ตาแก้ว กัมปงทม กัมปงจาม กัมปงชนัง และสวายเรียง เป็นต้น จากปี พ.ศ. 2547 – 2557 ภูมิโอะกะกิรลือ มีจำนวนประชากรเพิ่มขึ้นเรื่อยมา ดังนี้

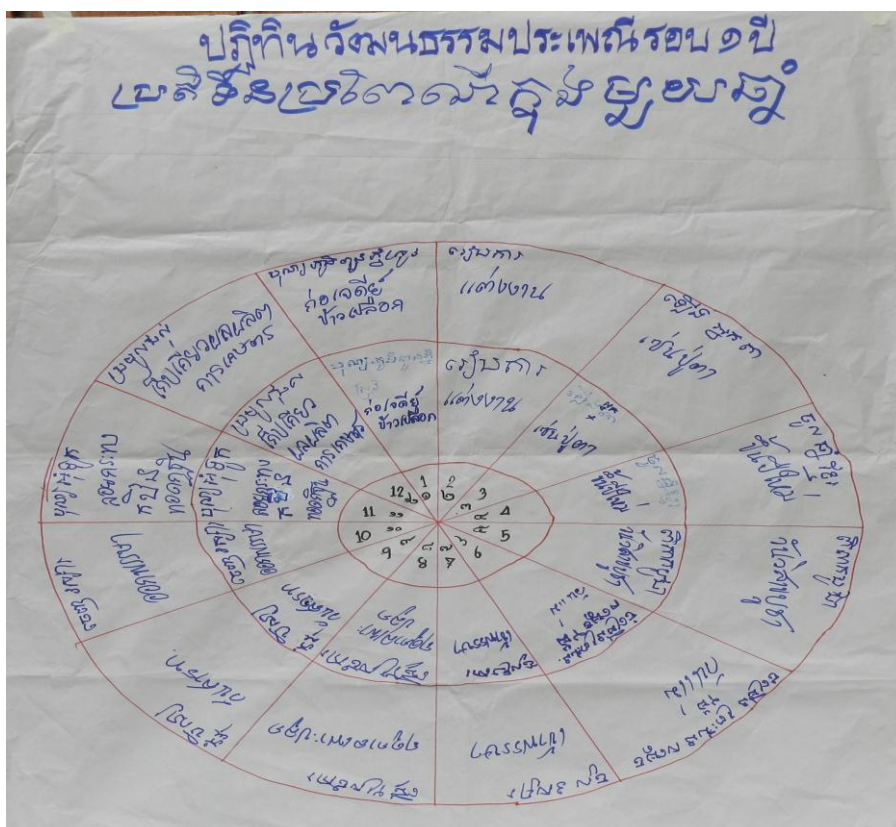
ปี ค.ศ. 2004 (2547) —	มีจำนวนประชากรเพิ่มขึ้น 45 ครอบครัว จำนวน 135 คน เป็นหญิง 70 คน เป็นชาย 65 คน
ปี ค.ศ. 2005 (2548) —	มีจำนวนประชากรเพิ่มขึ้น 48 ครอบครัว จำนวน 144 คน เป็นหญิง 73 คน เป็นชาย 71 คน
ปี ค.ศ. 2006 (2549) —	มีจำนวนประชากรเพิ่มขึ้น 50 ครอบครัว จำนวน 150 คน เป็นหญิง 75 คน เป็นชาย 75 คน มีการตัดถนนลาดยางสายอัลลองเวงเสียมเรียบ และขุดน้ำบาดาลเพิ่มอีก 2 บ่อ
ปี ค.ศ. 2007 (2550) —	มีจำนวนประชากรเพิ่มขึ้น 53 ครอบครัว จำนวน 159 คน เป็นหญิง 78 คน เป็นชาย 81 คน และมีการขายเขตโทรคมนาคม (โทรศัพท์)
ปี ค.ศ. 2008 (2551) —	มีจำนวนประชากรเพิ่มขึ้น 56 ครอบครัว จำนวน 168 คน เป็นหญิง 90 คน เป็นชาย 78 คน
ปี ค.ศ. 2009 (2552) —	มีจำนวนประชากรเพิ่มขึ้น 60 ครอบครัว จำนวน 230 คน เป็นหญิง 110 คน เป็นชาย 120 คน
ปี ค.ศ. 2010 (2553) —	มีจำนวนประชากรเพิ่มขึ้น 63 ครอบครัว จำนวน 242 คน เป็นหญิง 113 คน เป็นชาย 129 คน
ปี ค.ศ. 2011 (2554) —	มีจำนวนประชากรเพิ่มขึ้น 66 ครอบครัว จำนวน 251 คน เป็นหญิง 117 คน เป็นชาย 140 คน
ปี ค.ศ. 2012 (2555) —	มีจำนวนประชากรเพิ่มขึ้น 69 ครอบครัว จำนวน 285 คน เป็นหญิง 129 คน เป็นชาย 156 คน
ปี ค.ศ. 2013 (2556) —	มีจำนวนประชากรเพิ่มขึ้น 76 ครอบครัว จำนวน 285 คน เป็นหญิง 149 คน เป็นชาย 136 คน
ปี ค.ศ. 2014 (2557) —	มีจำนวนประชากรเพิ่มขึ้น 77 ครอบครัว จำนวน 287 คน เป็นหญิง 152 คน เป็นชาย 135 คน
ปี ค.ศ. 2015 (2558) —	มีจำนวนประชากรเพิ่มขึ้น จำนวน 295 คน เป็นหญิง 154 คน เป็นชาย 145 คน
ปี ค.ศ. 2016 (2559) —	มีจำนวนประชากรเพิ่มขึ้น 85 ครอบครัว จำนวน 300 คน เป็นหญิง 155 คน เป็นชาย 145 คน

ภาพที่ 4 - 3 แผนที่ชุมชนภูมิโกละกือลือ คุ่มลุมโตง เซราะอัลลอลองเวง เขตอุดรธานี

เมื่อมีประชาชนมาอาศัยอยู่ร่วมกัน ปี ค.ศ. 2001 (2544) นายริง มิน ผู้ใหญ่บ้านคนแรก ได้เรียกประชุมลูกบ้านเพื่อทำข้อตกลงจัดแบ่งพื้นที่ทำกิน โดยให้เป็นรายครอบครัวขนาดความกว้าง 50 เมตร ความยาวตามความเหมาะสมของพื้นที่ แต่ไม่เกินรายละ 30 ไร่ การจัดสรรที่ดินทำกินทำให้ภูมิโกละกือลือ มีความเป็นชุมชน สังคม และพัฒนาเรื่อยมาตามลำดับ เช่น ในปี ค.ศ. 2002 (2545) มีการตัดถนนลูกรัง ผ่านกลางหมู่บ้าน ขนาดความกว้าง 2 ช่องทางจราจร เป็นเส้นทางระหว่างอำเภออัลลอลองเวงไปจังหวัด สยามเรียบ รวมระยะทาง 120 กิโลเมตร ในปี ค.ศ. 2003 (2546) ทางกรมประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนพัฒนา ไร่นาของตนเอง อาทิ ทำคัณนาหรือทำนบเพื่อกักเก็บน้ำไว้ทำการเกษตรได้ตลอดปี และต่อมาได้มีองค์กร UNICEF มาขุดน้ำบาดาลให้ชุมชนจำนวน 2 บ่อ แต่ภูมิโกละกือลือยังไม่มีโรงเรียนตั้งอยู่ในพื้นที่ เด็กนักเรียนไปเรียนร่วมกับโรงเรียนบ้านโกละกือลือรวม ระดับประถมมีจำนวน 19 คน และไปเรียนต่อมัธยมศึกษา จำนวน 10 คน ระดับอุดมศึกษา จำนวน 5 คน และไม่มีวัด ชาวบ้านไปทำพิธีทางศาสนาที่วัดภูมิตุลเตี๋ยะ ตำบลลุมโตง ปัจจุบัน ภูมิโกละกือลือไม่มีไฟฟ้าใช้ในหมู่บ้านและไม่มีน้ำประปาใช้ในหมู่บ้าน ชาวบ้านจะใช้น้ำตามห้วย หนองสาธารณะ และขุดบ่อน้ำไว้ใช้ในครัวเรือน ในฤดูแล้งจะมีปัญหาเรื่องน้ำอุปโภคบริโภค ลักษณะบริบทชุมชน มีบ้านเรือน ร้านค้า มีบ่อน้ำอยู่หน้าบ้าน ด้านหลังเป็นทุ่งนา มีไร่มัน ลำปะหลังสระน้ำ มีบ่อน้ำติดกับลำห้วย มีลำห้วยเล็กๆ ไหลผ่าน มีทางเกวียน มีพื้นที่ไร่ยางพารา

วัฒนธรรมประเพณีของชุมชนภูมิโอะกะกิรลือที่มีพลักรวมผู้คนได้มากที่สุด คือประเพณี วันสารท (จุมเบ็น) หรือแซนโฎนตา เพราะทุกคนให้ความสำคัญในพิธีเช่นผีบรรพบุรุษ เป็นการแสดงออกซึ่งความกตัญญูตเวทีต่อผู้มีพระคุณซึ่งล่วงลับไปแล้ว เป็นการทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้ดวงวิญญาณไปสู่สุคติยังสัมปรายภพเบื้องต้นได้อย่างมีความสุข ไร้ซึ่งความทุกข์ เป็นการส่งผลให้ลูกหลานซึ่งได้ทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้ในครั้งนี้ได้มีความสุขเป็นอยู่อย่างร่มเย็นเป็นสุขเช่นกัน

ภาพที่ 4 - 4 ปฏิทินวัฒนธรรมชุมชนภูมิโอะกะกิรลือ คຸ່ມລຸ່ມໂຕ່ງ ເຊຣາະອັລລອງເວງ ເຂດອຸຕຣມີຊີ

การประกอบอาชีพของชุมชนบ้านโอะกะกิรลือ มีการประกอบอาชีพทางการเกษตรและปศุสัตว์บนฐานทรัพยากรดิน น้ำ ป่าในพื้นที่เป็นหลักและยังมีการค้าขายและรับจ้างอีกด้วย จากการสำรวจอาชีพของครัวเรือนในชุมชนบ้านโอะกะกิรลือสามารถจำแนกได้ ดังนี้

- ทำนา จำนวน 62 ครัวเรือน
- ไร่หมุน จำนวน 62 ครัวเรือน
- สวนยางพารา จำนวน 15 ครัวเรือน
- สวนมะม่วง จำนวน 35 ครัวเรือน
- เลี้ยงวัว จำนวน 65 ครัวเรือน (120 ตัว)
- เลี้ยงเป็ด/ไก่ จำนวน 70 ครัวเรือน

- ประมง/หาปลา จำนวน 62 ครั้วเรือน
- ค้าขาย จำนวน 5 ครั้วเรือน
- รับจ้าง จำนวน 25 ครั้วเรือน
- รับจ้างในเมือง จำนวน 25 ครั้วเรือน
- รับจ้างต่างประเทศ จำนวน 3 ครั้วเรือน

ประชากรในตำบลคูเมือง

กิจกรรม	ม.ค	ก.พ.	มี.ค	เม.ย	พ.ค	มิ.ย	ก.ค	ส.ค	ก.ย	ต.ค	พ.ย	ธ.ค
ชื่อย่อ	ชื่อย่อ	ชื่อย่อ	ชื่อย่อ	ชื่อย่อ	ชื่อย่อ	ชื่อย่อ	ชื่อย่อ	ชื่อย่อ	ชื่อย่อ	ชื่อย่อ	ชื่อย่อ	ชื่อย่อ
การเกษตร												
การค้าขาย												
รับจ้าง												
รับจ้างในเมือง												
รับจ้างต่างประเทศ												

ภาพที่ 4 - 5 ปฏิทินการผลิตชุมชนภูมิโอะกะกิระลือ คุ่มลุ่มโตง เซราะอัลลองเวง เขตอุดรรัมย์

นอกจากนี้ชาวบ้านภูมิโอะกะกิระลือ ยังสามารถพึ่งพาทรัพยากรพันธุ์พืช อาหารการกิน สัตว์ป่า ได้ ในช่วงฤดูกาล เช่น ในช่วงเดือนมกราคม-กุมภาพันธ์ เกิดไฟป่าไม่ค่อยมีของป่า จะมีก็แต่มะม่วง ในช่วงเดือน มีนาคม-เมษายน จะมีผักหวาน ผักติ้ว หาไข่มดแดงได้ก็จะนำมาแกงคั่วกัน ลูกยาง (อังกฤษ) ในช่วงเดือน เมษายน-พฤษภาคม-มิถุนายน มีเห็ดขอน เห็ดผึ้ง เห็ดเผาะ เห็ดละโงก เห็ดกระด้าง ไข่มดแดงซึ่งจะมีแม่เป้ง (แมง) ดอกกะปิยะ (อีลอก อีลาย) เปราะ (ใบตุม) สัตว์ เช่น กบ เขียด อึ่งอ่าง กิ้งก่า แย้ แมงจิ้งจก (แมก ระวัง) ผลไม้ป่า เช่น ลำดวน มะไฟ พะยูง (ลักษณะคล้ายๆ ลิ้นจี่รสชาติเปรี้ยว) แตงโม ข้าวโพด ฟักทอง กลี๋ย (บักเค้ง) ถั่วดิน ถั่วเขียว มะม่วงหิมพานต์ (สวายจันทน์) ในช่วงเดือนกรกฎาคม-สิงหาคม มีหน่อไม้ ผลไม้ มีบักค้อ (ป็นไร่) ปลา สัตว์น้ำทุกชนิด มีมากเพราะน้ำหลาก ปลาเริ่มตัวใหญ่ ในช่วงเดือนกันยายน- ตุลาคม ของป่าเช่นมันเทียน มันจุก มันน้ำ มันกันจะร้อง กลอย มันสะอูหรือมันมือเสือ(มีรากเป็นหนามสีดำ ยาว ล้อมอยู่บริเวณหัวมัน) มันบ๊าส ต้นหวาย ต้นปะอว (ลักษณะคล้ายหวาย) ร่มแส (นิยมเอาเปลือกนำมาแกง ออกตลอดปี) แกรล (หมากผีผ่วน) เขาเมา (ลักษณะเหมือนเงาะต้นเป็นเถาผลสีส้มๆ สุกมากสีแดง มีรสชาติเปรี้ยวๆ หรือเรียกเงาะป่า) คบจุดไฟ (จันโละหรือตะโมลเค็ด เผาเอายางจากต้นตราด) มีตลอดทั้งปี

ภาพที่ 4 - 6 ปฏิทินฤดูกาลชุมชนภูมิโอรกะกิริส คุ่มลุมโตง เซราะอัลลองเวง เขตอุดรมีชัย

บริบทในชุมชนมีลำห้วยไหลผ่านหมู่บ้าน ใช้สะพานสัญจรข้ามไปมา มีเส้นทางเชื่อมต่อกันหลายหมู่บ้าน เป็นเส้นทางเก่า เส้นทางเกวียน เพลาะกระฮ่อม (ทางลูกรัง) มีเส้นทางธรรมชาติเป็นเส้นทางใหญ่ทางลาดยางมาถึงช่องสะง่า อีกฝั่งไปทางเสียมเรียบ เส้นทางเชื่อมต่อภายในหมู่บ้าน ซึ่งมีหมู่บ้านดังนี้ คือ ภูมิโอรกะกิริส (บ้านโอรกะกิบน) ภูมิโอรกะกิริกรม (บ้านโอรกะกิลา่ง) ตูลเตรียะ ข้ามเขตสะพาน ไปอันโตงจ๊ะ (อันโตงเก่า) แยกไปอันโตงทมัย (อันโตงใหม่) เส้นทางเพลาะกระฮ่อม (ทางลูกรัง) เส้นทางภายในหมู่บ้านและไปทุ่งนา บ้านเรือนคละกันกับสวน ทุ่งนา มีกระท่อม มีสระน้ำ มีสวนกล้วย มีบ่อน้ำขุดเอง หน้าบ้านมีต้นมะพร้าว ต้นกล้วย ด้านหลังเป็นทุ่งนา ที่ตอนจะมีสวนมะม่วง และเป็นพื้นที่ปลูกมันสำปะหลัง ที่ปลูกถั่วลิสง ถั่วเขียว มีป่าละเมาะอยู่ด้านหลัง มีศาลาประจุม (ศาลาประชาคม) มีร้านค้าในชุมชน (โต้บลวก) บางหลังคาเรือนเจ้าของไม่ได้อยู่ ลักษณะเหมือนบ้านร้าง มีร่องน้ำ เส้นทางน้ำเล็กๆ ไหลผ่านบางพื้นที่ ศาลาเรียน (โรงเรียน) ใช้ร่วมกันหลายหมู่บ้าน ตั้งอยู่บ้านโอรกะกิริกรม วัดอยู่ที่บ้านตูลเตรียะ

ถนนหลักเป็นเส้นทางลาดยางไปช่องสง่า แยกจากเส้นทางธรรมชาตินี้เชื่อมต่อเข้ากับถนนโคงจะ เรียกว่าเส้นทางเกวียน ไปโอรกะก็ลือ โอรกะก็กะดาด และโอรกะก็โกรม เป็นหมู่บ้านแบ่งเป็นกลุ่มที่ตอน คละกับพื้นที่เป็นป่าละเมาะและทุ่งนา มีป่าสงวนเป็นป่าที่ยังไม่ได้ทำอะไรประมาณ 6 ไร่ บางพื้นที่เป็นทุ่ง นาแต่ปรับเปลี่ยนเป็นไร่มันสำปะหลัง รอบนอกหมู่บ้านเป็นพื้นที่ดินสาธารณะยังไม่มีใครบุกเบิกจับจอง ติด กับพื้นที่ทำกินของบ้านลุมโคงหมัย มีที่ดินที่ยังไม่ได้จัดสรรของบริษัทหรือนายทุน (บริษัทหรือนายทุน ภาษา เขมรเรียกว่า “กรรมทุน”) และที่ดินเถาแกที่ยังไม่ได้เพาะปลูกอะไร มีพื้นที่เป็นที่ดอน มีป่าละเมาะสลับกับที่ ลุ่มทุ่งนาเชื่อมต่อกับที่ดินเถาแก และที่ดินชาวบ้านเชื่อมต่อไปถึงทุ่งนา เป็นที่ดินที่ยังไม่ได้ขายให้เถาแก มี ป่าละเมาะริมแม่น้ำ รอบนอกถัดมาเป็นไร่มันสำปะหลังของชาวบ้านตุลเตี๋ยะที่มาซื้อที่ดินไว้ปลูกมัน พื้นที่ใน หมู่บ้านมีโอร (ห้วย) ทางทิศใต้โอร (ห้วย) เป็นเส้นทางเกวียนเป็นเขตพื้นที่ของหมู่บ้านแยกออกจาก เส้นทางหลัก ต่อมาเป็นไร่มันเชื่อมต่อกับที่ดินเถาแกและที่ดินของบริษัทหรือนายทุน และที่ดิน ที่นาของ ชาวบ้านสลับกับไร่มันสำปะหลังบริเวณที่ตอนคละๆกันไปจนถึงสวนยางพารา เลยไปเป็นที่ดินที่ยังไม่ได้ จัดสรรเป็นที่ดินของบริษัทหรือนายทุนกับของเถาแกซื้อไปอีกมากยังไม่มีใครเพาะปลูก ทั้งรกร้างไว้ฝังโ อรกะก็กะดาด

ฝั่งบ้านโอรกะก็โกรมเป็นไร่มันสำปะหลัง เชื่อมต่อกับบ้านลุมโคง มีลำห้วยเล็กๆ ข้ามมาเป็นหมู่บ้าน ด้านหลังเป็นไร่มันสำปะหลังสลับกับทุ่งนา และถัดมาเป็นโรงเรียน ติดกับเส้นทางเกวียนในหมู่บ้าน แถบทุ่ง นามีบ้านอยู่สองหลัง ลักษณะพื้นที่เป็นทุ่งนาและไร่มันสำปะหลัง ข้างหลังเป็นป่าที่ยังไม่ได้บุกเบิก น้ำจาก ห้วยที่ไหลจากโอรกะก็ลือไหลผ่านสะพานเส้นทางลาดยางไหลไปโอรจิก (คลองซุด) ไหลไปทางอุดรมิชัย ที่ดินชาวบ้านส่วนมากจะอยู่ด้านในของถนนเข้าไปลึก มีที่ดินอีกเยอะที่ยังไม่ได้บุกเบิกเป็นที่ดินใหม่บริเวณ สองข้างทางไปลุมโคง เข้าไปอีกลึก ระยะทาง 2 กิโลเมตร ที่ดินบริเวณป่าที่บุกเบิกบ้างยังว่างบ้าง มีบ้าน มี ทุ่งนา ไร่มันคละกัน มีถนนหลวงเข้าไปสู่สระน้ำ เรียกว่าสระโสอาร์ ลำห้วยมีต้นน้ำไหลมาจากบ้านแสน้อย ในช่วงน้ำหลากมากจะท่วม น้ำจะไหลเข้าหนองน้ำแหล่งน้ำใกล้เคียง ท่วมนานสุดประมาณ 1 อาทิตย์ หลังจากนั้นน้ำก็จะลด จุดนี้เรียกว่า “เกาะ” หนองน้ำเล็กๆ (ตระเปียง) หน้าฝนน้ำจะล้นเข้าหมู่บ้าน เล็กน้อย

ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนบ้านโกละกือที่สำคัญคือ ป่าไม้ มีจำนวน 1,025 ไร่ และแหล่งน้ำธรรมชาติ จำนวน 1 แห่ง ความยาว 6 กิโลเมตร คือห้วยโกละกือใช้ประโยชน์ร่วมกันทั้งตำบลลุ่มตอง อำเภออัลลองเวง จังหวัดอุดรรัมย์ ชาวบ้านโกละกือมีส่วนร่วมการถือครองที่ดิน ดังนี้

- ครั้วเรือนที่มีที่ทำกินเป็นของตนเอง	จำนวน	61	ครั้วเรือน
- ครั้วเรือนที่ไม่มีที่ทำกินเป็นของตนเอง	จำนวน	5	ครั้วเรือน
- ครั้วเรือนที่มีที่ดินมากที่สุด	จำนวน	15	ไร่
- ครั้วเรือนที่มีที่ดินน้อยที่สุด	จำนวน	6	ไร่
- ครั้วเรือนที่มีที่ดินอยู่อาศัย	จำนวน	66	ครั้วเรือน
- การถือครองที่ดินอยู่อาศัยเฉลี่ย/ครั้วเรือน	จำนวน	1	ไร่/ครั้วเรือน
- พื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมด	จำนวน	3,322	ไร่

สถานการณ์สภาพปัจจุบันและปัญหาของชุมชนบ้านโกละกือ แต่ละด้าน สรุปได้ดังนี้

1. ด้านความร่วมมือในชุมชน ชาวบ้านยังคงช่วยเหลือกัน ลงแรงทำนา ปลุกข้าว ปลุกมัน เกี่ยวข้าว และงานด้านอื่นๆ มีการสละแรงงานมาช่วยเหลือกัน ที่เรียกว่า ยัวดัย (อาสาช่วย) หรือลงแขกเหมือนไทย
2. ด้านการเกษตร ที่ไร่นาจะมีวัชพืชเป็นจำนวนมากโดยเฉพาะหญ้าคา ขาดแคลนน้ำทำการเกษตรในฤดูแล้ง ขาดพันธุ์ข้าวที่ดี และเมล็ดพันธุ์พืชชนิดอื่นๆ
3. ด้านการปศุสัตว์ มีโรคระบาดไก่อย่างต่อเนื่องทุกปี โดยเฉพาะในช่วยฤดูฝน
4. ด้านการประมง ไม่มีแหล่งทำการประมงพื้นบ้าน
5. ด้านเด็กและเยาวชน เด็กจำนวนหนึ่งติดยาเสพติด (ยาบ้า)
6. ด้านการศึกษา เด็กไม่สามารถไปเรียนภาคบังคับได้ทุกคน เนื่องจากสถานศึกษาอยู่ห่างไกล และความยากจน
7. ด้านสาธารณสุข สถานพยาบาลรักษาผู้ป่วยอยู่ห่างไกล ขาดแคลนน้ำดื่ม น้ำใช้ที่สะอาด และไม่มีระบบไฟฟ้า
8. ด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ขาดแคลนฝายกั้นน้ำ เพื่อจัดเก็บไว้ใช้ในฤดูแล้ง
9. ด้านการรวมกลุ่มของชุมชน มีการรวมกลุ่มเยาวชนชายและหญิง กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางการเกษตร และกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์
10. ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น มีการละเล่นและร้องรำทำเพลง ตามฉบับพื้นบ้าน เช่น จะเรียง มีหมอยาพื้นบ้านด้านสมุนไพร

ที่ผ่านมา ชุมชนภูมิโอะกะกิรล้อมีองค์กรที่เข้ามาร่วมพัฒนาในชุมชน ช่วยเหลือสนับสนุน ให้ความรู้ แก่คนในชุมชนด้านต่างๆ ดังนี้

1. องค์กร SOA ช่วยขุดสระ ลอกห้วย หนอง คลอง บึง และสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ทางการเกษตร เช่น รถไถนาเดินตาม จอบ มีด เสียม เป็นต้น
2. องค์กรเร่งรัดพัฒนาชนบท ช่วยขุดบ่อน้ำบาดาลให้มีน้ำดื่ม น้ำใช้ที่สะอาด และเลี้ยงพอ
3. องค์กร KBH ช่วยสนับสนุนพันธุ์เป็ด ไก่ เมล็ดพันธุ์พืช เพื่อการเกษตร
4. องค์กร URC ช่วยสนับสนุนการรักษาพยาบาลให้สุขภาพพลานามัยแข็งแรง
5. องค์กร CHC ให้ความช่วยเหลือผู้ยากไร้เป็นกรณีพิเศษ
6. องค์กร IDE ช่วยสนับสนุนพัฒนาด้านสุขภาพพลานามัยของประชาชน
7. องค์กร UNICEF ช่วยสนับสนุนดูแลสุขภาพและการศึกษาของเด็ก

บทที่ 5

ผลการวิจัย

การวิจัย เรื่องการจัดกระบวนการเรียนรู้การทำกิจกรรมอินทรีย์เพื่อสร้างความสัมพันธ์ของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย-กัมพูชา กรณี : ชุมชนโคกใหญ่-โคกสามัคคี ตำบลห้วยตึกชู อำเภอกุสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ ประเทศไทย กับ ชุมชนโอ๊ะกือรีลือ ตำบลลุมโตง อำเภออัลลองเวง จังหวัดอุดรธานี ราชอาณาจักรกัมพูชา การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทยและกัมพูชาโดยใช้กระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น (Community Based Research: CBR) โดยทีมนักวิจัยท้องถิ่นที่มาจากชาวบ้านผู้นำชุมชนท้องถิ่นบ้านโคกใหญ่ โคกสามัคคี ประเทศไทย 21 คน และชาวบ้านผู้นำชุมชนบ้านโอ๊ะกือรีลือ ราชอาณาจักรกัมพูชา 24 คน เป็นทีมนักวิจัยหลักในการดำเนินการและมีทีมพี่เลี้ยงศูนย์ประสานงานการวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดศรีสะเกษเป็นผู้ติดตามสนับสนุน มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความสัมพันธ์ของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทยบ้านโคกใหญ่-โคกสามัคคี กับชุมชนท้องถิ่นชายแดนกัมพูชาบ้านโอ๊ะกือรีลือ ในอดีตและปัจจุบัน 2) ศึกษาการจัดกระบวนการเรียนรู้การทำกิจกรรมอินทรีย์ของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย บ้านโคกใหญ่-โคกสามัคคี กับชุมชนท้องถิ่นชายแดนกัมพูชาบ้านโอ๊ะกือรีลือ 3) ศึกษาการฟื้นฟูความสัมพันธ์บนฐานการจัดกระบวนการเรียนรู้การทำกิจกรรมอินทรีย์ชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทยบ้านโคกใหญ่-โคกสามัคคี กับชุมชนท้องถิ่นชายแดนกัมพูชา บ้านโอ๊ะกือรีลือ ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์มีดังนี้

5.1 ความสัมพันธ์ของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทยบ้านโคกใหญ่-โคกสามัคคี กับชุมชนท้องถิ่นชายแดนกัมพูชาบ้านโอ๊ะกือรีลือ

จากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทยบ้านโคกใหญ่-โคกสามัคคี ตำบลห้วยตึกชู อำเภอกุสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ กับชุมชนท้องถิ่นชายแดนกัมพูชาบ้านโอ๊ะกือรีลือ ตำบลลุมโตง อำเภออัลลองเวง จังหวัดอุดรธานี ที่มีมาร่วมกัน พบว่า มี 2 ลักษณะ 6 ระดับ ดังนี้

1) **ลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างชาวบ้านกับชาวบ้านข้ามแดน** เป็นระบบความสัมพันธ์ที่ก่อเกิดจากความทุกข์ยากที่ชาวบ้านทั้งสองฝั่งประเทศได้ประสบพบเจอมาด้วยกัน มีการช่วยเหลือพึ่งพากัน อักแพงกันผูกมัดใจที่มีต่อกันอย่างเหนียวแน่นบนฐานสังคมวัฒนธรรมที่มีมาร่วมกัน พบว่ามีความสัมพันธ์ใน 3 ระดับ ประกอบด้วย ความสัมพันธ์ระดับบุคคล ความสัมพันธ์ระดับครอบครัวข้ามแดน และ ความสัมพันธ์ระดับหมู่บ้านข้ามแดน ดังนี้

1.1) **ความสัมพันธ์ระดับบุคคล** ความสัมพันธ์ในระดับบุคคลต่อบุคคลในรูปแบบของเกลือหรือเสี้ยวข้ามแดน ซึ่งเห็นได้จากการก่อเกิดงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นนี้เริ่มจากความเป็นเสี้ยวหรือเกลือไทยและกัมพูชาที่ห่างเหินกันมานานจากสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองระหว่างประเทศและมีความคิดถึงกันระหว่างนายจัน ดอกพอง กับนายริง มิน จากการศึกษพบว่านายริง มิน ชาวกัมพูชาได้รู้จักกับ

นายจัน ดอกพอง คนไทยชาวบ้านโอรังปิงโกว์ มาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1986 (2539) ที่ศูนย์พักพิงผู้อพยพ ณ พื้นที่จูบบลู (แปลว่า จุดนัดพบผู้อพยพภัยสงคราม) อยู่เชิงเขาพนมดงรักทางด้านทิศใต้ของหมู่บ้านโอรังปิงโกว์ โดยนายจัน ดอกพอง และเพื่อนบ้านได้เดินทางไปเยี่ยมชมศูนย์อพยพดังกล่าว เพื่อหาซื้อเห็ดและของป่าอื่นๆที่เคยมีจำหน่ายในศูนย์อพยพดังกล่าว ในขณะนั้นนายริง มิน ได้มีสื่อหาขายจำนวนหนึ่ง และต้องการจำหน่าย เพื่อเอารายได้มาใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน จึงขอเดินทางเข้ามาในหมู่บ้านโอรังปิงโกว์ พร้อมกับนายจัน ดอกพอง ที่เป็นคนในพื้นที่และได้นำพานายริง มิน ไปขายสื่อหาขายด้วย โดยเดินลัดเลาะไปตามป่าเชิงเขาไปจนถึงบ้านโคกตาล บ้านปรือใหญ่ บ้านกันทรอม และบ้านจองกอ ค้างแรมตามหมู่บ้านไปเรื่อยๆหลายคืน จนกระทั่งสื่อหาขายหมดจึงได้เดินทางกลับบ้านโอรังปิงโกว์ ด้วยน้ำใจอันดีงามของนายจัน ดอกพอง ที่มีต่อนายริง มิน ทำให้นายริง มิน ซาบซึ้งในน้ำใจของเพื่อนคนไทยนี้เป็นอย่างยิ่ง ไม่มีสิ่งใดจะตอบแทน จึงขอผูกเสี่ยวเป็นเพื่อนรักเพื่อนเกลอกัน (เกลอ อ่านว่า กะแลอ แปลว่า เสี่ยว) ตั้งแต่นั้นมา

1.2) ความสัมพันธ์ระดับครอบครัวข้ามแดน จากความสัมพันธ์ในระดับบุคคลที่เป็น เสี่ยวหรือเกลอได้พัฒนาขยายความสัมพันธ์สู่ระดับครอบครัว ญาติพี่น้องในชุมชนท้องถิ่นชายแดนทั้งสองฝั่งประเทศ เช่น พ่อเสี่ยว แม่เสี่ยว ด้วเสี่ยว เมียเสี่ยว ลูกเสี่ยว พี่เสี่ยว น้องเสี่ยว ซึ่งเป็นระบบความสัมพันธ์ที่เกิดจากการเชื่อมต่อจากความสัมพันธ์ความเป็นเสี่ยวหรือเกลอ และความนับถือการเป็นพี่น้อง เป็นลูกเป็นหลานที่มีความฮักแพงกัน มีการไปมาหากันผ่านช่องทางแดนถาวรช่องสง่า เพื่อร่วมงานบุญประเพณี งานแต่งงาน งานบวช งานศพ และมีการช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยกันเรื่อยมา

1.3) ความสัมพันธ์ระดับหมู่บ้านข้ามแดน ในอดีตความสัมพันธ์ในระดับหมู่บ้านของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทยบ้านโคกใหญ่-โคกสามัคคี กับชุมชนท้องถิ่นชายแดนกัมพูชาบ้านโอะกะกิริลือ ยังไม่มีมา เนื่องจากบ้านโอะกะกิริลือเป็นหมู่บ้านจั้งใหม่ตามแนวชายแดน ระบบความสัมพันธ์จะเป็นความสัมพันธ์ส่วนบุคคลที่รู้จักชุมชนนั้นชุมชนนี้ที่อยู่ระหว่างแดนต่อแดน ซึ่งความสัมพันธ์ในระดับหมู่บ้านข้ามแดนนี้เพิ่งมีการเริ่มต้นจากการทำโครงการวิจัยเรื่อง การจัดกระบวนการเรียนรู้การทำกิจกรรมอินทรีย์ เพื่อสร้างความสัมพันธ์ของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย-กัมพูชา กรณี : ชุมชนโคกใหญ่-โคกสามัคคี ตำบลห้วยตึกชู อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดศรีสะเกษ ประเทศไทย กับ ชุมชนโอะกะกิริลือ ตำบลลุมโตง อำเภอลลองเวง จังหวัดอุดรธานี ราชอาณาจักรกัมพูชา ในปี 2014 (พ.ศ. 2557) นี้เองที่มีการขยายวงความสัมพันธ์ไปสู่ผู้นำชุมชน กรรมการหมู่บ้าน เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาเพื่อการพึ่งตนเองของชุมชนท้องถิ่นชายแดนที่อาศัยอยู่ระหว่างแดนต่อแดน ไทย-กัมพูชาด้วยกัน

2) ลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานรัฐกับรัฐข้ามแดน เป็นระบบความสัมพันธ์ที่มีการปฏิบัติการผ่านระเบียบข้อตกลงของรัฐบาลหรือหน่วยงานรัฐในระดับท้องถิ่นของไทยและกัมพูชา พบว่ามีความสัมพันธ์ใน 3 ระดับ ประกอบด้วย ความสัมพันธ์ระดับตำบล/อำเภอข้ามแดน ความสัมพันธ์ระดับจังหวัดข้ามแดน และ ความสัมพันธ์ระดับประเทศไทย-กัมพูชา ดังนี้

2.1) ความสัมพันธ์ระดับตำบล/อำเภอข้ามแดน ปี 2004 (พ.ศ.2547) อำเภออัลลองเวง ได้นำพาประชาชนประมาณ 100 คน ไปร่วมงานบุญประเพณีแซนโฌนตาที่อำเภอซุซันต์ เป็นเวลา 1 คืน 2

วัน และใน ปี ค.ศ. 2014 (พ.ศ. 2557) วันที่ 11 กรกฎาคม 2557 ซึ่งเป็นอาสาหพหุชาต่อเนื่องด้วย เทศกาลเข้าพรรษา หลวงพ่อพุทธ วายาโม เจ้าอาวาสวัดไพรพัฒนา อำเภอภูสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ พร้อมด้วยสาธุชนจำนวนนับร้อย นำเทียนพรรษา ผ้าอาบน้ำฝน และจุดปัจจัยไทยธรรมไปถวายพระภิกษุ สามเณร ที่วัดอัลลองเวง จังหวัดอุดรธานี โดยมีพระอาจารย์จันทไชย สิตโร เจ้าคณะอำเภออัลลองเวง ร่วมอนุโมทนา และในความสัมพันธ์ในระดับที่เป็นทางการโดยมีข้อตกลงร่วมระหว่างอำเภอภูสิงห์กับ อำเภออัลลองเวงให้เป็นอำเภอคู่ขนานหรืออำเภอคู่แฝดในการพัฒนาร่วมกันของหน่วยงานรัฐในระดับ อำเภอที่อยู่ระหว่างเขตแดน และช่องผ่านแดนถาวรช่องสะงำ

2.2) ความสัมพันธ์ระดับจังหวัด ในปี 2008 (พ.ศ. 2551) กรมอาเซียน ได้สนับสนุนทุน ให้กรมพัฒนาชุมชน โดยสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดศรีสะเกษเป็นผู้ดำเนินการพัฒนาชุมชนกัมพูชา บ้าน โอเกะกิร์กันดาล มีการสร้างศาลา รวมใจไทย- กัมพูชา เป็นอาคารศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 1 หลัง อาคารฝึก ทักษะวิชาชีพ 1 หลัง พร้อมด้วยถังเก็บน้ำฝน และสระน้ำขนาดใหญ่ 1 ที่ กว้าง x ยาว x ลึก (50 x 50 x 1 เมตร)และทุกปีสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดศรีสะเกษจะมีการนำเอาสินค้า OTOP ไปออกจำหน่ายที่ กัมพูชา และนอกจากนี้ จังหวัดศรีสะเกษยังเป็นจังหวัดนำร่องในการบริหารงานแบบบูรณาการ ได้จัดทำ โครงการพัฒนาพื้นที่ช่องสะงำ ตำบลไพรพัฒนา อำเภอภูสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ ตามแนวทางยุทธศาสตร์ การพัฒนาจังหวัด ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว และการค้า โดยมีวัตถุประสงค์ของโครงการพัฒนาเพื่อ เป็นประตูการค้า การคมนาคม การท่องเที่ยวเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อพัฒนาให้เป็นศูนย์การค้า และการท่องเที่ยวระหว่างไทย กัมพูชา ลาว และเพื่อประชาชนตามแนวชายแดนไทย -กัมพูชาจะได้มีรายได้ และมีอาชีพ สามารถแก้ไขปัญหาความยากจนได้อย่างยั่งยืน สถิติการค้าชายแดนบริเวณด่านถาวรช่องสะงำ ระหว่างปี 2544 – 2555 มีแนวโน้มจะสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ยกเว้นในปีที่มีภาวะความสงบตามแนวชายแดน สถิติการค้าจะลดลงบ้าง ดังข้อมูลต่อไปนี้

ปี	มูลค่าส่งออก (ล้านบาท)	มูลค่านำเข้า (ล้านบาท)	มูลค่ารวม (ล้านบาท)
2544	44.254	3.853	48.107
2545	11.886	0.602	12.489
2546	36.789	40.793	77.582
2547	78.811	129.230	208.041
2548	213.331	135.813	349.144
2549	285.382	6.609	291.991
2550	508.388	29.088	537.476
ปี	มูลค่าส่งออก (ล้านบาท)	มูลค่านำเข้า (ล้านบาท)	มูลค่ารวม (ล้านบาท)
2551	1,368.502	57.293	1,425.795

2552	905.638	185.044	1,090.681
2553	720.326	33.805	754.130
2544	199.822	24.579	224.401
2555	642.894	34.361	677.255
2556 (1เดือน)	70.466	3.898	74.365

ที่มา : http://www.sisaket.go.th/ssis/traded_sangam.php

ภาพที่ 5 - 1 การค้าและการท่องเที่ยวของประชาชนตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชา
จุดผ่านแดนถาวรช่องสะงำ อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดศรีสะเกษ

2.3) ความสัมพันธ์ระดับประเทศไทย-กัมพูชา ในปี ค.ศ. 2006 (พ.ศ. 2549) รัฐบาลไทย (สมัยนายกฯ ทักษิณ ชินวัตร) ให้ความช่วยเหลือทำถนนลาดยางสายอัลลองเวง – เสียมเรียบ เป็นระยะทาง 120 กิโลเมตร รัฐบาลมีนโยบายที่จะส่งเสริมความสัมพันธ์อันดี ระหว่างราชอาณาจักรไทย กับ ราชอาณาจักรกัมพูชา คณะรัฐมนตรีจึงมีมติเห็นชอบในหลักการให้เปิดจุดผ่านแดนถาวรช่องสะงำ เมื่อวันที่ 17 ธันวาคม 2545 และวันที่ 29 กรกฎาคม 2546 กระทรวงมหาดไทยโดย ฯพณฯท่านวัน มูหะมัดนอร์มะ

ท่า รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย จึงมีประกาศกระทรวงมหาดไทยเปิดจุดผ่านแดนถาวรช่องสะงำ ตำบลไพรพัฒนา อำเภอกุสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ ราชอาณาจักรไทย ตรงกันข้ามกับช่องจาม ของอำเภอนันตวง จังหวัดอุดรธานี ราชอาณาจักรกัมพูชา ระหว่างเวลา 07.00 - 20.00 น. ของทุกวัน ตั้งแต่วันที่ 11 พฤศจิกายน 2546 เป็นต้นไป มีเส้นทางหมายเลข 67 เป็นถนนเชื่อมโยงด้านการค้า และการท่องเที่ยว จากจุดผ่านแดนถาวรช่องสะงำไปสู่อารยธรรมขอมโบราณ ในจังหวัดเสียมราฐ ราชอาณาจักรกัมพูชา ได้แก่ นครวัด นครธม ระยะทาง 130 กิโลเมตร และมีการสร้างตลาดเมืองใหม่ช่องสะงำ เพื่อให้ชาวบ้านทั้งสองฝั่งประเทศมีการค้าขายร่วมกัน

ภาพที่ 5 - 2 ถนนหมายเลข 67
อัลลองเวง – เสียมเรียบ

ภาพที่ 5 - 3 จุดผ่านแดนถาวรช่องสะงำ
ตำบลไพรพัฒนา อำเภอกุสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ
(ฝั่ง ตม.กัมพูชา)

จากผลการศึกษาความสัมพันธ์พี่น้องบ้านโคกใหญ่-โคกสามัคคี กับชุมชนโอ๊ะกือลี ใน 2 ลักษณะ 6 ระดับดังที่กล่าวมา พบว่า พี่น้องบ้านโคกใหญ่-โคกสามัคคี กับพี่น้องภูมิโอ๊ะกือลีมีความสัมพันธ์กันมาเนิ่นนาน และดำเนินต่อเนื่องมาตลอด ผ่านความช่วยเหลือเกื้อกูลกันของเสียหรือเกลอที่มีความไว้วางใจกันในการค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้าข้ามแดน และการช่วยเหลือพึ่งพากันในสถานการณ์ความทุกข์ยาก ภัยสงครามมาอยู่ศูนย์พักพิงผู้อพยพ และจากความสัมพันธ์ของความเป็นเสียหรือเกลอที่อีกฝ่ายกันขยายวงสู่ความสัมพันธ์ในระดับครอบครัว ลูกเมีย ญาติพี่น้อง สู่ความสัมพันธ์ในระดับ หมู่บ้าน ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ของชุมชนต่อชุมชนที่เป็นวิถีวัฒนธรรมความสัมพันธ์ตามธรรมชาติ ซึ่งเป็นรากฐานที่สำคัญของการอยู่ร่วมกันโดยสิทธิธรรมชาตินี้ของผู้คน และเป็นความสัมพันธ์ที่มีคุณค่าที่ก่อให้เกิดการยอมรับและการช่วยเหลือชีวิตของผู้คนในพื้นที่ข้ามชายแดนของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย-กัมพูชาทั้งสองฝั่ง และในส่วนของความสัมพันธ์ในระดับตำบลตำบล/อำเภอ จังหวัดและระดับประเทศ เป็นความสัมพันธ์ระหว่างรัฐต่อรัฐที่มีการดำเนินการสานความสัมพันธ์ผ่านวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น และการพัฒนาชุมชนรวมทั้งการสร้างสาธารณูปโภค ถนน การเชื่อมโยงเรื่องการท่องเที่ยวและการค้าข้ามแดนโดยการเปิดจุดผ่านแดนถาวรช่อง

สง่า ซึ่งเป็นระบบความสัมพันธ์ที่มีการปฏิบัติการผ่านระเบียบข้อตกลงของรัฐบาลหรือหน่วยงานรัฐในระดับท้องถิ่นของสองประเทศ

ความสัมพันธ์ระหว่างชาวบ้านต่อชาวบ้านที่อาศัยอยู่ระหว่างแดนต่อแดนเป็นระบบคุณค่าที่มีมานานผ่านระบบหรือกลไกทางสังคมวัฒนธรรมที่มีร่วมกันแต่เนิ่นนานเป็นระบบความสัมพันธ์ของคนกับคน คนกับสิ่งแวดล้อม และคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ ซึ่งเป็นพลังสำคัญที่ช่วยจัดระบบการอยู่ร่วมกันโดยสิทธิ ธรรมชาติของผู้คน และเป็นความสัมพันธ์ที่มีคุณค่าที่ก่อให้เกิดการยอมรับและการช่วยเหลือชีวิตของผู้คนในพื้นที่ข้ามชายแดนของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย-กัมพูชาทั้งสองฝั่ง การเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์พื้น้องบ้านโคกใหญ่-โคกสามัคคี กับภูมิโอะกะกิริสือ เป็นผลต่อเนื่องจากเหตุการณ์ความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองระหว่างประเทศ ความไม่สงบบริเวณพื้นที่ชายแดน และนโยบายความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทำให้ความสัมพันธ์ทางสังคมวัฒนธรรมถูกทำให้แยกห่างและฉีกขาดจากกันด้วยความเข้มงวดของกลไกอำนาจรัฐ ก่อให้เกิดความตึงเครียดระหว่างชายแดนมากขึ้น และทำให้กลไกทางสังคมและวัฒนธรรมที่เคยช่วยทำให้ลดความตึงเครียดและเคยเป็นสายใยความสัมพันธ์เกื้อกูลกันฉันทพื้นที่นั้นลดพลังลงต่างคนต่างอยู่มุ่งผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่เป็นระบบเศรษฐกิจระบบใหญ่ที่ชาวบ้านกลุ่มคนเล็กคนน้อยไม่สามารถเข้าถึงได้ การพัฒนาพื้นที่ชายแดนบริเวณช่องสง่า ที่มีการเปิดจุดผ่านแดนถาวรช่องสง่า การพัฒนาเส้นทางคมนาคมขนส่งและการท่องเที่ยวที่ผ่านชุมชนไปยังนครวัด นครธมและมีการขนถ่ายสินค้าอุปโภคบริโภคส่งออกและนำเข้า มีการค้าขายร่วมกันบริเวณตลาดนัดเมืองใหม่ช่องสง่า ส่งผลกระทบต่อวิถีการดำเนินชีวิตของชุมชนทั้งสองฝั่ง ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ทำให้วิถีการผลิตของชุมชนได้เปลี่ยนแปลงไปมุ่งเน้นการผลิตเพื่อการค้าที่ให้มูลค่าที่เป็นตัวเงินเป็นหลักโดยมีกลไกด้านการตลาดหรือเรื่องราคาเป็นตัวกำหนดในการตัดสินใจของชุมชนว่าจะผลิตอะไร ปริมาณเท่าไร ช่วงเวลาไหน ที่จะคุ้มค่าและให้ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจสูง ต้องผลิตโดยการบุกเบิกพื้นที่ให้มีพื้นที่ขนาดใหญ่เพื่อให้ได้ผลผลิตปริมาณมาก ใช้เวลาน้อย มีการใช้เครื่องจักรหรือเทคโนโลยีสมัยใหม่ ปุ๋ยเคมี ยาปราบศัตรูพืช และพันธุ์พืชที่ตรงตามความต้องการของตลาด ส่งผลให้ต้นทุนสูงขึ้น สูญเสียความสมดุลของระบบนิเวศสิ่งแวดล้อม แหล่งอาหารธรรมชาติลดลง ความสัมพันธ์ของคนในครอบครัว กลุ่ม ชุมชน ลดลง มีการแข่งขัน ต่างคนต่างอยู่และดิ้นรนตามกระแสที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วไม่สามารถควบคุมและพึ่งตนเองได้ ต้องพึ่งพิงภายนอกมากขึ้น

5.2 วิถีการผลิตและองค์ความรู้การทำกิจกรรมของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย-กัมพูชา

การศึกษาครั้งนี้ได้มีการศึกษาวิถีการผลิตและองค์ความรู้การทำกิจกรรมของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทยไทย บ้านโคกใหญ่-โคกสามัคคีกับชุมชนท้องถิ่นชายแดนกัมพูชาภูมิโอะกะกิริสือ ดังนี้

5.2.1 วิธีการผลิตและองค์ความรู้การทำกิจกรรมของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทยบ้านโคกใหญ่-บ้านโคกสามัคคี

วิธีการผลิตทางการเกษตรของชุมชนบ้านโคกใหญ่ – บ้านโคกสามัคคี ที่เกี่ยวข้องกับวิธีการผลิตทางการเกษตรของชุมชนบ้านโคกใหญ่และบ้านโคกสามัคคี พบว่า การทำนาข้าวในปัจจุบันโดยเฉลี่ยประสบภาวะการขาดทุน ทั้งนี้เราลองมาย้อนดูการทำนาในครั้งอดีต เมื่อประมาณ 30 - 40 ปีล่วงมาแล้ว จะพบว่าการทำนามีความราบรื่นสามารถพูดได้เต็มปากเต็มคำได้ว่า ในน้ำมีปลาในนามีข้าวซึ่งหมายความว่าบ้านของเราหรือแผ่นดินของเรามีความอุดมสมบูรณ์ เป็นอู่ข้าวอู่น้ำนั่นเอง พออยู่พอกินและมีพันธุ์ข้าวประจำท้องถิ่นมากมายหลากหลายพันธุ์ เช่น ข้าวเหนียวรวย ข้าวเล็บแม่ ข้าวป่องแก้ว ข้าวขมววย ข้าวปลาซิว ข้าวหอมสวรรค์ ข้าวอีลาย ข้าวหางหมู ข้าวดอกท่ม ข้าวส้มพันธ์ ข้าวเกวียนหัก ข้าวแหลมสิงห์ ข้าวสะตวง ข้าวมะลิน้อย เป็นต้น ซึ่งพันธุ์ข้าวเหล่านี้ได้เลี้ยงผู้คนในอดีตมาอย่างมากมายหลายชั่วอายุคน แต่ไม่ได้รับความสนใจอนุรักษ์พันธุ์พัฒนาพันธุ์ให้ยั่งยืนต่อไปได้

ปัจจุบันจึงมีพันธุ์ข้าวใหม่ ๆ เข้ามาส่งเสริมให้ชาวนาปลูกซึ่งต้องมีการเตรียมดิน เตรียมน้ำ และองค์ประกอบอื่นๆ ในการทำนากับข้าวพันธุ์ใหม่ เช่น พันธุ์ข้าว กข. 15 พันธุ์ข้าวหอมมะลิ 105 ถ้าหากพื้นที่ในการทำนาไม่ได้เตรียมพร้อมเท่าที่ควรก็อาจประสบความล้มเหลวและขาดทุนในที่สุดดังเช่นในปัจจุบันและอีกอย่างหนึ่งการทำนาในครั้งอดีตใช้แรงคนและมีการลงแขกเอาแรงมาช่วยกันดำนา เกี่ยวข้าว ใช้วัวลากเกวียนขนข้าว ใช้ควายไถนา ใช้ปุ๋ยในนาแต่ต่อมาจนถึงปัจจุบันใช้รถไถนา ใช้รถขนข้าว ใช้รถเกี่ยวข้าว ใช้ปุ๋ยเคมีซึ่งมีราคาแพงและเครื่องทุ่นแรงต่างๆ มากมาย ทำให้ค่าใช้จ่ายสูงขึ้นเท่าตัวหรือท่วมตัวในที่สุด หลังจากเก็บเกี่ยวผลผลิต หักลบกลบหนี้แล้วยังมีหนี้สินล้นพ้นตัวอีกต่างหากทำให้การทำนาขาดทุนมหาศาลเพราะค่าใช้จ่ายเกินตัวนั่นเอง นอกจากนี้ที่กล่าวมาชุมชนวิธีการผลิตทางการเกษตรของชุมชนยังมีวิธีการผลิตที่หลากหลาย เช่น การปลูกมันสำปะหลัง การปลูกยางพารา การปลูกอ้อย การพืชผักสวนครัว การจับสัตว์น้ำ การเลี้ยง กบ เลี้ยงปลาในกระชัง การเพาะเห็ดขอนขาว และการเลี้ยงสัตว์ เช่น วัว ควาย เป็ด ไก่ หมู แต่อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าในการทำการผลิตดังกล่าวจะมีผลกำไรอยู่บ้างแต่ก็จะประสบกับปัญหาอีกหลายอย่างตามมา เช่น ระบบนิเวศสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม ดินเสื่อม ป่าไม้ลดลง แหล่งอาหารธรรมชาติลดลง สุขภาพของชุมชนก็ต้องเผชิญกับสารพิษสารเคมีซึ่งได้ไม่คุ้มเสีย

1. การทำกิจกรรมอินทรีย์ของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทยบ้านโคกใหญ่บ้านโคกสามัคคี

จากการศึกษา พบว่า การก่อเกิดกลุ่มเรียนรู้การทำกิจกรรมอินทรีย์ของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทยบ้านโคกใหญ่-บ้านโคกสามัคคี เริ่มขึ้นในปี พ.ศ. 2547 สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดศรีสะเกษ เขต 3 ประกอบด้วยอำเภอขุนันธ์ อำเภอปรังค์ภู อำเภอไพรบึง และอำเภอกุสิงห์ ได้มีการรณรงค์ประชาสัมพันธ์ให้ทุกโรงเรียนในจังหวัดศรีสะเกษ ส่งโครงการ อย.น้อย เพื่อให้นักเรียนได้ตระหนักในพิษภัยสารพิษตกค้างในอาหาร โดยสาธารณสุขจังหวัดศรีสะเกษ เขต 3 สนับสนุนชุดอุปกรณ์ทดลองตรวจสอบสารพิษในอาหาร จำนวน 4 ชุด ได้แก่ ชุดทดสอบสารกันบูด (ฟอร์มาลีน) ชุดทดสอบสารฟอกขาว ชุดทดสอบสารเร่งเนื้อแดง

และชุดทดสอบสารกรอบในอาหาร ทางโรงเรียนบ้านโคกใหญ่ จึงจัดประชุมสถานักเรียนขึ้นและมีมติในการทำโครงการอย.น้อยในโรงเรียนโดยรับสมัครนักเรียนระดับ ม.ต้น (ม.1 - ม.3) จำนวน 10 คนเป็นคณะกรรมการดำเนินงานโครงการ อย.น้อย โรงเรียนบ้านโคกใหญ่ (อย. คือ มาตรฐานรับรองอาหารและยา องค์การเภสัชกรรม กระทรวงสาธารณสุข) ผลการประกวดในระดับสาธารณสุขเขตอำเภออุบลราชธานี โรงเรียนบ้านโคกใหญ่ได้รับรางวัลชนะเลิศ เป็นตัวแทนเข้าประกวดโครงการ อย.น้อย ในระดับเขต และได้รับรางวัลรองชนะเลิศอันดับหนึ่ง

ในคราวเดียวกันนี้ นายเด่น ดอกพอง หัวหน้าเภสัชกรโรงพยาบาลชุมชน ได้ประสานให้ นายจิระศักดิ์ ทองแถม ซึ่งเป็นที่ปรึกษา อย.น้อย โรงเรียนบ้านโคกใหญ่ เขียนโครงการการทำเกษตรอินทรีย์เพื่อสุขภาพในโรงเรียนส่งไปให้โดยละเอียด จำนวน 1 ชุด ทั้งนี้มีตอนหนึ่งในการรายงานด้วยวาจาการประกวดโครงการ อย.น้อย นายจิระศักดิ์ ทองแถม ได้พูดถึงการป้องกันตนเองเกี่ยวกับการเลือกบริโภคอาหารให้ปลอดภัยไร้สารพิษ เช่น สารเคมี ยาปราบศัตรูพืช หรืออาหารใช้สารกันบูด สารเร่งเนื้อแดง สารฟอกขาว สารเพิ่มความกรอบ เราจะหลีกเลี่ยงได้อย่างไร เพราะเป็นการแก้ปัญหาที่ปลายเหตุ เราเห็นความมองการผลิตที่ต้นทาง เพื่อการป้องกันจะยั่งยืนกว่า นั่นก็คือการพึ่งพาตนเองโดยการทำเกษตรอินทรีย์ ลด ละ เลิก การใช้สารเคมี โดยใช้ปุ๋ยหมักชีวภาพ น้ำหมักชีวภาพ เป็นปัจจัยสำคัญในการผลิต พืชผักสวนครัวปลอดสารพิษไว้รับประทาน ก็จะปลอดภัยสุขภาพแข็งแรง (สาระสำคัญนำเสนอเพิ่มเติมในการประกวดโครงการ อย.น้อย) ต่อมา อย.น้อย โรงเรียนบ้านโคกใหญ่ได้รับการสนับสนุนให้ดำเนินโครงการ ทำเกษตรอินทรีย์เพื่อสุขภาพในโรงเรียน โดยนายเด่น ดอกพอง (หน. เภสัชกร รพ. ชุขันธ์) ประสานงานของบสนับสนุนจากมูลนิธิ สสส. ให้สามารถดำเนินการได้ต่อไปตลอดปีการศึกษา 2547 ซึ่งข้าพเจ้า นายจิระศักดิ์ ทองแถม ได้นำพานักเรียนระดับ ม.ต้น (ม.1 - ม.3) จำนวนทั้งสิ้น 33 คน มีการทำปุ๋ยหมักชีวภาพ น้ำหมักชีวภาพ น้ำหมักสมุนไพรไล่แมลง เลี้ยงปลาในบ่อดิน เลี้ยงปลาในบ่อพลาสติก มีการปลูกพืชผักสวนครัว เป็นการทำเกษตรอินทรีย์เป็นมิตรสิ่งแวดล้อม และสามารถเป็นแบบอย่างแก่ชุมชน มีผู้คนมาเยี่ยมชมทั้งในชุมชน และต่างอำเภอ เช่น จากอำเภออุบลราชธานี เป็นต้น

ในปี พ.ศ. 2548 ผลจากการสำรวจ จปฐ. (ความจำเป็นขั้นพื้นฐาน) ของอำเภออุบลราชธานี สรุปผลได้ว่า หมู่บ้านโคกใหญ่ ตำบลห้วยตึกชู อำเภออุบลราชธานี จังหวัดศรีสะเกษ อยู่ในเกณฑ์ขั้นต่ำ มีความยากจนที่สุดในอำเภออุบลราชธานี (จาก 82 หมู่บ้านในขณะนั้น) ต่อมา นายจิระศักดิ์ ทองแถม ได้ไปเยี่ยมชมสวน นายทองดี สารทอง ซึ่งเป็นเกษตรกรบ้านโคกใหญ่ ได้พูดคุยสนทนากันถึงปัญหาการทำสวนเกษตรแบบไร้สารพิษ ซึ่งนายทองดี สารทอง ได้ดำเนินการอยู่ในพื้นที่ประมาณ 10 ไร่ แบ่งเป็นที่อยู่อาศัย 1 ไร่ ทำนา 3 ไร่ ปลูกไม้ผล 4 ไร่ บ่อเลี้ยงปลา 1 ไร่ คอกปศุสัตว์ (วัว ควาย เป็ด ไก่ และหมู) 1 ไร่ พอสรุปประเด็นปัญหาการทำเกษตรจากการสนทนาประเมินปัญหาสถานการณ์การผลิตทางการเกษตรของคนในชุมชน คือ ต้นทุนการผลิตสูง เช่น ค่าปุ๋ยเคมี ค่ายาปราบศัตรูพืช ค่าแรงงาน ค่าเครื่องจักร ผลผลิตตกต่ำ ขาดเงินทุนเพื่อการผลิต ขาดการส่งเสริมสนับสนุนความรู้และปัจจัยการผลิต ไม่มีตลาดรองรับผลผลิตทางการเกษตรในพื้นที่ ขาดแหล่งน้ำเพื่อทำการเกษตร โดยเฉพาะฤดูแล้ง และขาดแคลนแรงงานในภาคเกษตร ซึ่งเป็น

สาเหตุที่ทำให้คนในชุมชน มีความยากจนไม่พอยู่พอกินนั้น พอมองเห็นแล้วว่า รายจ่ายมากกว่ารายรับ กล่าวคือ ราคาต้นทุนผลิตสูงแต่ราคาผลผลิตตกต่ำ เนื่องจากการทำเกษตรเคมีพึ่งพาวัตถุดิบจำภายนอกทั้งหมด โดยเฉพาะใช้ปุ๋ยเคมีและยาปราบศัตรูพืช มีผลทำให้สุขภาพทรุดโทรมอ่อนแอ แม้กระทั่งตัวเกษตรกรเองก็ต้องเสียค่าใช้จ่ายไปพอสมควร และซื้อยามารักษาสุขภาพ อันเนื่องมาจากสารพิษจากการใช้สารเคมีนั่นเอง จึงทำให้ยากจนในที่สุด

นายทองดี สารทอง ได้เล่าว่า ในปี 2548 ได้มีการรวมกลุ่มเกษตรกรผู้ที่เลี้ยงวัว ควายในชุมชน จำนวน 20 ครอบครัว จำนวน วัว ควาย ประมาณ 100 ตัว เพื่อร่วมกันทำปุ๋ยหมักชีวภาพจากขี้วัว ขี้ควาย และขอใช้พื้นที่ว่างเปล่าหลังโรงเรียนบ้านโคกใหญ่ พื้นที่ประมาณ 5 ไร่ ซึ่งอยู่ติดลำห้วยแบกขันธ์ ด้านทิศตะวันออก และติดสระน้ำขนาดใหญ่ของโรงเรียน มีน้ำตลอดปี และมีการแบ่งพื้นที่ให้เพื่อทำการปลูกพืชผักสวนครัวตามฤดูกาล ขนาดพื้นที่ 20 x 20 เมตร ต่อหนึ่งราย และดำเนินการร่วมกันผลิตปุ๋ยหมักชีวภาพไว้ใช้ร่วมกัน ปลูกพืชผักในพื้นที่ร่วมกันตามความถนัดและความเชี่ยวชาญของสมาชิกแต่ละคน โดยมีข้อตกลงร่วมกันในการทำเกษตรอินทรีย์ปลอดสารพิษ (ลด ละ เลิก ใช้สารเคมี) เป็นการทำการเกษตรแบบพึ่งพาตนเอง ใช้วัตถุดิบที่มีในท้องถิ่น ลดรายจ่าย เพิ่มผลผลิต ลดต้นทุนการผลิตและเพิ่มรายได้ ปลูกทุกอย่างที่กิน กินทุกอย่างที่ปลูก ให้มีพอยู่พอกินถ้าหากมีปริมาณมากพอสามารถจำหน่ายเพื่อเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัว อย่างเช่น นายมัน เบ็ญมาศ ปลูกถั่วฝักยาวไว้บริโภค และขายในชุมชน นายเรียม ยอดจักร ปลูกผักบุ้งไว้บริโภค และขายในชุมชน นายประดิษฐ์ เมืองแสน ปลูกคะน้า กะหล่ำปลี ผักกาด และพริก ส่งตลาดร้านค้าในอำเภอภูสิงห์ ส่วนสมาชิกรายอื่นๆ มุ่งปลูกไว้เพื่อบริโภคลดรายจ่ายในครัวเรือน และในกลุ่มมีการเลี้ยงปลาในบ่อพลาสติกขนาดพื้นที่ 2 x 4 x 1 เมตร ร่วมกัน

ในปี 2549 ทางกลุ่มสมาชิกทั้ง 20 คนได้ร่วมกัน ผลิตอาหารกบ อาหารปลา จากมันสำปะหลัง ปลายาว ปลาดิบ และใบกระถิน ผลิตใช้เองในกลุ่ม โดยมีผู้ นายเรียม ยอดจักร ซึ่งเป็นผู้รู้และมีประสบการณ์การทำฟาร์มปลา ฟาร์มกบอยู่แล้ว และทางกลุ่มได้เชิญนายอำเภอภูสิงห์มาเป็นประธาน และเชิญเกษตรอำเภอ ประมงอำเภอ ปศุสัตว์อำเภอ มาร่วมเป็นวิทยากร ใช้เวลา 2 วัน โดยมี นายเด่นชัย ดอกพอง หัวหน้าเภสัชกรโรงพยาบาลชุมชนฯ ช่วยประสานงานให้

ประมาณต้นปี พ.ศ. 2550 กองทัพอากาศที่ 2 ร่วมกับองค์การบริหารส่วนจังหวัดศรีสะเกษ ได้ประชาสัมพันธ์ให้เกษตรกรอำเภอภูซันต์ และอำเภอใกล้เคียง ปรากฏักู ไพรบึง ภูสิงห์ เข้ารับฟังเกี่ยวกับโครงการชีวิตวิถีสู่เกษตรกร นายจิระศักดิ์ ทองแถม ได้นำพาเกษตรกรบ้านโคกใหญ่ – โคกสามัคคี จำนวน 20 คน เข้ารับฟัง มีแม่ทัพอากาศที่ 2 เป็นประธาน พร้อมด้วยนายกองการบริหารส่วนจังหวัดศรีสะเกษ นายอำเภอภูซันต์ และพี่น้องเกษตรกร จำนวนมากเข้าร่วมรับฟังตลอดวัน (1 วัน) สารสำคัญเป็นการส่งเสริมสนับสนุนการทำเกษตรอินทรีย์ไร้สารพิษ ให้สอดคล้องกับแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เน้นการไกล่เกลี่ยต่อซึ่งข้าว ผลิตปุ๋ยหมักชีวภาพ ทำน้ำหมักชีวภาพ ไว้ใช้ในไร่นาตนเอง เพื่อลดรายจ่ายเพิ่มรายได้ ลดต้นทุนการผลิต ผลผลิตเพิ่มขึ้น ให้มีความยั่งยืนปลูกพืชทุกอย่างที่กิน กินทุกอย่างที่ปลูกจะทำให้คุณภาพชีวิตดีขึ้น อยู่ดีมีสุข มีอยู่มีกิน ครอบครัวอบอุ่น เป็นต้น ซึ่งเป็นการสร้างแนว

อุดมการณ์ให้กับเกษตรกรรุ่นใหม่อย่างยั่งยืน และในภาคบ่ายกลุ่มตัวแทนเกษตรกรนำเสนอ อภิปราย ประเด็น ปัญหา ความสำเร็จ อุปสรรค ข้อเสนอแนะ เพื่อขอความช่วยเหลือ กลุ่มเกษตรกรอินทรีย์บ้านโคกใหญ่-บ้านโคกสามัคคีจึงได้เสนอโครงการกับกองทัพภาคที่ 2 และ อบจ.ศรีสะเกษ ในโครงการ อัดเม็ดปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ เพื่อการทำเกษตรอินทรีย์ พร้อมขอความสนับสนุนเครื่องจักรอัดเม็ดปุ๋ยชีวภาพไปพร้อมกันด้วย

ในต้นปี พ.ศ. 2551 ได้รับการสนับสนุนเครื่องจักรอัดเม็ดปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพตามความประสงค์ โดยผ่านสำนักงานองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยตึกขุ อำเภอกุสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ ประกอบด้วย เครื่องบดปุ๋ย 1 เครื่อง เครื่องผสมปุ๋ย 1 เครื่อง และเครื่องอัดเม็ดปุ๋ย 1 เครื่อง มูลค่ารวมสองแสนบาท และกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์บ้านโคกใหญ่-โคกสามัคคี จำนวน 20 คน นำมาดำเนินการอัดเม็ดปุ๋ยชีวภาพเพื่อการเกษตรอินทรีย์ ซึ่งจากปี พ.ศ. 2551 – 2552 สามารถผลิตปุ๋ยอัดเม็ดอินทรีย์ชีวภาพได้รวม 50 ตัน (5,000 กก.) นำไปใช้ภายในกลุ่ม และจำหน่ายบ้างเพื่อเป็นทุนหมุนเวียน ปรากฏว่าเป็นที่พอใจของเกษตรกรทั่วไป และให้มีการผลิตเพิ่มเติมอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ยังมีความต้องการจากเกษตรกรผู้ใช้ปุ๋ยอัดเม็ดอินทรีย์ชีวภาพอีกเป็นจำนวนมาก แต่ทั้งนี้ทางกลุ่มไม่สามารถดำเนินการได้เนื่องจากขาดแคลนวัตถุดิบในการผลิต นั่นก็คือปุ๋ยคอกนั่นเอง จึงได้เสนอแนะเกษตรกรรวมกลุ่มกันทำปุ๋ยหมักอินทรีย์ชีวภาพไว้ใช้เอง ทางกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์พร้อมให้คำปรึกษาที่จะให้ความช่วยเหลือได้อยู่แล้ว ซึ่งประกอบด้วย นายทองดี สารทอง นายรัน ดอกพอง นายวิน จันทิพย์ นายมัน เบ็ญมาศ นายสุน งามสุวรรณ และนายจรัสศักดิ์ ทองแถม เป็นต้น

ในปี พ.ศ. 2553 กลุ่มเกษตรกรอินทรีย์บ้านโคกใหญ่ – โคกสามัคคี ได้ดำเนินโครงการวิจัยรูปแบบการจัดการน้ำห้วยตึกขุเพื่อการผลิตทางการเกษตร โดยได้รับการสนับสนุนจาก สกว. (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น) โดยมีนายรุ่งวิจิต คำงาม และนางสาวเบญจมาภรณ์ แดนอินทร์ (ผู้ประสานงาน สกว.) เป็นที่ปรึกษา และมีนายจรัสศักดิ์ ทองแถม เป็นหัวหน้าโครงการวิจัยฯ ซึ่งมีสมาชิกเข้าร่วมโครงการจำนวน 20 คน ใช้ระยะเวลาดำเนินการ 2 ปี (พ.ศ. 2553 – 2554) ผลดำเนินการสัมฤทธิ์ผลเชิงประจักษ์เป็นรูปธรรม เกิดมีกลุ่มผู้ผลิตตามความถนัด ความสนใจเป็นแบบอย่างแก่เกษตรกรทั่วไป ดังนี้

- 1.กลุ่มผู้ผลิตปุ๋ยหมักอินทรีย์ชีวภาพ และน้ำหมักชีวภาพ ได้แก่ นายทองดี สารทอง นายรัน ดอกพอง นายสุน งามสุวรรณ นายมัน เบ็ญมาศ เป็นแกนนำและมีสมาชิกในเครือข่ายจำนวน 20 คน
- 2.กลุ่มผู้ปลูกผักสวนครัวตามฤดูกาล ได้แก่ นายประดิษฐ์ เมืองแสน นายเลี่ยม ยอดจักร นายจาด ปรางค์มาศ เป็นแกนนำ และมีสมาชิกในเครือข่ายจำนวน 20 คน
- 3.กลุ่มผู้เลี้ยงกบ เลี้ยงปลา ได้แก่ นายเลี่ยม ยอดจักร นายทิน ดอกพอง นายสุน งามสุวรรณ เป็นแกนนำ และมีสมาชิกในเครือข่ายจำนวน 20 คน
- 4.กลุ่มผู้เพาะเห็ดขอนขาว (ไม้มะม่วง) ได้แก่ นายจรัสศักดิ์ ทองแถม นายทองดี สารทอง นายสุน งามสุวรรณ เป็นแกนนำ และมีสมาชิกในเครือข่ายจำนวน 20 คน

5.กลุ่มผู้เลี้ยงจิ้งหรีด ได้แก่ นายวิรัตน์ ผงผ่าน นางทองศรี ประสิทธิ์ไชย เป็นแกนนำ และมีสมาชิกในเครือข่าย 20 คน

6.กลุ่มผู้เลี้ยงหมูหลุม ได้แก่ นายจิระศักดิ์ ทองแถม นายทองดี สารทอง นายสุน งามสุวรรณ นายรัน ดอกพอง เป็นแกนนำ และสมาชิกในเครือข่ายจำนวน 20 คน

2. องค์ความรู้การทำกิจกรรมอินทรีย์ของชุมชนบ้านโคกใหญ่-บ้านโคกสามัคคี

องค์ความรู้ในการทำกิจกรรมอินทรีย์ของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทยบ้านโคกใหญ่-บ้านโคกสามัคคี เป็นองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติจริงในวิถีการดำเนินชีวิตเพื่อหาทางออกในการแก้ไขปัญหาลดต้นทุนการผลิตและเพิ่มรายได้จากการทำการผลิตทางการเกษตร ซึ่งมีความหลากหลาย เช่น การทำนา การพืชผักสวนครัวปลูกถั่วฝักยาว การปลูกข้าวโพด การปลูกพริกอินทรีย์ การเลี้ยงกบ เลี้ยงปลาในกระชัง การเพาะเห็ดขอนขาว และการเลี้ยงสัตว์ เช่น วัว ควาย เป็ด ไก่ หมูหลุม การเลี้ยงจิ้งหรีด การทำปุ๋ยหมักอินทรีย์ชีวภาพ และน้ำหมักชีวภาพ และการรวมกลุ่มเรียนรู้ร่วมกันและมีผู้รู้ในแต่ละเรื่องดังนี้

1) ทำปุ๋ยอัดเม็ด/ผง วัตถุดิบ แกลบดำ ชีว EM กากน้ำตาล รำอ่อน ผักตบชวา วัชพืชจอกแหน หอยเชอร์รี่เผา ปูนขาว ยูเรีย ผู้รู้ คือ นายรัน ดอกพอง นายสุน งามสุวรรณ นายวิน จันทิพย์ นายสมศรี ส่องสิโรจน์ นายมัน เบญมาศ นายจิระศักดิ์ ทองแถม คุณค่าของความรู้เรื่องนี้ คือ ลดต้นทุนจากการใช้ปุ๋ยเคมีในการทำนา ปลูกมัน ปรับปรุงดินให้ร่วนซุย ไม่ให้ดินแห้งแล้ง บำรุงดิน ปีต่อไปพืชผักปลูกได้งาม และขายปุ๋ยให้กับคนในชุมชนใช้ ส่งขาย ข้างนอกเช่น อ. ชูพันธ์ ซึ่งมีข้อจำกัด คือ ขาดแคลนปุ๋ยคอก แกลบ คนเลี้ยงวัวควายมีน้อยและก็นำไปใส่นาของตัวเอง

2) ปลูกถั่วฝักยาว ผู้รู้ คือ นายมัน เบญมาศ นายสุน งามสุวรรณ นายทิน พุทธพันธุ์ นายรินทอง ดอกพอง นายทอย ศรีทธา และ นายประสิทธิ์ ศรีทธา วัตถุประสงค์ เพื่อขายให้กับคนในชุมชน ขายที่ตลาดนัด และส่งร้านค้าในหมู่บ้าน (10 ฝัก 5 บาท / 5 กำ 20 บาท) และเพื่อกินในครอบครัว

3) การปลูกข้าวโพด ได้แก่ ข้าวโพดหวาน / ข้าวโพดข้าวเหนียว ผู้รู้ คือนายสมุทร ปัญญา นายโกวิทย์ เมืองแสน และรินทอง ดอกพอง (ปลูกผสม) วัตถุประสงค์ ปลูกไว้บริโภค (ทำของหวาน) เหลือขาย / ทั้งต้มขายและขายสด ไว้แลกเปลี่ยนสินค้าอย่างอื่น เช่น ข้าวเปลือก ข้าวสาร (คนในชุมชน และนอกหมู่บ้าน)

4) การปลูกพริกอินทรีย์ ผู้รู้ คือ นายสุน งามสุวรรณ นายรินทอง ดอกพอง ทองศรี ประสิทธิ์ชัย นายโกวิทย์ เมืองแสน นายดม ยอดจักร และนายเถื่อน แก้วมงคล วัตถุประสงค์เพื่อบริโภค และจำหน่ายขายในชุมชน และข้างนอกบางส่วน ใส่ตะกร้าไปขายตามชุมชนต่างๆ ไว้แลกเปลี่ยน

นอกจากองค์ความรู้ที่กล่าวมาของชุมชนเกี่ยวกับวิธีการผลิตทางการเกษตรชุมชนยังมียังมีองค์ความรู้ในการปฏิบัติการเรียนรู้ร่วมกันในชุมชนดังต่อไปนี้

1. การทำปุ๋ยหมักอินทรีย์ชีวภาพ 48 ชั่วโมง (แบบแห้ง) วัสดุที่ใช้ คือ มูลสัตว์แห้ง 1 กระสอบ แกลบดิบ 1 กระสอบ รำอ่อน 1 กระสอบ น้ำหมักชีวภาพ 3 ช้อนแกงกากน้ำตาลหรือน้ำอ้อยหรือน้ำตาลทรายแดง 3 ช้อนแกง และน้ำสะอาด 40 ลิตร โดยมีวิธีทำ ดังนี้

- 1) คลุกมูลสัตว์กับแกลบดิบให้เข้ากัน
- 2) ผสมน้ำหมัก กากน้ำตาล กวนให้เข้ากันแล้วรดบนกองปุ๋ยคลุกเคล้าให้เข้ากัน มีความชื้นประมาณ 40 เปอร์เซ็นต์ (ทดลองบีบดู ไม่มีน้ำซึมออกตามฝ่ามือ กรณีความชื้นไม่พอ ให้ผสมน้ำหมักชีวภาพ / กากน้ำตาล น้ำ ตามอัตราส่วนเดิมรดไปที่กองปุ๋ย)
- 3) ผสมรำอ่อนในกองปุ๋ย คลุกเคล้าให้เข้ากัน
- 4) นำส่วนผสมทั้งหมดกองลงบนพื้นซีเมนต์ หรือพื้นดินที่มีผ้าพลาสติกรองพื้นให้หนาประมาณ 30 เซนติเมตร แล้วคลุมด้วยกระสอบป่านไว้ประมาณ 12 ชั่วโมง ให้กลับกองปุ๋ยคลุมด้วยกระสอบป่านทิ้งไว้อีก 12 ชั่วโมง ให้กลับกองปุ๋ยอีก ทำเช่นนี้ประมาณ 4 ครั้ง รวมเวลาประมาณ 4 – 5 วัน กองปุ๋ยหมักจะเริ่มเย็นปกติประมาณ 30 องศาเซลเซียส
- 5) เปิดกระสอบป่านที่คลุมกองปุ๋ยหมัก ปล่อยให้แห้งแล้วนำไปบรรจุกระสอบเก็บไว้ในที่ร่ม ไม่ให้โดนความชื้น
- 6) นำปุ๋ยหมักที่ทำได้ไปใช้ประโยชน์

2. การทำสารขับไล่แมลง วัสดุที่ใช้ คือ สะเดา (ทั้ง 5) จำนวน 3 กิโลกรัม สาบเสือ (ทั้ง 5) จำนวน 2 กิโลกรัม ข่า (ทั้ง 5) จำนวน 2 กิโลกรัม ตะไคร้หอม (ทั้ง 5 คือ ต้น ใบ ดอก กิ่ง เมล็ด) จำนวน 2 กิโลกรัม ใบน้อยหน่าหรือใบยูคา จำนวน 1 กิโลกรัม บอระเพ็ด หรือสบู่ดำ หรือขี้เหล็กจำนวน 1 กิโลกรัม ยาเส้น หรือหางไหล จำนวน 1 กิโลกรัม ผลไม้สุก 3 ชนิดๆ ละ 2 กิโลกรัมจำนวน 6 กิโลกรัม กากน้ำตาล จำนวน 3 กิโลกรัม น้ำสะอาด จำนวน 40 ลิตร

อุปกรณ์ ในการหมัก วิธีทำ ทำเช่นเดียวกับการทำน้ำหมักชีวภาพ แต่ให้ใส่น้ำไปพร้อมกับวัสดุทันทีได้เลย โดยให้หมักไว้อย่างน้อย 15 วัน ยิ่งหมักนานเท่าไรยิ่งดี เมื่อหมักได้ครบตามเวลาที่กำหนดสามารถนำไปใช้สำหรับไล่แมลง ศัตรูพืชได้หลายชนิด โดยการรด ราด ฉีด พ่น ใบพืช ต้นพืช และดิน ใช้ในอัตรา 3 – 4 ช้อนแกง ต่อน้ำ 20 ลิตร

5.2.2 วิธีการผลิตและองค์ความรู้การทำกิจกรรมของชุมชนท้องถิ่นชายแดนกัมพูชา ภูมิโอะกะกีร์ลือ

ชุมชนโอะกะกีร์ลือ มีวิธีการทำกิจกรรมตามธรรมชาติ การจัดพื้นที่เพื่ออยู่อาศัยและกสิกรรมจะคล้ายคลึงกัน เช่น มีบ้าน แปลงนา แปลงผักสวนครัว แปลงสวน (มะม่วงหิมพานต์ มะม่วงแก้วขมิ้น มันสำปะหลัง) สระน้ำ บ่อบาดาลโยก เลี้ยงไก่ เลี้ยงวัว เป็นต้น ใช้พันธุ์พืชท้องถิ่น เช่น ข้าวพันธุ์ปะกาลาดวน (หอมลาดวน) ใช้แรงงานในครอบครัวเป็นหลัก หากถึงฤดูเก็บเกี่ยวผลผลิตจะมีการลงแขกช่วยเหลือกันในชุมชนหรือที่เรียกว่า “ยัวโด” แต่ในระยะประมาณ 5-10 ปี ชุมชนกัมพูชาเริ่มเรียนรู้การใช้สารเคมีจำพวกปุ๋ยและยาฆ่าหญ้าในการทำกิจกรรมมากขึ้น สารเคมีได้จากการนำเข้าของนายทุนทั้งจากกัมพูชาและไทย ทำให้ระบบนิเวศในการทำกิจกรรมเริ่มเสื่อมโทรม โดยพื้นที่ด้านทิศตะวันออกของหมู่บ้านมีพื้นที่ทำนา 20 แยกดำ จำนวน 26 ครัวเรือน พื้นที่ปลูกมันสำปะหลัง 9 แยกดำ จำนวน 7 ครัวเรือน เลี้ยงวัว จำนวน 6 ครัวเรือน จำนวน 20 ตัว ด้านทิศเหนือมีพื้นที่ทำนา 18 แยกดำ จำนวน 18 ครัวเรือน พื้นที่ปลูกมันสำปะหลัง 15 แยกดำ จำนวน 15 ครัวเรือน เลี้ยงวัว จำนวน 10 ครัวเรือน จำนวน 27 ตัว ด้านทิศใต้มีพื้นที่ทำนา 5 แยกดำ จำนวน 15 ครัวเรือน พื้นที่ปลูกมันสำปะหลัง 5 แยกดำ จำนวน 5 ครัวเรือน เลี้ยงวัว จำนวน 6 ครัวเรือน จำนวน 13 ตัว ทำสวนยางพาราจำนวน 1 ครัวเรือน มะพื้นที่ทั้งหมด 15 แยกดำ ด้านทิศตะวันตกมีพื้นที่ทำนา 23 แยกดำ จำนวน 20 ครัวเรือน พื้นที่ปลูกมันสำปะหลัง 9 แยกดำ จำนวน 9 ครัวเรือน เลี้ยงวัว จำนวน 14 ครัวเรือน จำนวน 37 ตัว

วิธีการผลิตกิจกรรมหลักของชุมชนโอะกะกีร์ลือ คือการปลูกมันสำปะหลังและการทำนา โดยมีวิธีการผลิต ดังนี้

1) การปลูกมันสำปะหลัง การปลูกมันสำปะหลัง ไถแปร (กะโจสปีระ) ในเดือนเมษายน เพราะว่า เป็นช่วงเดือนที่อากาศร้อน ไถแปรตากหน้าดินให้แห้งและวัชพืชตาย ช่วงเดือนพฤษภาคม ไถอีกรอบแล้ว แล้วทำการยกร่อง (เล็กรวง) เพื่อปลูกจ้างคนปลูกวันละ 200 บาทต่อวัน ค่าจ้างไถแปร ไถยกร่องคิดราคา ครั้งละ 3,500 บาท/แยกดำ การกำจัดวัชพืช จ้างฉีดพ่นหญ้า วันละ 250 บาท/วัน ถ้าจ้างคนงานถอนหญ้า วัชพืช คิดราคา 200 บาท/วัน วัชพืชจะขึ้นในช่วงเดือนพฤษภาคม ช่วงเดือนธันวาคมจะเก็บผลผลิต/ถอนมันสำปะหลัง (ประโมลพอล/ดอกตำโลง) การถอนมันสำปะหลังเก็บผลผลิตใช้รถไถเดินแล้วเดินตามเก็บ สะดวกแต่มีราคาแพง ส่วนมากเจ้าของไร่ถอนเอง และจ้างคนอื่น กรณีจ้างคิดอัตราค่าจ้างเป็นต้น 450 บาท/ตัน โดยผู้รับเหมารวมกลุ่มกัน วันหนึ่งๆ จะถอนได้กี่ตันก็ตาม ได้เท่าไรก็นำมาเฉลี่ยกัน

ปุ๋ยเคมีที่ใช้ ได้แก่ ปุ๋ยตราหัววัวคันไถ ราคาอยู่ประมาณ 1,500 บาท/50 กก. ตรากวาย ตราเจ้าของนาราคาอยู่ประมาณ 1,300 บาท/50 กก. การใส่ปุ๋ยหยอดตามร่อง ใกล้เคียง ต้นมันสำปะหลัง 1 กระสอบใส่ได้ 1 แยกดำ (6 ไร่) บางคนถ้าต้องการให้ได้ผลผลิต หัวใหญ่ก็ใส่ปุ๋ยเยอะหน่อย ต้นมันสำปะหลัง ที่มีศัตรูพืช เช่น เพลี้ยสีขาวยาว และเพลี้ยไฟ ทำให้ใบยิก ใบงอ ชาวบ้านยังไม่รู้วิธีแก้ ให้ปล่อยให้แคะ ตายไป ทำให้ได้ผลผลิตน้อยลง

พันธุ์มันสำปะหลัง ต้องซื้อพันธุ์จากลานมันหรือจากคนที่ตัดไว้สำหรับขาย ซื้อจากชาวบ้านด้วยกัน เต็มคันแทรกเลอร์ รถไถ คิดราคา 200 - 300 บาท กรณีซื้อพันธุ์ตามลานมันคิดราคาเป็นตัน ต้นพันธุ์ราว 20 ต้น/มัด ราคาประมาณ 30-60 บาท/มัด ชื่อพันธุ์ เช่น พันธุ์จูรุษอ (พันธุ์ใบยอดขาว) พันธุ์จูรุษกะฮอม (พันธุ์ใบยอดแดง) พันธุ์จูรุษชวย (พันธุ์ใบยอดม่วง) และในการเรียกชื่อพันธุ์มันสำปะหลังนี้มักเรียกตามประเภท แบ่งกับประเภทน้ำ (ไม่ค่อยมีแป้ง) เช่นลักษณะต้นพันธุ์ ใบยอดสีม่วงเรียกว่าพันธุ์น้ำ มีแป้งน้อย ซึ่งในหมู่บ้านคนที่มีพื้นที่ปลูกมันสำปะหลังมากที่สุดคือ ตาเปาว์ กับผู้ใหญ่บ้านประมาณ 5 แหะด้าหรือประมาณ 30 ไร่ พื้นที่ปลูกน้อยสุดในหมู่บ้าน ประมาณ 3 ไร่

การขายผลผลิต นำไปขาย ณ จุดที่รับซื้อลานมันสำปะหลัง หรือบางทีก็มีรถตระเวนมารับซื้อตามบ้านเรือน ราคาเป็นตามกิโล โดยแยกประเภท เปียกและตากแห้ง มันเปียกราคาอยู่ที่ 2.50 - 4.50 บาท มันสับตากแห้งราคาอยู่ที่ 7 บาท ราคามีการปรับตัวตลอดไม่คงที่

ภาพที่ 5 - 4 พื้นที่ปลูกมันสำปะหลัง ภูมิโอะกะกรีสือ (กัมพูชา)

2) การปลูกข้าว แบ่งเป็น นาดำและนาหว่าน(แสรบโร๊ะ) ขั้นตอนการทำนาดำ คือ การเตรียมดิน โดยการไถแปร ใช้รถไถนาเดินตาม เป็นรถส่วนตัว เต็มน้ำมันเอง ไม่ค่อยมีการรับจ้าง ต้นทุนการผลิตไม่มาก ไถทั้งวันหมดน้ำมัน 30 ลิตร ลิตรละ 45 บาทต่อพื้นที่ 6 ไร่ ช่วงก่อนหว่าน ไถรอบสอง กรณีรับจ้าง คิด 200 บาท/ไร่ จ้างดำนา 200 บาท/วัน จ้างเก็บเกี่ยว 200 บาท/วัน ราคาซื้อปุ๋ย ถูกละ 400 บาท สองกระสอบใส่ 12 ไร่ เลือกใส่ปุ๋ยเฉพาะพื้นที่ข้าวขาดปุ๋ยไม่ได้ใส่ทั่วพื้นที่ แต่ละปี ใส่ปุ๋ย 2 ครั้ง ครั้งแรกใส่ปุ๋ยหลังจากการปักดำ ใส่อีกครั้งใส่ในช่วงข้าวแตกกอหรือก่อนข้าวตั้งท้อง และการเก็บเกี่ยวผลผลิต มีการจ้างคนข้าวขึ้นลาน ราคาจ้างคนข้าวขึ้นลานก่อนนวด วันละ 200 บาทใช้แรงงานคนขึ้นลาน ไม่ได้ใช้รถขน

ค่าจ้างรณวดข้าว ถ้าได้ข้าว 30 กระสอบปาน เจ้าของรณวดข้าวคิดค่าจ้าง 1 กระสอบปาน (1 กระสอบ น้ำหนักราวๆ 110 กก.) ครั้วเรือนที่มีที่ทำนายน้อยสุด คือ 6 ไร่ พื้นที่มากที่สุด ประมาณ 60 ไร่

ในส่วนขั้นตอนของการทำนาหว่าน คือมีการเตรียมดินโดยการ ไถแปรตากหน้าดินให้หญ้าตาย (ช่วงเดือนพฤษภาคม) จากนั้นไถอีกรอบเพื่อพลิกหน้าดิน (ทิ้งระยะจากวันไถแปรเพื่อรอให้หญ้าตายราวต้นเดือนมิถุนายน) แล้วไถคราดให้หน้าดินแตกและนำเศษวัชพืชทิ้งก่อนทำการหว่าน (ช่วงเดือนปลายมิถุนายน) หลังจากการหว่านข้าว (ปรีะสะเรว) ถ้ามีหญ้าขึ้น ชาวบ้านจะไถกลับทั้งข้าวและหญ้าวัชพืช รอให้ข้าวงอกขึ้นมาใหม่ แล้วค่อยใส่ปุ๋ย ช่วงเดือนกรกฎาคม เป็นวิธีการกำจัดวัชพืช หลังจากข้าวงอกขึ้นมาก็เปิดน้ำเข้าพื้นที่นา รอให้ข้าวโต บางคนก็ใส่ปุ๋ยอีกรอบ ก่อนข้าวตั้งท้อง ประมาณเดือนสิงหาคม การเก็บเกี่ยวก็ประมาณเดือนตุลาคม - พฤศจิกายน ผลผลิตมากที่สุดคือ 60 ไร่ ได้ผลผลิตประมาณ 130 กระสอบ ถ้าข้าวไม่ค่อยสวย ไม่ค่อยได้ผลผลิต จะได้ประมาณ 15 กระสอบ/ไร่ ถ้าข้าวสวย ได้ประมาณ 20 กระสอบ/ไร่ ซึ่งในการเก็บเกี่ยวส่วนมากใช้แรงงานคน เช่น ยัวไรโดหรืออาชไรรักกัน ประมาณ 10-13 คน เจ้าของนาจะบอกสมาชิกที่ลงแขกด้วยกันในกลุ่มตอนเกี่ยวข้าวเป็นการกำหนดคิวในกลุ่มเวลาลงแขกเจ้าของนามีอาหารเลี้ยงสมาชิกในช่วงเกี่ยวข้าวด้วย สมาชิกอาจเป็นคนในกลุ่มพี่น้องหรือคนอื่นๆในหมู่บ้าน ส่วนรถเกี่ยวมาจากหมู่บ้านอื่น คิดราคาตามความหนาแน่นของข้าว ถ้าปริมาณข้าวหนาแน่น คิดราคาประมาณ 4,000 บาทต่อพื้นที่ 1 แยกดำ ข้าวบางๆ 3,500 บาท /แยกดำ วิธีการนวดข้าว นิยมนวดด้วยรถเครื่อง มีรณวดข้าวรับจ้างในชุมชนทั้งหมด 3 คัน

พันธุ์ข้าวพื้นบ้าน มีพันธุ์ข้าวปการาโดล (ดอกลำดวน) พันธุ์ข้าวมะลิ (ซื้อพันธุ์ข้าวจากไทย) พันธุ์ข้าวเล็บแยะ (กระจอกเจียะ) เนียงแสนกระโอบ ข้าวประการาเนง (ดอกชิง) พันธุ์ละเบ็ก ปล้าปะเดา (หนามหวาย) พันธุ์เนียงอ่อม พันธุ์เนียงสะอาด พันธุ์ตะเนบ (ข้าวเหนียว) พันธุ์โก้มมะโรม เป็นพันธุ์ข้าวใหม่ เหมาะกับการทำขนมมะจิบ (ขนมจีน) พันธุ์ข้าวที่มีกลิ่นหอม ถ้าใส่ปุ๋ยเคมีเยอะจะทำให้หมดความหอม ไม่เหมือนปลูกแบบธรรมชาติ จะมีกลิ่นตั้งแต่แตกกอมาใหม่ๆ เช่นข้าวดอกลำดวน กับ ดอกประการาเนง มีความหอมและอ่อนนุ่ม เนียงอ่อม ไม่ค่อยหอม อ่อนนุ่ม ที่เหลือไม่ค่อยมีกลิ่น อ่อนนุ่มปานกลาง

ระยะเวลาการเก็บเกี่ยว การเพาะปลูกระยะเวลาใกล้เคียงกัน พันธุ์ข้าวเบา กระจอกเจียะ เนียงแสนกระโอบ ช่วงเก็บเกี่ยวคือเดือนสิบ (ระยะเวลาประมาณ 6 เดือน) ที่เหลือที่เป็นพันธุ์ข้าวหนัก เก็บเกี่ยวราวๆ เดือนสิบเอ็ด (ระยะเวลาประมาณ 7 เดือน) ข้าวอื่นๆ สำหรับไว้หุงรับประทาน ยกเว้นบายตะเนบ (ข้าวเหนียว) กับพันธุ์โก้มมะโรม ไว้สำหรับทำขนม ห่อข้าวต้มได้ ทำขนมมะจิบ (ขนมจีน)

ปัญหาในการเพาะปลูกข้าว คือหญ้า วัชพืช กร่าสี (แมลงประเภทเพลี้ยที่มากัดกินข้าว) กร่ามีสองประเภท กร่าน้ำ (เพลี้ยน้ำ) กับ กร่าเพลิง (เพลี้ยไฟ) มักจะมาลงกินกัดข้าวช่วงฤดูในช่วงฝนมาใหม่ๆ หรือตลอดทั้งปี ยังไม่มีวิธีกำจัดที่ได้ผล ทดลองฉีดยาวัคซินยังไม่ได้ผล วิธีแก้ปัญหาเบื้องต้น คือ การหักกิ่งไม้สมุนไพร ชื่อ กันเตรียงแซด (ต้นสาบเสือ) นำไปปักไว้ในแปลงนาจุดที่มีแมลงลง แมลงจะแพ้กิ่งและย้ายหนีไปเอง

ภาพที่ 5 - 5 พื้นที่ทำนาภูมิโอะกะกรีสือ (กัมพูชา)

การทำกิจกรรมอินทรีย์ของชุมชนท้องถิ่นชายแดนกัมพูชาบ้านโอะกะกรีสือเป็นวิธีการผลิตที่อยู่บนฐานความรู้พื้นที่การถือครองที่ดินซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีการบุกเบิกทำกินใหม่ อยู่ติดกับบริเวณบ้านซึ่งพบว่าการถือครองที่ดิน บริเวณพื้นที่บริเวณบ้านมีความกว้างของหน้าบ้านจะอยู่ในราว 50 เมตร แทบทุกหลังคาเรือนแล้วยาวไปทางด้านหลัง ความยาวสุดแท้แล้วแต่ภูมิประเทศ บางเจ้ายาวเป็น 100 เมตร ที่ไปที่มาเช่นนี้เป็นข้อตกลงของชุมชนเองในการแบ่งปันที่ดินเพื่อที่อยู่อาศัย และทำกิจกรรมไปพร้อมด้วยโดยมีการจัดแบ่งพื้นที่กันมาในปี พ.ศ. 2543 หรือปี ค.ศ. 2000 จากคำบอกเล่าของอดีตผู้ใหญ่บ้านคนแรก (นายริง มิน) และในพื้นที่ดังกล่าวของแต่ละครอบครัวมีการจัดสรรพื้นที่ในการทำประโยชน์ ทั้งเป็นที่อยู่อาศัย ปลูกมันสำปะหลัง ทำนา เลี้ยงสัตว์ ขุดบ่อน้ำกินน้ำใช้ ปลูกพืชผักสวนครัว และจากการสำรวจผู้รู้หรือผู้ที่มีการทำกิจกรรมอินทรีย์ในชุมชนซึ่งในเป็นรูปแบบการดำเนินการต่างคนต่างทำยังไม่มีมารวมกลุ่มกันในการดำเนินการเรียนรู้ช่วยเหลือพึ่งพากันขึ้นอยู่กับทรัพยากรที่มีในพื้นที่ ทุนที่เป็นตัวเงินและความรู้ของแต่ละครอบครัว มีดังนี้

1. บ้านนางเมียะ โปว พื้นที่กิจกรรมอยู่หลังบ้านซึ่งเป็นที่อยู่อาศัย มีการทำนาหว่าน 6 ไร่ มีสวนมะม่วง 2 ไร่ (50 ต้น) มีมะนาว 30 ต้น มีสระน้ำ 1 ที่ ขนาด 5 x 10 เมตร
2. บ้านนายตุ๊จ เซน พื้นที่กิจกรรมอยู่หลังบ้านที่อยู่อาศัย มีการทำนาหว่านและนาดำ นาหว่าน 2 ไร่ นาดำ 2 ไร่ มีสวนกล้วย มีสระน้ำ 1 ที่ ขนาด 5 x 10 เมตร มีวัว 9 ตัว หน้าบ้านมีบ่อน้ำบาดาลสาธารณะ 1 ที่ มีน้ำใช้ได้ตลอดทั้งปี จึงเป็นจุดบริการน้ำให้กับชุมชนตลอดมา
3. บ้านนางเม็ก แปร์ด มีพื้นที่กิจกรรมอยู่หลังบ้านที่อยู่อาศัยทำนาหว่านและปลูกมันสำปะหลัง เลี้ยงวัว 5 ตัว
4. บ้านนางคุณ โงน เปิดเป็นร้านค้าขายของเบ็ดเตล็ดด้วย มีพื้นที่กิจกรรมอยู่หลังบ้านที่อยู่อาศัย ทำนาหว่าน และปลูกมันสำปะหลัง
5. บ้านนายเซียง แจ็กโล้ย มีพื้นที่กิจกรรมอยู่หลังบ้านที่อยู่อาศัย ปลูกมันสำปะหลัง และมีสระน้ำ 1 ที่ ขนาด 5 x 10 เมตร มีการปลูกพืชผักสวนครัว ถั่วฝักยาว แตงกวา ตะไคร้

ภาพที่ 5 - 6 การใช้ประโยชน์พื้นที่บริเวณบ้านภูมิไคกะกรีสื่อ (กัมพูชา)

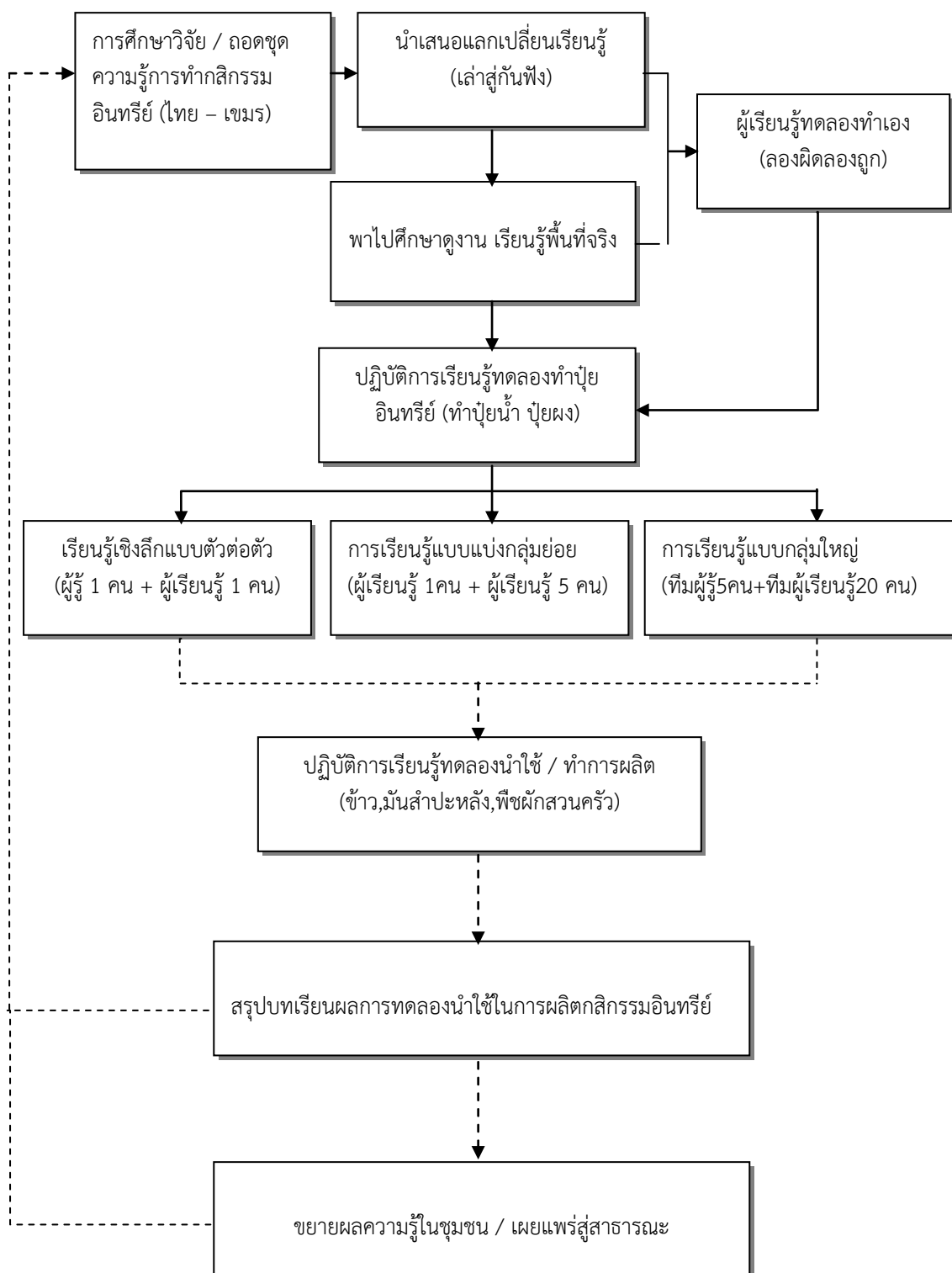
จากผลการศึกษาวิธีการผลิตและองค์ความรู้การทำกิจกรรมของชุมชนทั้งสองประเทศ พบว่ามีความแตกต่างกันทั้งในเป้าหมายและวิธีการ โดยชุมชนฝั่งไทยบ้านโคกใหญ่-โคกสามัคคี ได้มีวิธีการผลิตที่ผ่านวิธีการผลิตแบบพออยู่พอกิน และการผลิตเพื่อขาย และพยายามที่จะกลับมาทำการผลิตที่พออยู่พอกิน โดยการผลิตทางเลือกแบบเกษตรอินทรีย์ แต่ในขณะที่ชุมชนกัมพูชาบ้านโอะกะกรีสื่อ เป็นชุมชนที่มีการตั้งและบุกเบิกที่ทำกินใหม่ วิธีการผลิตยังเป็นแบบดั้งเดิม และมีความพยายามที่จะทำการผลิตให้ได้ปริมาณมากเพื่อการขาย และการลดต้นทุนการผลิตเพื่อความอยู่รอดในสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงปัจจุบัน แต่

อย่างไรก็ตามในระบบวิธีการผลิตดังกล่าวชุมชนทั้งสองประเทศ มีชุดความรู้เรื่องการทำกิจกรรมอินทรีย์ และความรู้บทเรียนประสบการณ์การผลิตทางการเกษตรของชุมชนฝั่งไทยเพื่อสร้างการเรียนรู้ร่วมกันในการหาทางเลือกที่เหมาะสมกับ บริบท ความต้องการและแนวโน้มสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ชุมชนข้ามแดนร่วมกัน

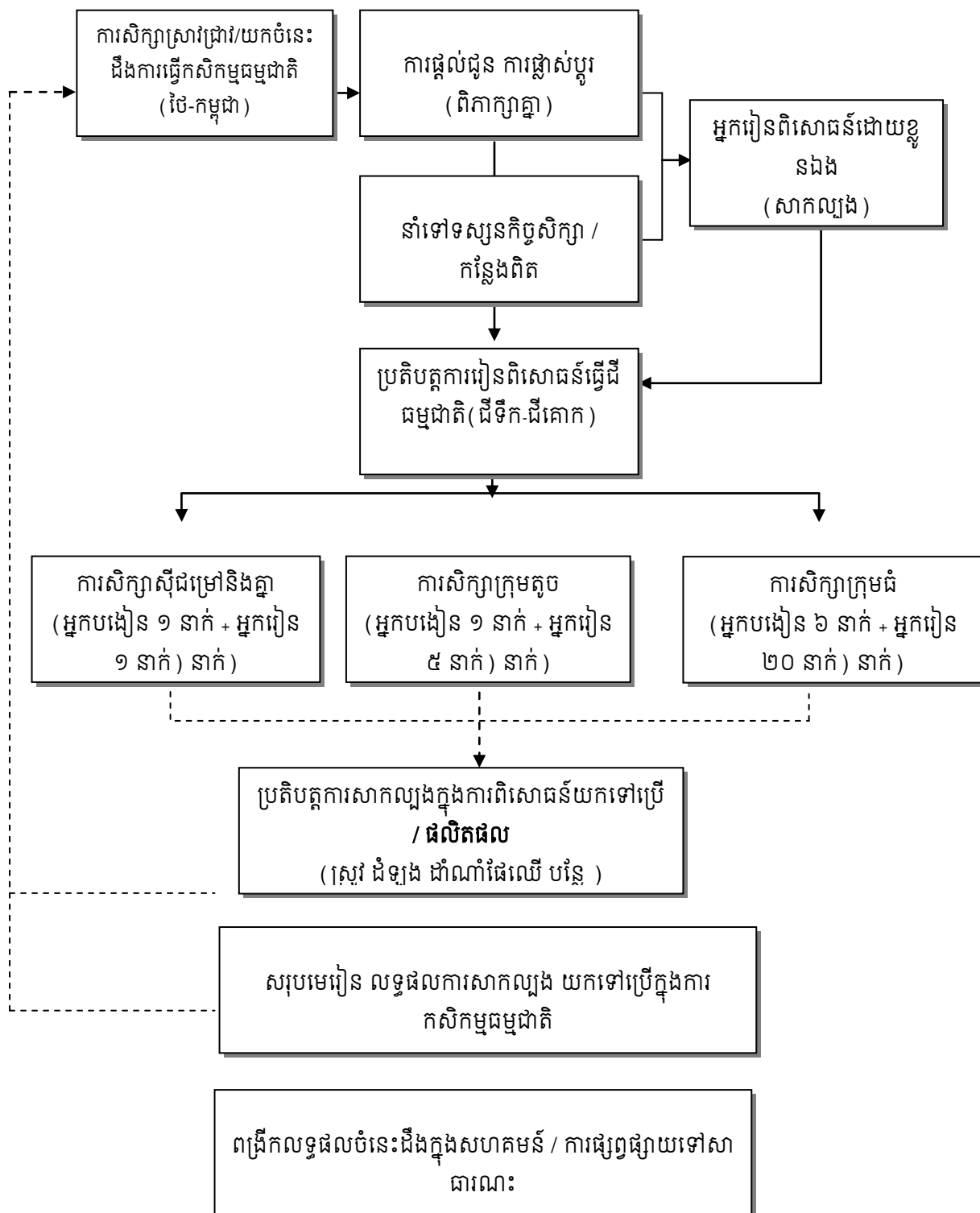
ชุมชนบ้านโคกใหญ่-โคกสามัคคี ได้ดำเนินกิจกรรมโครงการวิจัย รูปแบบการจัดการน้ำเพื่อการผลิตทางการเกษตร ในระหว่างปี 2553 - 2554 ก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนผ่านกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น เกิดชุดองค์ความรู้การผลิตทางการเกษตรแบบอินทรีย์ เช่น การทำหัวเชื้ออีเอ็ม (E.M) มูลสัตว์และปุ๋ยหมักชีวภาพ การทำปุ๋ยน้ำสกัดชีวภาพ การผลิตเกษตรแบบอินทรีย์ที่เหมาะสมกับสภาพนิเวศสิ่งแวดล้อม การเลี้ยงปลา เลี้ยงกบ การเพาะเห็ดขอนขาว และเกิดกลุ่มในการบริหารจัดการร่วมกันของชุมชนในขณะที่ ชุมชนชายแดนกัมพูชาบ้านโอะกะกีร์ลือ ยังไม่มีกลุ่มในการสร้างกระบวนการเรียนรู้ในการทำกิจกรรมอินทรีย์ร่วมกัน ชุมชนบ้านโคกใหญ่-โคกสามัคคีจึงมีความมุ่งมั่นที่จะขยายผลชุดองค์ความรู้การทำกิจกรรมอินทรีย์ข้ามแดนเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีของชุมชนชายแดนไทยกับชุมชนชายแดนกัมพูชาบ้านโอะกะกีร์ลือ เพื่อตั้งรับปรับตัวและสร้างภูมิคุ้มกันชุมชนชายแดนทั้งสองประเทศในสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงปัจจุบัน

5.3 การจัดกระบวนการเรียนรู้การทำกิจกรรมอินทรีย์ชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย- กัมพูชา

การจัดกระบวนการเรียนรู้การทำกิจกรรมอินทรีย์ กรณีชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทยบ้านโคกใหญ่ – บ้านโคกสามัคคี ตำบลห้วยตึกชู อำเภอกุสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ กับชุมชนท้องถิ่นชายแดนกัมพูชาบ้านโอะกะกีร์ลือ ตำบลลุมโตง อำเภออัลลองเวง จังหวัดอุดรธานี เป็นปฏิบัติการเรียนรู้ซึ่งกันและกันผ่านงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ในเรื่องกิจกรรมอินทรีย์ซึ่งเป็นเรื่องวิถีและปากท้องของชุมชนท้องถิ่นทั้งสองฝั่งที่อาศัยอยู่ระหว่างแดนต่อแดน เพื่อการฟื้นฟูความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันระหว่างชุมชนข้ามแดน การปฏิบัติการสร้างการเรียนรู้ร่วมกันผ่านกิจกรรมการทำกิจกรรมอินทรีย์ของพี่น้องบ้านโคกใหญ่-โคกสามัคคี กับชุมชนโอะกะกีร์ลือ ด้วยกระบวนการงานวิจัย ดังแผนภาพกระบวนการเรียนรู้กิจกรรมอินทรีย์ข้ามแดนไทย – กัมพูชา (ชุมชนบ้านโคกใหญ่ โคกสามัคคี กับชุมชนบ้านโอะกะกีร์ลือ ต่อไปนี้

ក្បួនការបង្រៀនកសិកម្មធម្មជាតិឆ្លងដែន ថៃ-កម្ពុជា
ភូមិគោកធំ-គោកសាមគ្គី ឃុំហ្លួងទឹកឈូ ស្រុកភូសិញ ខេត្តស៊ីសាកេត ប្រទេសថៃ
និង ភូមិអូរគគីលើ ឃុំលំទង ស្រុកអន្លង់វែង ខេត្តឧត្តរមានជ័យ ព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា

จากแผนภาพกระบวนการจัดการเรียนรู้กิจกรรมอินทรีย์ข้ามแดนไทย – กัมพูชา ชุมชนโคกใหญ่ – โคนามัคคี กับชุมชนโอเกาะกือลือ มีการจัดการเรียนรู้ร่วมกัน แบ่งเป็น 2 รูปแบบ คือ

1. การเรียนรู้ผ่านกระบวนการศึกษาวิจัย การถอดชุดความรู้การทำกิจกรรมอินทรีย์ โดยเริ่มตั้งแต่กระบวนการพัฒนาโจทย์วิจัยร่วมกับการเตรียมทีม เตรียมชุมชนร่วมกัน การศึกษาข้อมูลร่วมกัน การวิเคราะห์ตรวจสอบความถูกต้องข้อมูลร่วมกัน นำข้อมูลมาเล่าสู่กันฟังทั้งนี้เป็นกระบวนการเรียนรู้ตนเองเรียนรู้เพื่อนบ้าน ผ่านความสัมพันธ์ความเป็นเสี้ยว หรือเกลอข้ามแดนไทยและกัมพูชาเพื่อให้เกิดความไว้วางใจกันในการทำการวิจัยข้ามแดนร่วมกัน

2. การเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติการจริงบนฐานความรู้จากการศึกษาวิจัยร่วมกัน เป็นการเรียนรู้ร่วมกันเพื่อสร้างความไว้วางใจ ความเชื่อมั่นต่อกันในการปฏิบัติการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นข้ามแดนร่วมกัน โดยมีรูปแบบกระบวนการในการเรียนรู้ร่วมที่สามารถสรุปได้ 5 รูปแบบ ดังนี้

2.1 การเรียนรู้รวมเป็นกลุ่มใหญ่ โดยมีผู้รู้ที่เป็นนักวิจัยบ้านโคกใหญ่โคกสามัคคี 5 คน และผู้เรียนรู้ที่เป็นนักวิจัยบ้านโอเกาะกือลือ จำนวน 20 คน เป็นการจัดการกระบวนการเรียนรู้การเรียนรู้การทำปุ๋ยผองอินทรีย์จากชีวะร่วมกันก่อเกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันระหว่างนักวิจัยกับนักวิจัยบ้านโคกใหญ่โคกสามัคคี กับทีมวิจัยบ้านโอเกาะกือลือ และนักวิจัยกับชุมชน ข้ามแดนทั้งสองประเทศ

2.2 การเรียนรู้เป็นกลุ่มย่อย แบ่งเป็น 4 กลุ่มย่อยๆละ 6 คน โดยมีผู้รู้ 1 คน ที่เป็นนักวิจัยบ้านโคกใหญ่โคกสามัคคี และผู้เรียนรู้ 5 คน ที่เป็นนักวิจัยบ้านโอเกาะกือลือ เป็นการจัดการกระบวนการเรียนรู้การเรียนรู้การทำปุ๋ยน้ำชีวภาพร่วมกันก่อเกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันระหว่างนักวิจัย และสมาชิกกลุ่มย่อยนักวิจัยบ้านโคกใหญ่โคกสามัคคีกับทีมวิจัยบ้านโอเกาะกือลือ

2.3 การเรียนรู้จากการศึกษาดูงานดูพื้นที่จริง ของนักวิจัยและผู้รู้ที่ทำกิจกรรมอินทรีย์ในบ้านโคกใหญ่ โคนามัคคี โดยการไปพักบ้านร่วมกัน ไปเดินเยี่ยมชมแปลงพื้นที่รูปธรรมการทำกิจกรรมอินทรีย์ และการศึกษาเรียนรู้การทำกิจกรรมที่ศูนย์พัฒนาการเกษตรภูสิงห์อันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดศรีสะเกษ ก่อเกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันระหว่างนักวิจัย และครอบครัวของนักวิจัยบ้านโคกใหญ่โคกสามัคคีกับทีมวิจัยบ้านโอเกาะกือลือ และหน่วยงานการทำงานเกษตรในพื้นที่ชายแดน

2.4 การเรียนรู้แบบตัวต่อตัว เป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบไม่เป็นทางการระหว่างทีมวิจัยบ้านโคกใหญ่โคกสามัคคีกับทีมวิจัยบ้านโอเกาะกือลือเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งใช้เวลาหลังการจัดการเรียนรู้ที่เป็นกลุ่มใหญ่ กลุ่มย่อย หลังจากการประชุม การเดินสำรวจเก็บข้อมูลร่วมกัน การศึกษาดูงานพื้นที่จริงร่วมกัน การไปนอนพักค้างคืนที่บ้านนักวิจัยฝั่งประเทศไทยแล้วมีการพูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันในการทำ

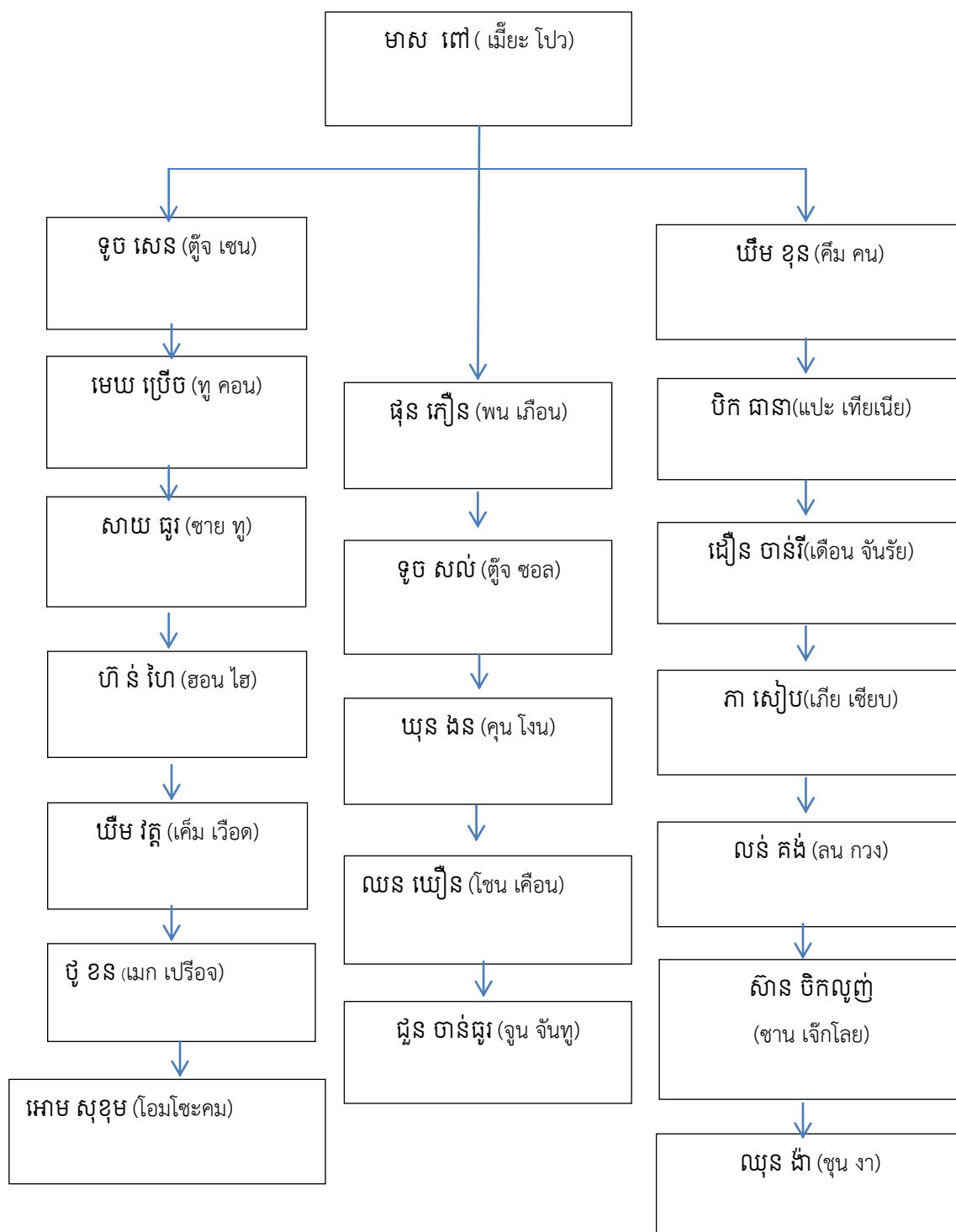
ปัญงอินทรีย์จากข้าว การทำปุ๋ยน้ำชีวภาพ และการทำกิจกรรมอินทรีย์ร่วมกันก่อเกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันระหว่างนักวิจัย และ ครอบครัว ของนักวิจัยบ้านโคกใหญ่โคกสามัคคีกับทีมวิจัยบ้านโอเกะกิริลือ

2.5 การเรียนรู้แบบลองผิดลองถูก เป็นการปฏิบัติการเรียนรู้โดยตัวเองหลังจากที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้รวมจากกลุ่มใหญ่ การเรียนรู้จากกลุ่มย่อย การเรียนรู้จากการศึกษาดูงานดูพื้นที่จริง และการเรียนรู้แบบตัวต่อตัวที่ไม่เป็นทางการ เช่นการทดลองทำปุ๋ยน้ำชีวภาพ การทำปุ๋ยผง การทดลองปลูกพืชผักสวนครัว การปลูกข้าว และการทดลองนำใช้ปุ๋ยที่ตนเองทดลองทำนำไปใช้ใส่แปลงพืชที่ตนเองปลูกและมีการสังเกต บันทึกผลการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นแล้วนำมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับสมาชิกกลุ่มวิจัยร่วมกันซึ่งก่อเกิดความมั่นใจ เชื่อมั่นต่อกัน เกิดความสัมพันธ์การช่วยเหลือพึ่งพากันในระดับกลุ่มบ้านโอเกะกิริลือ และความสัมพันธ์ข้ามแดนไทยบ้านโคกใหญ่ โคกสามัคคี

การปฏิบัติจัดการกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันผ่านกิจกรรมการทำกิจกรรมอินทรีย์ของพี่น้องบ้านโคกใหญ่-โคกสามัคคี กับชุมชนโอเกะกิริลือ ทั้ง 2 ลักษณะ ใน 5 รูปแบบดังที่กล่าวมาร่วมกัน สามารถสานความสัมพันธ์ของความเป็นเสี้ยวหรือเกลอที่หักแพงกันขยายวงสู่ความสัมพันธ์ในระดับครอบครัว ลูกเมียญาติพี่น้อง สู่ความสัมพันธ์ในระดับ หมู่บ้าน ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ของชุมชนต่อชุมชนที่เป็นวิถีวัฒนธรรมความสัมพันธ์ตามธรรมชาติให้มีความเหนียวแน่นขึ้นร่วมกันได้ สามารถช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยกัน และผลจากการจัดการกระบวนการเรียนรู้การทำกิจกรรมอินทรีย์ชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย- กัมพูชา ได้เกิดกลุ่ม โดยทีมวิจัยและชุมชนบ้านโอเกะกิริลือมีการจัดกลุ่มในการช่วยเหลือกันในการทำกิจกรรมอินทรีย์ โดยมีการดูแลช่วยเหลือกันทั้งในระดับกลุ่มใหญ่ และกลุ่มย่อยร่วมกัน เพื่อทำการผลิตกิจกรรมอินทรีย์ร่วมกันทั้งในระดับแปลงครอบครัว แปลงรวมของกลุ่มร่วมกัน โดยมีการจัดโครงสร้างกลุ่มเรียนรู้กิจกรรมอินทรีย์นักวิจัยท้องถิ่นภูมิโอเกะกิริลือ ตำบลลุมโตง อำเภออัลลองเวง จังหวัดอุดรธานี (กัมพูชา) โดยมีการจัดกลุ่มและแบ่งบทบาทหน้าที่กัน ดังนี้

1. นางเมื่อยะ โปว ผู้ใหญ่บ้านโอเกะกิริลือ เป็นประธาน ดูแลสมาชิกทั้งหมด 20 คน และดูแลสร้างการเรียนรู้กับ สมาชิกในกลุ่ม คุ่มบ้าน 5 คน ประกอบด้วย พน เกือน ตูจ ซอล จุน จัน พู คุณ โงน โชน เคือน
2. นายตุจ เซน เป็นรองประธาน และดูแลสร้างการเรียนรู้กับ สมาชิกในกลุ่ม คุ่มบ้าน 6 คน ประกอบด้วย โท คอน ชาย พู ฮอน ไฮ คิม เวือด เมก เปรือจโอม โชะคม
3. คิม คน เป็นรองประธาน และดูแลสร้างการเรียนรู้กับ สมาชิกในกลุ่ม คุ่มบ้าน 6 คน ประกอบด้วย เปะ เทียเนีย เตือน จันรีย ภีย เซียบ ลุน กวง ซาน แจ็กโลย ซุน งา

โดยมีโครงสร้างกลุ่มเรียนรู้กิจกรรมอินทรีย์นักวิจัยท้องถิ่นภูมิโอะกะกิรลือ ตำบลลุมโตง อำเภออัล
ลองเวง จังหวัดอุดรรัมย์ชัย ราชอาณาจักรกัมพูชา ดังนี้

ภาพที่ 5 – 7 แผนภาพโครงสร้างกลุ่มเรียนรู้กิจกรรมอินทรีย์นักวิจัยท้องถิ่นภูมิโอะกะกิรลือ กัมพูชา

คุณค่า ความสำคัญเกี่ยวกับการจัดกระบวนการเรียนรู้การทำกิจกรรมอินทรีย์ เพื่อนำไปสู่การสร้าง ความสัมพันธ์ข้ามแดนของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย-กัมพูชา ชุมชนโคกใหญ่-โคกสามัคคี ประเทศไทย กับ ชุมชนโอ๊ะกือลือ ราชอาณาจักรกัมพูชา ผ่านการทำกิจกรรมอินทรีย์ นี้จะนำไปสู่ทางเลือกในการสร้างความ มั่นคงของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย-กัมพูชา บนฐานบริบทชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย-กัมพูชา และบน ฐานความรู้ความสัมพันธ์ของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย-กัมพูชา ภายใต้สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงและ นโยบายความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและการเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนที่ชุมชนทั้งสองต้องเผชิญ และต้องมีการปรับตัวหาทางออกเพื่ออยู่ในสังคมอย่างมั่นคงปลอดภัยในการดำเนินชีวิตร่วมกัน

ภาพที่ 5 - 8 การปฏิบัติการเรียนรู้การทำปุ๋ยอินทรีย์ของชุมชน
บ้านโคกใหญ่-โคกสามัคคีกับชุมชนโอ๊ะกือลือ

5.4 ปฏิบัติการทำกิจกรรมอินทรีย์ของชุมชนบ้านโคกใหญ่บ้านโคกสามัคคีกับชุมชนโอเคกิร์ล

ในการปฏิบัติกรรฐปรกรรมการทำกิจกรรมอินทรีย์ร่วมกันของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทยบ้านโคกใหญ่ บ้านโคกสามัคคีกับชุมชนท้องถิ่นชายแดนกัมพูชาภูมิโอเคกิร์ล เป็นปฏิบัติการทดลองเพื่อแก้ไขปัญหาการทำกิจกรรมอินทรีย์ร่วมกัน โดยมีการดำเนินการใน 2 ระดับคือ ระดับครอบครัว ระดับกลุ่ม ดังนี้

1) ปฏิบัติการทดลองการทำกิจกรรมอินทรีย์ในระดับครอบครัว

การทำกิจกรรมอินทรีย์ในรูปแบบนี้เป็นการทดลองเพื่อลดต้นทุนการผลิต ลดรายจ่ายในครัวเรือน โดยมีสมาชิกชุมชนภูมิโอเคกิร์ลปฏิบัติการในระดับครอบครัว 16 ครอบครัว ในแต่ละครอบครัวมีการดำเนินการในพื้นที่ตนเองซึ่งมีบ่อน้ำ/สระน้ำอยู่สวนหลังบ้าน มีน้ำเพียงพอต่อการปลูกพืชผักสวนครัวได้ดังนี้

รายชื่อผู้ทดลองทำ กิจกรรมอินทรีย์ในระดับ ครัวเรือน	พืช ผักที่ปฏิบัติการทดลองปลูกในระดับครัวเรือน
1) นายชาย ทุ	ปลูกพืชผักสวนครัวแบบผสมผสาน เช่น ผักชีฝรั่ง มะระ ต้นหอม โหระพา กระเพรา ชিং ข่า ตะไคร้ ปลูกมะละกอ 10 ต้น ต้นหอม 2 แปลง มะนาว 2 ต้น ปลูกเผือก 4 แปลง ฟักทอง ฟักแฟง มะม่วง กล้วย มะละกอ หอมแดง ผักกาดขาวต้ง ข้าวโพด ผักขะแยง โดยได้ทำน้ำหมักชีวภาพ ขนาดถึง 200 ลิตร ไว้ใช้ในแปลงผักควบคู่กับปุ๋ยหมักชีวภาพ สามารถเก็บผลผลิตบริโภคในครัวเรือนและนำส่งขายตลาดชุมชนมีรายได้วันละไม่ต่ำกว่า 50 บาท
2) นางเมียะ โปว์	ปลูกพืชผักสวนครัว ประกอบ ต้นหอม พริก 40 ต้น มะเขือ ผักบุ้ง มะนาว ต้นหอม 10 แปลง ปลูกบวบ 7 ต้น ฟักทอง 20 หลุม โดยได้ทำน้ำหมักชีวภาพไว้ใช้เองสามารถเก็บผลผลิตบริโภคในครัวเรือนไม่ต้องซื้อ และในการปลูกต้นหอม สามารถปลูกไว้เป็นพันธุ์และจำหน่ายในชุมชน กิโลกรัมละ 30 บาท ที่ผ่านมายขายต้นหอมได้ 6,000 บาท
3) นางโท คอน	ปลูกพืชผักสวนครัว ประกอบด้วยพริก มะเขือ ถั่วฝักยาว ฟักทอง บวบ ผักบุ้ง โดยใช้ ปุ๋ยผงชีวภาพรองพื้นก่อนปลูกเมื่อพืชแตกใบจริง 2-3 ใบจึงฉีดพ่นด้วยปุ๋ยน้ำ เก็บผลผลิตบริโภคในครัวเรือนไม่ต้องซื้อ

รายชื่อผู้ทดลองทำ กิจกรรมอินทรีย์ในระดับ ครัวเรือน	พืช ผักที่ปฏิบัติการทดลองปลูกในระดับครัวเรือน
4) นายตุ้จ เซน	ปลูกพืชผักสวนครัว ประกอบด้วย พริก มะเขือ ผักบุ้ง ข่า ตะไคร้ โหระพา โดยใช้ปุ๋ยผงชีวภาพและปุ๋ยน้ำชีวภาพ นอกจากนี้ยังมีการทดลองใช้ ปุ๋ยผงชีวภาพ และปุ๋ยน้ำชีวภาพ กับการปลูกข้าวในพื้นที่ 1 งาน ทำให้ต้นข้าวเจริญเติบโตได้ดีซึ่งแตกต่างจากแปลงที่ไม่ได้ใช้ ปุ๋ยผงชีวภาพและปุ๋ยน้ำชีวภาพอย่างชัดเจนผลผลิตเพิ่มขึ้นเท่าตัวเมื่อเปรียบเทียบกับปีที่ผ่านมามีพื้นที่นี้ไม่ได้ใส่ปุ๋ยชีวภาพได้ผลผลิต 90 กิโลกรัม ปีนี้ใส่ปุ๋ยชีวภาพ ได้ผลผลิต 180 กิโลกรัม ซึ่งเก็บไว้เป็นเมล็ดพันธุ์สำหรับปีต่อไป (พันธุ์ข้าวดอกกลาดวน/ผกาดำวน)
5) นางแม็ก แปรีย	ปลูกพืชผักสวนครัวไว้บริโภคในครัวเรือนประกอบด้วย พริก มะเขือ ผักบุ้ง ข่า ตะไคร้ โหระพา กระเพา กลั้ว มะนาว ฟักทอง โดยใช้ ปุ๋ยผงชีวภาพ และปุ๋ยน้ำชีวภาพ
6) นางเฮิน ยาน	ปลูกพืชผักสวนครัวไว้บริโภคในครัวเรือน ประกอบด้วย พริก มะเขือ ถั่วเขียว กลั้ว โดยใช้ ปุ๋ยผงชีวภาพ และปุ๋ยน้ำชีวภาพ
7) นายแก็ด กิ๊	ปลูกพืชผักสวนครัวไว้บริโภคในครัวเรือน ประกอบด้วย ผักบุ้ง ข่า ตะไคร้ กระเพา โหระพา ต้นหอมโดยใช้ ปุ๋ยผงชีวภาพ และปุ๋ยน้ำชีวภาพ
8) นางฮอน ไฮ	ปลูกพืชผักสวนครัวไว้บริโภคในครัวเรือน ประกอบด้วย ผักบุ้ง ข่า ตะไคร้ กระเพา โหระพา ต้นหอม มะนาว โดยใช้ปุ๋ยผงชีวภาพ และปุ๋ยน้ำชีวภาพ
9) นายลุน กุง	ปลูกพืชผักสวนครัวไว้บริโภคในครัวเรือน ประกอบด้วย พริก มะเขือ ผักบุ้ง และต้นหอมโดยใช้ ปุ๋ยผงชีวภาพ และปุ๋ยน้ำชีวภาพ
10) นางโอม เซาะคอม	ปลูกพืชผักสวนครัวไว้บริโภคในครัวเรือน ประกอบด้วย พริก มะเขือ ผักบุ้ง และต้นหอมโดยใช้ ปุ๋ยผงชีวภาพ และปุ๋ยน้ำชีวภาพ
11) นายเชียน เจกโล้ย	ปลูกพืชผักสวนครัวไว้บริโภคในครัวเรือน ประกอบด้วย พริก มะเขือ ผักบุ้ง และต้นหอมโดยใช้ ปุ๋ยผงชีวภาพ และปุ๋ยน้ำชีวภาพ
12) นาง เมา ปรง	ปลูกพืชผักสวนครัวประกอบด้วย มะเขือ 10 ต้น พริก 7 ต้น ผักบุ้ง 2 แปลงแตงกวา 1 แปลง หัวไชเท้า 2 แปลง ฟักทอง สลัดกับบวบ 2 แปลง โดยจะมีวิธีการดูแล คือ ใช้ปุ๋ยน้ำชีวภาพผสมกับน้ำจะคอยรดน้ำวันละ 2 ครั้ง เข้าเย็น ผลผลิตที่ได้ ทำให้คนในครอบครัวได้กินผักที่ปลอดภัยและได้แบ่งขายให้กับคนในชุมชน

รายชื่อผู้ทดลองทำ กิจกรรมอินทรีย์ในระดับ ครัวเรือน	พืช ผักที่ปฏิบัติการทดลองปลูกในระดับครัวเรือน
13) นาง คม คน	ปลูกพืชผักสวนครัวไว้บริโภคในครัวเรือน ประกอบด้วย ต้นหอม 1 แปลง ปลูกมะเขือเทศ 10 ต้นผสมปุ๋ยน้ำชีวภาพกับน้ำเปล่ารดน้ำเช้า – เย็น
14) นายโซน ดี	ปลูกพืชผักสวนครัวประกอบด้วย พริกแดง 2 หลุม พริกทอง 5 หลุม พริก 10 ต้น โดยใช้ปุ๋ยน้ำชีวภาพผสมกับน้ำเปล่ารด ได้พืชผักไว้บริโภคในครัวเรือน และได้แบ่งญาติพี่น้องกิน
15) จุน จันทู	ปลูกพืชผักสวนครัวไว้บริโภคในครัวเรือน ประกอบด้วย ต้นหอม 1 แปลง โดยใช้ปุ๋ยน้ำชีวภาพผสมกับน้ำรด
16) นางเวียด เนียง	ปลูกผักสวนครัว เช่น ต้นหอม มะละกอ ผลผลิตที่ได้ไว้บริโภคในครัวเรือน

ภาพที่ 5 – 9 พืช ผักในแปลงปฏิบัติการทดลองกิจกรรมอินทรีย์ในระดับครัวเรือน

2) ปฏิบัติการทดลองการทำกิจกรรมอินทรีย์ในระดับกลุ่ม

การปฏิบัติการทดลองในรูปแบบนี้เพื่อแก้ไขปัญหาสมาชิกขาดน้ำในการทำการผลิตกิจกรรมอินทรีย์ในหน้าแล้งร่วมกัน โดยมีการดำเนินการในพื้นที่แปลงรวมร่วมกัน จำนวน 3 แปลง ในแต่ละแปลงมีสมาชิกร่วมดำเนินการ โดยแบ่งพื้นที่ให้สมาชิกปลูกพืชผักตามความถนัด ความต้องการ แต่ละคนดูแลพืชผักของตัวเอง และช่วยเหลือดูแลให้กับเพื่อนสมาชิกในกลุ่ม หากบางช่วงเพื่อนในกลุ่มติดภารกิจไม่สามารถมาดูแลและพืชผักได้

2.1) แปลงรวมที่ 1 ตั้งอยู่บริเวณสวนหลังบ้านนาง คุณ โจน (นักวิจัย) อยู่ติดถนนเส้นทางช่องสะง่า –อัลลองเวง –เสียมเรียบ (ถนนสาย 67) เป็นพื้นที่ว่างเปล่า จำนวนพื้นที่ 1 ไร่ มีสระน้ำขนาดใหญ่ 40X40X4 เมตร มีน้ำตลอดปี โดยมีสมาชิก จำนวน 9 คน ทำกิจกรรมร่วมกันโดยการแบ่งพื้นที่และชนิดพืชที่ปลูกของสมาชิกแต่ละคน ดังนี้

รายชื่อสมาชิกกลุ่มแปลงรวมที่ 1	ชนิดพืชที่ปลูก
1) นางคุณ โจน	ปลูกผักบุ้ง 2 แปลง ปลูกถั่วฝักยาว 3 แปลง ปลูกต้นหอม 1 แปลง ปลูกฟักทอง 5 หลุม ปลูกฟักแฟง 1 แปลง ผลผลิตที่ได้ คนในครัวเรือนได้บริโภคและได้แบ่งขายให้คนในชุมชน
2) นายตุ๊จ เซน	ผักบุ้ง
3) นางโท คอน	มะเขือ
4) นายชน ชุน	ข้าวโพด
5) นางเฮิน ยาง	พริก
6) นายตุ๊จ ซอน	ต้นหอม
7) นางเดือน ซะโบ	ปลูกผักบุ้ง 1 แปลง คนในครัวเรือนได้บริโภค
8) นางคิม เวือด	ปลูกผักบุ้ง 1 แปลง คนในครัวเรือนได้บริโภค
9) นางเพียะ เซียบ	ปลูกผักบุ้ง 1 แปลง คนในครัวเรือนได้บริโภค

ภาพที่ 5 – 10 ปฏิบัติการทดลองการทำกิจกรรมอินทรีย์ในระดับกลุ่ม แปลงที่ 1

2.2) แปลงรวมที่ 2 ตั้งอยู่บริเวณสวนหลังบ้าน นางเมื่อยะ โปว์ ติดลำห้วยโอเกะกือลือ แต่ในหน้าแล้งระดับน้ำจะลดลง มีพื้นที่ 1 ไร่ ในจุดนี้สมาชิกจึงมีการร่วมกันทำฝายชะลอน้ำร่วมกันที่บริเวณลำห้วยโอเกะกือลือ มีสมาชิกที่ดำเนินการที่แปลงรวมที่ 2 นี้ จำนวน 9 คน ในทำกิจกรรมร่วมกันโดยการแบ่งพื้นที่และชนิดพืชที่ปลูกของสมาชิกแต่ละคน ดังนี้

รายชื่อสมาชิกกลุ่มแปลงรวมที่ 2	ชนิดพืชที่ปลูก
1) นางเมื่อยะ โปว์	ปลูกต้นหอม ปลูกพริก ปลูกมะเขือ
2) นายชาย ทุ	ปลูกหอมแดง ปลูกข้าวโพด
3) นายจวน จันทุ	ปลูกพืชผักสวนครัว
4) นายชน คิน	ปลูกพืชผักสวนครัว
5) นายลุน กุง	ปลูกพืชผักสวนครัว
6) นางคัม วัวด	ปลูกผักบุ้ง
7) นางเพี้ยะ เขียบ	ปลูกพริก

รายชื่อสมาชิกกลุ่มแปลงรวมที่ 2	ชนิดพืชที่ปลูก
8) นางเม้าะ โลง	ปลูกมะเขือ
9) นางแม็ก แปรีย	ปลูกพริก ปลูกมะเขือ

ภาพที่ 5 – 11 ปฏิบัติการทดลองการทำกิจกรรมอินทรีย์ในระดับกลุ่ม แปลงที่ 2

2.3) แปลงรวมที่ 3 ตั้งอยู่บริเวณสวนหลังบ้านนาง นางเฮิน ยาน (นักวิจัย) อยู่ติดถนนเส้นทางช่องสะง่า – อลลองเวง – เสียมเรียบ (ถนนสาย 67) เป็นพื้นที่ว่างเปล่า จำนวนพื้นที่ 6 ไร่ ได้แบ่งเป็นแปลงปฏิบัติการทดลองการทำกิจกรรมอินทรีย์ในระดับกลุ่มเนื้อที่ประมาณ 1 ไร่ 1 งาน มีสระน้ำขนาดใหญ่ 40 X 40 X 4 เมตร มีน้ำตลอดปี โดยมีสมาชิก จำนวน 5 คน ทำกิจกรรมร่วมกันโดยการแบ่งพื้นที่และชนิดพืชที่ปลูกของสมาชิกแต่ละคน ดังนี้

รายชื่อสมาชิกกลุ่มแปลงรวมที่1	ชนิดพืชที่ปลูก
1) นายตุ้ง เซน	ปลูกผักบุ้ง 2 แปลง ผักกาดขาว ผลผลิตที่ได้ สมาชิกในครัวเรือนได้กินผักปลอดสาร ส่วนผักกาดปลูกไม่เกิดผล เนื่องจากมีแมลงมาทำแล้วทำให้ผักตาย
2) นางโท คอน	ผักบุ้ง 2 แปลง ต้นหอม 1 แปลงผลผลิตที่ได้ ได้กินในครัวเรือนและแบ่งเพื่อนบ้าน

รายชื่อสมาชิกกลุ่มแปลงรวมที่1	ชนิดพืชที่ปลูก
3) นายเมาะ โลง	ปลูกผักบุ้ง 2 แปลง ผลผลิตที่ได้ ได้กินในครัวเรือน
4) นางเฮิน ยาน	ปลูกผักบุ้ง 3 แปลง ปลูกต้นมะเขือ 20 ต้น ปลูกข้าวโพด 1 ไร่ ผลผลิตที่ได้ สมาชิกในครัวเรือนได้กินผักปลอดสาร ยังไม่สามารถขายได้เนื่องจากบางชนิดยังไม่เกิดผล เช่น ข้าวโพด
5) นายตุ้ง ซอน	ปลูกผักบุ้ง 1 แปลงผลผลิตที่ได้สมาชิกในครัวเรือนกินผัก

ภาพที่ 5 – 12 ปฏิบัติการทดลองการทำกิจกรรมอินทรีย์ในระดับกลุ่ม แปลงที่ 3

5.5 การฟื้นฟูความสัมพันธ์บนฐานการจัดกระบวนการเรียนรู้การทำกิจกรรมอินทรีย์ชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย- กัมพูชา

การฟื้นฟูความสัมพันธ์บนฐานการจัดกระบวนการเรียนรู้การทำกิจกรรมอินทรีย์ชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทยบ้านโคกใหญ่ บ้านโคกสามัคคีกับชุมชนท้องถิ่นชายแดนกัมพูชาบ้านโอะเกีร์ลือ เป็นการดำเนินการผ่านกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นร่วมกัน โดยมีจุดเริ่มต้นจาก บ้านโอะเกีร์ลือ บ้านโคกสามัคคี ได้มีการดำเนินโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่น เรื่องรูปแบบการจัดการน้ำเพื่อการผลิตทางการเกษตร และมีชุดความรู้การทำเกษตรอินทรีย์และมีความต้องการอยากขยายผลชุดความรู้ให้มีการทำเกษตรอินทรีย์เพิ่มมากขึ้นและได้คิดถึง เสี่ยวหรือเกลอที่อยู่ชุมชนฝั่งกัมพูชา ซึ่งมีความห่างเหินกันและคิดถึงกัน อยากไปหา อยากเห็นหน้า อยากพูดคุยถามข่าวสารทุกข์สุข เพื่อที่จะได้ชวนกันมาทำโครงการวิจัยร่วมกันระหว่างชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทยและกัมพูชา โดยมีขั้นตอนวิธีการในการดำเนินการดังนี้

1. การฟื้นฟูความสัมพันธ์ของเสี่ยวหรือเกลอ โดยการไปตามหาเสี่ยวหรือเกลอ ซึ่งมีนายจัน ดอกพอง บ้านโอะปิงโก้ว มีเสี่ยวหรือเกลอ ชื่อ นายริง มิน อยู่บ้านโอะเกีร์ลือ และนายจัน ดอกพอง มีน้องชายชื่อนายรัน ดอกพอง อยู่บ้านโคกสามัคคี ได้ชวนน้องชายและนายจ๊ะระศักดิ์ ทองแถม ซึ่งเป็นครูอยู่โรงเรียนบ้าน

โคกใหญ่และเป็นหัวหน้าโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่น เรื่องรูปแบบการจัดการน้ำเพื่อการผลิตทางการเกษตร ลงไปตามหาเสี้ยวหรือเกลอที่บ้านโอเกะกิริลือ กัมพูชาผ่านช่องผ่านแดนถาวรช่องสะง่า ทำให้เสี้ยวหรือเกลอ ได้เห็นหน้ากัน ได้พูดคุยถามข่าวสารทุกข์สุข รำลึกความหลังหรือความทรงจำที่เคยมีมาร่วมกันทำให้บรรยากาศความสัมพันธ์ของเสี้ยวหรือเกลอที่ห่างเหินกันมานานได้กลับฟื้นคืนมาอีกครั้งหนึ่งและขยายสู่ความสัมพันธ์ครอบครัวเสี้ยวหรือเกลอ เมี้ยวเสี้ยว น่องเสี้ยว ลูกเสี้ยว หลานเสี้ยว

2. การฟื้นฟูความสัมพันธ์ของเสี้ยวหรือเกลอ กับชุมชนข้ามแดน เป็นกระบวนการสร้างความสัมพันธ์ที่ขยายวงจากความสัมพันธ์ความเป็นเสี้ยวสู่ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนท้องถิ่นชายแดนที่ไม่ใช่เสี้ยวหรือเกลอ ผ่านกระบวนการพัฒนาจิตวิทยวิจัย โดยการชวนเสี้ยวหรือเกลอทำวิจัยเพื่อท้องถิ่นข้ามแดน ซึ่งโดยมีการประสานงานจัดเวทีพูดคุยกันของชุมชนบ้านโคกใหญ่ บ้านโคกสามัคคี กับบ้านโอเกะกิริลือทำความเข้าใจแนวคิดกระบวนการวิธีการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น การกำหนดจิตวิทยวิจัยเพื่อทำวิจัยร่วมกันของชุมชนทั้งสองประเทศ โดยมีผู้นำชุมชนและชาวบ้านฝั่งกัมพูชาเข้าร่วมที่ขยายวงความสัมพันธ์ไปสู่ชุมชนอื่นที่สนใจที่อยู่รอบชุมชนบ้านโอเกะกิริลือ ประกอบด้วย ภูมิคุ้มโตงทะมัย ภูมิโอเกะกิริกันดาล ภูมิโอเกะกิริกรอม ทำให้บรรยากาศความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทยและชุมชนท้องถิ่นชายแดนกัมพูชาเริ่มมีความไว้วางใจกันมากขึ้นมีผู้นำชุมชน ชาวบ้านผู้สนใจฝั่งกัมพูชาเข้าร่วมเป็นทีมวิจัย 24 คน และทีมวิจัยฝั่งประเทศไทย 21 คน

3. การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างทีมวิจัยเพื่อท้องถิ่นข้ามแดน เป็นกระบวนการสร้างความสัมพันธ์ ระหว่างทีมวิจัยเพื่อท้องถิ่นทั้งสองฝั่งประเทศให้มีความมั่นใจในการทำวิจัยเพื่อท้องถิ่นข้ามแดนร่วมกัน ผ่านกระบวนการเตรียมการทีมวิจัยก่อนการเก็บข้อมูลวิจัย โดยการฝึกอบรมการออกแบบเครื่องมือวิธีการเก็บข้อมูลในงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นข้ามแดนแบบมีส่วนร่วม การประชุมทีมเพื่อกำหนดบทบาทหน้าที่ในการบริหารจัดการโครงการวิจัยร่วมกัน การประชุมชี้แจงโครงการวิจัยต่อชุมชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่ การเชิญ ผู้อำนวยการฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) และนักวิชาการลงพื้นที่ชุมชนฝั่งกัมพูชา ซึ่งสามารถสร้างความมั่นใจให้กับทีมวิจัยเพื่อท้องถิ่นไทยและกัมพูชาเกิดความสัมพันธ์มีความไว้วางใจกันและมีความเชื่อมั่นในการทำวิจัยเพื่อท้องถิ่นข้ามแดนร่วมกัน

4. การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างทีมวิจัยเพื่อท้องถิ่นกับชุมชนท้องถิ่นข้ามแดน เป็นกระบวนการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างทีมวิจัยเพื่อท้องถิ่นกับชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทยบ้านโคกใหญ่ บ้านโคกสามัคคีกับชุมชนท้องถิ่นชายแดนกัมพูชาบ้านโอเกะกิริลือ ผ่านกระบวนการวิธีการและเครื่องมือเก็บข้อมูลในงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นข้ามแดนแบบมีส่วนร่วมซึ่งเป็นกระบวนการเรียนรู้ของทีมวิจัยและชุมชนในการเรียนรู้ชุมชนตนเองเรียนรู้ชุมชนข้ามแดนซึ่งกันและกัน โดยการเดินสำรวจพื้นที่ชุมชนข้ามแดนร่วมกันผ่านการจัดทำแผนผังทรัพยากรชุมชน การประชุมกลุ่ม การไต่ถาม การสัมภาษณ์ การศึกษาดูงาน การทำบุญตัก

บาตร และ การวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อกำหนดทางเลือกในการปฏิบัติการเรียนรู้การทำกิจกรรมอินทรีย์ร่วมกัน ซึ่งสามารถทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างทีมวิจัยเพื่อท้องถิ่นกับชุมชนท้องถิ่นข้ามแดนมีความแน่นแฟ้นมากขึ้น มีการติดต่อไปมาหาสู่กันมากขึ้นที่นอกเหนือจากกระบวนการดำเนินงานวิจัย

5. การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนต่อชุมชนท้องถิ่นข้ามแดน เป็นกระบวนการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างทีมวิจัยเพื่อท้องถิ่นกับชุมชนท้องถิ่นข้ามแดนไทยบ้านโคกใหญ่ บ้านโคกสามัคคีกับชุมชนท้องถิ่นชายแดนกัมพูชาบ้านโอะกะกิริสือ ผ่านกระบวนการปฏิบัติการบูรณธรรมบนฐานข้อมูลงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น โดยมีการทดลองการทำปุ๋ยอินทรีย์จากขี้วัวในระดับกลุ่ม และระดับครอบครัว การทำน้ำหมักชีวภาพในระดับครอบครัว และมีแปลงทดลองนำใช้ในการปลูกข้าว แปลงมันสำปะหลัง แปลงพืชผักสวนครัวเปรียบเทียบกับ แปลงที่ไม่ได้ใช้ปุ๋ยอินทรีย์ มีการติดตามผลและให้คำแนะนำปรึกษาทั้งในระดับกลุ่ม ระดับครอบครัว และชนพื้นเมืองบ้านโอะกะกิริสือ กัมพูชา ศึกษาดูงานที่แปลงสมาชิกกลุ่มที่ฝั่งประเทศไทย และที่ศูนย์พัฒนาการเกษตรภูสิงห์ เพื่อเติมเต็มความรู้ให้กับพี่น้องกัมพูชา นอกจากนี้ยังมีการสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้กับชุมชนฝั่งกัมพูชาบ้านโอะกะกิริสือในการจัดการน้ำเพื่อทำการเกษตร โดยมีปฏิบัติการทำฝายชล่อน้ำที่ลำห้วยโอะกะกิริสือร่วมกัน ซึ่งในกระบวนการปฏิบัติการทดลองนี้ให้ ทำชุมชนบ้านโอะกะกิริสือ มีความเชื่อมั่น ศรัทธาในกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่จะนำพาพี่น้องชุมชนท้องถิ่นชายแดนทั้งสองประเทศไปสู่ทางเลือกและทางออกในการจัดการปัญหาตนเองและปัญหาร่วมของชุมชนท้องถิ่นชายแดนทั้งสองประเทศในการทำกิจกรรมอินทรีย์เพื่อนำไปสู่การพึ่งตนเองร่วมกันในอนาคตได้

6. การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนท้องถิ่นข้ามแดนต่อสังคมและสาธารณะ เป็นกระบวนการสร้างพลังและความภาคภูมิใจของทีมวิจัยและชุมชนท้องถิ่นข้ามแดน ผ่านกระบวนการสรุปบทเรียน การเขียนรายงาน และการสื่อสารสาธารณะ เพื่อให้ชุมชน สังคมในพื้นที่ชายแดนไทยกัมพูชารับรู้ ทำให้บรรยากาศความตึงเครียดบริเวณพื้นที่ชายแดนที่มีมุมมองแบ่งแยกเขา แบ่งแยกเราในการพัฒนา ที่มีมุมมองว่าการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นพื้นที่ชายแดนที่อาศัยอยู่ระหว่างแดนต่อแดนมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงถึงกัน การพัฒนาเพื่อนำไปสู่ความยั่งยืนและความมั่นคงของชุมชนหรือของรัฐได้ชุมชนท้องถิ่นทั้งสองฝั่งเขตแดนต้องมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน และมีสิทธิในการจัดการตนเอง ซึ่งปฏิบัติการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนท้องถิ่นข้ามแดนต่อสังคมและสาธารณะได้สร้างแนวร่วมทางใจของสังคมที่เป็นพลังความร่วมมือสานความสัมพันธ์ในการพัฒนาเพื่อรองรับชีวิตของผู้คนบริเวณพื้นที่ชายแดนไทย-กัมพูชาด้วยกัน

จากผลการศึกษาและขั้นตอนวิธีการปฏิบัติการฟื้นฟูความสัมพันธ์บนฐานการจัดการกระบวนการเรียนรู้การทำกิจกรรมอินทรีย์ชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย- กัมพูชา เริ่มตั้งแต่ กระบวนการพัฒนาโจทย์วิจัย การเตรียมทีม เตรียมชุมชน การเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ตรวจสอบความถูกต้องข้อมูล และการปฏิบัติการเรียนรู้ร่วมกัน การนำเสนอผลการวิจัยสู่สาธารณะทำให้ทีมวิจัยชุมชนบ้านโอะกะกิริสือมีความรู้ความเข้าใจในกระบวนการทำวิจัยเพื่อท้องถิ่น มีชุดข้อมูลความรู้ระบบการผลิตทางการเกษตรข้ามแดนของชุมชน มีชุด

ข้อมูลความรู้ระบบความสัมพันธ์ข้ามแดนของชุมชน มีชุดข้อมูลความรู้การจัดกระบวนการเรียนรู้กิจกรรมอินทรีย์ข้ามแดน และเกิดกลุ่มในชุมชนโอเคกิริลือกัมพูชาในการการทำกิจกรรมอินทรีย์ร่วมกันสามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับชุมชน หน่วยงานรัฐข้ามแดนในการการทำวิจัยเพื่อท้องถิ่นข้ามแดนไทย-กัมพูชา และการจัดกระบวนการเรียนรู้การทำกิจกรรมอินทรีย์ให้กับชุมชนทั้งสองประเทศได้และในระหว่างการทำโครงการวิจัยได้เกิดความสัมพันธ์เสียหรือเกลอใหม่ ระหว่างนายจิระศักดิ์ ทองแถม หัวหน้าโครงการวิจัย กับนายเดือน รีด กำนันตำบลปะตายนาย อำเภอบันทายศรี จังหวัดเสียมเรียบ โดยคำแนะนำของนายริง มิน บ้านโอเคกิริลือว่าเป็นคนที่มีน้ำใจโมตรจิตรที่ดงามน่านับถือเป็นอย่างยิ่ง จึงมีการผูกมิตรเป็นเพื่อนกัน (เสียเกลอ)แต่นั้นมาและร่วมกระบวนการเรียนรู้ในงานวิจัยร่วมกันมีการไปมาหาสู่กันเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน

ผลในเชิงการฟื้นความสัมพันธ์ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างพี่น้องชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย-กัมพูชาที่มีมานานแต่ถูกตัดขาดเปลี่ยนแปลงไปได้กลับมาทำหน้าที่ ผ่านความช่วยเหลือเกื้อกูลกันของเสียหรือเกลอที่เกิดความไว้วางใจกัน เชื้อมัน ศรัทธาซึ่งกันและกัน จากความสัมพันธ์ของความเป็นเสียหรือเกลอที่อีกแห่งกันที่เป็นปัจเจกสามารถขยายวงเชื่อมต่อความสัมพันธ์สู่ในระดับครอบครัว ลูกเมีย ญาติพี่น้อง สู่ความสัมพันธ์ในระดับหมู่บ้านต่อหมู่บ้านและหมู่บ้านข้ามแดนได้ ซึ่งความสัมพันธ์ดังกล่าวเป็นความสัมพันธ์ของชุมชนต่อชุมชนที่เป็นวิถีวัฒนธรรมความสัมพันธ์ตามธรรมชาติ ที่เป็นรากฐานสำคัญของการอยู่ร่วมกันโดยสิทธิธรรมชาติของผู้คน และเป็นความสัมพันธ์ที่มีคุณค่าที่ก่อให้เกิดการยอมรับและการช่วยเหลือชีวิตของผู้คนในพื้นที่ข้ามชายแดนของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย-กัมพูชาทั้งสองฝั่ง ที่ให้ความสำคัญกับวิถีการผลิตที่เคารพธรรมชาติและวิถีการผลิตเพื่อการจัดระบบความสัมพันธ์ของคนกับธรรมชาติที่พึ่งพาอาศัยกันก่อนประโยชน์ทั้งด้านเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมที่ดี และเป็นการจัดระบบความสัมพันธ์ทางสังคมที่เป็นเรื่องของคนกับคนในระดับครอบครัว ระดับกลุ่มและชุมชนร่วมกันของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทยบ้านโคกใหญ่ บ้านโคกสามัคคี กับชุมชนท้องถิ่นชายแดนกัมพูชาภูมิโอเคกิริลือในการช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยกัน และนำไปสู่การตั้งรับปรับตัวและสร้างภูมิคุ้มกันชุมชนชายแดนทั้งสองประเทศในสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงปัจจุบันร่วมกันในอนาคตได้

ในส่วน of ความสัมพันธ์ในระดับตำบลตำบล/อำเภอ จังหวัดและระดับประเทศ เป็นความสัมพันธ์ระหว่างรัฐต่อรัฐ ที่มีการดำเนินการสานความสัมพันธ์ผ่านวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น และการพัฒนาชุมชนรวมทั้งการสร้างสาธารณูปโภค ถนน การเชื่อมโยงเรื่องการท่องเที่ยวและการค้าข้ามแดนโดยการเปิดจุดผ่านแดนถาวรช่องสง่า ซึ่งเป็นระบบความสัมพันธ์ที่มีการปฏิบัติการผ่านระเบียบข้อตกลงของรัฐบาลหรือหน่วยงานรัฐในระดับท้องถิ่นของสองประเทศ

จากปฏิบัติการทดลองการฟื้นฟูความสัมพันธ์บนฐานการจัดกระบวนการเรียนรู้การทำกิจกรรมอินทรีย์ชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย- กัมพูชา ตัวแทนนักวิจัยชุมชนข้ามแดนบ้านโอะกะกิริลือ กัมพูชา ได้สะท้อนการเรียนรู้ไว้ดังนี้

นางเมื่อยะ โปว ที่อยู่ ภูมิลือโอะกะกิริลือ ตำบลลุมโตงอำเภออัลลองเวง จังหวัดอุดรธานี ราชอาณาจักรกัมพูชา “ความรู้ที่ได้ศึกษาวิจัยที่ผ่านมาในการทำกิจกรรมอินทรีย์ ทำให้ตัวเองได้เรียนรู้พัฒนาตนเองบ รู้จักและเข้าใจการทำกิจกรรมธรรมชาติ การทำปุ๋ยอินทรีย์ ปุ๋ยน้ำ ปุ๋ยผง วิธีเลี้ยงปลา เลี้ยงกบ เกิดกลุ่มในการทำปุ๋ย ด้วยกันจำนวน 20 คน ได้แบ่งกลุ่มเรียนรู้ร่วมกันออกเป็น 4 กลุ่ม โดยมีคนไทย 1 คน เขมร 5 คน ทำให้มีผลการทำนาทำไร่พืชผักสวนครัว ได้ผลดีและมีความสัมพันธ์ที่ดีกับประเทศไทย ดินดีดีมากที่ครูไทยได้ร่วมกับเขมร ให้ความรู้ถึงพี่น้องฝั่งเขมร บ้านโอะกะกิริลือของดิฉัน ได้ผูกความสัมพันธ์กับครูฝั่งไทย 8 คน ที่ได้มาสอนให้พวกดิฉัน ดิฉันขอขอบคุณ คุณครูอย่างมากไม่ลืมเลยที่ทำให้ดิฉันเข้าใจการทำโครงการศึกษาวิจัยนี้ ขอขอบคุณ”

นายตุ๊จ เซน ที่อยู่ ภูมิลือโอะกะกิริลือ ตำบลลุมโตงอำเภออัลลองเวง จังหวัดอุดรธานี ราชอาณาจักรกัมพูชา ได้เรียนรู้เรื่องทำปุ๋ยกิจกรรมธรรมชาติ ต่อมาทำให้ผมได้เข้าใจถึงการเรียนรู้เรื่องอื่น ๆ ที่ติดต่อกับการทำปุ๋ยน้ำ ปุ๋ยผง และจะได้รู้จักกับพี่น้องฝั่งไทยได้มีการจับมือกันอย่างดีแน่นแฟ้นในโครงการแลกเปลี่ยนกันไปมารู้จักกันไว้ และสิ่งที่ได้เรียนรู้จากการทำปุ๋ยน้ำ คือการรวมกลุ่มกันและสิ่งที่มีอยู่ในชุมชนการใส่ผลไม้ใส่ในใส่กากน้ำตาลใส่หัวเชื้ออีเอ็ม ในระยะเวลาการทำปุ๋ย ต่อมาก็ได้รู้จักวิธีการใช้ปุ๋ยน้ำในการนำไปใช้ใส่พืชต่างๆ การทำปุ๋ยผง รู้จักวิธีผสม มีชีวะกลบเผา รำอ่อน น้ำปุ๋ยอีเอ็ม มารด และวิธีการเก็บปุ๋ยไว้ใช้ได้ขึ้นมาดูงานฝั่งไทยได้ขึ้นมาศึกษาดูงานและสังเกตและได้เรียนรู้สิ่งต่างๆ ได้เห็นอะไรต่างๆ และสิ่งดีๆ เช่นการทำปุ๋ยและทำไร่นา ได้เห็นความเจริญฝั่งไทยได้รู้วิธีการปลูกพืชต่างๆ อยู่ฝั่งไทยและวิธีการปลูกแต่ละอย่าง ได้มีการรวมกลุ่มกันจากสมาชิกทั้ง 20 คน และครูฝั่งไทยทั้งหมด 8 คน ในการทำปุ๋ยผงกับปุ๋ยน้ำร่วมกันและการทำปุ๋ยน้ำตามครัวเรือน สมาชิก 1 จำนวน อีกอยู่ในบ้านโอะกะกิริลือ การทำปุ๋ยนี้ผมได้ร่วมกับครูฝั่งไทยในการไปเอาแกลบมาเผาทำปุ๋ย และทำให้ผมดีใจอย่างมาก จากการสิ่งที่ได้จากการเรียนรู้ จะช่วยพัฒนาขึ้นด้วย และได้เผยแพร่ให้เห็นจากการช่วยเอาใจใส่ถึงสิ่งที่จะได้เรียนรู้ถึงประชาชนเขมร ผมเต็มใจอย่างมากกับการทำโครงการนี้ และทำให้ได้เรียนรู้การทำรายงานร่วมกับนักวิจัยฝั่งไทย ซึ่งทำให้ผมทำงานได้ดี จากบทเรียนในการทำโครงการทำปุ๋ยกิจกรรมและได้ศึกษาคอมพิวเตอร์ และ

เขียนเอกสารประวัติ เอกสาร การงานที่ได้ศึกษาที่แล้วมา และรู้จักวิธีการทำเอกสารอีกอย่างสำหรับทำงานต่อไปข้างหน้าสำหรับโครงการทำปุ๋ย ที่ทำให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่าง กัมพูชา – ไทย

นางโท คอน ที่อยู่ ภูมิโอะกะกิรลือ ตำบลลุมโตงอำเภออัลลองเวง จังหวัดอุดรธานี ราชอาณาจักรกัมพูชา ตั้งแต่ดิฉันได้เรียนรู้การทำงานวิจัยระหว่างพี่น้องไทยในการทำปุ๋ยธรรมชาติดิฉันมีการเข้าใจและรู้มากขึ้น รู้จักทำปุ๋ยรดพืชผัก เช่น ผักบุ้ง ถั่ว และรู้จักทำปุ๋ยใส่ข้าวด้วย และใส่มันอีก ดิฉันได้เข้าใจถึงแล้วจะได้เห็นคนไทยทำปุ๋ยน้ำใส่พืช ใส่มันใส่ข้าว พริก มะเขือ ใส่หอม และพืชทุกชนิด ได้ผูกความสัมพันธ์ร่วมกัน เหมือนพี่เหมือนน้อง ดิฉันดีใจมากนะที่ได้ทำปุ๋ย ใน 1 กลุ่มมี 5 คน ในนั้นมีคนไทยเป็นหัวหน้า

กลุ่ม 1 คน กลุ่มทำปุ๋ยเคมีมี 20 คน มีครูฝั่งไทย 8 คน ดีใจสุดๆและขอบคุณอย่างมากขอบคุณครูคนไทยทั้งหมด ขอบคุณโดยเฉพาะประชาชนในหมู่บ้านโอะกะกิรลือที่ให้ดิฉันนี้มา ดิฉันได้กลับไปฉันจะไปเผยแพร่ให้พี่น้องทุกคนต่อไปให้ทำเหมือนฉันทุกคน

นายแปะ ทีเนีย ที่อยู่ ภูมิโอะกะกิรลือ ตำบลลุมโตงอำเภออัลลองเวง จังหวัดอุดรธานี ราชอาณาจักรกัมพูชา ความรู้ที่ได้จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ทำให้ผมมีความรู้ความเข้าใจ วิธีการทำปุ๋ยธรรมชาติ ปุ๋ยผง ปุ๋ยน้ำ วิธีการใช้ปุ๋ยธรรมชาติ วิธีการเพาะปลูกหลายอย่าง วิธีการเลี้ยงปลาและวิธีการทำอาหารปลา ทั้งหมดนี้มีประโยชน์อย่างมาก สำหรับผม ผมได้โอกาสศึกษาเรียนรู้อยู่ฝั่งไทย ทำให้ผมอยากเป็นอยากรู้ เอาไปพัฒนาและขยายผลในประเทศกัมพูชาได้เข้าใจการเพาะปลูก คือการสร้าง

ความสัมพันธ์ระหว่าง ไทย – กัมพูชา อย่างเหนียวแน่น และมีการแลกเปลี่ยนผลผลิตไปมา ขอขอบคุณที่ให้ความรู้ทั้งหมดนี้มาให้ผมและได้เรียนรู้จากการที่ได้ขึ้นมาทำรายงานฝั่งประเทศไทย คือได้อ่านได้แปลและได้แก้ไขรายงานเป็นภาษาเขมร สำหรับให้พี่น้องได้อ่านและได้เข้าใจ ในวิธีการใช้ปุ๋ยธรรมชาติ เพื่อการทำนา ทำให้ดินไม่เสียไปอีก และได้เรียนรู้การพิมพ์คอมพิวเตอร์ และได้รู้ใช้คอมพิวเตอร์ด้วย และทำตารางข้อมูลการใช้ปุ๋ย รู้วิธีการถ่ายทอดความรู้จากอีกคนหนึ่งไปอีกคนหนึ่ง ดีใจที่ได้มาเรียน ด้วยกันกับคุณครู และหัวหน้าด้วย มีการดีใจมากที่ได้มาตรงนี้ ผมจะตั้งใจทำงานต่อไปให้ดีที่สุด

บทที่ 6

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทยและกัมพูชาโดยใช้กระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น (Community Based Research: CBR) โดยทีมนักวิจัยท้องถิ่นชายแดนไทยที่มาจากชาวบ้านผู้นำชุมชนบ้านโคกใหญ่ โคกสามัคคี และชาวบ้านผู้นำชุมชนท้องถิ่นชายแดนกัมพูชาที่มาจากภูมิโอะกะกีร์ลือ เป็นทีมนักวิจัยหลักในการดำเนินการศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูลความรู้ร่วมกัน และมีปฏิบัติการสร้างการเรียนรู้ในชุมชนข้ามแดนไทยและกัมพูชาทั้งสองประเทศผ่านการจัดการกระบวนการเรียนรู้ การทำกิจกรรมอินทรีย์ร่วมกัน โดยมีเป้าหมายเพื่อการฟื้นฟูสายใยความสัมพันธ์ทางสังคมวัฒนธรรมระหว่างพี่น้องเขมร-ไทยที่มีมายาวนานแต่หยุดชะงักไปในช่วงเวลาหนึ่ง ให้กลับมามี “ชีวิต” และรองรับชีวิตของผู้คนในเขตแดนต่อแดนไทยและกัมพูชา มีขั้นตอนวิธีการและเครื่องมือในการสร้างการเรียนรู้การเก็บรวบรวมข้อมูลและการปฏิบัติการฟื้นฟูความสัมพันธ์ระหว่างพี่น้องเขมรและไทยเริ่มตั้งแต่

- 1) ขั้นตอนการพัฒนาโจทย์วิจัยเพื่อท้องถิ่นข้ามแดน
- 2) ขั้นตอนการเตรียมการและการสร้างความเข้าใจร่วมของทีมวิจัยและชุมชน
- 3) ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล
- 4) ขั้นตอนการปฏิบัติการฟื้นฟูความสัมพันธ์ข้ามแดนบนฐานการจัดการกระบวนการเรียนรู้การทำกิจกรรมอินทรีย์
- 5) ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูลและการเขียนรายงานการวิจัย
- 6) ขั้นตอนการนำเสนอผลการวิจัยและการสื่อสารสาธารณะ

โดยวิธีการและเครื่องมือที่ใช้ในการสร้างการเรียนรู้การเก็บข้อมูลและปฏิบัติการฟื้นฟูความสัมพันธ์ข้ามแดนบนฐานการจัดการกระบวนการเรียนรู้การทำกิจกรรมอินทรีย์ ในงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นข้ามแดนประกอบด้วยวิธีการเดินสำรวจ การสอบถาม การเล่าเรื่อง การประชุมกลุ่ม พร้อมกับการบันทึกข้อมูล การบันทึกภาพถ่าย การวิเคราะห์ข้อมูลไปพร้อมๆ กัน ประกอบกับเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แนวคำถาม แบบสำรวจ แผนที่ชุมชน ผังทรัพยากรชุมชน เส้นประวัติศาสตร์ ปฏิทินการผลิต ปฏิทินวัฒนธรรม และสมุดบันทึกข้อมูลภาคสนาม ล่ามแปลภาษา และนักวิจัยเพื่อท้องถิ่นของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทยบ้านโคกใหญ่ บ้านโคกสามัคคี กับ นักวิจัยเพื่อท้องถิ่นของชุมชนท้องถิ่นชายแดนกัมพูชาบ้านโอะกะกีร์ลือ

6.1 สรุปผลการวิจัย

การรื้อฟื้นสายใยความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมของพี่น้องไทยและกัมพูชาในเขตพื้นที่แดนต่อแดนนี้ ปฏิบัติการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทยบ้านโคกใหญ่ บ้านโคกสามัคคีและชุมชนท้องถิ่นชายแดนกัมพูชาบ้านโอะกะกือรือผ่านการจัดกระบวนการเรียนรู้การทำกิจกรรมอินทรีย์ ได้ทำให้ระบบกลไกทางสังคมวัฒนธรรมท้องถิ่นชายแดนกลับฟื้นคืนมามีบทบาทหน้าที่ ผ่านความช่วยเหลือเกื้อกูลกันของเสียหรือเกลอที่เกิดความไว้วางใจกัน เชื่อมมั่น ศรัทธาซึ่งกันและกัน จากความสัมพันธ์ของความเป็นเสียหรือเกลอที่หักพังกันที่เป็นปัจเจกสามารถขยายวงเชื่อมต่อความสัมพันธ์สู่ในระดับครอบครัว ลูกเมีย ญาติพี่น้อง สู่ความสัมพันธ์ในระดับหมู่บ้านต่อหมู่บ้านและหมู่บ้านข้ามแดนช่วยทำให้ความตึงเครียดในพื้นที่ลดลง เป็นภาพที่ให้สังคมไทยส่วนใหญ่และรัฐตระหนักว่าเขตแดนเป็นเพียงส่วนหนึ่งของกลไกอำนาจรัฐ ไม่ใช่ทั้งหมดของชีวิตประชาชนในเขตแดนต่อแดน การตระหนักและรับรู้เช่นนี้ จะทำให้เกิดความเข้าใจที่ลึกซึ้งมากขึ้นว่าการจัดการพื้นที่ชายแดนไม่สามารถทำได้ด้วยอำนาจรัฐเด็ดขาดอย่างที่เป็มา หากการจัดการอย่างยืดหยุ่นที่เกิดจากความเข้าใจเช่นนี้จะเอื้ออำนวยให้ทั้งชีวิตของพี่น้องแดนต่อแดนและความสัมพันธ์ระหว่างรัฐโดยรวมดีขึ้น โดยมีขั้นตอนวิธีการและเครื่องมือในการสร้างการเรียนรู้การเก็บข้อมูลและปฏิบัติการฟื้นฟูความสัมพันธ์ข้ามแดนบนฐานการจัดกระบวนการเรียนรู้การทำกิจกรรมอินทรีย์ ในงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นข้ามแดนดังกล่าวก่อเกิดผลการวิจัยที่สามารถสรุปได้ ดังนี้

1. ความสัมพันธ์ของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทยบ้านโคกใหญ่-โคกสามัคคี ตำบลห้วยตึกชู อำเภอสว่าง จังหวัดศรีสะเกษ ประเทศไทย กับชุมชนท้องถิ่นชายแดนกัมพูชาบ้านโอะกะกือรือ ตำบลลุมโตง อำเภออัลลองเวง จังหวัดอุดรธานี ในอดีตและปัจจุบัน พบว่า มีลักษณะความสัมพันธ์ อยู่ 2 ลักษณะใน 6 ระดับ คือ

- 1.1) ลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างชาวบ้านกับชาวบ้านข้ามแดน เป็นระบบความสัมพันธ์ที่ก่อเกิดจากความทุกข์ยากที่ชาวบ้านทั้งสองฝั่งประเทศได้ประสบพบเจอมาด้วยกัน มีการช่วยเหลือพึ่งพากัน อักพวงกันผูกมัดใจที่มีต่อกันอย่างเหนียวแน่นบนฐานสังคมวัฒนธรรมที่มีมาร่วมกัน พบว่ามีความสัมพันธ์ใน 3 ระดับ ประกอบด้วย

- (1) ความสัมพันธ์ระดับบุคคล ในรูปแบบของเสียหรือเกลอข้ามแดน
- (2) ความสัมพันธ์ระดับครอบครัวข้ามแดน เป็นระบบความสัมพันธ์ที่มีการขยายวงจากความสัมพันธ์ของเสียหรือเกลอสู่ ครอบครัว ลูก เมีย ญาติ พี่น้องเสีย
- (3) ความสัมพันธ์ระดับหมู่บ้านข้ามแดน เป็นระบบความสัมพันธ์ที่ขยายวงความสัมพันธ์จากครอบครัวสู่ความสัมพันธ์ของชาวบ้านและผู้นำในระดับหมู่บ้านข้ามแดน

1.2) ลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานรัฐกับรัฐข้ามแดน เป็นระบบความสัมพันธ์ที่มีการปฏิบัติการผ่านระเบียบข้อตกลงของรัฐบาลหรือหน่วยงานรัฐในระดับท้องถิ่นของไทยและกัมพูชา พบว่ามีความสัมพันธ์ใน 3 ระดับ ประกอบด้วย

- (1) ความสัมพันธ์ระดับตำบล/อำเภอข้ามแดน
- (2) ความสัมพันธ์ระดับจังหวัดข้ามแดน
- (3) ความสัมพันธ์ระดับประเทศไทย-กัมพูชา

2. การจัดกระบวนการเรียนรู้การทำกิจกรรมอินทรีย์ของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย บ้านโคกใหญ่-โคกสามัคคี ตำบลห้วยตึกชู อำเภอภูสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ ประเทศไทย กับชุมชนท้องถิ่นชายแดนกัมพูชา บ้านโอกะกิริลือ ตำบลลุมโตง อำเภออัลลองเวง จังหวัดอุดรธานี จากผลการศึกษาพบว่าการจัดกระบวนการเรียนรู้การทำกิจกรรมอินทรีย์ของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย-กัมพูชา ใน 2 ลักษณะ คือ

2.1) ลักษณะการเรียนรู้ผ่านกระบวนการศึกษาวิจัย โดยการถอดชุดความรู้การทำกิจกรรมอินทรีย์ โดยเริ่มตั้งแต่กระบวนการพัฒนาโจทย์วิจัยร่วมกับการเตรียมทีม เตรียมชุมชนร่วมกับการศึกษาข้อมูลร่วมกัน การวิเคราะห์ตรวจสอบความถูกต้องข้อมูลร่วมกัน นำข้อมูลมาเล่าสู่กันฟังทั้งนี้เป็นกระบวนการเรียนรู้ตนเองเรียนรู้เพื่อนบ้าน ผ่านความสัมพันธ์ความเป็นเสี้ยว หรือเกลอข้ามแดนไทยและกัมพูชาเพื่อให้เกิดความไว้วางใจกันในการทำวิจัยข้ามแดนร่วมกัน

2.2) ลักษณะการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติการจริงบนฐานความรู้จากการศึกษาวิจัยร่วมกัน เป็นการเรียนรู้ร่วมกันเพื่อสร้างความไว้วางใจ ความเชื่อมั่นต่อกันในการปฏิบัติการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นข้ามแดนร่วมกัน โดยมีรูปแบบกระบวนการในการเรียนรู้ร่วมที่สามารถสรุปได้ 5 รูปแบบ ดังนี้

- (1) การเรียนรู้รวมเป็นกลุ่มใหญ่โดยมีผู้รู้ที่เป็นนักวิจัยบ้านโคกใหญ่โคกสามัคคี 5 คน และผู้เรียนรู้ที่เป็นนักวิจัยบ้านโอกะกิริลือ จำนวน 20 คน
- (2) การเรียนรู้เป็นกลุ่มย่อย แบ่งเป็น 4 กลุ่มย่อยๆละ 6 คน โดยมีผู้รู้ที่เป็นนักวิจัยบ้านโคกใหญ่โคกสามัคคี 1คน และ ผู้เรียนรู้ที่เป็นนักวิจัยภูมิโอกะกิริลือ 5 คน
- (3) การเรียนรู้จากการศึกษาดูงานดูพื้นที่จริง ของนักวิจัยและผู้รู้ที่ทำกิจกรรมอินทรีย์ในบ้านโคกใหญ่ โคกสามัคคี
- (4) การเรียนรู้แบบตัวต่อตัว เป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบไม่เป็นทางการระหว่างทีมวิจัยบ้านโคกใหญ่โคกสามัคคีกับทีมวิจัยบ้านโอกะกิริลือ โดยการไปพักบ้านร่วมกัน ไปเดินเยี่ยมชมแปลงพื้นที่รูปธรรมการทำกิจกรรมอินทรีย์ เรียนรู้ร่วมกัน
- (5) การเรียนรู้แบบลองผิดลองถูก เป็นการปฏิบัติการเรียนรู้โดยตัวเองหลังจากที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้รวมจากกลุ่มใหญ่ การเรียนรู้จากกลุ่มย่อย การเรียนรู้จากการศึกษาดูงานดูพื้นที่จริง และการเรียนรู้แบบตัวต่อตัวที่ไม่เป็นทางการ

3. การฟื้นฟูความสัมพันธ์อันฐานการจัดกระบวนการเรียนรู้การทำกิจกรรมอินทรีย์ชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทยบ้านโคกใหญ่-โคกสามัคคี ตำบลห้วยตึกชู อำเภอสว่าง จังหวัดศรีสะเกษ ประเทศไทย กับชุมชนท้องถิ่นชายแดนกัมพูชา บ้านโอะกะกือลือ ตำบลลุมโตง อำเภออัลลองเวง จังหวัดอุดรธานี จากผลการศึกษาการฟื้นฟูความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนต่อชุมชนข้ามแดนนี้ใช้กระบวนการวิธีการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นเครื่องมือผ่านการจัดกระบวนการเรียนรู้การทำกิจกรรมอินทรีย์ชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทยและกัมพูชา มีอยู่ 6 รูปแบบ คือ

(1) การฟื้นฟูความสัมพันธ์ของเสี้ยว หรือ เกลือ เป็นกระบวนการไปตามหาเสี้ยวหรือเกลือข้ามแดน ทำให้เสี้ยวหรือเกลือที่มีความห่างเหินกันมานานได้พบเจอเห็นหน้ากันได้พูดคุยถามข่าวสารทุกข์สุข รำลึกความหลังหรือความทรงจำที่เคยมีร่วมกันทำให้บรรยากาศความสัมพันธ์ของเสี้ยวหรือเกลือที่ห่างเหินกันมานานได้กลับฟื้นคืนมาอีกครั้งหนึ่งและขยายสู่ความสัมพันธ์ครอบครัวเสี้ยวหรือเกลือ เมียเสี้ยว น้องเสี้ยว ลูกเสี้ยว หลานเสี้ยว ญาติพี่น้องเสี้ยวหรือเกลือ

(2) การฟื้นฟูความสัมพันธ์ของเสี้ยวหรือเกลือ กับชุมชนข้ามแดน เป็นกระบวนการสร้างความสัมพันธ์ที่ขยายวงจากความสัมพันธ์ความเป็นเสี้ยวสู่ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนท้องถิ่นชายแดนที่ไม่ใช่เสี้ยวหรือเกลือ ผ่านกระบวนการพัฒนาจิตวิทย

(3) การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างทีมวิจัยเพื่อท้องถิ่นข้ามแดน เป็นกระบวนการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างทีมวิจัยเพื่อท้องถิ่นทั้งสองฝั่งประเทศให้มีความมั่นใจในการทำวิจัยเพื่อท้องถิ่นข้ามแดนร่วมกัน ผ่านกระบวนการเตรียมการทีมวิจัยก่อนการเก็บข้อมูลวิจัย

(4) การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างทีมวิจัยเพื่อท้องถิ่นกับชุมชนท้องถิ่นข้ามแดน เป็นกระบวนการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างทีมวิจัยเพื่อท้องถิ่นกับชุมชนท้องถิ่นข้ามแดนไทยบ้านโคกใหญ่ บ้านโคกสามัคคี กับชุมชนท้องถิ่นชายแดนกัมพูชาบ้านโอะกะกือลือ ผ่านกระบวนการวิธีการและเครื่องมือในเก็บข้อมูลในงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นข้ามแดนแบบมีส่วนร่วม

(5) การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนต่อชุมชนท้องถิ่นข้ามแดน เป็นกระบวนการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างทีมวิจัยเพื่อท้องถิ่นกับชุมชนท้องถิ่นข้ามแดนไทยบ้านโคกใหญ่บ้านโคกสามัคคีกับชุมชนท้องถิ่นชายแดนกัมพูชาบ้านโอะกะกือลือ ผ่านกระบวนการปฏิบัติการบูรณบนฐานข้อมูลงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

(6) การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนท้องถิ่นข้ามแดนต่อสังคมและสาธารณะ เป็นกระบวนการสร้างพลังและความภาคภูมิใจของทีมวิจัยและชุมชนท้องถิ่นข้ามแดน ผ่านกระบวนการสรุปบทเรียน การเขียนรายงาน และการสื่อสารสาธารณะ เพื่อให้ชุมชน สังคมในพื้นที่ชายแดนไทยกัมพูชารับรู้ทำให้บรรยากาศความตึงเครียดบริเวณพื้นที่ชายแดนไทยและกัมพูชาดีขึ้น

นอกจากผลการศึกษาข้อมูล ชุดความรู้ที่ได้จากการวิจัยแล้ว การดำเนินโครงการวิจัยครั้งนี้ ได้ทำให้เกิดการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทยบ้านโคกใหญ่ บ้านโคกสามัคคี กับชุมชนท้องถิ่นชายแดนกัมพูชาภูมิโอะกะกือลือ เป็นผลที่เกิดจากกระบวนการปฏิบัติการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ในการฟื้นฟู

ความสัมพันธ์บนฐานการจัดกระบวนการเรียนรู้การทำกิจกรรมอินทรีย์ชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย-กัมพูชา เริ่มตั้งแต่ กระบวนการพัฒนาจิตวิทยาย การเตรียมทีม เตรียมชุมชน การเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ตรวจสอบ ความถูกต้องข้อมูล และการปฏิบัติการเรียนรู้ร่วมกัน การนำเสนอผลการวิจัยสู่สาธารณะทำให้ทีมวิจัย ชุมชนบ้านโอ๊ะกือลีมีความรู้ความเข้าใจในกระบวนการทำวิจัยเพื่อท้องถิ่น มีชุดข้อมูลความรู้ระบบการผลิตทางการเกษตรข้ามแดนของชุมชน มีชุดข้อมูลความรู้ระบบความสัมพันธ์ข้ามแดนของชุมชน มีชุดข้อมูลความรู้การจัดกระบวนการเรียนรู้กิจกรรมอินทรีย์ข้ามแดน และเกิดกลุ่มในชุมชนโอ๊ะกือลีกัมพูชา ในการการทำกิจกรรมอินทรีย์ร่วมกันสามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับชุมชน หน่วยงานรัฐข้ามแดนในการการทำวิจัยเพื่อท้องถิ่นข้ามแดนไทย-กัมพูชา และการจัดกระบวนการเรียนรู้การทำกิจกรรมอินทรีย์ให้กับชุมชน ทั้งสองประเทศได้

6.2 ข้อค้นพบที่สำคัญจากการวิจัย

จากการจัดกระบวนการเรียนรู้การทำกิจกรรมอินทรีย์เพื่อสร้างความสัมพันธ์ของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทยบ้านโคกใหญ่บ้านโคกสามัคคี กับ ชุมชนท้องถิ่นชายแดนกัมพูชาบ้านโอ๊ะกือลี มีข้อค้นพบที่สำคัญ คือ

1) ความสัมพันธ์ของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย-กัมพูชา เป็นความสัมพันธ์ทางสังคมวัฒนธรรม เป็นวิถีวัฒนธรรมความสัมพันธ์ตามธรรมชาติ ที่เป็นรากฐานสำคัญของการอยู่ร่วมกันโดยสิทธิธรรมชาติของ ผู้คน และเป็นความสัมพันธ์ที่มีคุณค่าที่อยู่เหนือเส้นเขตแดนก่อให้เกิดการยอมรับและการช่วยเหลือชีวิตของ ผู้คนที่อาศัยอยู่ระหว่างเขตแดนต่อแดนของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย-กัมพูชาทั้งสองฝั่ง เป็นสังคม วัฒนธรรมเดียวกันแต่อยู่คนละประเทศ

2. การสร้างความสัมพันธ์ของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย-กัมพูชา เป็นกระบวนการฟื้นฟูสายใย ความสัมพันธ์ทางใจที่เคยมีความอึดพังกันมาในอดีตแต่ถูกตัดขาดจากกันไปในช่วงเวลาหนึ่งให้กลับฟื้นคืน มาให้มีความอึดพังกัน ไว้วางใจกัน เชื่อมั่น ศรัทธาซึ่งกันและกัน บนฐานความสัมพันธ์ความเป็นเลี้ยว หรือ เกลอ สามารถขยายวงเชื่อมต่อความสัมพันธ์ของคนกับคนสู่ในระดับครอบครัว ลูกเมีย ญาติพี่น้องของเลี้ยว หรือเกลอ และนำไปสู่ความสัมพันธ์ในระดับหมู่บ้านต่อหมู่บ้านและหมู่บ้านข้ามแดนได้

3. กระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากสายใยความสัมพันธ์ทางใจ ที่เป็นความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน ผ่านปฏิบัติการทำกิจกรรมอินทรีย์เพื่อแก้ไขปัญหาด้านเศรษฐกิจ หรือปัญหาเรื่องปากท้องของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย-กัมพูชาด้วยกัน สามารถนำไปสู่ ความสัมพันธ์ของคนในการเคารพธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ความสัมพันธ์ของคนกับความรู้ภูมิปัญญา เทคโนโลยี ในสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงปัจจุบัน

4. ภายใต้เงื่อนไขความเข้มงวดของกลไกอำนาจรัฐและความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและนโยบายการพัฒนาพื้นที่ชายแดนที่ผ่านมา การจัดกระบวนการเรียนรู้การทำกิจกรรมอินทรีย์เพื่อสร้างความสัมพันธ์ของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย- กัมพูชาบ้านโคกใหญ่บ้านโคกสามัคคี กับ บ้านโอะกะกีรลือ ได้ทำให้กลไกทางสังคมวัฒนธรรมที่เคยทำหน้าที่ โดยสิทธิธรรมชาติ กลับเริ่มฟื้นคืนมาทำหน้าที่สร้างบรรยากาศ ความเป็นพี่เป็นน้อง เป็นเลี้ยว เป็นเกลอ เพื่อสานต่อสายใยความสัมพันธ์ให้เกิดการช่วยเหลือเกื้อกูลกันฉันท์พี่น้องไทยและกัมพูชา เพื่อนำไปสู่การตั้งรับปรับตัว สร้างภูมิคุ้มกันและสร้างความมั่นคงของชุมชนที่อาศัยอยู่ระหว่างแดนต่อแดนทั้งสองประเทศ ร่วมกันในอนาคต

ภาคผนวก ประวัติคณะทำงาน

1. ทีมวิจัย

1.1 ทีมนักวิจัยชุมชน (ฝ่ายไทย)

ลำดับ	ชื่อ-นามสกุล	ที่อยู่/หมู่บ้าน	การศึกษา	ตำแหน่งในชุมชน
1	นายจรัสศักดิ์ ทองแย้ม	37 หมู่ 3 บ้านโคกใหญ่ ต.ห้วยตึกชู อ.ภูสิงห์ จ. ศรีสะเกษ	ปริญญาตรี (ค.บ.)	ครูโรงเรียนบ้านโคกใหญ่
2	นายทองดี สารทอง	107 หมู่ 3 บ้านโคกใหญ่ ต.ห้วยตึกชู อ.ภูสิงห์ จ. ศรีสะเกษ	ป 4	ที่ปรึกษาชุมชน
3	นายสุน งามสุวรรณ	147 หมู่ 14 บ้านโคกสามัคคี ต.ห้วยตึกชู อ.ภูสิงห์ จ. ศรีสะเกษ	ป 4	ที่ปรึกษาชุมชน
4	นายรัน ดอกพอง	38 หมู่ 14 บ้านโคกสามัคคี ต.ห้วยตึกชู อ.ภูสิงห์ จ. ศรีสะเกษ	ป 4	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน
5	นายวิน จันทิพย์	112 หมู่ 14 บ้านโคกสามัคคี ต.ห้วยตึกชู อ.ภูสิงห์ จ. ศรีสะเกษ	ป 4	ชาวบ้าน
6	นายมัน เบญมาศ	14 หมู่ 14 บ้านโคกสามัคคี ต.ห้วยตึกชู อ.ภูสิงห์ จ. ศรีสะเกษ	ป 4	ชาวบ้าน
7	นายมาก ยอดจักร	109 หมู่ 14 บ้านโคกสามัคคี ต.ห้วยตึกชู อ.ภูสิงห์ จ. ศรีสะเกษ	ป 4	ชาวบ้าน
8	นายประยุทธ แก้วกล้า	120 หมู่ 14 บ้านโคกสามัคคี ต.ห้วยตึกชู อ.ภูสิงห์ จ. ศรีสะเกษ	ป 4	ชาวบ้าน

ลำดับ	ชื่อ-นามสกุล	ที่อยู่/หมู่บ้าน	การศึกษา	ตำแหน่งในชุมชน
9	นายริน แอมโอด	170 หมู่ 14บ้านโคกสามัคคี ต.ห้วยตึกชู อ.ภูสิงห์ จ. ศรีสะเกษ	ป 4	ชาวบ้าน
10	นายเชย ยอดจักร	116 หมู่14บ้านโคกสามัคคี ต.ห้วยตึกชู อ.ภูสิงห์ จ. ศรีสะเกษ	ป 4	สมาชิก อบต.
11	นายทิน ดอกพอง	เลขที่ 36 หมู่ 14 บ้านโคกสามัคคี ต.ห้วยตึกชู อ.ภูสิงห์ จ. ศรีสะเกษ	ป 4	ชาวบ้าน
12	นายลำดวน บุตะเคียน	130 หมู่14บ้านโคกสามัคคี ต.ห้วยตึกชู อ.ภูสิงห์ จ. ศรีสะเกษ	ป 4	ผู้ช่วย ผู้ใหญ่บ้าน
13	นางทองศรี ประสิทธิ์ชัย	77 หมู่ 14 บ้านโคกสามัคคี ต.ห้วยตึกชู อ.ภูสิงห์ จ. ศรีสะเกษ	ป 4	ชาวบ้าน
14	นายจาด ปรางมาศ	103 หมู่ 14 บ้านโคกใหญ่ ต.ห้วยตึกชู อ.ภูสิงห์ จ. ศรีสะเกษ	ป.4	ที่ปรึกษาชุมชน
15	นายไสว ทองผล	138 หมู่ 14 บ้านโคกสามัคคี ต.ห้วยตึกชู อ.ภูสิงห์ จ. ศรีสะเกษ	ป 4	ชาวบ้าน
16	นายพัต บรรณชาติ	25หมู่ 14 บ้านโคกสามัคคี ต.ห้วยตึกชู อ.ภูสิงห์ จ. ศรีสะเกษ	ป 4	ชาวบ้าน
17	นายที เสาสา	98 หมู่14 บ้านโคกสามัคคี ต.ห้วยตึกชู อ.ภูสิงห์ จ. ศรีสะเกษ	ป 4	ที่ปรึกษาชุมชน
18	นายสมุด ปัญญา	127 หมู่14บ้านโคกสามัคคี ต.ห้วยตึกชู อ.ภูสิงห์ จ. ศรีสะเกษ	ป 4	ชาวบ้าน

ลำดับ	ชื่อ-นามสกุล	ที่อยู่/หมู่บ้าน	การศึกษา	ตำแหน่งในชุมชน
19	นายสุทัน บุญเตา	32 หมู่ 14บ้านโคกสามัคคี ต.ห้วยตึกชู อ.ภูสิงห์ จ. ศรีสะเกษ	ป 4	ชาวบ้าน
20	นายล้วน จันทิพย์	95 หมู่14 บ้านโคกสามัคคี ต.ห้วยตึกชู อ.ภูสิงห์ จ. ศรีสะเกษ	ป 4	ชาวบ้าน
21	นายเมย ยอดจักร	72 หมู่ 3 บ้านโคกใหญ่ ต.ห้วยตึกชู อ.ภูสิงห์ จ. ศรีสะเกษ	ป 4	ชาวบ้าน

1.2 ทีมนักวิจัยชุมชน (ฝ่ายกัมพูชา)

ลำดับ	ชื่อ-นามสกุล	ที่อยู่/หมู่บ้าน	เพศ	การศึกษา	ตำแหน่งในชุมชน
1	จุน จันท์ ทุ	บ้านโกละกืออ ต.ลุมโตง อ.อัลลองเวง จ.อุตรดิตถ์	ชาย	ป. 8	ประชาชน
2	ตู่จ ชอล	บ้านโกละกืออ ต.ลุมโตง อ.อัลลองเวง จ.อุตรดิตถ์	ชาย	ป. 6	ประชาชน
3	ลุน กุง	บ้านโกละกืออ ต.ลุมโตง อ.อัลลองเวง จ.อุตรดิตถ์	ชาย	ป. 8	ประชาชน
4	ตู่จ เซียน	บ้านโกละกืออ ต.ลุมโตง อ.อัลลองเวง จ.อุตรดิตถ์	ชาย	ป. 5	ประชาชน
5	เฮ็น ยาน	บ้านโกละกืออ ต.ลุมโตง อ.อัลลองเวง จ.อุตรดิตถ์	หญิง	ป. 5	กรรมการหมู่บ้าน
6	โอม ดี	บ้านโกละกืออ ต.ลุมโตง อ.อัลลองเวง จ.อุตรดิตถ์	หญิง	ป. 3	หัวหน้าคุ้ม
7	เซียง แจ็ก โล้ย	บ้านโกละกืออ ต.ลุมโตง อ.อัลลองเวง จ.อุตรดิตถ์	ชาย	ป.4	คณะกรรมการหมู่บ้าน
8	เสก มม	บ้านโกละกืออ ต.ลุมโตง อ.อัลลองเวง จ.อุตรดิตถ์	หญิง	ป. 5	ประชาชน

ลำดับ	ชื่อ-นามสกุล	ที่อยู่/หมู่บ้าน	เพศ	การศึกษา	ตำแหน่งในชุมชน
9	เฮง เทีย	บ้านโกละกือตือ ต.ลุ่มโตง อ.อัลลองเวง จ.อุดรรัมย์	หญิง	ม. 6	หัวหน้าคุ้ม
10	โอม เซาะคอม	บ้านโกละกือตือ ต.ลุ่มโตง อ.อัลลองเวง จ.อุดรรัมย์	หญิง	ป. 6	ประชาชน
11	เมฆ เปรินด	บ้านโกละกือตือ ต.ลุ่มโตง อ.อัลลองเวง จ.อุดรรัมย์	หญิง	ป. 7	ประชาชน
12	ตุง เซน	บ้านโกละกือตือ ต.ลุ่มโตง อ.อัลลองเวง จ.อุดรรัมย์	ชาย	ป. 12	ประธานยุวชนตำบล
13	จัน ไร	บ้านโกละกือตือ ต.ลุ่มโตง อ.อัลลองเวง จ.อุดรรัมย์	หญิง	ป.7	ยุวชนสมัคร (อาสาสมัคร)
14	เมียส โปว	บ้านโกละกือตือ ต.ลุ่มโตง อ.อัลลองเวง จ.อุดรรัมย์	หญิง	ป.9	ผู้ใหญ่บ้าน
15	อุณ พอลลา	บ้านโกละกือตือ ต.ลุ่มโตง อ.อัลลองเวง จ.อุดรรัมย์	หญิง	ป. 9	ประชาชน
16	ชาย ทุ	บ้านโกละกือกรอม ต.ลุ่มโตง อ.อัลลองเวง จ.อุดรรัมย์	ชาย	ป.2	ผู้ใหญ่บ้าน
17	จอน วัน นะ	บ้านโกละกือกรอม ต.ลุ่มโตง อ.อัลลองเวง จ.อุดรรัมย์	ชาย	ป. 11	ประชาชน
18	เจีย บัญยีน	บ้านโกละกือกรอม ต.ลุ่มโตง อ.อัลลองเวง จ.อุดรรัมย์	ชาย	ป. 12	ประชาชน
19	กา เร	บ้านตุลเตี๋ยะ ต.ลุ่มโตง อ.อัลลองเวง จ.อุดรรัมย์	ชาย	ป.4	ประชาชน
20	เฮลน เพลิน	บ้านโกละกือกันดาร ต.ลุ่มโตง อ.อัลลองเวง จ.อุดรรัมย์	ชาย	ป.8	ผู้ใหญ่บ้าน
21	จั้ง จันท์ เทง	บ้านลุ่มโตงทะมัย ต.ลุ่มโตง อ.อัลลองเวง จ.อุดรรัมย์	หญิง	ป. 4	ประชาชน

ลำดับ	ชื่อ-นามสกุล	ที่อยู่/หมู่บ้าน	เพศ	การศึกษา	ตำแหน่งในชุมชน
22	ชล อา	บ้านลุ่มโตงทะมัย ต.ลุ่มโตง อ.อัลลองเวง จ.อุดรรัมย์	หญิง	ป.3	หัวหน้าคุ้ม
23	คิม คุณ	บ้านลุ่มโตงทะมัย ต.ลุ่มโตง อ.อัลลองเวง จ.อุดรรัมย์	หญิง	ป.3	ผู้ใหญ่บ้าน
24	ริน มิน	บ้านโอะกะกีร์ลือ ต.ลุ่มโตง อ.อัลลองเวง จ.อุดรรัมย์	ชาย	ป. 4	อดีตผู้ใหญ่บ้าน

2. ทีมที่ปรึกษา

2.1 ทีมที่ปรึกษาโครงการ (ฝ่ายไทย)

1. นายวิรัตน์ ผงผ่าน
2. นายคุณ บุญศรีธา
3. นายศักดิ์ ทรงศรี
4. นายเฮง ไชยนะรา
5. หลวงพ่อบัว ฐิตธมโม
6. นายเด่นชัย ดอกพอง
7. นายดาบตำรวจสุนทร สังเกต
8. นายดาบตำรวจศักดิ์สิทธิ์ เหล็กคำ

ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 14
 ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 3
 ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านโคกใหญ่
 กำนันตำบลห้วยตึกชู
 เจ้าอาวาสวัดบ้านโคกใหญ่
 เกษตรกรโรงพยาบาลชุมชน
 ตำรวจตรวจคนเข้าเมืองด่านช่องสะง่า
 ตำรวจตรวจคนเข้าเมืองด่านช่องสะง่า

2.2 ทีมที่ปรึกษาโครงการ (ฝ่ายกัมพูชา)

1. นายจน เรียะ
2. นายแกริน การ์ย
3. นายเฉลิม ลี
4. นายเงิน เวิน
5. นายเทียม รา

กำนันตำบลลุ่มโตง
 ผู้ใหญ่บ้านตุลเตี๋ยะ
 ครูใหญ่โรงเรียนลุ่มโตงทะมัย
 ครูใหญ่โรงเรียนโอะกะกีร์กันดาร
 ครูใหญ่โรงเรียนโอะกะกีร์กรอ